הרומן הראשון

התל - אביבי

מנשה לוין

חלומות כחולים

מנשה לוין

חולות כחולים

מנשה לוין

חולות כחולים

אחרית דבר: פרופ׳ זיוה שמיר

הוצאת הקיבוץ המאוחד

Menashe Levin

Blue Sand-Dunes

ערכה והביאה לדפוס: שולה שלהב

©
By Hakibbutz Hameuchad
Publishing House Ltd. 1997
כל הזכויות שמורות
נדפס בישראל
דפוס "חדקל" בע"מ, ת"א

פתח דבר

"חולות כחולים" הוא רומן ייחודי שיש בו עניין רב הן בתחום הספרות הטהור והן בתחום ההיסטוריוגרפיה של הספרות העברית המודרנית.

מדובר בכתב־יד שהיה גנוז כמעט שבעים שנה ועתה הוא יוצא לאור ומביא עמו הֵד ועדות מן המראות, הניחוח והאווירה ההיולית של החיים בחולות תל־אביב של שנות העשרים.

מנשה לוין, מראשוני המספרים הארצישראליים, הגיע בצעירותו לתל־אביב הקטנה ומיד ספג את ראשונות הווייתה והיה שותף מלא לצעדים של התגבשות דפוסי המרכז הספרותי־אמנותי שהחל להיווצר בה.

ביד מהססת אך בתודעה נחושה, המכירה בערך עצמה, מספר לנו הצעיר, העולה החדשה שזה מקרוב הגיע, את חוויותיו הוא וחוויות חבריו המציגות ביחד תמונה כמעט־ריאליסטית של ימי תל־אביב הקטנה.

תל אביב של אותם הימים היא עיר צעירה, שטופת שמש, ההולכת ונבנית בחולות שעל שפת הים, בסמוך ליפו העתיקה ובעורף ההתיישבות הכפרית, על מיגוון צורותיה ושלל רעיונותיה האידיאולוגיים הקורמים עור וגידים. בתור שכזו הופכת תל־אביב ממושא חלומותיהם של הצעירים האמנים, ששורשיהם נטועים בלבה של אירופה, לעיר שמציאות חייה הוא מאבק יומיומי קשה על הקיום עצמו ועל עיצוב דגם תרבותי חדש, ראוי, שיכלול בתוכו גם את שובל ערכיותה וקמצוץ ייחודה של המהפכה היהודית החילונית המודרנית המתרחשת ובאה לידי ביטוי בהוויית הישוב היהודי בארץ ישראל.

"חולות כחולים", לפיכך, הוא לא רק רומן בתולין שיש בו מרעננותו הטובה של הבוסר, אלא הוא גם דוקומנט אופייני של יצירה ראשונה שהדחף המידי של מחברה הוא לגנוז אותה, אך לשוב ולחזור אליה בשלבים ואירועים שונים מאוחר יותר בחייו.

(על פי עדותה של אלמנתו, הגב' מאשה לוין, הוא הביע פעמים רבות, לאחר קום המדינה, משאלות ורצונות לפרסם את כתב היד או

חלקים ממנו).

דחף זה, מעבר להיותו דחף טבעי של כל אמן לחשוף את יצירתו בפני הקהל, הוא כנראה גם הדחף של הסופר הבא לתעד ולספר את סיפורו האישי במסגרת הסיפור הקונקרטי של בני חבורתו המתלבטים ומתחבטים בעיצוב דמותה התרבותית של העיר העברית הראשונה.

"חולות כחולים" הוא גם רומן מפתח (זיהוי משוער של הדמויות נמצא באחרית־דבר לספר, שכתבה פרופ' זיוה שמיר) החושף בפני החוקר והמתעניין טפח נוסף מהווי קבוצת הסופרים והציירים, על האינטראקציה בינם לבין הסובבים אותם, על המארג האישי־קבוצתי הפנימי הסבוך, ועל הכל – על סערות הדמיון ומצוקות הנפש המטלטלות את גיבורי הרומן הצעירים במעגלי החיים של שנות העשרים המוקדמות בתל־אביב.

≈ ≈ ≈

ברלת המזוגגת: העיר וגגותיה וסגנונות להם. סמוך לדלת, סמוך לעין: שלושה ברושים צעירים מאירים כיכר חול מקומטת.

רסין הציץ בשעון היד: אשתקד ציין זה את מספר היערות, הגשרים שבין הכרך לבין שדרת לילכים בניצתם. הוא הגיש את השעון לאוזנו: נשימתו כה עצבנית, כה יקרה, ומחוגיו אומדים את הזמן.

על כיכר־החול: צללי בידואיות המכריזות כמקוננות תנכיות על תמריהן המצומקים, על תאניהן המתולעות, על לימוניהן הבוסרים.

בדחפו את הדלת, בא רסין למסדרון שלתוכו פיהקו חדרי בית־ספר, ששוממים היו בשעה זו. מפות הקיר היו מלוכלכות בקצוותיהן, וגבי הספסלים נשאו את פרצופי המורים: פרי הגיר של חניכיהם.

בחדר האמבטיה נתן רסין לסיוטי הלילה להתנדף: "המים קדושים לפי מהותם", הרהר וחייך אל הציפורים שהתיזו את ציוציהן על גופו העירום.

בשובו מצא את דלתות המסדרון סגורות. קולות, שניסרו מפנים החדרים, אישרו את קווי הקריקטורות. קירות חדרו הבלתי מטויחים של רסין מקושטים היו רקמות עכבישים ותחריטי רמבראנדט שנתלשו מתוך מונוגרפיה: מכאן, אורצל זה!

הסתרק מול ראי־תגלחת התלוי בציצתו על מסמר; אחר־כך ערך על כיסא צולע את סעודת הבוקר: פת קיבר וענבים שרוענגו במים. "סעודת פילוסוף ותיק" – בצע את הלחם, אבל בבואתו הנעה בראי חייכה: "עשרים ושתיים שנה!"

הצית סיגריה גרועה ועיניו רפרפו בספרייתו בת שלושת הספרים: "הקומדיה האלוהית" לדנטה, "פרחי הרע" לבודלייר וספר התנ"ך.

אותו יום לא עיין בהם, מצץ את סיגריתו והרהר: "לאיזה צד יש לכוון את הלב ביום חמסין?..." לש פירור של לחם והוליך את מבטו במסתורי התחריטים ההולנדיים, שזרחו מעל הקירות הבלתי מטויחים.

הרים את עיניו אל החלון: כיפת בית־כנסת ביזנטית מילאה את חלל העיר. ובצלה שיחקו חניכי בית הספר. הם השתייכו לאומות שונות, לאקלימים שונים ולגזע הישראלי האחד. הם בעטו בבלונים אדומים, זרקו גולות של זכוכית, ולמולם הילדות על המדרגות, פטפטו, חרזו קונכיות. ביניהם התהלך מורה גרץ, אדום גולגולת,

טבעת עם אבן ירוקה בקמיצתו. כתרנגולת טופף אל רסין, שעמד על סף חדרו.

קולות מבין התלמידים:

– תנין שכמותך!

המורה משלב את ידו על כרסו, מסדיק את סנטרו:

– החינוך, ידידי, אגוז קשה הוא...

תולש כפתור – פרובלימה חמורה... בייחוד כאן...

לימינו של רסין שתי ילדות: עגילי זהב באוזניהן, זרועותיהן הצנומות עמוסות צמידי זכוכית, ועיני איילה להן.

אלה, – מרט המורה את שפמו, – מצריות הן.

רסין חייך: "ברנש זה הנלוש מבצק רך הזָרוּע סוּכִּין," – וילדות אלה מפוסלות כמעט בשחם...

המורה ניחש משהו, דיקק את שפתיו: – ואתה בן־חורין גמור?

רסין הביט אל כיפת הברונזה, שהיתה כה קלילה באור השביר:

– מעניינים מאוד גזעים אלה בגזע אחד!

המורה מולל בנחת שרשרת שעון, שרשרת זהב כבדה.

– הגד, – רמז רסין על הילדים,

– אתה אינך אוהב אותם?

הלה קימט את גבותיו הקלושות, שנראו מרוטות באור היום:

– אינני אוהב אקזוטיקה... העמיסו עלי סתם את נפש הילד, סתם...

גולגלתו האדומה גישושה לכאן ולכאן והתאפק.

פעמון צלצל. אחד־אחד, נכנסו החניכים, מקשקשים בגולות כצמחי אקלימים נבדלים וטיפוסיים.

– הזהר מפניהם, – הפטיר רסין למורה, – הם ציירי קריקטורות מובהקים!

קם וכלא את עצמו בחדרו. הצית סיגריה ועיין ב"קומדיה האלו־הית", שמונחת היתה על ברכיו. על רקע החול הצטיירה בידואית. על ראשה – טנא בצלים, על שכמה – תינוקה המחותל. היא קרסה, הטילה את הטנא על האדמה והסיטה את התינוק: הלה, מחוק־דיוקן אנושי, פעה בכל זאת. היא חלצה לו שד סגלגל כעטין והתעטפה באימהותה.

רסין חזר אל דנטה, שקשר טרצינות לראשה של הבתולה השמיי־מית.

דפיקה על הדלת, וזו נפתחה כמעט מאליה.

החול שיטח מרבד ריק אל כיפת הברונזה, ובמסגרת הדלת עמד אדם חבוש משקפיים שחורים: כמעט הגורל! הוא היה יותר מזה: הוא היה פירון.

כאדם גשום התכרבל הלה על הסף, ואחר כך בא לשבת על קצה המטה. עם כניסתו נתמלא החדר אותו ריח שמביאים עמהם נזירי המערות. בשתיקתו דומה היה לסלע, אבל לסלע שאינו משקיף אל הים, אלא אל המדבר. "כל שתיקה" – הרהר רסין והביט אל נעליי החייל של האורח – "פירושה זעם: תרופתו פיוס... אנו כה זקוקים לפיוסים!"

– כיצד אתה, אדם מושלג, מוצא שמש זו?

שערו של פירון מקריח היה, אבל צפוף ונוקשה כאילו פוסע זה בראשו על פני האדמה.

– אני? – משקפיו השחורים הבליטו את פניו השלוגים... אדם שמשי עכשיו!

אמר ונעץ את משקפיו השחורים באורצל של רמברנדט: האם הוא גופו לא היה יצירת מופת של עוני ויתמות.

חמש שנים לן זה על גבי שולחן עירום בין חתולים וכוכבים: (קו אחד לדיוקנו).

– כאן, התחייך, כאן נעשיתי מין מושלג יומי, כביכול...

ולאחר רגע:

– אבל החתולים שבכאן, מוזרים מאד, מאד מוזרים....

הוא נטל סיגריה: העשן התמר מפיו דק, סמוי:

– אבל אני לומד את תכונותיהם המיוחדות בשקידה רבה...

רסין ערך לפניו את שיירי סעודתו, שנועדו לסעודה שנייה. פירון מלק את אש סיגריתו והתכופף על הלחם הבצוע, על הענבים. הנה העוני בדמות פירון, ונוסח מי? רסין השיט את עיניו בין התחריטים שעל גבי הקירות: נוסח רמבראנדט, כן!

– פירון, סלק את המשקפים.

זה זורה מלח על פרוסת הלחם, ושפתיו חרוכות ואילמות.

– המשקפים? ...אה, כן.

עתה: עיניו. מעיניו קלופות הריסים של גמל המדבר לא הציץ גלגל־השמש כמו מעיניו של אדם זה.

– המים בכד, רמז לפירון, שגישש לצדדין.

הלה גמע מהם גמיעות חשאיות:

– צוננים הם. איסטניס אתה.

והצית את שארית הסיגריה.

– טוב כאן! – זמזם קולו.

– זוכר אתה, פירון, את טיולנו האחרון על חוף הוויסלה?

האפר נשר לו לפירון מבין אצבעותיו:

– זוכר. סתיו היה, וזהב אחרון על המים הירוקים.

– ואותם איי התפוחים והאגסים ששטו מן הכפרים?

– ואותם שלושת הגשרים בערפל?

– ומאחורינו – העיר: בתי תעתועים, קתדרלות גולשות, צמרות גנים בפיח, וכל זה בלי אנשים, בלי אנשים!

פירון שפשף את משקפיו: רצה לראות עוד פעם את יום הסתיו הזה.

רסין – סנטרו בידו:

– למה אנו מדפדפים תמיד בספר קרוא?

ולאחר דישון הסיגריה:

– אין זה כי אם הכאב הוא מין תענוג שאינו רוצה לחלוף.

פירון, ששתה מכל דליי העוני, בכל זאת לא נגע אפילו באבק פילוסופיה: מכאן גולגלתו החבוטה.

– רסין, אמרת תפוחים, אגסים: אכזרי אתה!

– אגב, אוהב אתה את הראינוע?

שפתיו הפצועות של פירון התחייכו:

– אוהב. יש להודות...אבל ראיתי פעם סרט...

קם וחבש את משקפיו:

– תאר לך: דלף ואופל.... ואני בעליית־גג בין עכברים רוקדים... דמי קפוא, אבל נוזל וקודח... כן, קפוא קודח, וסיגריה אין: אין העשן הרחום! הפנסים ברחוב כבו... ופתאום: שעון, המנגן לאחר חצות... בסיוטי צעקתי: רקדו, שלדים! רקדו, שלדים שלי!

משתפל, עייף וסומא על שוליי המטה:

– לא נשתגעתי אותו לילה! אני אומר: לא!

מבעד לחלון – צלו של חמור: צל נע לצדו של החמור עצמו. ועתיק־שכל היה, כי נשא על גבו סלי ענבים.

– המתן, פירון, אנו אוכלים ענבים!

רסין הוציא שני אשכולות טלולים. באחד נעץ פירון בחמדנות את

שיניו החלודות.

ובהתלהבות:

– יודע אתה: קדחת בגופי! ולא סתמית: טרופית!

ובכוססו זג של ענבה:

– פטור אני מגמיאה חיצונית: הן עכשיו בדמי...

ובטנור לירי (לפנים היה הזמר הראשון במקהלה נודדת):

– את הגמלים הראשונים ראיתי בזירת קרקס יחד עם אספסוף־היציעים. מוקסם! אומר אני. כאן ראיתים מטפסים על דבשות הכרמל כבטייטש־חומש, שהתגולל בביתנו...

והרימו ידיו:

– אתה שחר ראשון בין לילותי!

– והקדחת הטרופית? הציץ רסין לתוך משקפיו השחורים.

– ערב, ערב, סמוך לכנרת, ולפני סעודת העניים – (בדחילו) מכאן פני קדושים אלה, הכפופים על צלחות הבדיל – הלכתי להשתקף ולהתבונן בנחל עטור ברושים... והוא נשקני נשיקה טרופית, כך!

קם: רגוע היה, סלעי או עצי, אבל בר־קיימא:

– עכשיו יודע אני. ללטף עקרב, סלע.

שניהם עמדו לפני הדלת המזוגגת.

– היכן אתה גר? – שאל רסין.

– אני?... בצריף שביום על גגו שמש, והלילה – מואר בכוכ־בים...

הלך ונבלע בין קמטי החול, כלטאה.

לפעמים משול חדר זה לנוף – מכאן: שמים בתקרה, עננים בזוויות הקירות.

לאחר מקלחת שנייה במים חמימים, הסתרק: רך וערמוני פילג שערו בצלע הראש וחשף מצח גמור.

כפתורי השרווליות שבכותנתו נשאו במשבצתם גולגלות סוסים מגודרי רעמה: דורון אחות רחוקה. ליטף ראשי כסף אלה בחיוך ובעוגמה.

הדלת פתוחה היתה: באופק שלשלו השמים את שמשם לים, על גבי החול רדף כלבלב אחרי יונים שהתרוממו אל כיפת הברונזה.

רסין נתן מבט אחרון בתחריטים, בראי: שלווה בהם ובפניו. קם ונעל את הדלת.

ובהיותו משועמם נמשך רסין לחלון־ראווה בעבר השני של הרחוב שפואר בתמונת "שיבת דיאנה והציד" אשר לפאול רובנס. אותה עטרו צלליות מחיי־הארץ, מחזות פרידה ומזכרות שנועדו למען אהובותיהם של חיילי־החזית. בעל־המחסן שידוע היה לרסין, ישב על מזוזת־חנותו והדביק כפיסים מוצהבים למסגרת. לאדם אדיב זה שגולגולת־בטהובן התנוססה על כתפיו האמיצות, לא היתה מעולם כל זיקה לאמנויות היפות שכן אומן למסגרות היה, וכדי לתת פרסום לאומנותו זיווגה עם ממכר־תמונות, וטעמו שפשוט היה ולא מפלה כשל לקוחותיו – עמד לו להטיל בכפיפה אחת ציורי אמנות עם חיקויים זולים. ואגב קביעת־מסמרים בזוויות־המסגרת הסביר לרסין, שלב־האוכלסים אינו נתון לדברי־הבאי אלה שביופי. הם מעדיפים לקשט את חדריהם בצילומי־משפחה או ברקמות־צבעונין שהבנות רוקמות וקונים לכל היותר דמויות אלה שבהן משתקפים כבאספקלריה נאמנה עָנים ועמֻלם.

משם סר רסין לחצר בית־החולים שרחשה אומנים, רוכלים, סתם הולכי בטל ותלמידי בית־הספר, ילקוטיהם על שכמם ועיניהם מלאות תימהון וסקרנות. בפנים האוהל מוטל היה גופו של טייח צעיר שנשמט מקרש־הפיגום ושטף־דם הרגו בו במקום. משפחת־המת מילאה את האוויר בכיות־זוועה ותינתה בקול תכונותיו הנעלות. רסין דלה מפרצופי־המצטופפים שתעבו את מחזה־המוות מגור ופחד מפני הגורל המאיים שתמוה היה תחת שמים אלה הפרושים ממעל. הוא יצא לרחוב ומצא את דלתות־בית־החולים פתוחות.

הצייר חסר תלתליו הצהבהבים, לחייו נפולות, בבות־עיניו תפחו והזכירו דיוקנו העצמי של וון גוך ביתרון יפי־השרטוטים. רסין חבק כפות־ידיו שחיטובן העיד על כישרון בעליהן ותינה לו בעיניו את רגשי־ריעותו ששגשגו מילדותם עד כה. שנתיים חלפו שנעדר היה קרבתו, שיחו ועתה מצאהו שוב על ערש־דווי כחוש עד לזוועה. ידיהם חבוקות ועיניהם החליפו מבטים דמועים וחייכו בעלומים ניצתים.

– לא פיללתי לראותך במצב עגום זה, אמר רסין ברתת.

– להיפך, מוצא אני סיבה זו לברוכת־שלווה. אחרי צומות קשים, מלונות־ליל מופקרים הרי מיטה מוצעת זו, ההשגחה החמורה יקרים כעצם החיים. המאורעות שעברוני מאז נפרדנו בליל־שלג סוער –

הביאוני לאדישות גמורה לכל מצבי־גופי. ומן הדין שיהא כך. לולא זלזול זה בהרגלי־גוף נוחים הייתי כבר מתרועע עם רוחות־אישי־האמנות שלהם אנו שואפים להידמות.

שניהם שגו בסטיכיה שנועדה למען האמת ולא ראו זולתה תעודה אחרת שתצדיק חירות זו וחיים עלובים אלה. וקיבלין הודיעהו על מהלך מחלתו מתוך אירוניה נעימה:

– שלוש מחטי־נסיוב מזריקים בכל איברי־גופי במשך היום. בייחוד חושקת האחות במקומות הנוקשים בשל נימוקים פיזיולוגיים. מלעיטים אותי חינין בעין טובה ומקמצים בכלכלה למרות התיאבון הגובר.

רסין הניח על שידת־הלילה תרמיל־ענבים, סוכריות וצנימים. כל אלה עלו לו בפרוטותיו האחרונות.

– לכשתגיע שעתך לצאת את בית החולים תתארח אצלי. אני מודיעך מראש פרשת־תאי ורהיטיו: נידון אני בו לאש־גיהנום. הברז הדולף בתא־המקלחת מטריד את השראתי המלאה קפריזות. והשאר – מיטה, כיסא נטול־מסעד, שאין תקנתם אלא שריפה.

– לא ארבה שבחים, אמר הצייר מחייך, באותו טרקלין מפואר שבו הואלת לשים משכנך לא מתוך רצון חופשי כפי שיש לשער. אולם דע לך שבמאורה דומה לנתי בווינה המעטירה בצוותא עם עוד שישה בחורים. והרבה לילות נאלצתי להדיר שינה מעיני ולהעדיף עליה טיולים מפוהקים על גדות הדוני עד שעת־השחר שאז מתחילים למשות מתוכו את אלה שהטביעו עצמם במשך הלילה.

החרישו. העלו כמה הרפתקאות שהעבר חיתלם בנשייה וחששו להישנותם בימים באים. רסין שימח את ריעו בדורון שעשה לו "ספר־השעות" לרילקה. משומש היה, הכריכה ניזוקה, ואותיות הדפוס מטושטשות. קיבלין דיבר על המשורר מתוך דבקות שמחלתו הוסיפה לה להט.

– אין משל לו בין הפייטנים במאה האחרונה. הנצרות הקימה אישיות קדושה – פרנציסקוס מאסיזי והשירה החדשה את ריינר מריה רילקה. את שמו בלבד צריך לדובב בדחילו.

רסין שלא חשך אהבתו מהאפיקורסות הנוקבת, המשעשעת והפודה את הנפש מכמה מצוקות לא פיגר בהערצתו משורר זה.

– תלמידו הוותיק הוא של דנטה. אותו גשם אלוהי מדובב גם

בחרוזיו שֶׁנִּרְוּוּ מִרֶנֶן פוגותיו של בֵּך בן־ארצו. אין עוז ויופי אלא בצורות שהכל כלול בהן. כל עודף לשון, כיווני־סגנון נותנים פרסום למהותו הפגומה של המשורר. לאורו של רילקה ייעמו כל הפייטנים המתרפקים על אלוהים. צליינים הם שטומאת־אנוכיותם בשולי־בגדיהם ומקוננות הם, הקושרות אבל בשכר. וכדי לתת תוקף לשיריו הטעים לו את בנות השיר "ימי־מיכלאנג'ילו".

פולחן פיוטי־זה בחדר חולי הקדחת הפרה אחות טובה והזכירה להם את דאבון־פרידתם. רסין חשב אותה לנאה. שפתיה ועיניה החשקניות והצמות הצהבהבות שהכבידו על שכמה הפיחו חמדה גרמנית הרוחשת עזות תחת מסיכת אי־הגרציוזיות. הילל דייקנותה במשמעת והעיר לה שעם בחורים עליה להתנהג לפנים משורת־הדין. האחות שפטפטנית היתה ישבה על המיטה דרך חירות המיוחדה לאנשי־הרפואה, והציעה לו שיפציר בקיבלין שיסכים לצייר פרצופה, שכן העריצה זו את מלאכת האמנים ככל אחיות בית־החולים בארץ, שאוהדות היו את האמנות. סיפרה שבברלין היתה מבקרת ותיקה של כל התערוכות. חביבים עליה הודלר וליברמן ואינה רואה צורך באסכולות חדשות שיש בהן מסילוף החיים עצמם.

על זה השיב הצייר שחייבת היא להבריאו, לאמץ ידיו שתחזקנה שוב במכחול ואז יציירנה בכל המצבים והפוזות. מהודרת ועירומה, גופה יכול לסמל אקט יפה. מצד האחות הובע ציות רציני למלא תפקיד זה, אלמלא היתה תלויה ברצון המבשלות שנצטוו על חלוקת־המנות בצמצום חמור. רסין נפרד ממנה בתשואות־חן ובריעות כנה מאת קיבלין.

משם עלה לד"ר ריינר. רופא זה למחלות־מעיים ניחן בשיגעון לשבש דבריהם של הוגי־דעות פסיכיאטרים, מאמריהם של מבקרי־הספרות היפה ולהעניקם לקהל כשהם מתוקנים בפופולריות ומתובלים בפירושים תפלים. ככה נוקה אפוא מאנוכיות ורדה דבש־אמביציותיו בקצות ציפורניו. וכיוון שנעדר היה כושר ניסוח וצורת סגנון שילם לרסין פרוטות זעומות שסולקו לו לשיעורין בדרשו ממנו פתיחה וסיום קולעים שלדעתו הם המכריעים את דעת הקורא ולא עצם הכתוב.

חדר־עבודתו של הדוקטור דמה מטעם זה בצביונו לספרייה. על המעבדה הזעירה שהותקנה בקרן־החדר שרתה ערבוביה כמו בארו־נות־הספרים שכיסו דלתות־הזכוכית. מעל הגזוזטרה שלחו ענפיהם

עציצי־אספרגוס, עופאי־קיקיון, והכתלים, קושטו במסגרות מוזהבות שבהן נקבעו "שיעור באנטומיה" לרמברנדט, "תהלוכת־איזיס" על־פי ציור קיר עתיק ו"גולים יהודים" מאת מינקובסקי. סנוביות, רישול וטעם מעורב שרויים היו על הכל. ביחד עם ברטרנד האמריקני הטיף הד"ר ריינר לחילוף־המשמרות באמנות, לחשוף את סודה לאלף בתולות קרתניות, לבלרי־המשרד ולכל חובב שברצונו הטוב להקדיש את זמנו לספורט רוחני זה.

רסין השתופף בכורסת השוועניות, עיין ב"עלי עשב" לוולט ויטמן – משוררה האישי של גברת־הבית, התנחם באהבתו החולנית שנשגבה היא וברי היה לו שלשווא הוא מחכה לבואו של הדוקטור, שכן אין אצל זה מצוי כסף כלל. הוא יצא אל המרפסת שעל כתליה הזהיבו אשכולות הענבים המצוירים ובירך לשלום את גב' ריינר שהסבה למכונת־תפירה ושערה המכסיף שנתגבב על מסרק בנוסח מרי פיקפורד, כפוף לשוליי שרוול שהחליק תחת ידית־התפירה. אשה זו, חובשת לשעבר, הדורת־גוף, עמלנית, אמיצת־אופי עמדה על חולשותיו ונטיותיו הבוהמיות של בעלה עוד בשנות־סטודנטיותו ההוללות. ובאהבתה אותו נישאה לו ותשקוד ביחד אתו על קבלת־תואר־הרופא ושמרה עליו מהסתבך ביחסי־אהבים שהיו מתנדפים במהירות. אמונה, ערנותה לצרכיו הפעוטים עוררו בלב הדוקטור תימהון וגם הערצה ואחר כל מעשה־שטות שעולל, התוודה לפניה אגב שטף־דמעות כנער שסרח. בקמצנותו לא ידע אושר. הסנוביות היתה בעוכריו והחולים העדיפו על־פניו רופאים שמרניים יותר בדעותיהם ובתכסיסי־רִיפוּם. והאשה עמלה יום תמים בשפשוף־הרצפות, בבישול־הארוחות, בהתקנת־בגדי־קיץ, למענה ולמען שני בניה ושעתה עוד פנויה היתה לקרוא את סופריה החביבים, לראות את כוכבי הקולנוע ולשמיעת קונצרטים אינטימיים על פטיפון.

היא שוחחה עם רסין על פירות הארץ והלכות־בישולם אותם הורתה לאחרים, דיברה אודות חיבור מיוחד שקראה על הגזע האמריקני, על בניה שגיבורי ספריו של ז'ק לונדון מדריכים מנוחתם, על תיוריה בערי־המרפא האוסטריות ובמוזיאוני־אירופה ועל רומנים העוסקים בפיתרון שאלת־הנשים: הרמאות שהרומניסטים מצטיינים בה, משוא־הפנים שהם מגלים לגיבורותיהם, גודשים את מוחות הקוראות התמימים תמיד, בהרבה הבל ומסבכים שאלה זו שלא יהיה לה פיתרון לעולמים. הרי אפשר להגיד שחיי־הנשים ערוכים

על־פי דוגמאות הלקוחות מהספרים. או אולי להיפך. גיבורות־הרומנים הן דוגמאות חיות השאולות מהחיים. מוטב היה לבער את כל הספרות היפה.

סיימה בצחוק שיניה שקצובות היו והאמאיל הבהיק עליהן.

– הנשים שונאות זו את זו. המציאות משעממת והספרים משעשעים באילוזיות הדומות לאמיתיות.

רסין התנהג עם הגברות באורח־רוח, האזין להן בהקשבה ועניין וחשב כל התנגדות לדעותיהן לנואלת ומגוחכת, שכן דנו אלה לפי סגולותיהן הגופניות והאינסטינקטים שנתמזגו אתן. רצה לגמול לה קורת־רוח, הילל שמלתה הרקומה זרים בקיבורות־השרוולים והחזה לפי דוגמה עצמית וגילה יופי בארגון צבעי־החוטים שבמילואות. היא חננה אותו במבטי־עיניה שגונן האפור לא נפסד ודיברה בשבח מלאכתה מתוך ענווה:

– התופרות והרוקמות חסרות ברובן מעוף וקומבינציות. משועבדות הן לדוגמאות הז׳ורנלים. הסכים עמה:

– נכון. ומכאן אותו הידור שבלוני שעל שמלות־המחסנים.

הגב׳ ריינר חשפה בו חובב טעמה, שחה וסיפרה לו בפעם העשר סיפורה על מקור מוצאן של טורסות־הברונזה שרכשה לה ממתאגרף אוסטרי שירד מנכסיו שייחסן למאה השבע־עשרה. משנודע לרסין איחור־שובו של בעלה שחק לתוך עיניה היפות מתנצל ומצטער, מה שרומם ערכו בעיניה ונפרד ממנה באדיבות ועשה דרכו בסמטאות־החוף שלא סוללו למעון מד״יה שקיבלה אותו נכספת ואוהבת.

≈ ≈ ≈

מעתה שימש מטבח זה לשעבר שתבניתו רבוע זעום, חדר־אוכל וסדנא לשני הריעים – האמנים, שנידונו להיצלות בו בנחשול־השמש ולהיתקל בריבוי־המיטלטלים.

קיבלין סיים לצייר בטוש ציור שהחיקוי לשגל נבלע בו בקומפו־זיציה העצמית ורסין פרע חובו על הנייר בהתאמצו לרוות את מתוות ההשראה השבעה הנודפת מציורי התחריטים ההולנדים שאילפו את מסורת־החומר בגיוונו הגשמי והמעודן אבל ללא אורח־חייהם הדשן.

אחר, פרש מפית על הכסא שמומו הכשירהו לכמה תפקידים. ערך

עליו ביצים שלוקות, לחם ועגבניות, הסבו על המיטה וביערו את המזונות מתוך כובד ראש המצוי אצל אלה הרגילים בצומות.

שבעים לא מפללים לסעודה שנייה, היטיבו השראתם בסיגריות, סמכו ראשיהם אל הקיר והצלו פניהם במגבות. קיבלין שידע לערוך דבריו בצורה מהנה ותמוה היה מה ראה זה לבכר את המכחול על העט, העלה לפני רסין ולעצמו זיכרון־ילדותם במכורתם הזעירה:

– אהבנו שנינו להתחמק משעמום בלימודים ולתעות לבית־הכנסת העתיק שהוקם עוד בימי־חמלניצקי. צריחים התנוססו בקרנות־גגו ושיוו לו עוגמת מבצר־חרב. מבעד אשנביהם הצבעוניים ראינו כרי־מרעה, שדות־דגן ויערות סגולים הנשקפים מבעד לזכוכית. ידינו החבוקות העבירו אז מאחד לשני רגשותינו המשותפים. בפנים בית־הכנסת ריחף חולין אלוהי. סנוניות דאו תחת שמי־הסיפון החבוש בקמרונים שאת תכולו המשיל ציירו לגון הרקיע השביעי. היונים שחוצבו עץ־אלון ונמשחו זהב הָזו שלוות על כרכוב ארון־הקודש. ועל האריות המזנקים דהרנו נאחזים ברעמותיהם – כאותם הצדיקים שהלחיתו חיות טורפות כטליים. שוטטנו בין העמודים ושגינו בשנים־עשר־המזלות שציירם לא כילה את מלאכתו בשל חולשתו לסביאת־יין ושיכר. כן, שם התחילו נובטים בנו זרעי האמנות.

בתוך תא זה השטוף נגוהות־שמש שהפיגו טיח כתליו, שיירי־סעודה על כיסא פגום, הפרידו שניהם את סגולות ותכונות כישרונו־תיהם.

רסין אמר:

– אני מזכירך בין־ערבים אחד בשוטטנו בין משעולי־הדגן המצהיב. היאור התאדה בערפילים, צפרדעים קרקרו ערבות ונוגות, סוסים כבולים רעו על שפתו והמנזר הגותי שנראה בעינינו דחליל מואר המריא לשמים הקרתניים הברוכים, ופעמונו העמום קרא לתפילת־ערב כמו בשנות־ילדותנו. הנערות חזרו לבתיהן חשופות ירכי־רגליהן החסונות, מגליהן על שכמן ומילאו את האוויר הטלול בזמרתן החשקנית. דיברנו אז על הציור הפלמנדי. אתה ראית נוף דשן זה כמעוף ערפילים רוססים, בתי־קש מבודדים בו, אש לוחשת בסדנאות־הנפחים יאה למכחולו של פיטר ברויגל הקשיש, ואני שטעמתי יותר את רובנס החוטא ומסוער־הדמים ראיתי בריבות גמלוניות וחמדניות אלה סמלים חיים לבכחנטיותיו הפרוצות. הצייר השיב נרגש:

– שנאתי את רובנס שהאדיר את הבשר הפורח על הנפש הדוויה. אורגיות־עגבים אלה שהעלה על הבד בכישרון מלא, תפלות הן כיום. אהבתי היא לרמברנדט ששכחוהו בזקנתו ולמען כלכל את נפשו נאלץ לצייר בשוק התגרנים פרצופיהם של סבלים ולבסוף לגווע עיוור וערירי בתוך כוך נידח ברובע האביונים.

העלה נא לעיניך את ישוע שלו שמורידים אותו מעל גבי־הצלב. האור הכתום הזורם מגופו הוא לא של בן־אלוהים שהועלה לגול־גלתא אלא של האדם הנצלב בכל יום. הישועים של הציירים האיטלקיים הם עלמים נהדרי גוף המעוטפים אריגי־פאר של שני ותכלת, והיזוס המפורסם של מתיה גרנבלד מעורר זוועה בגופו הממוטט פצעים זבים, ורק זה של רמברנדט פשטן הוא, אנושי ומלא רחמים. עוני זה שבו היו שרויים ללא מוצא, לבטים כנים אלה בגלל טהרת־האמנות, עשו דיוקניו של רמברנדט, קרובים, נלבבים מנחמים ונוגה־הנצח יהל על ראשם. וכשאותה הגות חייכנית רוחשת בלבבם כילו לעשן ויצאו את התא שיותר אי־אפשר היה להתלונן בחומו.

הלכו ברחוב שנקרא על שמו של כובש־הארץ שהוגר ברשעות. נטולי־מחשבה, רגש, ומשולים לברושים הרכים שצמחו בשוליו בתוך שכבות־ברזל, שחופים היו בשל הרוחות המלוחים ובשל השרב המכה.

– אור זה, אמר רסין לצייר, משול לאתר המכלה מן האדם הזיות, הרגשות תוגה וגם שמחה. הה, לו יכולנו להסתתר עתה באולמות צוננים, קפה שחור, סיגריות וספרים בשומים ערוכים לפנינו.

קיבלין קינח פלגי־זיעה מעל פניו שהעביר עליהם תער רק פעם בחודש והשיב:

– טבע־ארץ זו אוייב האמן הוא. אין כאן הרגשת־ערירות המאלצת אותך להתייחד בעליית־גג שרק שמים בענניהם הציוריים וארובות החרושת משקיפים אליך.

בווינה הנהדרה המתנכרת לך החל משוטריה המנומסים וכלה בנהר הדוני המשכיב על קרקעו קורבנות נואשים באדישות גמורה, מצאתי יותר חסות לעצמי. עבדתי במאורה טחובה, קופא מקור, מעשן זנבות־סיגריות וסועד צבעים בלי הפוגות. שם יתקל הדמיון בחומות אטומות וזועמות, וכאן הוא מתנדף מתוך ליאות־גוף ועצלות־נפש. פי טועם עתה את טעם הנירוונה, באירופה לא יכול

היה שום בר־דעת לבדותה.

רסין שהסתכל בלהקת־סבלים תימנים שהסתופפו בצל בית־מרקחת, מהם מגדפים זה את זה, מהם נרדמים כששקיהם למראשו־תיהם ומהם שטופי משחק העצמות – הסכים עם קיבלין בסימפטיה הרווייה לווינה ההוללה, האידילית והמסורתית המקפחת את בניה. בכל זאת, ביכר בעת־צומות את ארץ־השמש הפוטרת את האדם מקור וגשמים טורדים:

– העוני הנהו פה יותר ערב ואבהי, ויותר קל לשאתו שכן במצב הכללי יסודו.

קרבו לסוכה לרוות צמאונם בגזוז שצינתו החריפה היתה לפלא בשרב זה. דפנות הסוכה קושטו בליצנים גומעים שמפן, גמדים רכובים על תיישים ומוזגים משקאות שנתכנו על שמות־ריקודים מודרניים. המוזג, בחור חרוץ בלי שמץ ענוותנות הגדיל בשבח מיציו שבקנקני־הזכוכית, שלח מבטי איבה ותחרות לבעל הקיוסק ממול שגזל ממנו שותיו.

המסכן, אמר לריעים, הוא יצטרך להשקות במימיו הסרוחים את הקבצנים הכורדיים. אדם הגון שותה רק אצלי, בכל יום צבעי מיציי שונים. על סף השדירות בין הצלמים וחובביהם הפעוטים התנוססה דמות שהפקירה ראשה לשמש המכה. והידידים שגמרו לשתות הכירו בה את קנמון. זה נופף מהעבר השני את זרועותיו לאותות־ידידות וכיוון פעמיו אליהם מבלי לראות שהוא מסתכן על ידי אופנוע המסתער עליו. עבר את המדרכה באדישותו הרגילה וסכנת־הרמיסה לא הפיגה את השמחה בעיניו האפורות, הגדושות־אור. רצה להתנשק אתם, אולם פיו הכשילו – מלא היה שוקולדה כסוסה באגוזים.

– הנני בא מארמונכם הנמצא בשאול־תחתיות, שיסע קנמון התבוננותם החייכנית. ראיתי על החלון תפאורה יפה. בטח מעשה ידיך, קיבלין. מנחש אני שנועדה להפגת חום השמש. העז העלובה שהעליתי על ראש צריח דהתה על זנבה וקרניה. לילות אחדים תצטרכו להלין גם אותי אצלכם. יכול אני להכין לי משכב גם על גבי הגג. נצטוויתי מפי הרופאים לאהוב שפעת־אוויר. הרי ידוע לכם שחליתי בקדחת טרופית והרופא אסר עלי הישיבה בכפר. מעתה אהיה עירוני. אמנם אתגעגע מעט אל החמור המסכן שנתקשר אלי כרֵע. לימדתיו כמה נענועי־ברכות בראש וקידות ברגליו.

חלץ מכיסי־בגדיו חפני אגוזים, זרזם בפיצוחם וציווה למזוג שלוש כוסות "שמפן". הבעה שפתו העליונה שגילתה חניך חסר־שיניים ושחק אליהם כולו תינוק, עירום, מגוחך ומסתיר בינה. הוא סיפר פרשת־דרכו שגדושה היתה קוריוזים:

– אחותי הברוכה המצפה לפרסומי כמו לחתנה המיועד – ארזה לתוך מזוודתי אווז צלוי על כבדו ופשטידת־אטריות מתובלה צימוקים. בווינה השארתים מעלים עובש ומסריחים בחדר־המלון ואצל גלב אחד זוג כסיות וכתפות, ובהפליגי על האונייה הלעטתי את הדגים בעוגות־חמאה ותפוחים רקובים שבהם גדושים היו מזוודותי. אמי הטובה חששה לרעבון שיקדימני בדרך.

מלאֵי־צחוק חצו שלושתם את הרחובות, מסתכלים בכול מתוך רעבתנות משותפת ונבדלת. בחלונות ראו צעצועים שהתינוקות השתעשעו עליהם הומים וחפצים.

– דובים מסורבלים אלה הנישאים על אופניים, אמר רסין, סוסים "ערמונים" אלה המחוננים גנדרנות ויופי, פילי־הגומי טובי־הלב, חתולים חנפים, כלבים נאמנים, ליצנים נחמדים אלה, ההבעה הטרגית שבפרצופיהם המכוחלים, מערכות־קרנות אלה של פח שצובע, אוטומובילים דוהרים אלה, כדורי־כסף, בובות עירומות בתוך אמבטיות מקושטות כמטרונות, שחוחות כסבתות, כל צעצועי־משוש אלה הרי הם בשביל הפעוטים קרקס ציורי, תיאטרון קלסי וראינוע עשיר מאורעות. גם אז היינו משתעשעים בהם בכל לב שכן חסרנו אותם בילדותנו.

עברו חלונות־ראווה שבהם שפעו וילונות של משי, קטיפות מלמלות וציערו את הנשים החולפות. קנמון, שזר היה לו נוי זה בשפעת צבעיו, גילה להם בזהירות את כוונתו לכתיבת־דרמה חדשה:

– שיא־הדרמה – הקדחת הממרקת את האדם ומשרה עליו חזיונות אחרים. תעיד אתה, קיבלין, שזכות היא שתפקוד את הגוף והאמן המחונן ערנות חוזה באורה הצהוב את מאורעות־העולם מוארים יותר ובעלי־ייעוד אחר.

– חוף־הים המה ממוכרי־כעכים מבוזקים כמון, מתַגָּרים קטנים של פיסטוקים, ממוזגי־לימונד, מצלמים ומערב־רב של טיילים וטיילות מבושמים ומכוחלים, על המדרכות, על החולות, בתוך כיסאות־היסב, מצרים שחומים כבזלת לבושי טוגות לבנות כשלג

ומניעים בשקט קפוא את קופיהם החצובים. ערבים גמישי גזרות כנשים לבושי־מכנסים שופעים לאחוריהם, חזיות מרוקמות ותרבושי־צנובר על ראשם מלהגים בקול וצוחקים בשיניים מלאות. נשים ספרדיות מדושנות בשר, שפע צמידים ונזמים, מכוחלות פנים, מפויחות בבות־עיניהן, נוצצות ומהודרות בצבעים עזים. ביניהם הבחינו צעירות אשכנזיות דקות, גרציוזיות, רוקמות בעיון, קוראות ברישול ונתונות לשיחה עם הנוער האדיב שרבץ לכיסאותיהן.

הידידים השתטחו על החוף ביחד עם אלה שלבשו מכנסיי חאקי קצרים, חולצות־בד מופשלות־שרוולים ושחסרו תענוגות המעמד השבע שתפס מקום מיוחד על החוף. הם הסתכלו בכדור־השמש שהתנופף באופק הים כדיסקוס נחושתי וצלל לתוך הגלים הצוננים. בעבר הדרומי הוצתו אורות האוניות והמרחק שהפך תכול והבליט את המתרחצות הבודדות שצהלו על הסלע.

– לולא נשים דשנות אלו, אמר קנמון, הנראות כמבוסמות לעשתורת והמקטרות תאוותיהן, היינו יכולים לדמות שהליל מתקדש לחג עילאי ללא תשוקות מציקות, כולו נהרה כחולה, כוכבים זולפים אורם, והים משול ליער שגמדים סוגדים עליו למלכת־הירח.

קנמון היה מוחזק לנעדר תאוות, התייחס לנשים כלבובות־חרסינה והתהלך אתן בחונף ובזהירות, שכן עינגוהו שלא מדעת. ובאותו מעמד, סיפר לחבריו נפתוליו הראשונים והאחרונים עם בת־חוה:

– נערה כפרית זו עמלה לפתותני בגופה הגמלוני והמחייך. לא נמנעה גם בסרסורי־הסתה חצופים יותר, כמו גילוי שוקיה הלבנות משמנת אגב טיפוסה על העצים להשיר תפוחים וחישוף שדיה הענקיים אגב ליקוטם על הקרקע. מנוחתי הודרכה עד להבהיל. מתוך מבוכה ורחמים התוקפים את האוהב השקיתי פעם את העגלים בחלב אימם וננזפתי קשות על ידי אותה ריבה־סטשה. הייתי יוצא השדה לראותה קוצרת החיטה ומאלמת אלומות. חוסן שוקק זה כמו בגוף הכפרית לא תראינה עיניי יותר. היא נפתלה ממש עם אמא־אדמה, הכל בה שיווע עגבים. ובזה גאה היתה ולא נתנה לבחורי הכפר לגפפה. לעת־ערב, בשובה מן השדה, החרמש על שכמה וצוהלת כסוסה, קידמתי את פניה במשעול אלונים בלחם ובמלח כיאות למלכה. הדיוטית היתה כדי זוועה והאמנות זרה לה כלנו המרגוע. בראותני עומד לפניה בפנים מתחננים ונלעגים צרחה בצחוק שהיה יכול להבהיל את העורבים, זרתה את המלח על ראשי

ומן הלחם פרסה, זללה וחמקה. עלבון זה שנגמל לי חלף הערצתי אותה עורר בי איבה ושמרתיה לעת נקם. פעם עבדה בגורננו בציבור־התבן. לקחתי חבלים שהוכנו אצלי עוד ביום־העלבון, נעלתי את דלת הגורן על הבריח ועליתי אליה על הגדיש. היא כנראה לא זכרה כבר אותו מאורע מביש, ששה לקראתי, התרפקה עלי, סרקה שערי וכינתה אותי בכינויים שנותנים לגורי חזירים. תמוה בעיני עד היום שלא התאבקה כלל אתי כשאסרתי ידיה והשחלתי את החבל בטבעת שבקיר. פניה היו שרויים בתענוג ועיניה נעצמות וממתינות. לא נגעתי בה כלל, נרגז ולוהט עזבתיה כבולה, ברחתי החוצה וצוו־חותיה רדפו אחרי.

שלושה ימים חיפשוני האיכרים כדי להספיגנו מלקות. ואני הסתתרתי ביער במאורת־שועל והתכלכלתי מגרגרים ואגסי־בוסר כאותו נזיר שבאגדה הנמלט מרשתה של הלילית.

השומעים לא יכלו לעצור זמן רב שחוקם לתימהון עיניו הצנועות של קנמון. כשהסבירו לו שאותה נערה חשקה בו ונאותה אפילו להכבל על ידו – הניע ראשו בשלילה.

– מאורע דומה קרה לרוסו, אמר רסין, הלה גם כן הרגיז את השפחות האיטלקיות בצורה מחפירה, באשמת אותה הצניעות שפעמים מקורה בנפש ביישנית ופעמים בנפש־תהומות.

עם סגירת הקיוסקים שבו שלושתם לחדר־רסין שהיה צריך להלינם תחת סיפונו. חום היום התנדף בו והמם את הראש. שהו שם אובדי־עצות, נלאים, מפהקים ועיניהם כלות למעט שינה. אותה מיטה רסוקת־הקפיצים לא יכלה בשום אופן להכיל לא באורך ולא ברוחב את שלושת־הגופים וגמרו לעלות על גג־הבית השטוח, ליהנות מהנוף־הלילי ולהעביר את הזמן עד השחר, בעישון ובשיחות על האמנות ששנואות ואהובות היו.

לשמחתם מצאו שם כיסא־היסב נפסד שקנמון הטיל בו גופו, התכסה במעילו, שלח עיניו לכוכבים שהגיהו כאבנים־יקרות – ארבעים קרט משקלן, הפקידם לשומריו והבטיח לחבריו שיהא הראשון שיקיצם בשנתם כשהשמש תחל להכות על קודקודו. ברכוהו בחלומות־נעימים ירדו מן הגג ועלו על יצועם.

קיבלין הטביל גופו הנלאה בנחל־המרגוע שקרוש היה אבל רסין לא ידע תנומה. מבעד הדלת הפתוחה ראה את מדרכת־הרחוב זלופת־אור הפנס ובישר לעצמו ליל־פיכחון. ראשו לחרץ בין כפות־

ידיו הגה רסין במד״יה הנידונה ליסורי־אהבה ובאופיו המסוער המציית לשדים שבדמו. הסתכל בקנאה בקלסתר פניו של ריעו הישן. ביטחון ושקט יצוקים היו בלסתותיו הרזות, בסנטרו המחודד ובמצחו השטוח ששיער מצבע הדגן ענדהו, ודומה שהוגה הוא נכוחות וצלולות.

רסין דילג על גופתו הנרדמה של רֵעו, התלבש בפיזור־נפש, קילח ראשו במים ונחפז החוצה נושם לרווחה. ברחובות הריקים העלו המנקים תימרות־אבק במטאטאיהם והתקדמו לאיטם מוטי־ראש ואכולי ריאות כאסירי־פרך. רסין גלש לתוך סמטה אפלה, הפליג בחוף שעבריו חסומים היו בצריפים מטולאי־גגות שרחצו באור הירח וריחות פרדסים בניצתם בישמו רֵיחם על דרך־הדודים.

מד״יה פתחה לו דלת חדרה מבלי לתמוה על כמיהות מציקות אלה שהתעוהו אליה שכן למדה אותן מבשרה. יחפה, בכתונת־לילה ורודה, תחרים קרֶם בשוליה שחשפה פרקי־ארכובותיה הגזעיים – קלעה זרועותיה החמות סביב צווארו והבליעה עצמה בזרועותיו כולה רוך, להט וגעגועים. כשנלאה מלנשקה בחמוקי־כתפיה, עורפה, עיניה, פיה התוודתה לפניו מתוך בכי כשהיא מתנדנדת על ברכיו.

– ציפייתי הקשה ניבאה לי בואך, לולא השארתני לילה זה בודדה עם עצמי הייתי מאשימתך בבגידה.

בכתה כאחות קטנה ונלפתה אליו מסורה ונאהבה.

מהחרץ חדרו לתוך החדר שצללים עטפוהו, צלילים לאים שהשירו הפעמונים התלויים בצווארי־הגמלים שהשתרכו בדרך זו לנמל ויללת־תנים בסבכי־הצברים. רסין נשק גוף זה שפרח על המצע, כאמן וכאוהב, השכיח כל אפשרות כמישתו ועטה עליו עלומי־נצח, השתאה משפע הנשיקות שמד״יה העניקתהו, טבל פניו בפניה, באותה שעת־אור נשבע בכל נפשו:

– נערתי הפעוטה והחמודה לעולם לא אעזבך.

≈ ≈ ≈

דני רסין עלה לשחר את פניה של ידידתו – ריזי ברין. צהלתה ויופיה של אשה זו – חניכת הקונסרבטוריום בעבר שחלמה על עתיד מפואר של זמרת אופרה – דעכו בשנת־השלושים לחייה בהיותה כפותה לחדר־הבישול ולגידול שני בניה. זו לא ראתה כלל

אושר עם בעלה־הסופר. לאחר שכבשה, נהג בה אדישות שהכאיבה לברייה עדינה זו שתבעה עיניים נוהות ופינוקים. ברצון השמיע רסין באוזניה מצוקותיו ושמחותיו. והיא היתה מתוודה לפני ידידה על כאב הרס־כישרונה וקמול צרורות הפרחים שנועדו לבשם את חייה, ועל עלבונה הקשה על שנידונה לבלות את ימיה בינות לקדרות מפוייחות. רסין, בהציצו לתוך עיניה מגון החרסינה, הירהר על מסיבות־הזמן האכזריות שלא הקרו לפני חמש שנים אשה זו בדרכו; והיה נפרד ממנה בלחיצות־יד שביטאו את נכאיו.

עתה מְצָאָה במטבח עסוקה בטיגון חצילים. שערה מצבע האגוז סתור, חושף אוזניה שדקותן עשתה אותן שקופות, פניה סמוקים בשל החום ושפתיה התינוקיות צמודות ביגון וברצינות. רסין דרש בשלומה והילל חריצותה.

– את ידידתי, נוהגת פולחן גמור לפני הפרימוסים. אמא שלי כשניצחה בתרוודה על הקדרות היתה נראית בעיני ככוהנת. ואמנם, בשל יחסים דתיים אלה למטבח נעמו לי תמיד תבשיליה שקיבתי הומה להם.

הזמרת־לפנים לא נעלבה בשל דימוי זה. זיכתה אותו במבט־עיניה הכחולות, אחזה בכנף־סינורה והחוותה קידה לפניו:

– ידידי, הלכות־הבישול חמורות הן כחוקי־הזמרה. הוצאת מאכלים מהנים בהווה – מדכאה אותי כשינון הפרטיטורות בעבר.

– צדקת, ידידתי, שפע הפרובלימות שהאנושיות מספקת לבניה העלובים מן הראוי לחפש פתרונן בחדר הבישול, הענו לפי מראהו, והמכלה בכל יום ויום ואת רעננות־האשה.

מטלטל מקל המסמל רכבת ואוטו דוהר כי שטף הזמן נתן אותותיו בתינוקות, בא מהחדר הסמוך בנה הפעוט של הגברת ברין – חגי. קולו של רסין – רֵעו הגדול משכו לכאן. ראש־חמד היה לתינוק כלאחד מכרוביו של ליאונרדו השומרים את המדונה הסיקס־טינית. מצחו קמור, מעוטר שפע שיער, שתִלְתוּלָם, צבעם, רכותם הזכירו את שיער האֵם. נבון היה, דיבורו עצמי ונובע מתוך הסתכ־לותו הרכה שלא ידעה לתת שמות, והוגה רֵעות לרסין לא פחות מאמו הורתו, שכן הראה לו זה התעניינות מלאה ופינוקים מופרזים, והפעוט ידע להעריך תכונות אלה ולגמול אותן, בנשיקות ובגיפופים מבלי להונותו. בחשק שיחק לפניו רסין אוטו דוהר בין קהל צפוף, וחגי, הרכוב על כתפיו, משמיע מתוך שפופרת־ידו הברות שופר.

סוסים נראו בעיני־התינוק קלי־ערך ואיווה יותר ציפור־פלאים מכנית שצלחה את התכול בנתיב ישר.

הגברת ברין הביאה לתוך המרפסת המזוגגת תה וביסקוויטים והתנצלה בשל פשטות עריכתם, ורסין שלא סעד עוד היום נאות להתכבד בהם. שאלה:

– מה שלום מד״יה?

– מד״יה, חייך רסין, מכינה לעצמה שמלות־קיץ הרקומות לפי נוסח מעורב של אוקראיניות ותימניות שהתפשט בין גבירות העיר. יופיה מעורב עצב סתום, מה שמשווה לה קסם עז ומסב לי שממה וגם צער.

– בת הכרכים שלך, אמרה גברת ברין, הפליאתני בעיניה ובדכדוך המוקדם המשתקף מהן. הנשים, משהן מתאהבות מקפחות הן גאוותן.

– חשבתי, אמר רסין, שהנשים צוהלות תמיד. גופן הנותן מיליוני שמחות בהאמיני שמנפשן הן נובעות. אולם כיום מחוור לי, שהן בעצם בריות אנינות־דעת, משתעממות ועמוסות עוגמה. הנה האשה דה דפן, יופיה אציל. מחוננת שכל והסתכלות יצוקה זהב, בכל זאת היא מפהקת מאחורי מניפתה היפנית במשתאות ואת יגונה לא תבדר שום מסיבת־גברים ונשים. וכששיער ראשה עטה כסף, ומאור־עיניה נשלל היא מתאהבת בסופר אנגלי וקנאתה וגעגועיה בגיל מופלג זה היו ללעג בעיני־כולם. אולם אופיים של הגברים, להטם, בגידתם חזקים יותר וצהלתם משום כך טרגית יותר. תאוות־הכיבוש שבתכונותיהם ואכזבתם הן העושות אותם בהולים ואפילו רשעים.

– האשה, השיבה הגב׳ ברין, משוללת דמיון ומעוף ולכן חרדות כל כך הנשים על אושרן הקטן. כבר בילדותה של האשה מרגילה אותה אימה להעריך את משק־הבית, מעמיסה עליה שירותים עלובים הגוזלים ממנה את המעוף הפרשי שיש לכם, הנערים הקטנים, ההופכים כלונס למגדל פורח והמצמידים חרב־עץ לירככם הרכה ברצותכם כבר אז להדמות לחמסנים הבוגרים. אולם אנו הנערות הפעוטות מנענעות כבר בשחר ילדותנו על זרועותינו הרזות את התינוקות שאנו עתידות ללדת. ומכאן אותו המצב האימהי לכל נערה אוהבת.

אותו רגע בא מן הגן בנה הבכור, צבי. הביא דורון מאת הגננת – תרמיל נייר רקום חוט־צבעונין ותוכו מלא סוכריות. אף־על־פי

שגדול היה מחגי בשנתיים – היו אברי־גופו רפים. פניו מחוסרי־דם, עיניו אפורות ומשהו קשה ועצוב מהבהב בהן. חגי נחלץ מזרועות רסין, התגנדר לפני אחיו כתינוקת חביבה, דיבר אליו רכות חננו בעיניו היפות והוחיל לשווא שזה יפריש לו ממתקיו. הבכור, נתון להגותו הלא מובנת ונהנה מהתרפסותו המתוקה של אחיו – קלף לו במנוחת־נפש את התכריכים ולעס את הסוכריות בלי חשק ניכר.

הפעוט שהיה איסטניס וגא, לא פירש בקשתו ומלא עלבון וצער התנפל לתוך חיק אמו והתייפח.

רסין שנפגע ממחזה זה שהיה בו משהו מהאכזריות, נטל את חגי בזרועותיו והבטיח לביקור הבא סל קלוע זרדים דקים וגדוש כל מיני־פירות שהוא אכלם כבר ומיני־מתיקה כאלה ששמותיהם הזרים הרגיעוהו ונתנו לו לשגות בחלומות מעורפלים.

– ברגש זה, אמר רסין ורמז על צבי, הנהו כולו, על תכונותיו הנפשיות וסגולותיו הגופניות העתק נאמן של אביו. הביטי, ידידתי, היאך חגי מוחה באגרופיו הנחמדים את דמעותיו מנוחם ואינו נוטר איבה למעליבו. הוא כולו, ידידתי, בנך. ובהלך־רוחו הצוהל בו משורר לעתיד, ביחסו הסטואי לזולתו ובוויתורו מחמת יהירות הוא דומה לי – לריעו הגדול ממנו בשנים. דומה הוא כאילו היה בני מלידה.

היא לא נפגעה כלל מהרעיון של חילוף־האבות.

– דע לך שהאב ממלא בהתהוותו רק תפקיד זמני ומקרי. רק אני הריתיו, דמי נתערבבו בדמו ושוויתי לו צורת גופו וגם צבע נפשו. מאוד אבין את איזודורה דונקן שלא חששה כלל לאבות־ילדיה.

רסין נשק את חגי באחרונה וזה הזכירו קיום הבטחתו, ומעל מפתן המטבח נפרד בידידות מאת הגב׳ ברין שבירכה אותו בתענו־גות־האהבה שגם היא ידעה אותן בעבר וגמרה בדברי הלל על מד׳יה.

בחדרו מצא את קיבלין מיסב אל עמוד־הציור ומושח באקוורל סוג׳ט חביב עליו שחשף בו בכל פעם זרות רומנטית – "הלוויית־מת" בתוך סמטת העירה. הנשים כשושבינות־המוות מהלכות לפניה בנרות דולקים, כנרים פורטים על הגגות והעיזים הכחולות מלחכות את תבנן. רסין שהטיל גופו על מיטה לצננו עקב ביטויי־המכחולים של הצייר על הקרטון, הביט על מכנסיו שכל סקלת־צבעי־הלוח נמשכה עליהם ועל הרשת הלא־נקייה שכיסתה את כתפיו והיוותה

טון נאלח לעומת הסממנים הנוהרים וקינא בו שבכוחו להשבית רעבונו בעבודה שאין לה כל גמול זולת הנאתה. הצייר חפן מכחוליו הלחים בידו מחה זיעתו ופנה לרסין:

– "לוויה" זו הוזמנה אצלי לדורון־נישואים שמחירה ישולם לי לשיעורין. מכיר אתה אותו רֶקֶר המעריץ את כישרונותיהם של ליליין ושלי. הדימוי בלבד המבצבץ במוח כה מטומטם מעלה את חמתי עד כדי להשחית אקוורל זה הנאה ברישומו. אדם זה שהשכלתו שאובה מעיתונים יומיים חושב את עצמו לבעל טעם באמנויות היפות ופוסל בבערותו את הציור המודרני. ואני אנוס לספק לו דבר שיענה לטעמו הגס.

שני האמנים הצעירים צחקו מתוך יהירות, עלבון ורעב.

– ואותו דוקטור איש חסדי ונותן לחמי, אמר רסין, שאינו מסוגל להעלות על הנייר משפט אחד הראוי להקרא – מתאמץ בעקשנות המיוחדת לחובשים קרתניים להעשות סופר, שכן רצונה של אשתו בכך. ובכדי להנצל מלבנטיניות הרווחת פה מוטב היה שנעביר באש אני את גיליונותי ואתה, ידידי, את גיליך ובדיך. מצפוננו האמנותי לא ייסרנו לכל הפחות.

– יקירי, כלום מתכוון אני לזכות את מישהו ביצירותי. האמנות מכרסמת בי כסרטן ולמען שחרר את הנפש ממנה מן הראוי לשחרר גם את הגוף. זכור נא את ואן גוך שהיה מצייר בראש מגולה תחת שמי־פרובנס הלוהטים עד ששמחה זו טרפה תחילה את דעתו ואחר כך את חייו. אם אוהבים אנו את האמנות צריך לשוות לעיניים רק את דיוקנו של ואן גוך שאינני יודע את משלו בקרב האמנים המוד־רניים.

אותו רגע סר לחדר פירון. בלואיו מנוקים עד לברק, שערו הדהה עשוי ועיני־העופרת שלו שהשמש החליאתן שקטות ושקויות הזיה.

– פירון, אמר רסין, מהלך פה בינינו כצלם חיוור של משורר – רועה שאת סוכתו הציתו באש, כבשיו שדדו, את נקבי־חלילו מילאו עפר ואותו הגלו לכרך המסוער.

הוא נתבקש להקריא משיריו, נתכוונו יותר להנותו מאשר להנות, שכן לא חיבבו צורתם ותוכנם שצוינו בפשטות מעציבה הנובעת מחסרון־תרבות שזרה היתה לפייטן זה. הוא הקריא מתוך גיליונות שנתגדשו אותיות שהועלו בקצב פדנטי בעיפרון. נעימתם האפית לא הלמה כלל אדם זה שהיה אכול אנינות עצמית. ויותר נאמן ויפה

היה כשפייט את התרשמויותיו הקובלות. אולם ידעו שהוא סולד בכל הטלת־דופי, נעדר היה ביקורת עצמית ולא דרשה מהאחר ונתן אמון בעצמו כגתה בצורותיו הכלולות.

לאחר צאתו פנה קיבלין לריעו:

– אפיקה זו כביכול נודפת ריח פיליטון, גדוש התלהבות שזולותה אפשר לייחס רק למנהיג מפלגה. הוא פייטן קטן בעל שלושה מוטיבים ועליו לטפחם ותו לא. האפיקה היא נחלת־יוצרים יחידים שחיי־העולם משתברים בהם כקרני־אולטרא בגביש.

קיפל את האקוורל שנשלם והלך לשאתו לייעודו – דורון לנישואין.

≈ ≈ ≈

עם ערוב היום רענן רסין גופו כדרכו, הפשיל ציפורן אדומה בדש כותנתו והלך למד״יה. בדרך התענג על התינוקות הנהוגים בעגלות־כילה לים. ניקיונם, חמדתם, נשוקי־שמש היו ראשיהם ענודים סרטים כחולים וסגולים ומושחלים גם בתחרים כותנותיהם. ורסין דימה לראותם גזע עתיק מחדש עלומיו ואת האימהות הענוות, כוהנות־וסטה, המקריבות לו בתוליהן, רעננותן ושמחותיהן. נטה לרחוב שהתמלא אבק. בעוברו את התאנים העתיקות, ראה ישיש ערבי יושב על עופאי־שורשיהן שהזדקרו מתוך האדמה ככפות־חיות מימים קדומים ובולע את הבכורות שבנו השירן מאמיריהן. ערביות פעוטות מפויחות היו צוברות לתוך פחים גללים מעל פני הדרך ואחיהן נטושים בלקט זנבות־סיגריות.

בהגיעו לגבולות־החולות נפש, חלץ נעליו ניער מתוכן את החול ששאבו. למטה התגדרה שכונת הצריפים שליל־כחול ירד עליה וחיפה על ענוותה וכיעורה. סוסים נטולי כלי־רתמה שוטטו בחולות ורעו, כביכול. והפעוטות שרקדו במעגל סביב פנס־הסתערו עליהם פתאום, חפנו חול וזרוהו לתוך עיניהם.

עלי־הביגוניה היו מתנשקים בהֶרָאותם. ובהכנסו פנימה מְצָאָה מהודרה בשמלת־משי, גזרתה משונסה בחגורת לכה של כחול־חיוור נעולה ניקל, אנפילאותיה הירוקות ברגליה ולשערה אותו פרע־הדר שגירויו ידוע רק לאוהבים. בשל עיניו שחייבו הפרזות עמד רסין על דעתו שתתקשט טרם בואו והיא עשתה כן ברצותה לציית לקפרי־זותיו שנעמו לה ולהראות גופה בפאר שמלותיה שרבות היו.

השכיב ראשו על ברכיה, הגחין צווארה אליה ונשקה עד ליאות. מזוגות היו בנשיקות אלה כמה הרגשות. היא רטטה כולה ברושמו נינוח בושם אפוף רוך, אירוניה, חדווה ועוגמה. רק היא חשה את אהובה הנפתל עם כוחות רעים ורק מידת־אצילותו חפתה עליהם.

– מד״ין, בלעדיך לא אוכל לחיות יותר, אמר לה נרגש.

הם סעדו לאור נר, פה סמוך לפה שלהטו עוד מהנשיקות. כרסמו חתיכת־גבינה אחת, גזלו זה מזה את פרוסות־הלחם וגמעו את הלבן מכוס אחת.

בשבתו לידה על הספה הטעים לה בלי הפוגות שיר יווני, ״העלם אליס״ שכתבו משורר צעיר שנהרג בשדות־הקטל. זה היה יער בשלכתו הכחולה. תחת סבכי־הגרגרים שתתו דמם צבאים אפורים, הכסף רינן באגמים ועננה וורודה נחה על אמירי־התרזות הצחורות.

יופי כזה דימה בגופה שחשף לאט את כל צורותיה של מד״יה. הנר כבה. לגופה בחושך היה ריח של יער, שצמרות העצים באופק החיוור הגבירו את מציאותו.

≈ ≈ ≈

לפני הצהרים סר קנמון לחדר־הרֵעים שראם סועדים עוד במיטתם ונתונים לקריאה בתוך ערפל של עשן־סיגריות. כולו תימהון, מבעד לחניכי פיו הוורודים שנשרו שיניהם, הוכיחם על התפנקות זו השוללת מהם את זיו־השמש השופע בכל הצורות האורנמנטליות ובחינניות של השלגים:

לנתי הלילה בתוך אוטו שיצועו רך מכסת־נוצות, אולם את שנתי שערבה לי יותר מאשר תחת שמי הטל הרועפים הפריע עם שחר הנהג. באדיבות הודיתי לו על הלנה זו והוא – הסביר לי בנעימה זדונית שבלילות הבאים עלי להציע משכב גם בתוך אוטומובילים אחרים. סרקתי את הרחובות המוגפים על בתיהם וחנויותיהם, ירוק ורוד טלול עליהם. ביקרתי את כל בתי־המאפה, הם החביבים עלי בשל הבל תנורים, וריח עיסותיהם וכיכרותיהם הרדויות. בדרך נספח אלי כלב צעיר, עיני השקד שלו צנועות היו כשל איילת־הרים, וכולו גרציה נפסדה וראוי לחמלה. בטנו המשקפת קשתותיה אישרה לי רעבונו שהבליג עליה במידת־אצילות. קניתי גלוסקא, בצעתיה וסעדנו שנינו בה, ובעמל רב הברתיו ממני.

בדברו הסתכל בחזית־פיו החשופה, מאחר שזכר שהתנוססו בה שיניים לבנות וחסונות. שאלהו בתימהון האומנם נחלו אלה כל־כך שנגזר עליהן להעקר בבת־אחת.

– את חמש שיניי אלה אכלתי, השיב קנמון בשחוק. שיניים תותבות היו שרגיל הייתי לשרותן בלילה בתוך כוס־מים. בשוכבי בבית־החולים האחות שפכתן בשוגג לתוך העביט. הרופא־המנהל שראני אדם אובד בלעדיהן נתן סכום־כסף להזמין לי אחרות במקומן. בצאתי את בית־החולים הייתי אנוס להתכלכל בכסף זה וללעוס רק בשיני־הלסת. ובגלל העדרן ממעט אני באוכל. עיקר מזוני הוא אגוזי ולש ואגוזי־קוקוס. מיצם משביע מאוד ומבריא. עצתי שתחקו את אופן הזנתי, בזול יעלה לכם ותוכלו למכור עוד שיניכם.

הוציא מכיסיו פרי זה וגבבו על הסדין. ברגעים מעטים כילו אותם וביארו, שתאבונם נתגרה ונתגבר יותר ועצתו היא נואלה.

– מזמן אני אתכם, אמר קנמון, בשם הפסל פולוס לסעודה הציבורית בקיבוצו. הוא מחבבכם ומוקיר כישרונכם שאת גילוים לא ראה עדיין. סִברו ולבבו טובים וישמח לראותנו סועדים אתו. הוא משלים עתה קבוצת־פיגורות המסמלות אידיאה לאומית נשגבה. לאחר שייצוק אותן בגבס יציגן לראווה במאי הבא. מקווה הוא שיצירה זו שרעיון־התחייה גלום בה – תנחילהו שֵם וכבוד. באמתלה לבקר בסדנת־הפסל ניאותו ללכת, בהשכיחם את הסעודה העלובה אף־על־פי שלא ציפו לאחרת. לאחר שהתקלחו ראו את היום, יותר אדיב להם, התלבשו ויצאו החוצה.

לא שגה קנמון שהמשיל את האור לכסף־השלג. המדרכות רפודות שלגון מסמא היו, הבתים שחגורות בטון הידקום חייכו כבתי־צעצוע מצובעים, האור הוא שאצל להם סגנון דמיוני כמעט. שטופי זיעה נאלצו למשוך דיבור מפיהם, ביתרו כמה מבואות שנצטרפו מכמות בתים מועטה, בורי־הסיד הכבוי לפתחם ובשמות סופרים נקובים היו. הם נטו להצטנן בצל־בית. עציצי־דקלים נשתלו בערוגות דחוסות, אותם עיטרו פרחי־ציפורן שנתקלחו מי־מזרקה מגובלת ומשובצה קונכיות. דרך מפלשי־התריסים המוגפים בצבצו כלי־פסנתר, צחוק־צעירות וצינה טובה שחסרה להם. ישבו על גדר־הלבנים החלולות ולעסו שיירי־השקדים מכיסי קנמון. הם שימשו לו אמבר לחפיסות־סוכריות, קליפות־שקדים, שרידי־סיגריות ומחברות

מהוהות – שבתוך דפיהן המעורכים ספונים היו עדיים של אמנות זעירה. אדם זה שצחוקו לא התנדף מעולם מתוך עיניו מחריצי־פרצופו יוריד אתו שאולה כישרון שנחן בו, זרות אקסוטיות, אווילות גלויית־הטבע, הרמוניה נפלאה ותוהו מבהיל. חמש־עשרה שנה מצא ביטויו כישרון צֶרבַרלי זה על גבי־גיליונות מרובבים, בכתב מטושטש ואורתוגרפיה נלעגה. כעל תינוק המטירו עליו הפצרות שיוציא לחופשי את הרוחות הבשומות הצרורות בחוברות המעורכות למען ירעיפו עליהם את צינת־הליבנים הצנועים, נכאי־הצפצות, בינת־האורנים, פחד־הארנבות, ערמומיות השועלים ואימהות התרנגולות.

קנמון – בראשו המגודל, שערו מצבע הקרקע, בתפוחי פניו שקויי־שמש ושמחה, בפיו הנבעֶה ובעיניו – המלאות עורמה מוזרה – דמה לפן זקן שאש־תאוותיו כבתה. הוא הקריא קטע, מ"הרפ־תקאות הארמון הכחול־ירוק, ששכן על אי האלמוגים". דיירי הארמון – אח ואחות שהחסידות הביאום והיערות־הסגולים היו בקומם משנתם מזמנים למשתה את כל החיות בחליליהם הערבים כאורפיאוס. ליטפו את רעמת הזהב של הארי כחרטומו של כלב, סרקו את שפמו של הנמר כשל חתול והצטנפו בטבעות־הנחשים הנוצצות; וכצבאים החמים מצאו באהבה וברוך כמו לבבות הטורפים בערגתם המתוקה. הטווס פרש לפניהם מניפת־נוצותיו בצבעי־הקשת והשרה עליהם יופיו, הדוב יצא לפניהם במחולות והקופים בידחום בהעוויותיהם. ככה השכינו הילדים אחווה וריעות בין החמסנים האדירים והנחמסים הרפים בבקרים בלבד.

ראש נערה מתולתל בצבץ מבעד לתריסים והקשיב לקולו של קנמון, ידיה שטוחות על חמוקי־חזה החשופים תמהה לכנופיה זו שסיננו חול דרך אצבעותיהם ועינם קפאה בחיוך מוזר בחלל. משנתסיימה הקריאה התנצלה על שהטתה אוזן בלי רשות, אמרה שגם היא מחברת זמירות לפסנתר. הסבירו לה פנים יפות מאחר שמצאוה לנאה, לאמן, וביקשו מים. והאמנים הרעבים רוו צימאונם מכד־תמר תחת סל־חלונה, הודו לה, איחלו לה עתיד מזהיר ופרשו לדרכם.

מולם התגעש הים. סמוך לאופק הפך לירוק קופא. שחפים התנודדו על גליו החומרים, וסירות המפרש שחתרו לעבר העיר העתיקה כוסו ערפל־קצף שעין הכסף לו. במדרוני־החולות התנוססו

נסים שחורים והתרו על סכנת־הרחיצה ובכל זאת היו מהדרים כאלה שהעזו לחשוף חזיהם הקלופים משמש מול פידון העז והחורש רעות.

– הסתכלו, אמר רסין, כמה נפטון הנוכל מסתייע באיוולתו של האדם. לפני ימים מעטים עלה מאמריקה הדרומית תייר זקן. את גני־אננס נטש ובא להתענג על זיו הארץ. ראה את הים מעל מרפסת־מלונו ועברו החשק להטבל בו. ירד אליו נמעד באזוב, קם עליו נחשול־חומר והטביעו.

– סיפורך עגום הוא, אמר קיבלין ועלול להעמיד כנגדו את הים כצלם־בלהות אפילו בשקטו. אין בלבי כל אהבה לשדות־מים שוממים אלה שגוניהם קרים. העין לא תשכון עליו בשמחה כעל שדות־התבואה בירקותם הרעננה ובבישולם הזהוב.

– ואותי, התריס קנמון, ממלא הים חדווה עצומה. משול הוא ברעם־נחשולי הכסף ליער אורנים כשהרוחות מחפות אותו בשלגים.

– ובעיני הוא, חייך רסין, אשת קיקלופ מסוערת־תשוקות. האינכם מריחים את בשמי שארה העזים. גליי־קצף הם ערשָׂה, ערפילי־שמש עוטפים אותה כמלמלות שקופות, שערותיה רכות וירוקות כאזוב, והיא מסתורית, מפתה כבימי־אודיסאוס.

צריפי־הקיבוץ מבוצרים היו במדרון שטוח, קירותיהם מכוסים היו תריסי־בדיל של מחסנים וגגותיהם חבושים רעפים לבנים וחסרו כל נוי וסגנון. הצעירות, מהן כיבסו לבנים בתוך גיגיות גדולות, מהן ערכו אש תחת דוודים ומהן הדיחו את סירי המטבח, קלפו תפוחים ועישנו סיגריות. רק צריף־התינוקות מצובע היה בחוץ בירוק כהה. הציצו דרך החלונות המסורגים רשתות־קלועות. התינוקות, בריאים, מפוטמים, ניקיונם מזהיר כעצם היום שכבו בעריסות שחופו בכילות. מהם פעו לאם שסרה לכאן רק להניקם, מהם סרוחים אפרקדן, מוצצים אגודליהם והוזים ורסין שנהה אחרי פעוטות בכל לבו ניסה להצחיקם דרך הרשת, עיווה פניו בתנועות נלעגות ולא עלה בידו לעורר צחוק אצל פעוטות אלה שהורגלו בבדידות אידיאולוגית ונאלצו לשמח את עצמם בלי בובות־צלולויד ובלי כדורים מקשק־שים.

– הרי לכם האנושיות המחודשת, אמר לחבריו. כלום מאמינים אתם בתום־לבב כשיגדלו, יהיו יותר נאורים, מלאי־בינה ושוגים פחות מאבותיהם?

צעדים אחדים מכאן מצאו את הפסל פולוס חוטב שורשי־אקליפטוס בגרזן שֶׁקַתוֹ אמרה להשתלף. נמוך, רחב גרם, רגליו וידיו חסונות. כדי להתכשר לאמנותו חישל זה במשך שנים את שריריו. הפסל שילב ידיו, על חזהו המוקשה ועיניו לבנות וחיוורות בחנו את שלושת־אורחיו שלאחר שלחצו ידו עמדו מחרישים, מחייכים וממתינים למוצא־פיו.

– אתם, הפסלים, החל קנמון, ידעתם תמיד את האושר שבעמל האמנות. בעלי־און הנכם כמתגוששים בקרקס. אבל השמחה חסרה תמיד בלבכם. רוחו הקשה של אנג'לו שרויה עד כה על כל הפסלים.

– טועה אתה, ידידי, השיבו הפסל. אין שמחה אלא בכיבוש החומר הגולמי, הנלוש, הנגלף או הנחצב. ובארץ זו במשנה־שמחה הכרתי את עבודת הגוף הפשוטה וניצחון האמנות שייעוד לאומי ואנושי טבוע בה. בלעדי ייעוד זה כל מלאכת־האמנות תפלה היא ועלובים עושיה. הם ידעו שבשמחת עבודת הגוף הוא מתכוון לחיטוב שורשי האקליפטוס בשביל דוודי המטבח שאת גמולה קיבל במזונות ובחימר לעבודותיו. ואת ייעוד זה המפעמו שבשמו הוא מפסל את זולתו ייחסו לאיוולת המחפה על חוסר כישרון אלמנטרי. בכל זאת לא הביעו דעתם מחמת הכבוד ובשל סלידה מוויכוחי־דופי ורסין התבטא בהערצה על שריריו הדרוכים.

– אני מקל תמיד באמנות הכתיבה שאינה מצריכה עמל כפיים ומתייחס באיבה לסימני הכתב. קנאתי תמיד נתונה לציירים שהשֶׁשֶׁר משמח את עיניהם, אבל יתרון אני רואה בכם הפסלים, עיקשות מיתולוגית יש בעצם החיצוב בגלמי־אבן, שיש ועץ.

הפסל הוליך אותם לסדנתו. עברו את המטבח שריח־גריסים מטוגנים בשמן עלה באפם והגביר רעבונם, משקרבו לצריף־התינוקות הסב אליהם פנים נוהרות אבהות, אָצַל לובן עיניו לרשתות הקלועות שעל חלונות הצריף ואמר לבני לווייתו:

– ההסתכלתם באידיאה החיה העולה ומשגשגת בחדרים עניים אלה. עתידה היא להביא תשועה לאומה כולה. אני חש את עצמי אבי־התינוקות האלה ההולכים ופרים בזמן האחרון. קנמון שהגיב תמיד באופי רופף לדעות בן שיחו מאחר שהתעצל לפרשן לעצמו, התרגש מאוד מבני מין אנושי זה הנולדים במדגרה מיוחדת והמש־גשגים בתוך כלוב מרוק זה ורק ים ושמים מזינים את עיניהם.

– כן ירבו, אמר, הלוואי והיו אוכלוסי־עיר זו המתנוססת לעינינו טבולה בנוגה מבורך מקבלים אורח חיים נפלא זה שאתם העמסתם אותו על שכמכם מתוך הכרת חירות גמורה.

– יקירי, שיסע דבריו קיבלין, פעוטות נחמדים מדושנים אלה חופשיים הם מכל סמל ואידיאה. עושים הם צורכיהם כשאר בני גילם ואינם מכוונים את בכיים כלפי עושק־העולם ואת צחוקם כלפי אושר־העולם שאבותיהם רואים אותו כבר בהקיץ.

הפסל ראה בדברים אלה שמץ כפירה בעקרונות, אולם נהג כבוד באורחיו ולא השיבו כדי למנוע דברים בוטים. הם שהו בהסתכלות חרישית בתינוקות, מהם עורגים לעצמם מתוך התייפחות, מהם מקישים באצבעותיהם הוורודות על סורגי־ערשותיהם, מהם קוראים בששון עילאי.

– אבהות עולמית זו, פנה רסין מחייך לפסל, שאתה מתפאר בה בצדק, זרה למהותי. אולם, הואילה נא והבדיל לי מבין תינוקות משתעשעים אלה את יוצא חלציך. קשה לי להבחין בפרצופיהם את קלסתר־פניך.

– יש לי יצור פלאים אחר לא חי, השיבו הפסל בנעימה של אצילות, ובו גילמתי געגועי וגם אהבתי לאשה שאתה כה כרוך אחריה.

הכניסם לתוך הצריף ששימש לו סדנה, חדר משכב, תא־בדידות וגם מחסן לגרוטאות משק הקיבוץ שלא שיוו יופי ונוחיות למשכן זה. האורחים ישבו על מיטת־גלילה שהוצעה בשמיכה מהוהה וכרית נטולת ציפית. קיבלין עלעל בתולדות האמנות הפלסטית ששימשו לפַסָל מזון קריאה יחיד, לרבות תנ"ך שדפיו מרובבים. קנמון שיבח מעון זה שהים הנאדר חומר לרגליו ורוחותיו מצטנפות עליו. ורסין בדק את הגרוטאות החלודות, את הרהיטים הנפסדים שהוטלו לכאן והתענה לדעת כיצד אמן בעל־נפש דר אתן בכפיפה אחת זה יותר משנה, ודמיונו, השראתו אינם לוקים בגללם. בסתר לבו דן את הפסל כמתחסד בעיני אחרים ובעצמו. הוא לא ראה בכפיית עוני מרצון הכרח לאמנות. להיפך, לקיומה וללבלובה דרושות חדווה, שובע וביעור כל כיעור חיצוני.

פולוס הסיר בזהירות ובדחילו את המטליות הלחות מעל גופי־הפיגורות שהתנוססו על סדן עץ, סבבו לכל העברים והראה לאורחיו את ילדי־רוחו המסמלים אידיאות תחיית האומה – ספינכס

שהפסל שיווה לפרצופו דיוקן־פניו מוחץ בכף ידו האחת את פני ה"יהודי הנצחי" ובשנייה לופת בחור איתן, שאיבריו השריריים וקלסתרו הזכירו שוב את יוצרו.

פולוס סתם בפתיתי־חימר כמה בקיעים שנתהוו בגופים בשל החום, הראה על מקום חשוף ברקע והסביר:

– כאן יתנוסס התינוק שנגאל מציפורני הספינכס ויסמל את קבוצתנו העולה כפורחת. חושב אני לצקת את הדמויות בגבס לאחר שאשלים במוחי את שלימות צורת התינוק, שיא האידיאה הכללית, וגם את שם היצירה המציק לי בשינוייו התכופים.

קנמון הסיח דעתו בלטאה מנומרת שדילגה על הכתלים באור ובקורי עכביש, רסין אצל כמה ליטופים לפיגורות בהבליגו על חיוכיו. וקיבלין הפליט כמה אמרות מקצועיות וסח מתוך הערצה באוגוסט רודן שגם פולוס נטה לו חסדו.

– השתדל, השיאו זה עצה בהראותו על הפיגורות שטבלו באור חימר עגום לעשותן פחות מופשטות. אין אמת אלא ביופי ובחוסן הגופים וברגשות המשותפים לכל מין האדם.

הפסל הראה אורך רוח לגבי מחשבותיהם של אחרים ונמנע מלהשיב לו מתוך הכרה פנימית המחייבת זלזול בדעות הזולת. מילא פיו מים והִיזֶם על יצורי החימר, כרכם שוב במטליות הלחות והזמינם לסעודת צהרים, שהרבה זרים נהנו ממנה, שכן קוימה הכנסת האורחים בקיבוצי הפועלים בעין טובה, דעת הקהל שתרמה את המגביות חייבתם בכך.

על עניות הארוחה שנצטרפה מחמיצת תרד, כרוב כבוש וקציצות חצילים המליץ הפסל:

– ממזונות צמחוניים אלה הולך גופי ומתחסן מיום ליום ורוחי מצטלל עד שאני מתחיל להבחין בניואנסים הדקים של העצמים ותופעות הטבע שקודם לכן ראיתין בפשטותן הגשמית. וקנמון שנזקק רק לכמות פחותה של מאכלים מלא פיו שבחי הירקות:

– אדם כמותי שנתגדל בקרב חיות הבית והשדה והתהלכתי אתם כאח וכריע, בחלתי תמיד בבשרם וטעמתי בו רק עריצות. העגָלים שאני רואה תלויים באטליזים ודם נפשם קרוש בלשונם המשורבבת, התרנגולות, האווזים והיונים השחוטים המקשטים את חלונות הראווה בכרכים מעמידים אותי תמיד על רשע האדם שלא יבולע לעולם, ואין פלא שהילדים המתרגלים בשפך דם חוקי זה מזלזלים

אחר כך בבגרותם בחיי־ריעהם שנוצרו בצלמם.

– ולמרות זאת, אמר קיבלין, הייתי מתענג עתה על גולש דשן בנוסח וינה על כל פרפראותיו. גם אתה, רסין, לא היית נרתע מפניו אחורנית. הפסל העיר את תשומת לבם על אדם אחד יחף, ראש־הפשתן שלו חפוף ומתוח ומכנסיו כבוסים עד ליפעה:

– אדם זה אנרכיסט מובהק, צ׳כי מלידה, דוקטור לזיאולוגיה, בעבר הסתפח לקיבוצנו, ונעשה לחבר ותיק ומחמיר עוד יותר מכולנו.

לקריאתו האדיבה של פולוס ניגש אדם זה – שמו היה רודק – והשתחווה בנימוסים לפני האורחים. פניו שהצמיחו רק פלומת־שיער דקה הפליאו ברכות שרטוטיהם ובשלותם – קלסתר שחסר היה בהחלט לכל חברי הקיבוץ. היסב על קצה ספסל וסח מבויש על ניסיונו החדש בדגירת־תרנגולים וגידולם. ואף־על־פי שפשה בהם דבר ומחציתם מתו ביום אחד, קיווה בכל זאת לגדל מין תרנגולת שאין דומה לה בשאר הארצות. פתאום קם ממקומו, שפתיו הדקות הבתוליות הוארו בחיוך, התנצל שעליו להשקות בשיקוי שהתקין במו ידיו את אפרוחיו־טיפוחיו שהם לאחר סעודה של אפונה דשנה שהוא מגדלה לתכלית פיטומם וסילק את גופו הצנום שצחות מדוקדקת ציינתו מבין השאר.

– מציין אני בשמחה וגם בגאון, נשא דברו פולוס, שקיבוצנו נתברך בניסיונות יפים בכל מקצועות הרוח – ניצני סטודיו דרמטי שיבטא את לבטי־נפשותיו וכישרונות צעירים באמנויות הפלסטיות. בקיצור, תסיסה רבה בכל איבריה וגידיה של חברה חדשה זו הצריכה לשמש למופת התחייה של האומה כולה.

– טוב היה, אמר קנמון, להספח לחברה חדשה זו שסיסמאותיה הן – אושר וחירות.

– לאנשי הקיבוץ, התריס רסין, דַּיָּם באמן אחד שהם מסיבים על שולחנם. רשאי אני להביא את חששותי להתפרדותם, הקנאתנות והפילוג הפנימי הבאים בעקבות רצון לשלוט ולהשפיע מאשרים לי כנות חששותי.

למשמע כפירה גמורה זו הדיר הפסל לגמרי את הדיבור מפיו לפי שצפה לעלבונות ומהם היה נזהר מאוד. בכל זאת חשו עצמם אמנים צעירים בלי־מוניטין אלה בטוב בין בחורים אלה שבלוריתם שופעת, עינם הזויה בהתווכחם עם הבחורות. אלה עישנו, עשו תספורתן

קצרה ועמלו לטשטש נשיותן כיתרון־מצבן.

– בווינה, סח קיבלין, התראיתי עם נדכאים אלה שחתרו תחת המשטר הקיים ועשו את הרֵעוּת לאידיאה משותפת. כמה מהם הראו מידות תרומיות כקדושים שוויתרו על הכול למען מלכות־השמים: לא פעם אחרי ליל־נדודים במרתף סרתי להתחמם במטבחם, והטבח עודד את דמי ורוחי הקפואים במרק רותח מתובל כראוי ובמיני מאפה שנשארו מאתמול.

קמו ממקומם ואמרו שלום לפסל שהלך לכלות את חטיבת שורשי האקליפטוס. ירדו במדרון החוף וששו לקראת הנחשולים שהרפו מזעפם וחתרו לחוף שקטים כשחפים אפורים. השתטחו על מרבד הקונכיות וטיכסו עצות על דבר דירה משותפת. חדרו של רסין, נצטרך להתפנות ונועד לשמש משרד בית הספר.

– אדם אחד, אמר קנמון, ושמו צימרמן שגמר בית־אולפנה לבישול בפריס סיפר לו על שני חדרים שנתפנו במנזר הרוסי בשל מות שתי נזירות ישישות ובשכר פחות אפשר לשוכרם. הוא נכון להיות מנהל משקנו ואני משבח בפניכם את תכונותיו הנפלאות, בקיאותו בהתקנת פשטידות ואופיו הממציא.

≈ ≈ ≈

את מד״יה מצא רסין מתקנת עקבי־פוזמקאות. לאור־יום רפה, סליל החוטים, המספריים בתיקה, רגליה היחפות מדשדשות בסנדליה. בששונה המצטנע ובחסכונה הנאה ראה אותה רסין דורותיאה כפרית מאושרת – הפשיל ראשה על חזהו ונשק זוויות שפתיה שנתלחלחו מלעיסת שקדים.

ישב מולה, הסתכל באצבעותיה שהריצו את המחט בשתי וערב מתוך חריצות וסח מחייך ששקידתה בעבודה זו מעלה לפניו זכר אשה ישישה שמלאה את ילדותו פינוקים ושעשועים – סבתו המנוחה שלא היתה מניחה מעולם את צינורות מסרגותיה ופוזמק־אותיה מידיה ולאחר מותה מצאו בארגזה שישה תריסרים מהם שלא נשלמה מלאכתם.

– היא אהבתני כגופה, כנפשה, השתעשעה עמי בבובת חרסינה שחורת־צמה ותכולת עיניים. תפרה לה שמלות, חולצות, סינרים ושביסים וכולם מבד צבעונין. ועד שמונה שנים ישנו שלושלתנו

במיטה אחת.

נרגש כבש ראשו בחיק־הנערה והיא נאלצה להעניק לו כביכול פינוקי סבתא. התגרתה בו שפילוסוף כמותו כפות לריגושים כאלה.

– קטנתי, הפילוסופים אינם אלא תינוקות המשתעשעים בחוקי התבונה כבגולות.

לא הבינה כראוי, וסיפרה לו על אירוסי־אחותה שבהם נתבשרה היום על־ידי מכתב. שמו רוטמן, פנקסן במחסן למנופקטורה.

– יקירי, אתה צריך להכירו. שניהם אומרים לך שלום בלבביות רבה.

– כן קטנתי, אני זוכרו היטב. הוא מעריצו של ארציבשב והיה מעייף אותי בסיפורי־אהבים שקרו לו בחייו, ורובם בדויים באופן לא מוצלח. נדמה לי שהוא אדם ישר ויסתפק באהבת־אחותך היחידה שהיא ממשית. היא ראויה לאושר. אוהבת את רולַן כדי דמעות. זכורני שהתנגדה גם לנישואין.

מד״יה הסתכלה בפני אהובה שנח בחיקה. הם הביעו לה יתרון צעירותה וחינה.

≈ ≈ ≈

שבועים לא נישק כבר רסין את רֵעו הפעוט חגי ולא תינה מצוקות־אהבתו באוזני ריזי ברין. רכן אל חגי שהיה סרוח על הגזוזטרה והשקיף אל הים שסינוור בצחצחות־אור השמש כקשקשות־שריון מוסלמי. התינוק לאחר שהעניקו נשיקותיו תבע ממנו את האוטו הדוהר מאליו והליצנית המכרכרת. ההתנצלות על עניות מופלגה לא נתקבלה על דעתו של הילד, אולם כשרסין בדה לו המון צעצועים – דורונות שהוא עתיד לקבלם מידיו גיפפו זה בחום.

מצא את הגברת ברין שזופת־שמש, עדנתה מבצבצת מתוך עיניה המשובצות בתוך רשתות־קמטים, וגוזרת מאריג זול דוגמאות חליפות למען בניה.

– רואה אתה, ידידי, פוריותו הספרותית של בעלי אינה מספקת לרכוש לילדי זוגות חליפות מוכנות. לבי לך שאתה אומר לעשות מקצוע זה למקור־מחייתך. והאשה הטובה התחילה מתנה לפניו סבלותיה הפעוטים העמוסים על שכמה כעקרת־בית. פנקס־ההקפה והבעל פיקחו על הוצאותיה, נעליה היו של אשתקד ושמלותיה

נשתמרו אצלה עוד מימי־בתוליה. וכאשה יפה שחסכו ממנה פאר־שמלות וכמה זוטות הכרחיות דנה את בעלה לכילי, לחוסך־שמחה ולשונא־היופי. הפסיקה תרעומותיה לפי שנשמעו צעדיו של מר ברין. אספה אריגה, מספריה, סלילי־החוטים וחמקה לחדר משכבה.

נעליים נפסדות שימשו למר ברין סנדלי־הבית. בכל אופן לא דמו לאותן אנפילאות שנעל המגיד ממזריץ שאת אמרותיו קבע לנוסחאות בראשי מסותיו. מעור־צבי אדום היו סנדלי־הצדיק וזרי־ציציות כסף ענדן. גם מכנסיו לא היו של צורבא דרבנן, הרבבים כיסו אותם כאיסורים חמורים וכותנתו השסועה בשרווליה חסרה כל נוי. ברין – כתלמידם הוותיק של הקדוש מאסיזי, רבני החסידות הסגפנים והמונולוגים הגדושים מחקרים פסיכולוגיים של גיבורי דוסטויבסקי שתבעו את צדק העשוקים והחלכאים – שנא לפי מהותו הסכולסטית משוש־הנופים, תפארת־הנשים ונוחיות משופרה של ההווי העלוב.

פניו הרזים בהקו באור עיניים שהזיות ומשטמה ניסכו בהן כיונים, ויופיין מגוון כחול־אפור כשל סוס צעיר שהבהילוהו – בזינוקי שוטים שהוצלפו באוויר לשם מחוות נאות שהם גם מאיימות. שערו השחור־עמום הסתרק בקפלים ושיווה לדיוקנו רוך־ילדים שלא טעמו חטאי העולם. מר ברין הטיל גופו הצנום על מזרון נזוק קפיצי ומהוה. מְזֵה־עבודה היה שהתמיה בשקדנותו, ומשולל כל השראה – תכונה ראשונה אצל האמן. רפיון מרכז־דעותיו אילפהו שתיקה ערנית ששללה את אמונו של בן שיחו בהתגלות לב. בכל זאת חיבב את רסין, על פניו הרעננים שטבלו תמיד בחיוכים ועל ספקנותו המשתחצת שהיתה עוד באביב עלומיה ושיקויה חריף. ברין שאל אותו למצב גופו ונפשו. רסין קם ממושבו, הלך לאורך החלונות שהערו לתוך המרפסת את הכחול והכסף השופעים:

– חסר אני רק כת־פילוסופים מעוטפים טוגות, ראשיהם מוגנים מהשמש בעלי־דפנה והמסיחים בצורות גיאומטריות של כוכבי הלכת וכדור הארץ, ביסודות התבל, בעלילות האלים, בתבונה הצרופה והנהנים מהיופי השלם הרועף משמי־ארצנו.

הה, אֶתֶר טהור זה בא לשכון בכל חדרי גופי ונשמתי. זכות נופים קלסיים אלה ביערו ממני כל תוגה עכורה המצויה בצפון. מר ברין, למה נטרו אבותינו איבה לתרבות הלטינית שמולדתה גם בארץ זו. הנצרות שנולדה תחת שמי־הגליל שתכולם מסרו מִכְּחוֹלָם של רפאל

וג׳ורג׳ונה שחשו את הגוון השמיימי הטהור, היתה בתה ובנה של האלילות היוונית ומשום כך כבשה זו את לב העולם, החושק, החוטא, המסתורי והמתוודה.

ברין צופף גבותיו שגדושות זעם היו, וגון פניו הפך חולני כבעת דברו בסופרים השנואים עליו:

– אותו פייטן שקידש את עצמו בלי ענווה ובלי צניעות כאותו שבתאי צבי, למשיח־הפרולטריון המודרני, איננו אלא נוכל המתנבא בסגנון מזויף על חשבון החלכאים והרעבים באמת. הה, מי יגיד לנו עתה את מהותו של אותו בן־הנגר מנצרת. על כל פנים, את המתעטפים באצטלתו, והמכתירים את ראשם בנזרו – הדרדרים, עלינו לבער מתוכנו כעכברים רעולים העלולים להפיץ מגיפה.

– מן הראוי היה, אמר רסין, להקים מוסד למוכי המשיחיות ולהמון האיובים שקמו לנו עם התחייה ולכולאם פנימה עד שתשכך סערת נפשם שמקורה באימה פסיכית פשוטה. ואם לאו, צריך לנחש שבחורי־המושבות יטשו את מחרשותיהם הנעוצות במענית וינהרו אחרי אותו פייטן הנושא על כתפיו גלובוס בוער בגון־הנחושת, והוא יחצה אתם את הירדן ומשם יפליג אתם באוניות מטען לאירופה לזכות את אנשיה בנצרות חדשה.

אולם נראים כבר כמה אותות המבשרים את התבדות תעתועי־מותו.

חגי בישר את בואו בהכרזות שמו של רסין. כולו נחמד כארוס, התינוק חיבק צווארו, עצם עיניו הנפלאות וקיבל את נשיקותיו בחמדה רבה.

– חגי הוא האדם היחידי שהנני אוהב באהבה ללא דופי. בינתו צלולה, תפיסתו את העולם ועצמיו רוויה עצמיות, לבו בר, ונפשו משולה לאותו האגם המצוי בארמון־מלכים שצלליהם הלבנים של ברבורים השטים עליו משתקפים עד קרקעו. בקיצור, הוא אמן מושלם.

חתך למענו בקרטון, רכבת, סוס, מוקיון, הבטיחו להחליפם בממשיים, נענע בראשו לברין ששקע לתוך תרדמה לאה, לפי שהמעברים הנפשיים באו אצלו פתאומיים ואמר שלום לידידתו שעשתה תסרוקתה לפני הראי ובדקה את צחות עור־פניה.

ברדתו במדרגות פגע בזקן גברתן שטיפס בהן בזריזות שהתכחשה לגילו המופלג. עצר לנוח, סילק מגבעתו וחשף גולגולתו שכבירה

היתה. קרקפתה עוד עטורה תלתלי־כסף ארוכים, זקנקן מסופר בדקדוק בסנטר, לחייו הדשנות והסמוקות אישרו תיאבון שלא נתבדה, שחוקו העיד על טרדנות נוראה ועיניו שנעלמו בינות לכסתות בשר העידו על דעת סלוקה שלא צלולה היתה ביותר גם בעלומיו של אדם זה.

– הרי לפניך ספר־המשלים החדש שלי, פנה לרסין וליטף זרועו באותה חיבה רוטטת שהרעיף גם על עור חתולו האנגורי שגדל, זה עתה יצא מתחת מכבש הדפוס ובו מאתיים משלים: רובם על חיתו ארץ, כגון השיחות בין השכווי הנאור והחמור הפיקח הנחבא אל הכלים. הספר מסתיים באלגיה על תגלית־החשמל שהעיבה את פני־הירח והמעיטה זיוו.

בניו של אותו מְמשֵל ישיש קבעו מקום־מושבם בבירות אירופה, נהגו כובד ראש בעסקיהם ועמלו להרבות נכסיהם. ואת שיבת־אביהם כלכלו בפזרנות, הניחו לו לגדל בלוריתו כמשורר עול־ימים ולהקדיש כל עתותיו הפנויות לחיבור פתגמים ומכתמים. הריצו לו גם כספים שידפיסם על נייר משובח חלף ההקדשות הנמלצות לשמם.

בספרות הרבתי, המשיך הזקן, הנהו הממשל, חזון בלתי־נפרץ. אחד בדור, כגון: אזופוס, לפונטין, וקרילוב, ובספרותנו ר׳ ברכיה הנקדן – והבאים אחריהם הם אפס, ומעלים גירתם ותו לא. הרי בדורנו פסקו לגמרי לחבר משלים. אדם צעיר רצונך להצטיין מבין השאר בחר לך צורה נאותה זו שבחסותה רשאים להטיח נגד תבל ומלואה. אני, ידידי הצעיר, עסוק עתה בחיבור פמפלט נגד האפיפיור בכבודו ובעצמו שיתפרסם לאחר שאשבוק חיים. מובטחני שלמקראו יקום הקלרוס ויורידוהו מכיסא־כהונתו כאחד הנזירים הנבלים, חבל שלא אוכל להתענג בקברי על מפלתו היאה לו.

הזקן נפרד ממנו, עלה לשחר את פני ברין ולהפיס את ילדיו בחפיסות שוקולד שכיסיו היו גדושים בהן. ורסין בהסתכלו באור הזרוע על כפות הדקלים על יד הבית נזכר בציפייתה של מד״יה על חוף־הים.

בינות לסמטאות הגולשות במדרון אל החוף הבהיקו מראותיו הכחולים של הים – משם והלאה סוכות־גזוז בקנקני־מיציהם הוורו־דים, הירוקים והסגולים. וחלונות ריסטורנים ללא וילונות וללא מזנונות עמוסי פרפראות־סעודה ומשקאות. אותה שעה אכלו שם

הנחשלים בפועלים, אלה שהסכינו לקציצות־תרד ומרק שעועית פעמיים ביום. אוטומובילים הביאו לבתי־הרחצה את נשי האיכרים ובנותיהם מהמושבות הסמוכות להמעיט גודשי בשרן, לחדש עדנתן וגם לצפות לפגישות פתע בהן צפון אושר־העתיד למען הבנות. עגלות התינוקות מילאו את הרחבה וגרמו לאימותיהן להתגאות בקלסתרם הצח, בניקיונם, בעיניהם היפות, וקנאה לאלה הנשים שלא זכו לוולדות וגעגועים סתומים לנערות. ערבים טלטלו על המוטות אשכולות־בננות, בטנאים אשכולות־ענבים. הרריים הכריזו על קלחי־תירס שלוקים וצלמים סידרו קבוצות מתרחצים בפוזות־ים חופשיות לפני מצלמותיהם, בחורים מחושלים התחרו במירוצים, בשיחה, והצעירות חננו עיניהן מבעד צניפיהן לאלה שהראו חוסן וגברות גמישה. העדר־התלבושות הגזורות בטעם והמתמזגות עם הגופות חשף בהרבה מהן מומי־יופי קשים – בטן מסורבלת, שדים שופעים, גזרה שמנה, ורגלים קצרות ישרות־העצם ושטוחות הכפות.

≈ ≈ ≈

במעלה המדרון מצא את מד״יה תחת מסתור שמשיה תקועה בחול. בגד הרחצה מגלה גודש שוקיה הסגלגלות, סובכי רגליה הרכים, בטנה הסגלגלה וצלעותיה הצרות.

– יפתי, אמר אליה, אקט נאה זה שמסמל גופך אין דוגמתו בין אלה הנשים המתרחצות שם.

באהבתה אותו ראתה תמיד הפרזותיו ככנות, והוא בבטאן חלף הזיוף ממנו כליל. גון עיניו הפך חום לוהט, מצחו הקמור באור מלא, שערו עוטרו וחיוכו רועף משפתיו. פיתוי ואמת. התפשט בגדיו בצל־שמשיתה, עמד לפניה עלם בפריחתו, קומתו לא גדולה, חיטוב איבריו הרמוני וממוזג, השתטח לצדה והניח ראשו על זרועה.

– עירומנו היה יכול להיות יותר צנוע, אלמלי היה יותר טבעי.

הנערה הסמיקה, עשתה צניפה מול ראי־ארנקה וקבלה על כמישות קלה בגון־פניה. דואג ומצר בדק כל שרטוט זע בלסתותיה הסגלג־לות, בסנטרה, גומתו, ברקותיה התפוחות והעיד רק צירוב שזוף שעשה פניה יותר חלקים ונעימים.

– הרבה נערות, יקירתי, תתקנאנה בגון עורך הצהוב. מעציב הוא

שרוב פני הנשים מקדימים להתכמש בו בזמן שגופן משתמר עוד בבישולו.

בצרו שניהם מאשכול אחד ענביו.

פתאום עברו רוח־מהתלות להרעים קצת נערה יפה זו שצברה קונכיות למוזאיקה משולשת.

– בגללך, מד״יה, חדלתי להסתכל בנערות אחרות שאינן נופלות ביופיין ממך.

במחי כף רגלה הרסה את המוזאיקה שעמלה עליה כמחצית השעה.

– דני, אחשוב אפוא לי לעלבון – ולך לטורח – להשאר על ידך יותר.

קמה וגלשה במדרון. רסין עצרה, חיבק ידיה ונתן לה להציץ לתוך עיניו שאירוניה נתחלפה בהן ביגון עמוק ושקט פילוסופי בתשוקות סוערות. אותו רגע חשה שהיא משועבדת לאהבתו. בכל זאת לא יכלה להבליג על חמתה ודמעות נצנצו בעיניה. הוא חמלה ולפת גזרתה:

– בואי, נרגע בים.

נחו על סלע מרופד אזוב וצימדו הגיגיהם במים המפכים תחת רגליהם. אור ירוק וצונן זרוע היה על קרקע הים והם חייכו כתינוקות לדמותיהם שהשתקפו במים. הרימו ראשיהם, ראו את גלגל השמש מתהפך במרומים חלליים ואשו מבעתתם.

– דני, אמרה הנערה ונלפתה אליו באימה. נחתור פסיעות אחדות לעבר האופק!

– נערה פתיה, ייאושך המדומה הוא המשלים עם המוות. רוצה אני עוד לאהבך רבות.

לפת גופה באון עד שהנערה צעקה מכאב והוליכה לחוף. למראה המים השותתים ממנה הצטחקה עזות, צברה קונכיות וקלעתן בו. הכיר בשינוי פתאומי זה שחל בה ולמען האריך השתעשעותה קלט קונכיותיה אגב כיפופי גוף שונים. הוא אמר לחבקה, היא חמקה ממנו וצלחה ברגליה את החולות שהלכו וצחו. קליעת־רגליה הגמישה גירתה אותו, שינס כל קלותו ודלק אחריה. פתאום צנחה תחתיה, עייפה, רוקה על שפתיה, מתייפחת ולופתת בוהן רגלה שחלוק־אבן פצעה. רסין הבריך על־ידה, דם אצבעה בפיו, וברוקו שטפה. הבליעה שפתיה בעורפו ואת ראשו אימצה לחיקה המפרכס.

הלכו לסייר את המישור שנתעו אליו. זוהר חולותיו וקפליו המסו־גננים הפליאם. נחל שבתרו והשתפך לתוך הים ואשדו לא נתמזג אתו, שפתו השנייה עטופה היתה כרשינה ירוקה ופרדים כבולים רעו בה. הרחק שפעו כרי־דגן, רעפי גגות אדומים הבליחו ופרדסים בירקותם העמוקה גבלו בהם. רסין ראה בנחל דוגית קשורה בחבל לכלונס תקוע בחול, הושיב בתוכה את הנערה, התירה ובמשוטים הממורטים השיטה לאורך החוף.

מד״יה השתטחה על הספסל, כבשה ראשה בחיקו והוא משמש שיט, מאהב, רכות סח לה על דבר הרפתקאותיו של אודיסאוס עם הקיקלופ העריץ והנלעג, לבסוף עם קירקי המכשפה הנאה שהפכה לחזירים בני־לווייתו, על גבורתו שהראה נגד הסירנות המפתות בזמרתן הערבה מפניהן הנחמדים, ועל גמול אושרו עם נסואוקה הנאה שחשקה בו בגלל יופיו, עזוזו, ענוותו ועלילותיו.

– מד״יה, אודיסיאוס מהולל זה בן־אלים היה ואבותיו הפלו אותו לטובה משאר בני־תמותה עד היום הזה.

השיט את הדוגית במורד היאור, הכניסה לתוך הסוף וביד חרוצה הפשיל את החבל לכלונס. קפץ לתוך המים, מד״יה מסרה גופה לתוך זרועותיו.

– קטנתי, חייבים אנו תודות לבעל־הדוגית הפקוקה בחתיכות־מחצלות. בפעם שנייה מבטיח אני אותך שספינה נחמדה זו היתה מטביענו ביאור מתוק ושקט זה. הוא השתרע לצדה על החול. השמיט כתפות בגד הרחצה שלה. שדיה הקטנים הבהיקו בשמש. היא פרשה עליהן ידיה. הוא הפנה תשומת לבה לנץ שפילח את האוויר, מקורו מחודד, וכנפיו חוצות את האוויר ללא ניע.

– גם אתה דומה לנץ זה.

– למען טרוף יונה נאה כמותך הייתי מתגלגל ברצון לתוך דמות עוף זה.

מישור החוף קדום היה, פראי. היאור לחך שפתו. באופק הים נראו מפרשי סירות, ומעבר הנחל לבלבו כרי הדשא הדשנים, והללו הסתכלו זה לתוך עיני זה, עירומים צוהלים.

≈ ≈ ≈

תאי־המנזר שתחת סיפוניהם הקמורים בכיפות הסתובבו בעבר נזירים ונזירות, מהם שבקו חיים ומהם העתיקו את מקום ייחודם לתוך כוכים גדושי־איקונין, הפכו עתה מעון לאמנים הצעירים, שמילאום עליזותם, שיחם ועיצבונם.

ביטול מתן־העזרה מהמנזרים הרוסיים שהמשטר החדש החרימם למשרדים ולמוסדות צבא – אילץ את ה"אמא" של המנזר – סלאבית מסורבלת שוקיים וחזה, שרוגז הבדידות התמזג עם סרבולי הבשר של פרצופה לפרוץ את החומה ולהשכיר את החדרים לחילוניים. ובתוך חצר המנזר שנתברכה בשפע אילנות ודממה, הפיץ בית חרושת זעיר לתעשיית סבון ריחות חלב גרועים.

אותו יום הראה צימרמן את כישרון אמנותו בהתקנת סעודת תפנוקים לכבוד כניסתם. על שולחן מוכתם תמיסת נרות שעווה שהנזירים היו מצמידים אליו לקראת תפילותיהם או למען איחוי־בגדיהם שבלו על גופם, פרש הטבח גיליונות נייר לבנים, ערך עליהם חמיצת כרוב מתובלת צימוקים עם מח־עצם בנוסח רוסיה, פשטידת איטריות שדפנותיה נתכרכמו בחום ריחני כמנהג־אמא, ולפתן צבר קרוש בטעם "מולן רוז'".

האמנים הצעירים שלא הסכינו זה הרבה שנים לתבשילים ריחניים אלה, חייכו זה אל זה נבוכים, מבוישים ומאושרים, נהגו פולחן והשראה רוויה באכילתם ושיגרו תשואות חן נמלצות לצימרמן, שניצח על קערות הבדיל המעטות בתבונה ובתכסיסים רבים.

– אני, אמר רסין, נוטה לראות את אמנות הבישול כגולת הכותרת לשאר האמנויות היפות. היא בעדניה הדקים מרוממת את הנפש ומכשירה לשגות רק בצורות מתוקנות. צימרמן, אני מהלל את טעמך שהנהו לא פחות מעודן משל טעמו של חשב־הבשמים והקטורות בחצר־הכליף.

קנמון שבָּרר את הצימוקים מתוך החמיצה ואת הכרוב שייר ונתן בזה סיפוק ללקקנותו – נשא אמריו:

– בהרכבת התבשילים צפונים גם רזי הקומפוזיציה האמנותית, וצימרמן ידידנו, רודה בכף המבשלים בתוך הקדרות, כמוך קיבלין, במכחוליך על גבי הבד, כמוך פירון בצירוף חרוזיך וכמוך רסין בהשתלשלות העלילה. ומי יודע אם אמנותו של צימרמן אינה

משמשת את האנושיות יותר מכולנו באמנותנו האיסטניסטית שהקיבה סולדת בה כל־כך.

צימרמן שכינס את הקערות והמזלגות, החווה קידה ושפמו השחור והנוגה חייך:

– רבותי, עלי לגלות לפניכם את צפונותיו של מחסננו במכולת. הכל אזל שם, שכן לא הספיק כספנו להכין יותר אלא סעודה אחת, ומוטל הדבר בספק אם אוכל להתקין לכם להבא מאכלים ערבים אלה שפיזרתם עליהם שבחים מופרזים כיד הדמיון הטובה עליכם. אולם הם לא חרדו לקראת הבאות. תביעותיהם הארעיות והשובע בהווה השכיחו הכול מלבם. וביחד עם עשן סיגריות העלו לעצמם זכר נבטי כישרונותיהם שאת בגרותם צפו בתוגה עמוקה:

– אבא שלי, פתח קנמון, שרמאות וגזלת האיכרים שהביאו דגנם לטחנתו הקיפוהו תמיד כמים רבים, הדריכני עוד בשחר ילדותי בהלכות טרגדיה. היה מוליכני לבית המטבחיים לראות שחיטת הפרות ועגליהן, המרותקים ברגליהם לטבעות הקירות ולבית המטבחיים הנוצרי לראות בטביחת החזירים הכבולים שיללותיהם מילאוני זוועה כזו שהדירה שנתי לשנה תמימה. ובשל הוראה מחמירה זו על השוד והחמס בעולם חסר אמונה הושלכתי לתוך עצב עמוק. כפיתי עלי לחודשים מספר צומות בכוונה להמית בי את יצרי.

– ואני בהיותי בן־ארבע, אמר רסין, פרסתי כבר מלחם הנצח הנלוש יסורים ואכזריות. במשחקים התמימים של תינוקות בית רבן שמלקו את ראשי הזבובים וטמנום בקרב־אח ראיתי את החמסנים בעתיד.

– לעולם לא נדע פשר, התערב קיבלין, מי הנהו החוטא האמיתי הצריך להשמד. אם הפושע המציית לדמיו או הסיבה המפתה בצני־עותה שיתעללו בה. בשל חסרון־תעודת אזרח הושיבוני בווינה בתא משותף גם למזייף שטרות המלוכה. בן תרבות היה שאהובתו שיטתה בו. חמש משנות־חייו הקדיש לקבל את תואר־הדוקטור ובשנת לימודיו האחרונה נישאה בצנעה בחירת לבו לסוחר שוורים בסיטונות מברהמן. בייאושו נספח לחבר מזייפי שטרות המלוכה והציף בהם את חצי אוסטריה. זה היה אדם אומלל שאלילו היה פיודור דוסטויבסקי. והבטיחני לכשישוחרר מבית הכלא ירוקן את קופות בנקי הממשלה, ימית את אהובתו ובעלה על יצועם בלילה

וילך להכלא בתא נזירים.

– אני, אמר פירון, שנועדתי אולי להיות זמר באופרה הודחתי ממנה בשל רשע אווילי דומה. מטרונה אחת גילתה עניין בקולי שערב ועז היה אז, הדריכתני בהוראת תווים וקצבה לי סטיפנדיה קטנה. אולם חלף זה תבעה ממני גיפופי אהבה. התעללות זו מצד אשה בת־ארבעים ויותר מנער בן שש עשרה נראתה בעיני כתועבה קשה. פעם בלוות אותי על הפסנתר בזמירות שוברט, קמה מכורסתה אימצה אותי לחזה הענקי וכיסתה את פני בהבל פיה הרירי. מטורף חימה ירקתי בה, המטרתי אגרופי על פרצופה המלא אבעבועות כדי להחלץ מזרועותיה, והיא גברתנית כקַלִיבן השליכתני מביתה ככלב שסרח.

צחקו במר־נפשם ודימו מעשים אלה שהלכו ונשנו גם בהווה. נפשו על המיטות שרובן הותקנו מקרשים שטוחים על גבי חביות וטבלו גופם בצינה הטובה שנקוותה בתא המקורה שנועד להסתג־פויות.

דרך החלונות המסורגים השקיפה שדרת דקלים שאמירי־כפותיהם המריאו לתוך האור הכסוף שאפף את הגבעות העטופות עצי אקליפטוס, תאני־פרא, והלך והכסיף יותר בהתחשקו עם רוכסי־ההרים שאדירותם התאדתה באופק.

הם יצאו לתוך החצר, הערבים השכירים השקו את המדשאות וטיפות מים נצנצו בגבעוליהם כטללי־בוקר. ריחות בישולם של תפוחי הזהב של גינות הציפורנים החריפו באוויר, ואשכולות הענבים שהשתרגו על גדרות־מקלות נהו לקרקע מבוזקי אבק ונוגהים בשמש כנזמי־חן גדולים.

מהלכים בינות לשדרות דקלי לולבים שצמרותיהם נתקלעו יחד לקמרונים ויצרו סטיו צללים רעננים, פגעו בנזיר כורע תחתיו ועיניו נשואות למרום בתפילה, רגליו היחפות רזות מאד, צווארונו, שרווליו ושוליו מדובללים, צלבו השחור התלוי במחרוזת האלמוגים השחורים דהה צבעו משפעת הנשיקות, ראשו קירח, לחייו נפולות וזקנו רוטט כשפיו ממלל ברחמים נוגעים ללב.

היה זה אבא זוסימא שגזר על עצמו עונש כריעות אחרי הליכה בת שבע פסיעות. משקיים עונשו הושיט להם את ידו החלושה לשלום ותהה בפרצופיהם באותה זרות־תמוהה ולא פוגעת המיוחדה למתבודד. ובהבחין בהם בני־ברית נתכרכמו פניו בשוותו נגד עיניו

את הגואל הנצלב, אולם ענוותו, בדידותו הפכו איבתו למורך ולבו לסליחה לכל הכופרים וביקשם בשם האדון שציווה על הכנסת־אורחים להלוות אחריו לסוכתו, בהקפידו בכריעותיו לאחר הליכת קצב בת שבעה צעדים. סוכתו קלועה היתה מזרדי־אקליפטוס ודפנותיה משורגים חבלבלים טפסניים. העמיד על אבן כד־מים ספלים עשויים מעץ זית ובתוך טנא תמרים רעננים, והפצירם לגרום לו נחת רוח ולהתכבד בהם. והאורחים עשו את רצונו.

פירון וקנמון ששירתו בצבא הרוסי היללו בפניו ובפה מלא את ערבות אוקראינה, שיבולי דגנה הברוכות, זרעוניה המתוקים מדבש וסיפרו לו על ערבי הקיץ השאננים עם צאת הבחורים למרעה בלילה. והנזיר לעס פאת־זקנו ובעיניו האפורות באו דמעות געגועים.

– בני, כשמלאו לי אחת עשרה שנה נשבעתי לעלות לארץ הקדושה ולהשתטח על קברו של המשיח. אבא שלי שיכור אומלל היה שאת אדמתו נתן ביי״ש בהעלמו לימים תמימים לבית המרזח שבעיירה הסמוכה, ובשובו כָּבַל את אשתו לאילן והלקה אותה בחבלים עד שהמסכנה התעלפה. אנו, הבנים, השתטחנו לרגליו, נשקנו מגפיו ויללנו שירפה ממנה. אולם בשיכרונו שהעבירהו על דעתו בעט בילדיו כבגורי כלבים. ותמיד נאלצו השכנים לאסור את המכה בחבלים ולחבוש פצעינו.

שרוי תמיד בפחד ובזוועה ורואה את כל יתר האיכרים דומים באופיים לאבי, התחננתי לפני הבתולה שתציל את נפשי, והיא, החסידה, השיאה אותי לעלות לארץ הקדושה. ובחג הפסחא עברה את כפרנו שירת עולי רגל עניים, מוכי מומים ופיותיהם מלאים זמירות הלל ערבים. זה היה אות האם הקדושה והחוננת שאברח מביתי ונלוויתי אליהם בלוקחי עמי רק זוג מגפי החדשים. אבא שחזר אותה שעה מהכפר סבוא ורנן, ראני מהלך בראש העדה והאי־קונין בידי. התנפל על צווארי בבכי, חלץ מכיסו בקבוק יי״ש חתום ותחבהו לתוך צרורי אגב שפע נשיקות ותחנונים: בני רחימאי, אמר, תבקש כפרה לפני האם הקדושה בעד אביך החוטא האומלל. ומן היי״ש בני תטעם קמעה קמעה והוא יעודדך בדרכך הלאה והרחוקה. ובשפת שרוולו המרופט מחה הנזיר הזקן דמעה מעל לחיו היבשה כקלף.

– שמעתי, בֶּני, שאל בקול רוטט, שאת הצאר – שנמשח מאת אלוהים למלוך עלינו, הדיחו מעל כיסאו, טבחו אותו בצנעה, הגלו

את הכמרים מהכנסיות, את הנזירים מתאי מנזריהם ועשאום למוסדי חולין ר״ל ובהם הקימו במות להטפה שמהן מנאצים את שם ד׳ ומשיחו ומטכסים דת חדשה לבני האדם.

כשאישרו לו תהפוכות אלה עם לעג שבתימהון, החליק פרצופו בשרווליו הרחבים, כרע תחתיו ושקע בתפילה. ובכלותו שאל אותם בלחש וכמהסס:

– הנכון הדבר, שיד אחיכם היא שחוללה את כל הרעות שהתרגשו על אמנו רוסיה והגיעו גם עדינו?

– אבא שלי, השיבו קנמון, אתה חסיד כמותך, המתבודד עם אלוהים זה ארבעים שנה ושאין כזב תחת לשונו – העד בנו אם מסוגלים אנחנו לשפוך דם נקי. דע לך אבא, שאחיך הם שפרעו בנו, התעללו בנשינו, ולא חמלו על טף וזקן.

הנזיר תמה למשמע אזניו, עשתונותיו נתבלבלו, הסתכל בהם בעיני תינוק אשמות, הישח ראשו הקירח, הבריך ברכיו המרוטות, דעתו חלשה עליו ונשתקע לתוך ההגות הממלמלת שהורגל בה כמה שנים.

הם הביטו על הנזיר הכורע בחיוך ובחמלה, הסיקו שמערכת עצביו נפסדה וזנחוהו בייחודו. רסין פרש מהם, חלף על־פני פתחי המרתפים שהנזירות סגדו בתוכם על מחצלות קלועות מול הבתולה הקדושה הניצבה על כן עשויה גבס, קפלי ארגמן עוטפים גופה, חיוכה ועיניה מוצנעים, לחייה פורחות ושערה הזהב שופע. והיא מאצילה לרהיטי הכוכים רכות כואבת שבעַקָרוּת.

במעלה הגבעה העפיל משעול ברושים שחורים, ושיאה עדור בערוגות־ציפורנים מהם בפקעותיהן הסגורות ומהן מפותחות בוהקות בסומקן ובצחורן. משם השקיף רסין אל דקלים חבוטי כפותיהם וכרותי אמיריהם המתמרים מתוך פרדסים. כביש העיר מעולף אבק פז מתפתל כסרט בין רחובות שהמונם הגיע אליו עמום. ארב לכל העברים ובביטחון נועז קטף כותרת ציפורנים, דורון לאהובתו, ובטובלו את אפו בריחם העז חש את ריח שערה.

מחוגי שעון המשטרה סימנו שש שעות. קרונות העירייה רבצו מים בהעלותם אבק נורא. מצחצחי הנעליים בקרנות הרחובות קשקשו במצילתם. אספקלריות הקבועות בסוכות־הגזוז שיקפו פני המוני שותים מרוענגים. חבורות ערבים התהלכו ברוחב המדרכות שלובים בזרועותיהם, מלהגים בקול, מגלגלים מחרוזות אלמוגים ומדריכים את הצעירות בעיניהם השטופות זימה.

≈ ≈ ≈

סינרו מבד כותן משונס למותניו, שפמו היפה נשוך משהו, תרוודו בידו – הרצה צימרמן לפני חבריו אמצאתו הבוטנית בדבר גידול פטריות בארץ זו חשוכת יערות וגשמים בימות הקיץ.

– פרי פורה זה שהנהו מאכל עניים בארצות הצפון אינו עולה בכאן על שום שולחן, בשל בערות־האישים־האגרונומים המכהנים פאר בתחנת הניסיונות ומאשרים כל הכישלונות והנזקים בשדות, בכרמים ובפרדסים. הבו לי, מהמורות, מרתפים, ואני מצמיח בתוכם עשרות קבין פטריות שיתבלו את מרקי כל המטבחים בלי כל צביון. הם שהתכלכלו בפרוטות עלובות, בהקפה, בגזל פירות המנזר ובניקיון שיניים ניאותו לאמצאתו המבהילה של צימרמן שסופה לחולל מהפכה בירקות השוק ובתפריטי המסעדות. אולם מרתפי הגידול שירופדו בתבן רקוב מן הנמנע היה להמציא לידיו.

– דעתי, אמר הממציא, שמן הראוי להטריד את הנזירות מתוך הכוכים הצוננים היפים לגידול פטריותי, להשיאן לגברים או לאלצן לשמש שפחות. ואני, רבותי, מבטיח לכם שולחן תמיד מדושן.

– נידוֶן היה מתקבל על הדעת, אמר רסין, אולם דע לך שאחיות מסורבלות אלו נותנות עיניהן בזלילה יותר מאשר בתפילות ובצו־מות, ושטופות עגבים לא פחות מהחילוניות. בכלל יש לנו עניין עם נזירות מתחסדות ששערי מלכות שמים נעולים בפניהן ואין להן אלא הנאות פשוטות אלה של זלילה וחטא ותקווה לכפרה גמורה. הלוא ראיתם את אבא אליושא שכתפיו האמיצות, הילוכו החסון ועיניו הלחות, לחייו ושפתיו השמנות מזכירות קצב ולא נזיר מסתגף. הרי האחיות חרדות לו לגבר היחיד בתוך עדר הנשים, מפקחות עליו בשבע עיניים ומפטמות אותו בבשר ויין ובתגמול זה הוא מחלק אתן את יצוען בלילות.

– עתה מחוור לי, חייך קיבלין, מוצאם של יתומים פעוטים אלה שהנזירות מחנכות באימהות רבה.

– אסור לדון בתולות רוסיות אלה לכף חובה, סינגר עליהן פירון, שכן סגולותיהן הטובות והרעות הן – חטא. המדונה הרוסית היא אֶמָה שנתפתתה על־ידי אציל נוכל ומכאן רחמיה ההדיוטיים הסולחים לכל הפשעים.

רסין:

– יורשי כסא פטרוס הקדוש בימי הביניים הצהירו כבר אז שהגואל שֶעוּנָה כבן אדם מן הדין שלא יתאכזר אל מאמיניו וירשה להם חטאים ארעיים למען יוכלו בלב נשבר ונדכא לבקש כפרתו וטהרתו.

קנמון:

– אלמלא הנזיר הנואל סבנרולה היו בני אדם שרויים עד כה בתענוגות בשר וגם אני הייתי זוכה להנות מהם קצת.

פולמוס עיוני זה לא הסיח דעתו של צימרמן מתבשילו, נזכר פתאום בתבשילים שיכולים להקדיח בהעדרו, נופף תרוודו באוויר ואישר בצער:

– אני דוחה גישום אמצאתי לשעת כושר יותר רצויה. ניצחונה הוודאי מציק לי יותר מדי שאוכל לוותר עליה בשל מכשולים זמניים. בטוחני שהמרתפים או הכוכים הדרושים יזדמנו לידי.

סר לתא המטבח להשלים את בישולה של הסעודה האחרונה וחזר משם תיכף, פניו מחווירים ובידו טס־עץ המשמש לעריכת הלחם הבצוע ועליו זוחל עקרב חום ועיניו הזעירות סוקרות באיבה את הניצבים עליו. רמש מזיק זה עורר גועל בקרניו המגששות, בזנבו המונף הנכון להטיל ארסו והעמיד אותם על סכנת־נשיכה שהיתה צפויה לאחד מהם. עור העקרב הפך ירקרק, עיניו נצצו, כל סכנת מנוסה לא נשקפה לו, גאוותו וחרונו לא נתנו שצָדָיו יתעללו בו, החל להתרוצץ על טס־העץ שהונח על השולחן, הצטנף לטבעת והכה בחוד זנבו הארסי את חרטומו, גופו פרכס רגע, בטנו נעה והוא הפך לפגר מת. מעשה זה של המתה עצמית מצד רמש נחות החרידם.

לאחר שהסעודה נסתיימה בשובע קלוקל שהשאיר אחריו תיאבון פורץ, נפנו כולם להגיגיהם שגיוונו חבורה זו ושמרו עליהם מלהיות גוש אחד רעב ומצטער.

קיבלין הסב לעמוד הציור. משפורפרותיו בירר לו סקלת צבעים והשלים קומפוזיציה בששר, שהראתה משפחת עניים סועדת. השראתו הרוויה, חירותו ברישום, טושטשו על הבד על־ידי הסממנים שלא הסכין עדיין לערבבם, העמידו אותו על כישלונותיו הרבים בעבר ועל עתידו המצריך עבודה מפרכת. נעשה עצוב מאוד, אולם שקדן היה, אוהב אמנותו, ובעל אמביציות ולא הניח מכחוליו לשעות תמימות.

קנמון עלה על מיטתו קיפל תחתיו רגליו, ערם סביבו ומחברותיו הרבובות שהיו כרוכות בחבל סבלים גס ובעיפרון שנטבל תכופות בפיו, העביר על הכתוב קווים פוסלים, צירף תוספות שהעין לא תוכל לקוראן בשל כתיבתו המטושטשת. הגותו המכווצת, מלמול שפתיו, שיוו לפניו הסמוקים, שלא הבליגו על חיוכם, גיחוך נורא.

אדם זה שזילזל בכתביו ולא נקף אצבע כדי לתת להם פרסום, היה עובד ותיק וטעם עינויי היצירה ושמחותיה.

צימרמן גרד בסמרטוט קדרותיו ושוחח עם רסין על אופני־גידול פטריותיו, השקייתם, אריזתם ומכירתם בשוקי־הארץ, סוריה ומצרים. אולם רסין הקשיב לו באי רצון, שיגר מעל סף המטבח עיניים מקנאות בחבריו והרהר בצער על ספרו שאינו יכול להגמר בשל העדר חדר מיוחד שיהא רווי השראתו, ואהבת מדי״ה, שמאצילה רוך גם על ימיו, נסכה בו ליאות, תשוקה ופינוק. נואש העביר רסין כפות ידיו לאורך פניו, ראה את כישרונו מתרושש בגלל אי־ההפרייה המתמידה, נשא עיניו לסורגי החלונות שמבעדם השקיף הנוגה הזהוב של היום, ענפי הברושים הפתוחים וביקש כפרה מאת המוזות בבגידתו הארעית. ייאושו הסיתו שיתרחק מאהובתו שפניה ריחפו עתה לנגד עיניו רעננים, אהבים וריטוטי כאב עברוהו. נאנח מתוך אדיקות ולא ידע אם להעדיף את פולחן האמנות המלא צער, כפירה, אכזבות ורפיון על נערה חמודה זו, והפילוסוף האוהב דן אותה לכלילת ההנאות המעודנות שלא טעמן באמנות לפי שבסוגדו לפניה מלא היה תמיד מוראה. עיני הדובדבניות הפורחות של מד״יה חייכו אליו באהבתן המפתה והוא ננהה אחריהן:

– את, אהובתי, הנך האמיתיות היחידה והקיימת.

חמק החוצה והמתק העז של השקדים והענבים ליפפהו והשכיחו צערו. שוטט בין המשעולים המרובצים קונכיות ונתעה לבריכת־המלט המוקפה חגורת־ברושים ומלאה דגי־זהב. פירון היה שרוע שם, מרפקיו על שפת־הבריכה. ראשו בכפות ידיו הציץ בעין קפואה לתוך מי־הבריכה הצלולים שנתמלאה רחש שכשוך דגי־הזהב שהגיהו בשמש בגון־הנחושת. גם רסין נספח להתבוננות שלווה זו.

– רואה אתה, אמר אל המשורר, יצורי זהב אלה שהיו בילדותנו קוסמים אילמים של משאות נפש ואושר נעלמים, ידעו את לחש הארמון המכושף שבו כלואה בת־המלכה העטופה בזהב שערותיה השופעות – וגם כיום לא נפסד יופים. מרגוע הזיו שבאגדה שרוי

גם היום בתוך כסף המים.

אולם רסין לא הבחין כל שחוק־שלווה בפני פירון שתפחו בשיזופם הסמוק ומתוך עיניו הקפואות ניחש אסון חדש שהתחולל על אדם אומלל זה. רצה לעוזבו בעצבו, אולם תוגתו דבקה גם בו, שידלו בהנמכת קול שאילץ את פירון לשפוך מרי־נפשו. פירון שיקף במים פרצופו המקולף כאילו סח לעצמו:

– אבא בישרני בלי חרדה יתירה שאמא הוכתה בטירוף. שיסעה עליה את בגדיה ועשתה שמות בכלי הבית ונאלץ היה לאוסרה בחבלים ולמסרה למוסד חולי רוח. עצביה תמיד רופפים היו, אבל בינתה חרדה תמיד שלא יתרופפו. בזמן שאבא גרשני מהבית בגלל שיגעוני לפייט ולהתחיל את פרשת הדרך של משורר־הלך ארור, היתה היא מאכילה את בנה יחידה בצנעה בערבים, בשעת העדרו של אבא והכינה למעני לבנים נקיים ומתוקנים ופרוטות קטנות. מעשים גנובים אלו נתגלו פעם על־ידי הופעתו הפתאומית של אבי שחזר מאטליזו ותבע ממני או לעזרו בטבחות או לא להיין לשנות ביקורים אלה להבא באיימו עלי בגרזינו. והגעגועים המכאיבים, לבנה המודח גרמו שעצביה של אמא יתרופפו כליל.

נשתתק ושקע לתוך עצבו המיכני. דגי הזהב במי הבריכה חתרו זה אחר זה, סינוורו בגוניהם ובשחקם, רנן קולות נישא מעדת ציפורים שקיננה על כרכובי הכנסייה וריח השקדים גבר. פירון ניעור מהתבוננותו המוזרה ושילב ידיו על מכנסי החקי המהוהים:

– רסין, כלום רשאי הייתי לבעוט במצוות־אב, לנשל מעלי אהבת אם, להיות נלעג בעיני כל, לשנוא את גופי שנידון לייסורים מכוערים ולהיות עבד נרצע לשורות מחורזות. רסין, האם מישהו מהאזרחים הכשרים או אפילו מהפועלים העניים זקוק לשירי.

רסין חייך בעצב:

– ידידי, בעצם האנושיות אינה זקוקה לכל אמנות. היא כרוכה רק אחרי תענוגים ושעשועים קלים ומיזוגים שאין בהם מסחרחורת־ראש ומקלקול הקיבה, ולמוקיוניה, בדחניה, אתלטיה היא מוחאה כף מלב תמים וזורקת בפניהם זריה בצירוף מטבעות כסף. כל משורר והוגה דעות בני חורין, היו מתמיד שנואים עליה, מעלה אותם מתוך אדיקות על המוקד, לגרדום או מגלה אותם מארצם. הנה ברונו, שפינוזה, דנטה, ביירון. אולם אנחנו, ידידי, הננו סתם עניים מנודים, ובשום פנים לא ניחנו כישרון או סער נפש שנטיל אימתנו עליה.

משולים אנו לאותן הציפורים החלושות שנוצתן צבעונית ושנוצרו לזמר את עצמן ולעצמן. ולכן עלינו לדשן את ההנאות הקטנות השמורות למעננו בחירותנו. דע לך שגם בן־החורין עבד הוא. אהוֹב אשה, מַצֶה הנאה מכתיבת חרוזיך והשתדל שפרנסתך תהיה על מלאכה פשוטה. מתגעגע אני על אותה שנת אושר שידעתי בכפר. בשמחה אני מזכיר את המחרשה, כריתת עצים ביער, גורן השחת והנערות החסונות.

עזב את פירון אפוף עצבו ושקטו שלעולם לא יחרוג מהם ועל המדשאה ראה את אבא זוסימא נתון לכריעותיו אחרי הליכה בת־שבעה צעדים ופני הרים שלו הנשואים למרום טבולים באור רב.

הנה ישיש זה, דיבר רסין אל נפשו, מטורף כבר יותר מארבעים שנה לכריעותיו. אדם אדם ושיגעונו. פירון הנהו עבד נרצע לחרוזים שערכם חשוד, קיבלין לבדיו ולמכחוליו, קנמון לספרות אקזוטית, צימרמן לאמצאת פטריותיו, ריינר לתשוקות כבוד עלובות, ברין לאידיאות היסטריות ואני להערצת היופי, החדווה, השחוק והאהבה. מן הראוי, ידידי, להתענג על הרגע, לטעום בו את הנצח שכן הכל נמוג כאור־כסף זה ואינו נשנה יותר. טיפס ביחד עם משעול הברושים במעלה הגבעה והשקיף על נוף התמרים בשפלה. האור שהתנסך ממרומים אָצַל לנוף זה, לרוכסי־ההרים, יופי מפשט, ולשווא התאמץ רסין להעלות בשקיפות־כסף זו את קלסתר פניה של מד״יה. ליאות הנירוונה אפפתו וביקש לו חסות בצל עץ הפלפל. כרת ממנו ענף ונשם את ריחו החריף. רסין לא חשק אותה תורה שבודהא גאוטמא אמר לרפא בה את בני האדם החוטאים והאומל־לים. ראה בה עוול והתנקשות בטבע וביצוריו המפרים זה את זה בתשוקותיהם, ובהעדרן תחזור התבל לתוהו ובוהו של שיממון.

לטאות זקפו אליו חרטומיהן המנומרים, עיני הזכוכית שלהן הציצו בו בשמחה, כרכרו סביבו, מפזזות זנבותיהן ונעלמות מן העין, רצות זו אחרי זו. יונים באו מן השובך הסמוך מתעלסות באהבים. נוצתן סגולה, מוזהבת ברעמתן, זרועה לובן, טפיפותן זריזה והמיתן גוברת. רסין חייך, קטף את פרחי הציפורן, אגדן לצרור נאה וטבל פניהן במטריותיהן הברודות.

בדרכו למד״יה חצה את שדרות העיר. הספסלים נעמסו ישישים, מנמנמים על גולות־עצם של מקלותיהם הפיגו את אושר הזִקְנָה. תחת נופו של עץ פלפל התדיינו הולכי־בטל במסים, במאורעות

פוליטיים, הלכו רכיל, בדו דיבות, התחרפו והתפייסו כחברים־מטעם בפרלמנטים, בהסתדרויות ובעיריות. אימהות צעירות חלצו שד לעולליהן, גחונות על עריסות־בילה, אומנות שעשעו ילדי זרים בשחוק מאונס. הגנן טילטל את סולם הכרכשת, הטיל זרם מים בעצי האזדרכת, בברושים הצעירים ובערוגות־האיריסים – הישישים הקיצו מנמנומם, חייכו בהאהילם כפם החלושה על עיניהם, התינוקות צהלו בעגלות בקשקשם בפעמוניהם, הישישות הסורגות החיו פטפוטן, ונערה מפורכסת חצתה אותו רגע את הגן בעוררה שימת לב היושבים בגמישות שוקיה.

את מד״יה מצא רסין סורקת מול הראי שערה לאחורי אוזניה, היא שיוותה לתסרוקות יום יום צורות שונות. אימצה את צרור הפרחים לחזה הנחשף והתחננה שלא יסתכל בהתלבשה. רסין התפרקד על הספה מהפך פניו לכותל והרהר בלילות האהבים שבהם הראתה הנערה, חליפות, צניעות חמורה ותשוקות עזות. שפי טיפפה אליו, גחנה והטעימה לו בשפתיה שתי סגולות אלה.

≈ ≈ ≈

הם ירדו ממדרון הרמה שתינוקות נגלשו מעליו, לשפלה שנתמלאה צללי תאני־הפרא המעוקלים והריחו את השרף שבכורותיהן זולפות בלילה. הם עקבו אחרי סוס גזעי חום, זנבו שופע עד לפרקי פרסו־תיו, נושא באוכפו ערבי מסורבל, רגליו הנעולות סנדלי זמש מתנועעות בארכובותיהן על בטן הסוס המפרכסת ואשתו בשמלה מופשלה החושפת מכנסיה ההדוקים, יחפה, רעולה צעיף גזה מרופט, מחמרת אחריו בריצה בהולה.

נטו למשעול שחוצב בינות להר כמנהרה, שובבותם שבה אליהם, פיררו חתיכות עפר שחום מהצלעות וקלעום זה בזה. קנטרו את עצמם בכינויים, דני היה זריז ממנה בבידוים. היא נעלבה והוא פייסה בנשיקות לעיני אם צעירה שיישנה את עוללה על מרפסת בית גדול מהשאר.

– מד״יה, לחש לה, כמה מאושרה אם צעירה זו הפרופה ברשלנות מתוקה. נשים צעירות מזלזלות, לאחר נישואיהן, בהידורן שכה הקפידו עליו ברווקותן. מד״יה, לו ידעת תשוקתי לבן. כשאני רואה פעוט יונק מתמלא לבי רחמי־אב כאילו היה יוצא חלצי, אני

יודע לשעשעם באופן נפלא. מדבר אתם כעם בוגרים הם מקשיבים לי בתמימותם וביופיים. מהרהר אני שרק בזכותם כדאית הוויה קשה זו. הה, זמן רב לא ראיתי כבר את פני ריעי הפעוט חגי.

הנערה ראתה בעיניו הלחות געגועי אב, נלפתה אליו, הפנתה ראשה לאם הצעירה שהסירה מעל החבל חיתולי־תינוקה ואת נפשה אפף רגש סמוי.

הגיעו למישור רחב, עליו תקעו בידואים אוהלים מבד פסים מפויח.

בידואיות זקנות, זקופות מותניים, עיניהן טרוטות, מעונדות אצעדות ברגליהן, צמידים בזרועותיהן, ברכום לשלום בקול חונף צרוד, ברדתן לשכונה הקרובה לשאוב מים בכדיהן על קודקודן.

בדרכם לאוהלים מצאו קשור לזית חבוט, יחידי במישור צִיָּה זה, חמור מרופט, ותינוקות שחונים, מזוהמים בשוכני מהמורות ענדו לראשו הסָכָל והמסכן חישוקי־ברזל וכירכרו סביבו בצהלם פרא.

מדורות של עלי אקליפטוס הרעילו את אוויר הערב המכחיל. הגברים, מהם סגדו על עביותיהם, מהם שיחקו בעצמות על מחצלות הפרושות לפתח אוהליהם, והנשים רעולות עיניהן ואפן בשרשרות מטבעות־ניקל נקובות – לשו פיתות בגדרות עץ ואָפוּן על מדורות עלי האקליפטוס.

מד״יה בזרועותיו של רסין הסתכלה באורח חיים זה שבמשך שלושת אלפי שנות תרבות לא חלו בו כל שינויים. כנופית־התינוקות צבאו עליהם ותבעו בטרדנות גרושים. אם זקנה רמזה על בתה שנשכה בשיניה הלבנות גרעיני קלח תירס חי, סחה שבתולה היא ועומדת להמכר במחיר רב. הבדווית הצעירה חשפה עיני זית גדולות מפויחות – וחייכה מתביישת.

הגברים הציקו למד״יה בשיניהם ובעיניהם ההוניות, נלפתה לאהובה וחמקו משם בלוויית ברכות דרך וצהלת התינוקות. בהגיעם לגבול המישור נשמו לרווחה בראותם את עמודי בתיה של לב־העיר קורצים אליהם בחיפויי חבלבליהם ובאורם הרב.

– הראיתי לך, מד״יה, את צביון גזענו בימים קדומים, שיש לשער שבידואים חביבים אלה שמרו עליו עד כה. שעישן נרגילתו האדומה לפתח אוהלו הזכיר בשיבתו ההדורה את אברהם העברי. גם יעקב הרועה לא נעדר שם. ובתולה יפה זו העומדת להמכר היא אחת מהאימהות־השפחות.

בירושלים הבירה פגעתי יום יום אצל מצודת דוד בירמיהו הנביא בדמות עני מבקש נדבות שלא ניתנו לו ושאָצַל לכל אחד את ברכתו בשפת נביאים מגומגמת. בינות לשדירות הברושים העולים הובהלו על־ידי רוכבי־אופניים שחלפו בטיסה עם בנות זוגן הצמודות אליהן, מרופרפות שמלותיהן וצורחות בשל תעלולי הבחורים. בקרן רחוב עמדו לשתות גזוז לפני סוכה הדורת־מראות שבה ראה רסין השתקפות פניה של מד״יה ביפי שרטוטיהם וחמדת עורן. הם שיירו שיקוי זה שנדף ממנו בושם.

בחדרם לא העלו נר. רסין שכב על הספה וכל ישותו טובלת במנוחה ערבה ונשק לאהובתו מתוך צניעות ולא תבע יותר אלא אהבה חייכנית זו.

≈ ≈ ≈

בשבת שבה נועד טיול למתנחל צעיר חברם של כנופית האמנים, בא רסין להוליך את מד״יה לדירתם במנזר. שלא כבימים ראשונים מצאה כבר לבושה בשמלת דרך אפורה פניה מעולפים מלמלה חומה ומקשיבה ברצון מאונס לבת־לווייתה באונייה – אידה קורן – בת צלם בעבר, מכובדה על בחורי העיר, פורטת על קתרוס, מלנכולית ובכאן קולפת אגוזים במושבה, יופיה נפגם וציפורני אצבעותיה מוריקות מהקילוף. ראי ארנק נוכח פניה והיד מעבירה את כסת הפודרה על חוטמה, סחה למד״יה פרשת חייה בבית הוריה, על אגרות האהבים שנצטרפו לחצי־תריסר בכל שבוע ועל אלבומה הוורוד הגדוש פתגמי מעריציה ואנחותיהם שהיא לא שעתה אליהן.

עיני הדובדבניות של מד״יה ירו לאהובה הנכנס געגועים ורוגז שפירשו לו שעמומה בחברת בת הצלם. סילק צעיפה, ליטף זרועה המכוסה פלומה זהובה וחיוכו האוצל לפיו ולעיניו יופי פיקח, נעתר להתרצותן של הנערות:

– הדרך לכאן ארכה לי כפליים בשל קדושת היום הנוסכת עצלות ומשכיחה כל מטרה. שלטים אלה הרקועים ממעל משקופי החנויות המגוחכים, כמו: דג שט על פני הקרקע, תרנגול מדדה אחריו וראש פר באודם בוער מחייך אליהם, אשה במחוך כחול, פני אשה טרגיים במגבעת מנוצתת ירוק, חביות ענקיות אלה המתנוססות מעל גג בית המשטרה ומעידות על אידיליה ברוכה ומעלימות את צווחותיו של

סבל רעב המוכה בשל גניבת חופן תמרים, אבק שבתון זה הרבוץ ברחובות, טיול מגוון זה לחוף הים התינוקות הפועות בעגלות, כל אלה גזלו הסתכלות ושימת לב, והשכיחוני תעודת דרכי אף־על־פי ששוויתיך, מד״יה, לעיני כל הזמן רגזנית ומשתעממת. מד״יה נתפייסה ובמוזגה לו תה הגישה לו בצנעה את לחיה לנשיקה ואידה מלאה את פיה הערצת השבת שהחיתה לפניה תענוגותיה ומשושה האבודים:

– את יום זה ייעדנו תמיד בקיץ לשיט עליז ביאור הטחנה ובחורף לטיול על פני השדות המושלגים.

מד״יה ארזה מאכלים קלים לדרך, עטפה צעיפה החום ושמחה, נאהבת הביטה בעין טובה על רסין שהילל את גון פניה של אידה ועיניה שיש לייחס להן עצב רוסי עמוק.

בכניסתם דרך פשפש חומת המנזר, התעופף נגדם אבק עדר אפרוחי תרנגול, שנוהגו על־ידי התרנגולות המקרקרות ועל־ידי פלחית קטנה, פניה מזוהמים כרגליה ועיניה בוערות מבעד חרוזי המטבעות. אלה נועדו לפיטומו של אבא אליושא שאיסטניס היה. בהגיעם לגינת הציפורנים שחייכו בשמש לחש רסין על אוזן אהובתו:

– מתוך ערוגות אלה המטופחות יפה אני מביא למענך כותרות ציפורנים אלה. האין בזה קצת סכנה, גברת לבי? בהיותי בן ארבע־עשרה שנה חלתה אהבתי הראשונה, נערה יפה מאוד וסכלה מאוד ולמענה הסתכנתי פעם בקטיפת זר ורדים בגנו של אציל עריץ אחד, שלו מצאני בגנו היה משסע בי בולדוגיו האכזריים שהוא גידלם בשנאתו לילדים.

מד״יה שפיקחותה לימדתה התאפקות חשכה תמהה על תא נזירים זה בעבר, שעניות ובדידות חמורות קוננות קירותיו, ואידה שייאושה גרם לה סקרנות בהולה וביקשה מהצייר שיציירנה וימלא אלבומה תמונות ופתגמים. האמנים קיבלו את הנערות מתוך סבר מיוחד, צנוע מאוד וחצוף מאוד, שטון וטקט ריסנם.

– מד״יה, אמר אליה רסין, אמנים יותר גדולים מאתנו לא ידעו גם כן נוחיות יותר מוארה משלנו. הה, כמה מהם כמו מוצרט, שוברט נטמנו בימי־סגריר בלוויית חובבים בודדים.

הראו לנערות את העקרב שאיבד את עצמו לדעת ושומר בצלוחית ספירט, חלוקי בזלת לא מסותתים שקנמון הביא מאשקלון לשקם

כוכי הנזירות, צמרות האקליפטוסים והברושים. הפריחו דשי כותונ־תיהם עלי פלפל, ציפורנים ובעברם את הסוכה הקלועה ראו את אבא זוסימה כורע תחתיו, כפו החלושה סוככת על עיניו השבות, בפני התם שלו חיוך כאוב לשמע מצהלותיהם וצחוקם.

השרב שהלך והתגבר מנע מהם את אלה, הלכו מפוזרים והעיניים הכאובות תרו אחרי צל. צימרמן שהתגלח לכבוד הטיול למשעי סיפר שפמו הנאה, שיעשע את מד״יה בהוראה כיצד להתקין טורטים ממולאים שזיפים מיובשים ולקשטם בוורדי קרם ופלחי לימון מטוגנים בסוכר. ביארה לו שבכאן מותרות אלה אינם אלא משאת נפש יפה. נתרגל בהציצו לתוך עיניה היפות והבטיחה דורון טורט אפוי לפי נוסח עצמי לכשתתגשם אמצאת פטריותיו. קנמון שנכווה הרבה פעמים ביחסיו עם נשים דיבר עם אידה בשיקול הדעת וברמ־זים, ומשולל כל אורך־רוח נעשה סבלן לפרשת דבריה על טיוליה המזהירים בעבר. ומד״יה שהגתה חיבה לקיבלין בשל יופיו הבתולי ורֵעוּתוֹ עם אהובה פרשה בשלומו בשם אחותה, פרומה, שלמדה מפיו שירי אלגיות־אביב וזמירות עם עליזות.

– מר קיבלין, הם הועילו לה בהרבה ברכישת לב בחור.

שפתיו הנאות מתקו בחיוכן ולב הנערה זע קצת, בהללו תבנית ראשה, גונה, חיטוב ידיה ואמר לציירה.

כל זה לא נעלם מעיני רסין, אולם לא קינא ומצא התאמה אפשרית בין ריעו הצהבהב והחביב ובין מד״יה הברוניטית, וכיוון שזו רחוקה היתה ממנו לא הצטער.

משוכת צברים גידרה פרדס בפריו הבוסרי, שני ערבים רעו את גמליהם, לטאות פילסו את הדרך וזיקית שהתמזגה עם צבע העץ פזלה עיניה אחת לימין ואחת לשמאל.

– ברייה זו, אמר קנמון, בתכונותיה הלובשות גוון ופושטות גוון מסמלת תרבות האדם. הסתכלו נא בעיניה הנפנות לכל העברים. יום תמים בחנתיה בזה. אולם הזיקית, ערמומית פזלה עיניה הפזיזות ונעלמה לבין טרפי הצבר.

חורשת האקליפטוסים נתגלתה לעיניהם מפכה צינה ועטופה חשרת צללים. בצהלה התפזרו בין העצים המבודרים ותרו כביכול אחרי גרגרים ופטריות. מצאו חמורים רועים בעשב הדֶל, מתעפרים בעפר להנאתם. מורה גרמנית מסורבלת שוקיים, חזה, צמות קלועות על עורפה, וקצרת ידים ורגלים הסתובבה במעגל עם תריסר תינוקות

שרים זמירות המולדת במתינות אוונגלית רוויה.

– עתה נעפיל על ההר, הסיחם רסין מהתבוננותם, את בניו ובנותיו כבר ראינו.

צייתנים, שלוותם, יופיים והומורם הגזעיים כבימי היינה לא נשתנו בהרבה.

במעלה גבעה קרחה פרשו גיליונות־נייר, ערכו מאכליהם הפשוטים. לחם, גבינה, עגבניות, ביצים שלוקות וענבים וסעדו בקשקוש ובעליצות ככנופית סטודנטים. עברה השני של החורשה פרוץ היה והמושבה הגרמנית לא נראתה על גגותיה אדומי־הרעפים, שדות החיטה הצפופה, כרי הכרשינא הדשנים, חלקות החצילים, זיתיה המבודרים ובאופקים הוריקו עמוק הפרדסים.

– הרי פה משתרע לעינינו כפר מולדתו של הרמן, הבן הנאמן, קרא קנמון.

– אני מעריץ עם זה, אמר קיבלין. דמו, הלך רוחו הגוטיים הנלהבים והעצורים עושים את גזעם צעיר לימים, והם שהנחילו לו כיבושים במדע, בטכניקה וגם בספרות. אתם מריחים דשן אלוהי מתאדה מכיכר ארץ זו אשר לפנינו שלפני עשרים שנה פילסו אותה רוחות חמסין.

אולם רסין לא ראה בפריון זה מעשה נסים שבנִיבֶלוּנְגֶן. הזכיר את זכויותיהם התרומיות שהעניקה להם ממשלת תורכיה הודות לרצונו של וילהלם השני שיחקה את נירון בחריזת פואימות וחלם על כיבוש ארץ־הקדושה כנפוליון הגדול והתייחס בלגלוג ובגסות גלויים, אגב נפנופי שרביט מקלו, להרצל שביקש ממנו תמיכתו האדיבה ביצירת מקלט לאומי לפזורי עמו. הזכיר את שפע הזהב שבו זיבלה הממשלה הגרמנית מישור שומם זה עד שצמח בו גן פורח סמוך לנמל. ואת התיירים ואחי־המיסיון שיחד עם ברכותיהם העניקו למתנחלים גם מתנות כסף. הראה בידו להרי יהודה שבשקיות האוויר נראו קרובים יותר וחשפו כפיהם ורוכסיהם הקלויים שחסמו בפני תעצומות ונסתרות:

– בחורים אלה שנטשו קני ההורים, משושי חיים, נערות לבם ובאו לייבש את ביצות עמק יזרעאל שהרעל שתימר מהן היה ממית אפילו את עוף הכנף – לקו בקדחת, בייאוש, טרפו נפשם בכפם, טמנו את החללים שדם עלומיהם עוד נקשר על פיהם, ידיהם ורוחם לא רפו והפריחו תחת שמים קלויים אלה חבצלות עדן. האם לא מן

הצדק לפאר את עניי־ה׳ אימתיים אלה כגיבורי אפוס. ואמנם לבלרי תנועה נאדרה זו, מנהיגיה השבעים, שָׁדַרְ״יָהָ הנעולי לכה, חבושים צילינדרים ופייטנים צליינים אלה מתרברבים בהם קבל העם המפורר ובני הלאומים הזרים התאבים גירויים פסיכיים. ידידי, נחסוך מעמלנים אלה כל תשבחותי, הם ראויים ליותר. האכילו בפירורי הסעודה עדת ציפורים שמילאה בציוציה את כל החורשה והמשיכו במורד ואדי שאגם התאדה בינות לשפתיו ושילח במתנחלים החדשים זבובי קדחת. במעלה המישור עמד בית לא מטויח שמחצית גגו מקורה ברעפים. פנימה פלטו מיתרי ויולה מחול הונגרי, מרחוק התנוססה תפארת צריפיהם של בסיק האב והבן, רפתם, גורנם וחלקת שדם שזרועה היתה תירס, אבטיחים, אפונה ועגבניות. אשה קשישה רדפה אחרי פרה שחומה. כתם לבן בין קרניה, איימה עליה במקלה המסוקס והפצירה בה בכמה כינויי חיבה שתשוב. זו היתה האם בסיק. נשענה על מקלה קרבה אליהם, מתחה מטפחתה על אוזניה וטרם שהספיקה לקבל את הברכות מהאורחים הרצתה לפניהם ברהיטות בת־כפר את אסון הגניבה של תריסר התרנגולות שגודלו בטרחה רבה.

האשה ליוותה אותם לצריפים כשהפרה משתרכת אחריה ומלקקת כף ידה בלשונה המעלה גירה. האב בסיק, שדמה בקלסתר פניו הסמוקים, דיבורו הרונן, חוסנו והעוויותיו לבנו, הוציא אותה שעה בקלשון פגום את הזבל מהרפת וגיבבו לגל שנועד למכירה לבעל הפרדס הסמוך. ונכדו הפעוט, שערו פשתן ועיניו פרחי בר כחולים חלב לתוך סיר את החמור, חיית המשא היחידה במשק זה. החמור הבריח מעליו באוזניו ובזנבו את זבובי הזבל וזלל להנאתו את קליפות האבטיחים שמנצלו הקטן צבר לו.

הבן בסיק, משורר סוניטות ובלדות על־פי ייעודו הרוחני ואיכר עני לפי אומנותו, יצא מצריפו, שחוק טוב בעיניו, תערו בידו ולחייו מסובנות. לא העלים שמחתו הגלויה מביקור זה של חברים לאמנות וביקשם לחסות בצינת הגורן שהוקם בנוסח אוהליהם של אנשי זולו.

האיכרה הצעירה כינסה מהשפלה את העגלות, מקל ארוך בידה, צנומה בתוך מקטורן ארוך עד לכפות רגליה, וספר כתביו של מיירינק תחת בית שחיה. בת עשירים היתה שניאותה להנשא בצנעה לבסיק שצפתה לו עתיד של ליריקן, רעתה את הפרות, ניכשה

בגינה, טיפלה במשק וילדה לפייטנה שני ילדים בהירי־שיער ונחמדי עיניים. הנערות נתבקשו פנימה על־ידי האשה הצעירה, עדינות פניה ששרופי שמש היו, דיבורה המצומצם שחוקה הנהיר, איבריה הדקים שהתבלטו על־ידי המקטורן הגס הראו לנערות העירוניות שפניהן מוגנים היו במלמלה את ייחושה. סילקה מהעריסה את הכילה וביחד אתן השתאתה לתינוקה שישן פשוק ברכיו, אגרופיו קמוצות, גונו חום־טהור ושפתיו נעות. היסבה אתן על הארגז הירוק – ארון בגדיה וסיפרה על לידת בניה, משקה שהרגילה בנזירות והראתה עניין חי ובקיאות בשמלותיהן ובאופנות החדשות. ושלוש הנשים הצעירות הפליגו בפטפוט נעים על סלסלות, תחרים, רקמה, חגורות צבעונין, וקישוט כותנות כידידות מכבר.

והגברים שחסו בחוץ בצל הרפת היו עדים להאשמה שהבן הטיל באב בדבר גניבת התרנגולות. זה מצא כלב בדואי מיותם, רזה כדי זוועה, פחדן ומתרפס. הכניסו לבית, פיטמו אותו כביכול, אבל זה, נבל טבע ברייתו, התעצל לנבוח אפילו בלילות ירח, ובשמירה חמורה אי־אפשר היה להאשימו. בא האב והתיר אותו מחבלו בנמקו את חופשתו בתנאי זה: אם הסכין כלב זה לבית ולאנשיו ומחבבם כדרך בני גזעו ישוב בכל עת אליהם מחמת געגועים. אולם כלב בזוי, נוכל וכפוי טובה, נמלט על נפשו ולא שב יותר ובאותו לילה נגנבו התרנגולות.

הדמיון הרב בקלסתר פניהם שטשטש גילם ואופיים הדומה, נתרשמו גם ביחסיהם היום־יומיים ורגילים היו לגעור ולהטיח אחד בפני השני בגסות, ברוגז ולהתפייס מחדש כידידים נאמנים. צימרמן הקים בצל האסם שולחן ארעי מקרשים על גבי דליים והזמינם להסב על שרפרפים קלועים, טוב טעמו של שר שולחן בבארי־ווינה. הגברים העריצוהו והנשים חננוהו בשבחיהן ובחיוכיהן המתוקים. לקינוח סעודה עלתה על שולחן הקרשים חמיצת התרד הקרירה של אמא בסיק, פלחי אבטיחים הרוססים בסומקם ובצינתם. האב בסיק פיטם את מקטרתו החרוטה במו ידיו מעץ זית ובטוב לבו סח למסיבה העליזה שעישנה, ירתה גרעיני האבטיח השחורים באוויר, את הרפתקאות חייו כאותו ספן ישיש ורצוי לנערים ברומני־המסעות.

עוד בילדותו סקרן ופוחח נורא היה. שבר את גולות הזכוכית הממולאות מים, והמרופדות אזוב כדי להוציא מתוכן את ברווזי

השעווה שהדריכו את מנוחתו בזיעם התמידי. פירק שעון־שִׁידָה כדי לעמוד על סוד צלצולו המחריש בשעות קצובות. הפריח אווירוני נייר בהצמידו לארבעת קצותיו פנסי־סין ובהן נרות דולקים. מועדיו וחגיו היו ימות השוק. שחק על משרוקיות מסוכר מבוזקות פרג. התענה לדעת את סוד צפצופם, עוויותיהם הטרגיות והקומיות להגם של תיאטרון בובות העץ. נשא דליי מים לצוענים מוכרי הסוסים הצולעים וצבי־הבטן. חירחר ריב בין האיכרות והתגריות. פתח את כבליו של תרנגול – וזה התנשא בפרישת כנפיים על פני כיכר השוק לקול הזוועה של האיכרה. עזר לאחרת להשכיב את בעלה הסבוא על אלומות הקש שבעגלתה והתגלגל מצחוק לקריאות ישו של שלישית שאת מטפחתה, שכמה רובלי נייר היו כרוכים בה קשרה לכדור פורח, וזה חמק מידה והתנשא באוויר ככתם מכושף. לאחר נישואיו, בלדת לו אשתו בן, יצא לדרכו בדעתו להפליג לאמריקה, להתעשר שם שלא כדרך הטבע, ולחזור לביתו ולאמן יוני דואר. בבואו לווינה הלך לבקר את מוזיאוניה שקסמו לו בבחרותו בפגיוניהם, חרבותיהם, קשתותיהם ושריוניהם העתיקים. ימים תמימים שהה באולמיהם ובגלריותיהם נבוך, פעור פה ועגום. סקרנותו הקרתנית לא שיערה תפארת מגוונת זו של תרבויות שונות.

בהסתכלו באלי הודו־סין ויפן יצוקות בנחושת קלל, כסף וזהב, שהחשו נוגים מעל הכנים – נזכר במוות וגעגועיו לאשתו ולבנו הקטן תקפו אותו כל כך שברח מהמוזיאון זולג דמעות, ובאותו יום חזר ברכבת רגילה לביתו. כעבור שנתיים סייר על גבי פרד עמוס עדיי נשים זולים, צעצועי ילדים, מקטרות וזוטות תפירה במושבות היהודיות בארגנטינה. האיכרים הפצירו בו שיתאחז אצלם, התחייבו לתת לו קרקע ורכוש, אולם חשק הנדודים הציקו לו ומאן. נגוע בקדחת צהובה הוכנס לבית החולים הממשלתי בבואנוס איירס והתענה ביחד עם ספנים, כושים גברתנים ורועי הפמפות. הרבה נפחו נשמתם לעיניו מתוך ייסורים קשים וגם אותו שאלה האחות אם ברצונו להתוודות לפני רב הקהילה. אז נדר נדר, אם ישוב לבין החיים יחזור לאשתו ולבנו וידיר עצמו בעתיד מכלל נדודים. הביא אתו משם טלסקופ נפסד – מתנתו של חוקר זבובים זקן שבא מאנגליה לסדר אוסף זבובים מזיקים ובַסיק שהכיר את טבע הארץ ותלאותיה נספח אליו ושימש אותו בטלטול ילקוטיו ובעצות. שֻׁלַח טטרי שנדנו משובץ אלמוגים כחולים, אקדח שהחליד, חליל רועים

והמון צילומי נוף צבעונין. כל אלה קישטו עתה את כותלי צריפו והזבובים העטו עליהם חרפה.

– מזכיר הוא, אמר רסין, את התייר בנימין מטולידא ואינקוויזיטור ספרדי, אלא בלי אצטלא שחורה, בלי סוס שכולו לבן ובלי תשוקות הרג וכיבוש.

– בכל אופן, קרא קנמון, הנהו הפרש היחידי בין היהודים.

– בווינה, התערב צימרמן, בענוותנות, הכרתי הרבה אבירים יהודים דומים. היו מהם שעלו ברגל לארץ דרך טורקיה, פרס, בגדד ושולחו משם חזרה בשל תעודותיהם המזוייפות, ואלה שהפליאו את בלשי משטרות אירופה בהרפתקאותיהם, היו מבריחים שקלי זהב מפולין במקלות חלולים, אבני חן מבלגיה בשולי כובעיהם, וכולם לבסוף התענו נוראות ונצטרכו למטבחי. גדוד זייפנים ורמאים נאים אלו שתפסו מקום כה מהוגן בחיי־המעמדות ראויים לשמש לכם חומר לכמה רומנים.

אבא בסיק דישן את מקטרתו, פיטמה מחדש בטבק מתוך תרמיל גומי מגולף, הציתה ועורר שימת לבם על הנמלים שטלטלו לתוך קִנָּן גרעיני חיטה, גללים, סיפר על הטרמיטים הלבנים המכרסמים מבפנים בתים, יערות, גשרים בהשאירם מהם רק קרום תבניתם וסיים בשחוק המיוחד לגמדי ירח:

– נדודי עדיין לא נשלמו. רואים אתם שהשיבה לא שולטת בי, עוד אינני נופל בחוסן ובעלומים מבני. ומכאן אמשיך את מסעותי לאחר שתיים עשרה שנה של מנוחה גמורה הזרה למהותי. המסובים החרישו. העיפו לעבר משטח הביטון שהתנוסס על ארבעת כפות המושב הגדול, שבתיו מבודרים היו על רמה נשפה ללא פאר־אילנות ומוכה סנוורי אור.

אבא ואמא בסיק פרשו לצריפם לנמנום קל; והבן הוציא מביתו פנקס חנווני עבה גדוש סוניטותיו ובלדותיו. בירר מהן והקריא. ותמוה היה שאדם זה הנושא בעול אשה, בנים, פרות, זבל, פירות האדמה אינו נותן להם ביטוי ומבכר עליהם צורה ותוכן מטפיזי, השאולים ממשוררי גרמניה. פירון, שעינו לא טובה היתה במפייטים זולתו, העמיד פנים קהים ונמנע מהביע כל דעה. קנמון, שהבחין בקושי בדברי אחרים נענע להם בחיוך לא מפורש. הנשים הצטנעו בהקשבה ערה גרידא. אולם רסין וקיבלין חיבבו אכר־פייטן זה. היללו יפי ביטויו התרבותיים, דימוייו הפלסטיים, סגנונו הטעים

ורמזו לו באדיבות ידידותית על המסתורין המזויף שמן ההכרח להתרחק ממנו ככל האפשר.

הוחלט לבקר את אלמד – צייר אקוורלות קלושות בעבר וכיום מורה לרישום בגימנסיה, שנישואיו בארבעים לשנות חייו לא שינו את תכונותיו הבוהמיות. עניבה שחורה ענבה את צווארון כותנתו בנוסח סלובצקי, שולי מגבעתו רכים ורחבים, מקטרתו תחובה בין שיניו המעושנות ומשוש וזיו נשפי המחול, בלווי הרמוניום צרוד, לא נתמעטו בביתו המרובה דלתות.

ירדו לשפלה. זו זרועה היתה כוורות משק הפועלות הרווקות. הבחורות יחפות, מסורבלות שוק, מותנים וחזה רדו מהן את הדבש בפנים מעולים צעיפי גזה דחוסים ומהן דלקו אחרי הפרות הבורחות, ענף בידן והן קוראות כינויי חיבה מתוך צחוק קולני ובפיוסים. רסין שפיגר עם קנמון אחרי החבורה רמז לו על בנות גמלוניות אלה הסרוחות בדשא משועממות ויעץ לו לשים עין באחת.

– אני לא נוצרתי למענן, השיב קנמון בעצב קל. בקיבוץ ששהיתי בו שנה שלימה, רצו דווקא לספחני לאחת המבשלות. וזו ראתה בי תיקון גבר ועובד חרוץ בחטיבת עצים, בהובלת מים ובציות לרצונה. תחילה כפיתי עלי רצונה בשל רחמנות שעוררה בי, מכוערה היתה מאוד, פניה מחוטטים, אפה שרוע, זרועותיה ושוקיה כמוטות ברזל ובקולה אף נימה של נשיות. אולם התקוממתי כעבור שבועיים נגד עריצותה. אני מאחל לצעירות גמלוניות אלה בני זוג מהוגנים, הן ראיות להם; אולם לי קשה להתרגל לקפריזותיהן.

עברו את הלול המפורסם שבמדרגותיו בקעו בכל שבוע ארבעת אלפים אפרוחי תרנגול מביצותיהם. אחורי רשתות חוטי ברזל רמש צבא ענק של אפרוחים מסנוור את העין בגיוון נוצותיהם, בצורתם הפעוטה ומילאה את האוזן המון ציוצם.

– הרי לכם פייטנים, קרא רסין, אוֹדָה חיה, נאדרה ומתוקה, לאור, למשחק ולגרעינים. חבל שלא נהיר לי סוד צירוף החרוזים.

במשעול שתילי הברושים נשענה מדיה על חזה רסין עייפה, נאהבת וזקוקה לפינוקים:

– נשקני אהובי, לחשה לו וחייכה בשפתיה המלוהטות, שמחות משותפות אלו גזלוך ממני ליום תמים.

חדר האורחים של אַלמֶד נבנה בצורת אולם תמוך בטבורו עמודי כותרות. הרוח שנשב מעברים כינף את הוילונות הצבעונין על

חלונותיו המרובים והשרה צינה על חלונותיו המזוגגים, ספותיו המחופות שטיחים ועל ההרמוניום הנוצץ באבק. הצייר נעדר היה. על השולחן ערוכים בקבוקי יין, כדי מים וקופסאות סיגריות פתוחות. כל אלה נועדו בסבר גלוי לאורחים שכולם רצויים. הסבו לשולחן המחופה לבן, מהלו מים צוננים ביין אדום, קיטרו סיגריות ושבחים לאישיותו הנעדרת של הצייר.

פתאום נשמעה מהגן יריה עמומה וצרודה שהחווירה את פני הנערות והקפיאה את כוסות המים המהולים בידיהן, ובעל הבית הופיע על המפתן. שערו הפרוע חשף קרחת פושה בטבור גולגלתו, עניבתו מתנפנפת על חזהו הרחב, פניו חיוורים, חיוכו אנוס ובידיו רובה ציידים, דו־קנים ולועו מיתמר עשן כחלחל. הרגיע את הנערות, מזג לו יין לא מהול, השיב בו רוחו הנפעמה וסח מעשה גבורתו:

– הרגתי חתול. שבוע ימים שברוד זה מציק לי ועתה בזללו מעי תרנגול יריתי ישר בראשו. רבותי, בטח הסתכלתם יפה בגני שאני משקיע בשיפורו וביופיו עמל לא אנושי, ואסרתי בהחלט את דריסת הרגל של חתולי השכונה לתוכו; ואת העבריינים אני ממית ללא רחמים. ראויים הם לכך, שכן אינם חומלים על הפרחים הרכים וברוצם אחרי טרף הם רומסים אותם באכזריות המיוחדה רק לחתולי־אנגורה.

הצייר אַלמֶד לא דאג לשעשוע אורחיו, בסמכו על כוח המצאתם ומסר לרשותם את ספרייתו הגדושה מונוגרפיות אמנותיות שעין־איש לא שזפתן ויצא עם הנערות לקטוף למענן כפתורי ורדים. קיבלין ורסין פרשו להתבוננות באלבומי הרפרודוקציות המשובחות שאלמד אסף בחשק ובחיבה ובמקום הקומפוזיציות הגרועות שהיה עליו לצבוע. קנמון, עצלן יגע ממאורעות היום השתרע על אחת הספות ורווה שינה. צימרמן, זה נעלם לגמרי ופירון רינן לעצמו ליד החלון שהשקיף אל משק הפועלות.

טרם לכתם כינס אַלמֶד את כולם על המרפסת שגפנים משתרגים על מקלות גדרה. בעברם את המטבח מצאו את צימרמן נכנס בשיחה עם בעלת הבית על אופן החמצת מלפפונים. מקטרתו בפיו, שערו מפולג על קרחתו בהבנה, פטפוטו קולח, ביאר אלמד לאורחיו את פרשת נשפי לילי־שבתות של נוער המושבה המתעלס בהילולות וחינגות עד עלות השחר על במת הקרשים שהוקמה באמצע הגן.

– מחזה זה, אמר קיבלין, לאור לפידות הנפט, המלווה טמבורות מונוטוניות יאה למכחולו של ברויגל חדש.

היום נטה לערוב. עדר המושבה שחזר לרפתותיו מילא את החלל אבק מופז, ריחות קשים וגעיות שבעות. האורחים היללו את ביתו, ספריו, יינו, פרחיו של אלמד ופרשו לדרכם. בחזרתם לבית בסיק מצאו את האב והבן טרודים בחליבה ובהכנת מזון לפרות. מד״יה ורסין פיגרו בפרידתם מאת המשפחה ברצותם לחזור מבודלים העירה. צבאות זבובים חנו על המיטות ופיארו באורנמנטים חיים את הקירות. לשולי המרבד שהראה הילולת קציר בכפר, שוורים מקרינים מעוטרים זרי פרחי־דגן וקוצרים ועלמות חבוקים. על האלומות גחנה אשה צעירה לעריסת ילדיה ויישנה אותם בניגון חסידים נכסף והם לא רצו להרדם בנוהם אחרי שמי האופק המופ־זים. מד״יה חיבבה את האם הצעירה על יופיה שהכמיש בהרהרה על גורל דומה הצפוי לה. נשקה לילדים שנבהלו מפינוק זה, לחצה ידי האשה ברֵעות ונגמלה מהודיותיה. ולרסין אמרה:

– חוץ מהעתקת שירי בעלי אינני משוחחת כלל בספרות האהובה עלי מאוד והלא מכזיבה בכלום.

בהגיעם לחורשת האקליפטוסים ישבה מד״יה על אבן, חלצה נעליה וניערתן מהחול. רסין גחן אליה ועזר לרכסן. נצנחה עליו וקבלה על עייפות. הושיבה על ברכיו שילב ידיה סביב צווארו ואמרו לחכות לשיבת אוטו לעיר. הוד הלילה שפרוש היה על השדמות רווי היה, טלול ודובב באלפי הברות חשק, מתוך יללת התנים שמאחורי הפרדסים המאפילים, מאורות־החשמל שקרצו מבתי המושבה המבודרים על הרמה ומתוך הכוכבים שלבלבו בתכול החם.

בקומתם עם משטח עלי־האקליפטוס נפגשו עיניהם באופל לחות ורוננות כשל פיאון ונימפה. והנערה – שערה מבודר על פניה, חמוקי שדיה חשופים ומפרכסים, נלפתה לאהובה והטעימה לו בשפתיה החמות נשיקות נשיה שאין אחריהם – אלא מוות והתיפחה מתוך אושר ומגור שהרתיתו את שניהם.

מחרישים, מגופפים שבו ברגל דרך רחוב המושבה שמלא היה המיית התעלסותם של זוגות חבויים.

≈ ≈ ≈

צימרמן, מנהל משקָם, פטרונָם וידידם הענו נקרא לכהן כטבח ראשון בקיבוץ שסודר לפי כל סעיפי ההלכה של חיי קומונה ולא נעדרו בו גם סנדלריה ונפחיה. הסעודות בקיבוץ נערכו בצפיפות, בשתפנות קולנית, הומה, שגזלה מהסועדים כל השראה של ייחוד אינטימי הדרושה אפילו לעיכולו של המזון, ודמו יותר לסעודות קסרקטין. ובית התינוקות של הקיבוץ, ששלוש מאות תינוקות עלזו, התיפחו והשתעשעו בצריפיו המסורגים והצוננים – היה גאוותם של האבות והאימהות העמלנים ושל קברניטי תנועה זו שהיו נטושים בכל ארצות אירופה ואמריקה ובישרו לעולם את לידתה של אנושיות מתחדשת במדגרה שהוקמה לפי תבנית ערוכה מראש.

סעודתם האחרונה בצוותא היתה שרויה בעצב הפרידה. חסר משושם, הומורם ודברי אמנותם של כמה מהם שנשנו בכל פעם ביופי ובהתלהבות לא דועכים. שלושה חודשים שבעו יחד מרורים ונחת. הפירות הקנויים, הגזולים והשאולים מהמנזר מתקו להם ולא תבעו יותר; ועכשיו בשל העדר חסותו־פיקוחו של צימרמן ובשל מועקת־שכר־הדירה שלא נפרעה אמרו להתפזר לכל רוחות העיר.

– ידידי, אמר צימרמן נרגש ומבויש והוא יפה אז בשפמו ובעיניו המושפלות יותר מתמיד. חמורי, גמלי ופרדי הקיבוץ יספקו לי זבל בשפע, ומהמורות מצויות שם לרוב ואני צופה ניצחון גמור לאמצאת פיטריותי, ומקווה אני שנוכל לחדש את שבתנו יחד. חושש אני בצדק שבקרב אנשים אלה שאני הולך לגור לא ישתמעו רחשי הלב ודעות השכל בחופש ובששון כזה כפי שהובעו מפי כמה מכם.

התנשק אתם, דמעות עלו בעיניו, החווה קידותיו האדיבות לכל תאי הנזירים וקומתו הדקה שאצרה אהדה שופעת נעלמה עם המזוודה ביד לבין משעולי הגן. נפנה אליהם לאחרונה וראה אותם מנפנפים ידיהם, אצל החלונות.

אותו יום עלה קנמון ירושלימה. הצטייד בתעודות ובהמלצות עסקניות כדי לדרוש במפגיע כלכלה תמידית מאת ההנהלה העליונה שחובה מוטלת עליה לרפא את חולי הקדחת הכרונים שנתנגעו לטובת המולדת ותחיית האומה. זו קבעה ועדה מיוחדת שטיפלה בחולים אלה בזלזול ובהתנערות גמורה מהחלמה מקומית. שלחה

אותם לבירת אוסטריה שיתרפאו בבתי־החולים שלה על חשבון הקהילה הווינאית, ואומללים אלה צבאו כל ימיהם על דלתותיה כפותים להתרפסויות ולקפריזותיהם של הלבלרים וזיהמו בעיני המשטרה את שם המולדת וכבוד העם.

פירון שש על ביטול אורח חיים שקט זה, התגעגע על טיוליו ללא חפץ ברחובות העיר בבקרים ובשעות מאוחרות בלילות, מגולה ראש, קלוף פנים ומבעית בחסרון גמור של שחוק. נטל את תיק חרוזיו, כרו הפעוט, שמיכתו שנשתמרו בניקיון מפליא והעבירם לסדנתו של הפסל פולוס שהקציע לו משכב על גבי שולחן רעוע.

קיבלין הלך להתארח אצל הבן בסיק, לעזור לו בעידור גינתו ולפתור, מתוך שיחה והגות מכונסת במרחבי השדות, את שאלות צורות אמנותו שכיחשו בשרו ודירדרו את רוחו. והאחרון שהיה צריך להתחמק מהמנזר היה רסין. עם היציאה הראשונה, כשהנזירות הלכו לסגוד לקובה נעל את התאים, הטמין את המפתח על אדן החלון ויצא לגן. רנן הציפורים הקצוב, אדי הבוקר שעטו את הדקלים, הברושים והאקליפטוסים, ריחות האיריס המשכרים של השקדים והבושם הצונן שזילפו גביעי הפרחים החיו בדמיונו וביי־שותו את הכפר המַלוּרוּסִי שהיה שרוי בחורשות אורנים ועוני מדכא. בשעה זו היו מכריזות הקוקיות שקיננו בצמרות האלונים מול הגורן על שעת הפרידה מבת החוכר הנאהבה. לפני לכתה היתה מרכינה ראשה על ברכיו והוא בירר את גבעולי השחת מתוך שערה השופע בו התעטפו שניהם. בצער ובגעגועים זכר רסין אושר אהבה זו שחריפותה קיפחה אותה באביבה הדבשי.

לאחר שתלש מהגינה כותרת פרחים אחרונה הלך לומר שלום לאבא זוסימא. מצאו כורע, ידיו צלובות וזקנו הלבקן קפוא בספירל למרום. הוא הביט ברסין בעיני פלדה שקשיות היבהבה בהן.

רסין עם כותרת הציפורנים בידו המתין באורך רוח עד שהאדם הקדוש ישוב לעולם החושים, אולם מנימוקי נזירות כפה על עצמו שתיקה קפואה בהכניסו ידיו לתוך שרוולי מעילו. ורסין שראה את אוזניו הסכלות קשובות לו אמר:

– אבא שלי, תואיל בטובך להודיע ל"אמא" שאני וחברי יצאנו את התאים. את המפתח טמנתי על אדן החלון. נאלצנו להתחמק בצנעה, מעשה פשע שאני מודה בו, אולם הראוי לסליחתך ולהצ־דקתך. אביונים גמורים אנו, אבא שלי, וגם שערי מלכות השמים

נעולים בפנינו בעטיי אפיקורסותנו המתירה שמחות עלי אדמות ופיתויים לרבבות מלבלבים בגננו כפרחים אלה שבידי. אבל אתם, נזירים קדושים המצווים על אהבה ועל הכנסת אורחים גם לחוטאים ככתוב, מן הדין שלא תשאו טינה בלבכם עלינו. בעזרת השם נחזיר את ארבע הלירות לקופתכם. שלום אבא קדישא, והאמן שלא היה לאל ידינו לסלקן.

אבא זוסימא הקשיב אגב צמצום עפעפיו ולא השיב לו כל ברכה.

≈ ≈ ≈

רסין מצא את ידידתו ריזי ברין בודקת לפני ראי הארון תכלת עיניה העוממת, עור פניה הפורה קמטים, ושיני המסרק חרשו בשערה שדהה בצדעיו והתאמצה בכאב לשוות לו אותה תבנית רכה ומגרה כמלפנים.

– ידידתי, אמר לה בהשהותו בין כפות ידיו את ידיה ששקיפותן ורכותן לא נתקפחו עוד כליל על־ידי קילוף תפוחים ושפשוף הקדי־רות, עצב עיניך הלא־רגיל מאשר לי מאורע נפשי הדומה למצב של התאהבות, ושקדנות ערה זו מול הראי המכוונת לצודד ולהיות ניצודה, מובנה לי.

לבושה בשמלת משי חום, חשופת זרועות, מבליטה אבריה המלאים שנפשה היפה אצלה להן גמישות ורעננות, מבושמת בחריפות עדינה המעידה על טעם הגירויים, חייכה לאספקלריה בפעם האחרונה בחיוך מתוק ועצוב כשל בנה חגי, ובהושיטה זרועה לרסין הוליכה אותו אל הגזוזטרה, היא על כיסא והוא על דרגש, ידה על כתפו וכולה רוטטת מעוגמה ומעליצות עגבנית סחה בקולה הרונן:

– ידידי, כלום אינך רואה את שיגעון האהבה הנוצץ בעיני הה, רוחי נבוכה מתייפחת וצופה לעצמי אסון. רסין, אתה הנבון, היה לי לעזר במבוכתי שהתרגשה עלי, בטוחה שהיא תחלוף, אולם עיוורון רגעי זה יכול להמיט עלי שואה לנצח.

רסין הסתכל בה. סנטרה התינוקי שחק על זרועותיה העירומות שנשתלבו על מסעד הגזוזטרה, תנוכי אוזניה הווורידו משערה המגובב בתלתול קל, עיניה הנצתות מזוגות היו מבנות־גון ואָצלו להן עמקות, עורפה הרך החל להסמיק אולם שפתיה המלאות הקיזו

עוד רעננותן – היא יפתה אז בהוד עלומים אחרון המתלהט לפני נבילתו.

בגבות מצופפות קינא רסין בזה שהכניס מבוכה בנפשה. זכר אותה בערב אחד לפני חמש שנים בתוך חורשת־לִבְנים שדשאיה טיפסו למותני איש. שמלתה הלבנה כיסתה כמניפה פתוחה את רגליה בתוך סנדלים נחמדים ורשמה את שוקיה הרכות. מתק הלילך, צרצור החרגולים, עדנת ערב האביב ושיחתם הרוויה, הסעירה את נפש שניהם לנשיקות שיכרון שלא נשנו מעולם. והיא פרשה אז רוטטת ובוכה לבית בעלה. ומאותו זמן שמרו שניהם על ידידות עמוקה וחמורה שלא רצו בשום פנים בהשבתתה, שכן יחידה היתה להם וחילופין לא היו לה.

שאל ברוגז עצור:

– האם זה איננו אותו ליריקן־נשי, ברג?

היא חייבה את שאלתו בהאדימה מבושה ועלבון. ובכל זאת לא כילכל הפעם את אופן דיבורו ברכותו הרגילה.

– ריזי, קרא לה בשמה, ברג זה איננו מסוגל כלל לאהבך. הזיוף המתפנק יוצק בסיפוריו המלאים ערפל וסיוטים חשודים, בידיו הרכרוכיות היכולות להסעיר בלחיצתן לבבות קרתניות תמימות, באופיו המטושטש ובדברנותו המתייפחת והמתוקה. הוא קיטר סביבך עשן לירי וראשך עליך סחרחר ולבך נבוך אבל לא נרגש. ידידתי, סלחי לאופן דיבורי אליך המצטיין הפעם בשחצנות החרדה למנוחת נפשך. רשאית את לבוז לדברי וללכת אחרי מאוויי לבך, לעזוב ביתך, בעלך, ילדיך וללכת לבית מאהבך. לדעתי, רשאי כל אדם להטות גורלו כרצונו – אולם, היי זהירה, השעני הפעם על האירוניה היא תושיעך. עצתי ועזרתי – לשירותך תמיד. החרישה ועיניה כבושות בזרועה. רסין השאירה בודדה ומחשבת את עתידה, והלך לחגי שהסיע בחדר המרפסת את השטיח הרסוק כאוטו. מפיו נודע לו שברין עצמו נסע למושבה קרובה. הגב׳ ברין באה רטובת עיניים, נשקה את בנה המוטל בזרועות רסין ואמרה ביגון:

– מאמין אתה ידידי, שאני אומללה מאוד?

– רק קצת, השיב בחיוך.

ברג בא עם דמדומים. גופו המסורבל הופיע על מפתן חדר המיטות. הלך וקרב עם המגבעת הלבנה בידו, עיניו הכחולות והמתוקות נוצצות כשתוויות פיו התינוקי והחושק פשוק מתוך

רגשנות עצורה. השהה ידי האשה בשתי ידיו ללא סירוב מצדה, התבונן בה לתאדמותה והבין לרתותי נפשה ופניו נשטפו אור רב. הוציא את חגי מחיקה והעתיר עליו נשיקותיו האיטיות והמוצצות:

– גברתי, רנן קולו, קלסתר פניו של בנך הנחמד שלך הוא.

החווה קידה לרסין שעמד ליד החלון וחייך בשמורות עיניים מושפלות. וגב׳ ברין נוכחה ששני גברים אלה מתייהרים וכל אהדה הדדית רחוקה מלבבם. ברג הראה למסובים הלך רוחו הפיוטי והמלנכולי, שוטט לאורך החלונות בצעדים קצובים כבנות השיר, ופיזם ניגון רווי מאווייו, לבו ועוגמתו.

גב׳ ברין ערכה תה חום שזהר מתוך כוסותיו לאור הגיגיותה הנבוכה, הגישה בִּסְקוֹנטִים בִּקֶלת־גביש שהועלתה על השולחן רק במקרי מועד לא שכיחים ואשכולות ענבים שביטאו יפה את הגות שניהם שתססה כיין לא דרוך זה בענב.

– מר ברג, לחשה לו בהגלישה סוכר לתוך כוסו ומלוא זרועה נהרה, אתה משמיע את נפשך ולא הברות קול. לאות ניחוש התערפלו עיניו, ראשו העמוס גלילי שיער לא סרוקים התנודד מהתרגשות ולחץ את ידה בעוויות־פנים מזעזעות.

רסין ראה בעין זועמת את ידידתו חסרת היגיון לגמרי ושמלת משיה מחפה בקושי על רתותי גופה ופניה המשולהבים ועיניה השקויות אש מגלות את בגידת לבה. כדי להנצל מקולו הרועף והמחניק בדבשו של ברג נשא את חגי ובאמתלת משחק יצא אתו לחדר הסמוך וארב משם אחר ברג וגב׳ ברין ששוחחו בחדר המרפסת מתוך רגשנות עצורה.

חשאי, מצודד, לירי, נראה וערב הלך ברג, הפעם תקע יד רכה ואדיבה לרסין, נשק עזות ובכוונה את חגי וקרב לדלת בלויית הגב׳ ברין.

לאחר ראיון זה חשה האשה את עצמה אומללה כעדותה האישית קודם לכן. ביקשה קרבתו וידידותו של רסין ולא העלימה ממנו דמעותיה ומכאוביה:

– ידידי, עזור לי להשתחרר ממנו. הוא איננו ראוי לאהבתי, שכן אין הוא רוחש לי מאומה מרגש זה, אלא בחפץ לב היה מקבלני כפילגש רצויה. לרעיון זה אני מתמלאה משטמה לו ולעצמי אולם דע לך שגם בעלי אינו שומר לי אמונים. בבואי שבועיים אחרי נשואיי מקרובי לביתו מצאתי במיטתו סימני חימוד של אשה אחרת.

באשה כה תמימה וצעירה כמוני פגעה בגידה מוקדמת זו בכל דתיותה שרחשה לחיי הזוג.

הדמעות נזלו על לחייה שנחתמו ככתמי־בתולים ביישנים.

– ידידתי המסכנה, ניחם אותה רסין, אין לי כל רשות להרשיע את בעלך, אעפ״י שחטא לא יכופר זה מצדו. בכלל אין לנו רשות להרשיע או להצדיק, שכן החטא דבק בכולנו. טרגדית הגבר והאשה מעורבת רחמים, גועל, אהבה ואכזבה. שמרי רק על אישיותך שאותה לא יוכל שום אדם ומאורע לטמא או לדכא.

קם ממקומו, נטל ידיה ודיבר אליה קשות ונאמנות:

– ידידתי, עליך לחרוג מידיו הריריות והליריות של ברג. אל תמיטי עליך שואה בשל תעתועים חולפים.

≈ ≈ ≈

לכבוד הביקור בחדר רסין החדש לבשה מד״יה שמלת קטיפה שחשפה זרועותיה וצווארה הזהובים. הנערה ששילמה את שכר החדר בתורת הלוואה, כביכול, לאהובה מצאה בו נוי מיוחד, כבכל המתנות שאחד מעניק לריעהו. שולחנו השאול מרופד היה קרטון ירוק חדש, כותרת הציפורנים שתלש בגינת המנזר בערה בגווניה ואצלה למרחב החדר יופי ופיוט שהם לא צפנו כלל בתוכם.

– רואה את נערתי, לו יכולתי לרקע את קירות חדרי בלוחות פקק שלא יחדירו כל רחש מהחוץ, לאטום את זוויות הסיפון בקורי עכביש הרוטטים באור השחר כקרעי מלמלה, ולכפות עלי אורך־רוח לא נפגם על־ידי רשמי חוץ – אז היה לאל ידי להשתחרר קמעה מעקת הדמיון, הלב והמצפון המציקים לי לרכוש קצת כסף, פרסום מדומה ולעשות אהבתנו קבע. מאמינה והומה נשקה לו חמות.

נר דלק בפמוט והקרין אור על פני שניהם המאושרים. באין כוסות גמעו חליפות יין מפי הבקבוק שהוכן לכבוד חנוכת החדר. שניהם לא היו רגילים בשתייה. מרסין שלל היין ששונו, נעשה שקט, עצוב, נכסף לבדידות, מחשב את חייו ורצון למות התעורר בו. הנערה האשימה אותו בבגידה שסופה לבוא, לא הבינה את מהותו, ואהבתה לאדם זה שתכונותיו הפכפכות גברה יותר.

הוא מלק בידו את פתיל הנר, מתוך ייאוש סטואי, ישב לידה על המיטה, חווה ישותה הרוגעה על כרו האוהבת חמות, נרגע, ולחש

לה:

– נערתי, ראיתיך אתמול עירומה, בידיך כפות תמרים, קרבת אלי כולך חיוך, שמחה ואור ובישרת לי את שלום ואושר נפשי: נערתי, אפילו אם אפרד ממך לא אוהב לעולם אחרת. פני רסין נרטבו מדמעותיה ונשיקותיה וטעם את גיפופיה הערבים ביותר.

≈ ≈ ≈

בעצם היום זנח דני רסין את חדרו שטבל באור ובצללים בכמהו לשדות הים שסאנו בהמון קצבם במרחק של בתים אחדים. ובהעיפו מבט על השולחן העמוס גיליונות כתביו שהיו זרועים כפתורי ציפורנים כמושים וכבויי־גוון – הרגיש בכל תוקפן את ההרמוניה וההשראה הפגומות של מעשי בני האדם.

בעומדו על מפתן חדרו חיכו לקראתו נופי העיר פרושים ולאים. שדירות אמירי ברושים היו משורטטים בינות לבתים, סולמי פיגומים צמודים לקירות ביטון ורחובות שלימים מוגפי תריסי גלילה ירוקים. הוא חלף על פני סוכות הגזוז שאספקלריותיהם המצוחצחות לא שיקפו באשמורת זו פרצופים לאים של שותים ותיקים. מבעד דלתות ה"פורום" העממי נשמע קולו העז של הבמאי שהדריך חניכיו בהצגה קרבה שהרפרטואר שלה נשלה מבירות אירופה כבר מלפני עשר שנים.

הצלמים שרבו ביניהם כתגרניות צילמו את מחשופי גופן של קבוצות מתרחצות, לצדם פתחה זקנה ענייה בבלויים לבנים שמשייתה והתענגה, אגב לעיסת לחם בחמאה, על גופות הנערות הרעננים, אולם הצלם שחשש שזו תוכל להקלט על רקע הקלישה קם והטרידה משם. רסין ערם את בגדיו הפשוטים על החול, קרב אל הסלעים האזוביים, הרטיב בתי שחיו, ונפנה לעבר אופק העיר העתיקה עם חורשת התרנים, המפרשים, והארובות שטבלו בצבע הכסף. לצדו הטביל איש קירח את בתו הפעוטה בנחשולים הגואים וזו פיעמה בקולה מששון, שובבות ומורא. רסין הכיר בו את ריבלין ובתו דורה. שניהם הרכיבו את התינוקת על כתפיהם וחתרו אתה לנחשולים שנעטרו רעמות קצף.

– אבא, נטייל עד האוניות, הציעה הקטנה.

ראו תשוקה זו כמובנת. הים שיטח את שדותיו דרגות שוחות,

אדיבות ונעות ועליהן אפשר היה לדלג ולהגיע אל סיפון האוניות. דחו את הצעתה ליום חמסין שאז שטוח הים כלוחות בדיל מוקשים ודורה שעיקשת היתה ועיניה האפורות נאצלו ברק של שחף, תבעה חלף טיול זה שתי בננות ללא כל דיחוי; התייפחותה ותואנותיה הפקחיות אילצו את האב לצאת אתה אל החוף ולפייסה בבננות.

הים שלא חרותים עליו כל אותות עמל של האדם, מהלך על הטובל בו הרגשת קדומים, וגם רסין דמה לראות באופק המזוג צי אוניות יוון שחרטומיהן בתבנית סוס גומעים את האוויר על־פי קצב המשוטים המרותקים שבידי עבדים כבולים. כשמחזה זה התנדף באוויר ראו לצדו את השחיין הרשמי, איתן כאתליט, מורה לשתי צעירות בכיפות גומי וחשיפת שיניים חמדניות הלכות שחייה אגב גיפופים חצופים שלא הקפיד עליהם בגבולות הים.

על החוף מצא רסין את תלמידו של ויטמן, ריבלין, מתייבש עם בתו ומאכיל אותה ביצים שלוקות, לחם בחמאה והבננות המובט־חות. גופו של ריבלין, לא מסובל בשר, לא מחושל, השלים בקושי עם המנוניו של המשורר האמריקני.

– דורה שלי. פתח ריבלין, מגלה כבר בגילה הרך אופי מושלם. בבקרים, כשאשתי פורשת לגן הילדים, אורז אני בסל זעיר זה מזונות פשוטים ומזינים ואנו מפליגים עד הירקון. לבתי שנולדה וגודלה בינות לרוכסי ודרגות הרים מרבה הים ששון אין קץ. ובטיולים אלה אני רואה תכלית חישול ריאותיה ואישיותה. פעם בשכבנו למורד בית הקברות המוסלמי, רמזה לי על דמות אחת שעלתה מתוך הנחשולים, שמילאה את האופק והתקרבה אלינו – היא כינתה אותה אלוהים, והתרפקה עלי מלאה חרדה. כמובן שחזון זה נובע מתוך פנימיותה ההוזה. דורה שכיססה חלמון ביצה הקשיבה לסיפור אביה בעיניה הנבונות ואושרה גלוי – אלהות ברצינות. רסין הספקן נשק להרית נחמדה זו, יעץ לאביה שלא להעסיקה בגילויי האלוהים והפציר בה לאכול מענביו.

– רואה אתה, מר ריבלין, פירות הארץ אינם מוחשיים כלל. הם נעדרי בשר כפירות הצפון. הכל כאן, ציית ריבלין, בבחינת נוזל. הסתכל נא בעיר חדשה זו המתנוססת לעיניו כעיר קסמים שהוקמה בן־לילה ועלולה לפרוח לתוך הים על בתיה ומגדלי המים שלה. רסין גמר את תסרקתו, ניער את גרעיני החול מכפות רגליו והשיב:

– בכל זאת השכילו הנביאים לעצב ולחצוב בסמלים את דמות

ההרים, הים, השדות, הגנים, הבתולות, הגיבורים לא פחות מפסלי יוון בשיש. שאר וגוף הטבע למראותיה וגווניה הנבדלים, מדובבת מתוך דבריהם, ומכאן אותה רעננות בראשית בהם. אחריהם רואים כל המשוררים ואנשי הרוח הישראליים את הטבע בצורות הוויו. ברצון רב הייתי שואל מהנביאים גוון, אופי, עוז ויופי, אולם חושש אני למעשה פלסתר, שכן טבועים דבריהם בחותם אמנות ראשון וגם אחרון ואין לזייפם.

משם סר רסין לריסטורן שנמצא במרפסותיו התחתוניות של בית שנבנה סגנונות מעורבים, תכונה שציינה את רוב בתי העיר. היה זה אולם קיצי בינות לגדרות־לבנים חלולים בצורת טריגון, ועליהן התנוססו שתילי צבר מתורבתים, דקלים עולים בתוך פחים מצובעים ירוק שהאוטומובילים המתרוצצים ערמו עליהם שכבות אבק שלא נוקו.

בעל הריסטורן, אדם צעיר שנשר שערו, עיניו לקו יגון, סבב בין השולחנות והציע שירותו בענווה מדוכאת. אשתו, כסופת שיער, שותפה לטרגדית בעלה הגישה את צלחות הכבד, הקציצות מתוך חיוך מכורץ ובסבר שעורר כבוד.

רסין נהג שמרנות בקיבתו, לא שינה תפריט מאכליו. ואלה הצילוהו ממחלות שלא יכול היה לעמוד בהן. הוא נהג גם אמון במקומו באהבו שהאינטימיות תאפפהו. אותה שעה סר לסעוד למרפסת־שלש־הקרנות הפייטן הצעיר לורן. זה הסיר מעל ראשו מגבעת יוצקי הביטון רחבת שוליים וגילה שפע שיער שחור סרוק לאחור שחשף מצח נשפה ומעמיק ברקותיו. כליריקן ותיק שמר על תסרוקת יפה זו שהיתה נחלת הפייטנים הצרפתים במאה הקודמת. המסובים, מהם ברכוהו בתמיהה עצורה ומהם במשפחתיות שהעליבה קצת. מבוייש, ויפה יותר, הסב לצדו של רסין והביע תמהונו על נחת זו שזה נוהג באכילתו. רסין ניקה שיני המזלג מחמת איסטניסטיות והשיב לו אגב תהייה בפנים החומים של שכנתו שישבה ממולו כשירכיה היפות משולבות:

– היחפות יפה היא בשירה, בערכי־תרבות או שאר קנייני רוח. המוח מסוגל יותר לעכל דעות ניהיליסטיות, לא כן הקיבה שעליה אנו מצווים להשגיח בכל החומרה. קיבה טובה מבערת את רוח הפסימיות ואותו מסתורין מטמטם שיסודו בבריאות לקוייה. חושבני, שכליונה של יוון הגיע משום שהחלה להתנוון במשתאות פריצים

ובסעודות שדים.

המשורר אכל בחיפזון כזה שאפשר היה לכנותו זלילה בהולה, עשה זאת גם תוך כדי קריאת עיתון והפריך את דעותיו של רסין:

– מתקיים אני כבר בקיבה לקוייה זה עשר שנים, ומשער אני שמצבה לא נרשם בשירי. בכלל אינני חושש לשום קיפוח גוף. כשרגלי האחת תקטע אתנחם בלורד בירון שצולע היה, משורר נאדר, מהולל ומצודד את לבבות הנשים.

רסין עישן מסיגריותיו של לורן, הסתכל בפניו הכושיים, בפיו שחסר בליטות השפתיים ובלבו קינא אותו על יחפות נפשית זו:

– הו, בתכונות כאלה אינני יכול להתפאר כלל. הבט, אביון אני כהמסון שבא להציע את ה"רעב" לפני ברנדיס. נשאר לי גרוש אחד, עודף מתשלום סעודתי ולמרות זאת חרד אני על מנוחת גופי ועל כישרוני המהוסס.

באה אשת המשורר – שחקנית סטודיו דרמטי. שערה שצובע צהבהב גלש ישר על עורפה, פניה דקים, לא מבוגרים, עיניה האפרוריות שיכורות, עגומות, מכוחלות, ורגליה הדקות נשאו עליהן גוף מבורך חזה ושוקיים.

היתה לבושה שמלת משי שחורה שחשפה זרועות מלאות של שחקנית בהווה ויוצקת בטון לפני זמן קצר. לצדה כלבה, הסוחבת עטיניה ואליה נטפל כלב צעיר, קשתותיו בולטות, יפה חרטום שהציק לסועדים בתבענות זהירה ופקחית.

זוג בוהמי זה, מרשים בצורתו, בפנים שעלומים עורבו בהם עם ליאות קשה – נחל הרבה סקרנות מצד המסובים. השחקנית הנאה בפניה התינוקיים והשחצניים הפרישה מהבשר שעל צלחתה לכלבה וגם לעוגבה הגנדרן שלא גרע עיניו הלבנות מהאשה. בזבזנית היתה ומחבבת את הכרוכים אחריה. רסין שאלה למהלך לימוד תפקידה בסטודיו: דייגת צעירה, קשת גורל ומסורה לאהובה המהפכן. ענתה בצחוק, שהרג'יסור, מצפונה השחקני והתפיסה המודרנית שוקדים על הדרכת מנוחתה, על חוסר שנתה, על תיאבונה הלקוי ועל ראיית אנשי הרחוב בעיניים מטושטשות כממלאים תפקיד בימתי.

השכיבה כלבתה בחיקה והעניקה לה פינוקים שעוגבה קינא להם בעינים מתרוצצות וחשקניות. מן הראוי והמועיל, אמר רסין, שתהיי זהירה בשינון תפקידך ממיכניזציה מופרזת. זו עושה את האמנות מסוגננת, לא טבעית, נוקשה, פדנטית, גורמת יסורים, מאבנת את

השחקן וגורמת להתרגשות־יתר אצל הצופה. עם פעולות אלה שנוטים לראות בהן סגולות תיאטרליות, מתחרה הקולנוע באפס התנגדות. האמנות, שאנושית היא – דורשת דווקא חירות גמורה, חדווה ונפש מעיזה. ואם משקיעים בה זיעת־המוח, חזקה שהיא נותנת אחר כך את ריחה הלא־מבושם.

השחקנית לא הסכימה לדבריו, השליכה יהבה על הרג׳יסור, שאתו אמת האמצעים ונצחונם. חייכה אליו מתוך סבר כל אדם הנותן עניין רב בה ובכישרונה ורשאי על־ידי כך לבקרן קצת. לורן ציווה לבעלת הרסטורן כסופת השיער לרשום את המגיע – בעד הסעודות. כישרונותיהם הכפולים הכניסו להם שכר־מעט ונאלצו להקיף הרבה.

רסין השאיר אחריו את רחוב המצביא ונפנה לרחוב המשורר הלאומי*.

אותה שעה ראה את המשורר משקה את גנו ההדור. לאחר שאילנות שירתו השירו את עוללותיהם האחרונות התמכר לתענוגות שלווים של הרצאות פומביות באולמי תערוכות ציירים, בפתיחת נשפי־תיאטרון, עריכות מסיבות אינטימיות בביתו היפה שאנשי רוח לא נמנו עליהן כלל. חיבב גם השקיית־חבלבליו, ציפורניו, סגליו, ביקורים בבתי הראינוע והצגותיהן של הבמות הסטיריות והעם שמר חיבתו והערצתו לפייטן המעורב עם הבריות. בחדרו עיבה רסין צינה רוגעה בהגפת התריסים, נשל נעליו ויחף, מעשן, חייכן, נוגה הלך על הבלטות והחיה מן הנשייה דמויות רומנו שחלפו לעיני רוחו בפוזות ליאות. ובשבתו לשולחן עבודתו זכר את דיומא האב שהיה מקריא למזכירו מתוך נמנום בכורסתו את פעולותיהם הנדיבות והמושחתות של גיבוריו הטהורי נפש והזדים עד לגועל. גיבורי רסין נעדרים היו תכונות אלה ופשטותם החילונית הכניסה אמנם ייאוש בלבבו. הסתכל בכותל ממולו ופילל לרוחו של שילר שכדי לעודד את הסטיכיה שלו ולעשותה פורה הטמין בשידת שולחנו תפוחים רקובים. קם ולקח כותרת הציפורנים שנכמשו וזרה אותן על הרצפה והן קישטוהו כמוזאיקה עמומת גוונים.

ועד שצל עטו נפל חיוור על הנייר עבד רסין מתוך ריכוז חוגג של הדמיון והסתכלות השלווה. עייף ומאושר השתרע על המיטה ונכסף למד״יה. הוציא ממעטפה תמונתה הזעירה ונפגע בעיניה שחייכו

* רחוב אלנבי ורחוב ביאליק.

אליו עגומות, כיסה אותן באצבעו והטביע נשיקה בפיה. יצא את חדרו מרוענן אחר מקלחת צוננה וצמא לקליטת פרצופי אנשים, רחובות עיר מבורכים מסורת־סגנון עתיק, רסטורנים נודפי שיכר וריחות צלי מטוגן, רחובות עם כַּנִים חבריים, גשרים נטויים על נהרות וקלסתרי נשים יפות שהיו הפתעה וודאית.

שמש־נחושת ירדה לתוך הים. פַּסָל חובב גיבל מחול לח דמות נער שדמתה לאותם העבדים המצרים המגולפים בדפנות הסרקופ־ג׳ים. קהל מעריצים צבא עליו ותמה לכישרונו כלקראת תוכי המוציא בחרטומו פייסי־גורל מתיבת הצועני. שתי איטלקיות שכובות על כיסאות מתפרקים, התעדו בצבעי פלורנץ וכל חובביהן גמלון במבטי עיניהם.

משם הפליג רסין לעבר החוף השמאלי שמתרחצים מעטו בו. פגע בידידתו ברין שהיתה לאחר רחיצה והתעטפה, עם גישתו, במגבת שעירה. הוציאה מתוכה זרוע חשופה ולחצה ידו בידידות עגבנית של אשה יפה.

– ידידי, לאות ידידות אינני יכולה לתת לך כלום זולתה. נסעתי אל ברג. מבוכתי והצורך להשתחרר ממנה אילצו אותי לראותו בפעם אחרונה כדי להרגע לתמיד. הוא הוליכני לתוך כוכי המלכים. הנרות בידנו כובו. ובתוך האוויר העתיק והמשומר שאפף אותנו חשתי לאדם זה ההולך למות כמוני אהבה סתומה ומלאה מגור. אולם נשיקותיו הלוהטות פכחוני תיכף, חמקתי ממנו וחתרתי יחידה לאור החצר. השמים הכחולים שחסו על ראשי, חצר המלכים העגומה אישרו לי חירותי הגמורה ושלוותי שבה לי. שומם ומבוהל ליווני אחר כך ברג לתחנה. שערה הרטוב שנתלתל, פניה הנצחניים, צחוקה הבהיר, עיניה שנתלחלחו העידו על עלומים חוזרים.

– ידידי, מאורע זה היה מצדי סכלות שאין לה כפרה. דומה הייתי לבוגרת שתשוקות ראשונות מענות אותה. מעתה צריך להתהלך בזהירות עם חלומות כאלה.

רסין חמל עתה על ברג, הגבר שרומה, הרהר בחן הנשים העשוי להשתנות, ולא השבית את שמחת ניצחונה של ידידתו בהצטמצמו בשקשוק קונכיות.

היא זירזה אותו בתחנון עיניים שיואיל להסתלק ולתת לה להתלבש, ורסין שהוקיר צניעותה על שאר הנשים שהתלבשו והתפשטו בפומבי על החוף, אמר לה שלום והפליג לעבר הקסינו

שתזמורתו הרעיפה וַלְסִים חצופים.

בחדרו מצא את מד״יה מעיינת בגיליונותיו הכתובים, רכה וחביבה בשמלתה החדשה שתחרה לבנה עיטרה מחשוף חזה, שערה סרוק לאחורי־אוזניה ולזרועותיה ולעורפה עין וריח האפרסק הבשל. התרעם עליה אגב מטר נשיקות על קיפוח עיניה היפות בקריאה בחשיכה:

– קטנתי, פסוקים אלה שהועלו בעמל יספרו לך רק משהו מרצו־נותי. אל תשווי להם ערך מיוחד, הם רק עדות עלובה לנפתולים קשים.

מפחד, עצוב אסף את הגיליונות והחביאם תחת ערימת ספרים. אולם הנערה עמדה בתוקף שיקריאם לה בהרגישה את עצמה שותפה לכישרונו ולפירותיו. ורסין שראה תביעה זו למוצדקת הושיבה על ברכיו, הדליק נר בפמוט והקריא לה. רגעים של שלימות שרו עליו, הדם בער בלחייו, עיניו הגיהו כאבני חן ובסיימו נשמט ראשו, עיף ומאוכזב על חזה הנערה.

מד״יה ידעה לקיים גורל זה המעיק על הנשים האוהבות את האמנים הישרים והאומללים. נכונה היתה לראותו סופר שאת משלו לא מצאה בכל הספרים שגמעה בחייה ואפילו גאון המיוחד במינו, שכן לא ידעה תכונותיו של זה. העניקה לו כל תנחומיה כרעיה, כאם וכאוהבת נאמנה. ורסין שלא היה קנאי וכישרונו השכיח יגונו מלבו, עליצותו ואהבתו לנערה פשוטה וטובה זו גברו.

≈ ≈ ≈

סתיו היה. מלא תנומות הקשיב רסין במיטתו לקצב משברי הים הגואים. בצריף הנגר הדבוק לכותל החיצון התייפח הילוד החדש ופיזומה של האם לא נחמהו. חמורי הזיפזיף נערו בחוץ ארוכות ועגומות ובדואית כמושה הכריזה על לימוני בוסר ואין קונה. דרך רווחי התריסים נִזְרה זהבו החיוור של השמש ורסין חייך אליו כתינוק מקיץ. שיקע ראשו בכר וזכר את סתווי־פולין הרוויים עוגמת השדות הקצורים, היערות בשלכת זהבם וריחות תפוחים בשלים בעליות. בכל אופן לא מיהר לקום. הכסף אזל אצלו, ולטכס עצות לסעודת צהריים היה נלאה ומאושר יותר מדי, וידו נשתלחה ל״תע־נוגות ימים ולילות״ לפרוסט.

ביחד עם המחבר שיקף רסין את נפשו באספקלריות־כסף ללא ספור. זה היה סתיו שופע, רונן, מבושם בריח אורכידיאות ומתרפק רק על עצמו מתוך תמימות וחטא הנושקים זה לזה. לבו נמלא המיה ועיניו הביטו לתוך חלל החדר הזרוע שמש מבין צבעי הקשת של יופי זה בדוי ומפואר.

פירון נכנס לחדר, ראשו מגולה ועיניו המוגנות במשקפי שמש הבליטו את חיוורון פניו הכחושים. רסין לא הסתיר צערו על העדרו הרב בחוצות העיר השייכים לפייטן עני זה וניחש מחלה חדשה או מיושנת שריתקה אותו אל מיטתו. ופירון שלא שוחח מזמן עם אנשים קרובים לרוחו הרצה לו אודות מאורע עם פטרונה אחת של האמנויות היפות.

אדם אחד, ואדלר שמו, המשמש לו מצנט כביכול שעשע בהרפ־תקאות חייו מטרונה אמריקאית אחת שביתה פתוח לרווחה לאישי הציבור והספרות. ויחף זה שלן משך שנתיים על שולחן קריאה נשא כל כך חן בעיניה שמילאה ידי אדלר להזמינהו לסעודה. ומטרונה זו שהעלתה לארץ עצמותיה לרפאותן רצתה בכל אנושיותה למלא לפירון את חסרון המזון של שבע שנים וציוותה למשרתת להכפיל מנות הבשר שהוגשו לו ומזגה לו במו ידיה יין מהול מים. השיחות הנאות שסועדיה העסקנים המתיקו לאוזניה בפשטות ובחירות מפליאות איפשרו לו הסחת־דעת גמורה מהמסיבה ותקוף התרגשות למראה המאכלים המותקנים היטב – זלל עד לבלי די. ובאנושיות הרצויה שהתבטאה בהכפלת מנות בשר גרמה לפייטן אביון זה דיזנטריה כרונית. רסין השיבהו בחיוך:

– ידידי המסכן, מלכי יוון הקדמונים שאירחו על שולחנם את המשוררים הנוצצים היו יותר סימפטיים מאשר מצנטי־דורנו שעינם רק לבצע־הכבוד ולא להנאת־יפי־משקל השיר. כן, ומה שלום פַּסָלנו ויצירתו הסמלית שכה עלובה היתה בראותי אותה בראשונה.

פירון סלק משקפיו ורסין ראה בעיניו לגלוג בטוח כלפי חברו:

– עלי להודות שבעת מחלתי הראה זה שקידה וגם ריעות לי. אולם בדבר פסלו אין לי להגיד יותר מאשר יוצרו הנבוך, המשיר מצורותיו ידים, רגלים ומרכיב להן תינוק סמלי ומסלקן שוב. הוא אומר לצקת אותו בגבס ולהציגו לראווה בראשון למאי הבא, אם הקיבוץ לא יתפורר עד אותו זמן.

לאחר לכתו של פירון נתלבש רסין, לקח מקלחתו היומית ויצא

את חדרו. רסין שהה ליד רחבת שתילי ברושים שנגהו בירוק רענן ועיניו נתלחלחו למראה אביב שופע זה המלבלב פה בתקופת שנה כה קשה ועגומה לבני אירופה. אורות טלולים אלה שהתנסכו על בתי העיר, אָצְלו להם רכות ועלומים והחיו בו את התרפקותו, ההזויה, הערבה והיפה של פרוסט וכיסופיו למד״יה הכאיבו לו. אולם היא נסעה לכמה שבועות לחברתה בת־הצלם שעבדה במושבה הקרובה בקטיף התפוחים, ושיגרה לו בכל יום אגרות רצופות, יופיה אהבתה ופינוקיה. מטיילות נאות אחדות, שחלפו על פני רסין, רעננות בעדנתן גדשו צערו, והיה מהרהר מתוך ייאוש שזקוק הוא לאהבה לא פחות מאשר לאמנות.

לאחר סעדו בהקפה, שניתנה לו בעין זועמת וחשודה, הלך לבקר את הצייר פרנק. שלט שנמשח דמות אשה ותלבושתה ברישומים קוביסטיים – סמל תופרת – שיק, היינו אשת הצייר. בחדר ששימש לצייר סדנה, חדר אורחים וטרקלין – התאמה ומידה ללקוחות התופרת, קידם פרנק את רסין בשמחה גלוייה, מקטורן העבודה שהזכיר את לוח הצבעים עטף את גופו הגברתן, סרבלי פניו מבצבצים חיוכי חשק ומקטרתו הפטומה טבק זול טחובה בין שיניו. הסבו על הספה שפינקה את הצייר בשעות המנוחה ותמכו ראשיהם בכרים שצננו בספונן המצובעים. מבטיהם נתחלפו רגע על פרצו־פיהם ומשנהו על תמונות הנופים, הטבע הדומם, וברישומים התלויים על הכתלים. מהם שצבעם לח עוד ומהם שלא נשלמה מלאכתם. המראה שולב עם ריח השמנים, הטרפנטין, הפוקוס והצבעים שהתנדפו מהבדים שעל הכתלים, ריחות הקומפוזיציות שלקו בהרמוניה ובהתמזגות אורגנית, שהיו כה מוכרים לרסין גופא.

– פרנק, עיני הרואות שלא נשתעבדת לאור המיוחד של הארץ ומצייר אתה דומם פשוט־כותרת. פרחים בתוך קנקן על רקע מפת צבעונין, נוף של שדירת עצים, או קבוצת בתים שוממים גדורים צברים, וגופות נשים עירומות. בלכתי אליך נשתהיתי ליד עגלת תגר שנעמסה ציבורי תפוחים שנוגהו בששר נוזל וזהבו שהיתה יאה למכחולו של קורבֶה.

הצייר מיצמץ בעיניו הזעירות, השמנוניות, הניד גופו הגדול והשיב באיבה כבושה:

– איוולת היא ידידי, לראות באמנות הציור ייעוד אחר מאשר טוהר הצורה, הארגון והצבעים. ונורבן זה, המצייר יהודים מטולאים

ומצוייצים הרוקדים בדבקות מחול מיסטי כשספרי תורה חבוקים בזרועותיהם, אינו אלא זייפן רומנטי בהכרה – המנצל את סנטימנט האומה להנאת בצער־האישי.

נרגש קם ממקומו, דישן מקטרתו, פיטמה מחדש, צבר את השפופרות מעל שולי העמוד, קיפל את הלוח שנשא עליו צבע מיובש מכמה סדנאות והמשיך דבריו:

– מצייר אני עצמים רגילים; נוף שדה או שדירת עצים המגרים את יצר הצבעים שבי, ובייחוד גוף אשה עירום שערכו בתור קומפו־זיציה ויכולת־הביטוי לא נתקפח מהזמן העתיק ועד כה, רק בגוף חי וחושק צפון שגב באמנות. עדות לכך הינן המדונות האיטלקיות, גופותיו של רובֶנס של דֶלַראַ, אינגרֶס, מַנֶה, ועל כולם רינואַר, שלדידי הינהו צייר הגופים הנהדר והמרווה ביותר אחרי רובֶנס.

לאחר ששבעו שיחת האמנות עברו לשוחח על מצבם הכלכלי. שניהם הסכימו שמזונות בשפע מחשלים את הכישרון ובחסרונם לוקים גם האמן וגם אמנותו.

– פריז, נאווה זו, אמר צייר, השביעתני סבל ורעב ביד רחבה כזו שבהתהלכי על גשר הסינה שומם, נואש, קופא ועירירי אמרתי למצוא במימיה העכורים שלוות הגוף והנפש. הה, הכישרונות שלא זכו למוניטין נאלצים לעבוד בכל עבודות פרך; מפארים שמלות, כרים, מקשטים בפרחים ספלים, צלחות וקלתות בתי חרושת. דע לך יקירי, שגם סַבָּל הייתי כבר על רחבת התחנה הראשית, ואנוס להתחרות בבריוני הפרוורים, באצילי רוסיה לשעבר ובחברים לאמנויות היפות.

אותו רגע נכנסה אשתו. בפניה שנתכמשו טרם־עת פרחו עוד עקבות עלומים ועליצות שהמרירות כירסמה אותם. דִבּוּרָהּ הרוגז, החיוך המר על שפתותיה, העידו על זרות גמורה לעולם זה שבעלה היה שרוי בו כולו. הניחה ראש בעל צמה שחורה על כר, ליקטה חוטים מחוצנה, כיססה אותם בשיניה בעצבנות ושפכה מרי שיחה לפני רסין, שהכירה אותו רק ימים מספר ובשום פנים לא היה צריך להיות עד לוידויה:

– גורל האשה הנישאת לאמן לא נודע – רע שבעתיים מזה של אשת סנדלר. עשר שעות אני עמלה עם הנשים המזמינות, המוצצות בקפריזותיהן המשונות את נשמתי, מטפלת בילד המצריך אדם מיוחד; ועתה עייפה אני עד מוות, ומה מהנני כישרון בעלי המתנכר

לצורכי הבית. דעתי המוחלטת שהוא חייב לעבוד כשאר בני אדם ובזמן הפנוי להתמכר לאמנות להנאתו. רסין נטול היה כל רצון להוכיח לאשה עמלנית ועלובה זו, שכישרון בעלה, עד שלא יזכה למוניטין לא יוסף לה שום "נוחיות" ומצריך הוא חיי אדם שלימים, והינהו חולי שלא ירפא לעולם. הסתכל בפני פרנק שזעמו בגבותיו, הבין לרוחו והחשה.

– רסין, הזהירו הצייר, לעולם לא תישא אשה, היא אוייבת הכישרון הגדול ביותר. ורק לכשתתפרסם וכיסיך יהיו גדושים כסף אז רשאי אתה להתחתן.

אשה היסטרית זו הראתה לרסין את יתרונות עלומיה, יופיה, ציותה ואצילותה של מד"יה, והצער והגעגועים על העדרה אכלו אותו ויצא מלווה על־ידי הצייר שהפציר בו:

– אנא ידידי, בקרני תכופות, הרי רואה אתה שהנני בבחינת אסיר ושיחה טובה היא גמול חסד לי.

≈ ≈ ≈

למחרת היום, כשרסין נשתהה ליד סוכת פרחים שעדתה כל גווני האביב הלוהטים והעסיסיים, של ציפורנים סיגליות, חבצלות, נחה על שכמו ידו של קנמון.

רסין הסתכל בו בעיון ובעליצות.

מכנסיו החקי נתרפטו בארכובותיהם, כותנתו שלא כובסה מזמן חשפה צווארו הסמוק וזרועותיו הזרועות סובין. ראשו הגלוי והפרוע, פניו הלא־גלוחים והאדומים כעין הלבנה השרופה ועיניו השקויות אור וצחוק הכירו את ראשו של בכחוס הישיש, הליצן, המשתולל ונואף; וגופו דמה לעץ אורן עקום שעברו רעם.

– מה שלומך יקירי?

– טוב. כתמיד. נלך אל הים. מצווה אני להתרחץ באמבטי שמש. רצונך אכבדך באגוזים. בידיו של קנמון מגולל היה ספר הפואימות של מולפון, מזוהם־דפים בשל שהייה מרובה ברשותו.

– מאימתי נעשית קורא ותיק? תמה רסין.

קנמון פרש את הספר, עיין בו, גללו שוב בצורת ז'ורנל, פער פיו החסר שיניים והצטחק:

– קיוויתי לראות, משתקף מבין דפים תפלים אלה, את פרצופו

המתייפח של מחברו, אולם נוכחתי שלכישרונות חשודים אלה אין כלל פרצוף. יודע אתה שמאן לתת לי כתב המלצה למוסד עליון אחר שהיה יכול לחלצני מהקרחת הארורה.

הם ירדו בחולות החוף, טיפסו על כלונסאות בית הרחצה המפורקים וחתרו לאורך החוף המרופד משטחי קונכיות בעלות גוונים מגוונים באור הרב. מתחו גופם על עדיי ים אלה, קיפלו זרועותיהם למראשותיהם והרכינו ראשם עליהן. קלחי אור רחצו את פניהם, עצמו עיניהם ונסכו חיוכי עוועים על שפתותיהם. מתרחצים ותיקים חלפו על פניהם בטריקו דק, ובמחשופי בשרם החומים, השריריים הבהיק משהו מעוז הים הסוער. דייגים יחפים הדיחו רשתותיהם ואשה ענייה כיבסה ממחטותיה, גרביה בקצף שהותז על החוף. הם פיצחו אגוזים וחייכו אל הים שנחרש תלמי כסף ואל תכול השמים שהעמיק מיום ליום.

– חודש וחצי, סח קנמון, גרנו אני וקיבלין במאורה ערבית, וניזונו מקטיף גנוב בשדות ובפרדסים. בלילה התנים צבאו על החורבה והתרעמו ביללות נוקבות על ששדדנו מהם מאורתם. כדי לגרשם הבערנו מדורה והעברנו את הלילות בשיחות על היערות שנטשנו, על גרגרים, פיטריות בשמנת, על ריבות הכפר ועל ספרות ימינו.

עכשיו הזדיינתי כבר בשפע המלצות. הנשים העסקניות מטפלות בי בתוך חיבה יתירה כבנשואיה של בתולה זקנה. בכל יום אני משחר את פניה של אשת ראש העירייה, מהלל בפה מלא פעלנותה, דברנותה וטוב לבה, בקיצור אני משמש לה עד יומי לתכונותיה התרומיות.

רסין:

– האדם שבך נתכער כל כך שיוצרו־גופא לא היה מכירו שוב. חוס לכל הפחות על כשרונך.

– כשרוני הוא כגדת הויסלה, זועמת ואצילה, שלמען היות ראוי לו זקוק אני ליערותינו, לגשמי זעף, לריחות העובש של הבארות, ולאותו שובע רונן השורה בכפרנו.

על לסתותיו השרופות נזלו דמעות ורסין הסב פניו שלא לראותו בכך.

לאחר רגעים נתרצה קנמון שוב עם טבע הארץ ושחק אליו מבעד דמעותיו כתינוק שנענש ונתפייס.

– הקדחת ריתקה אותי לאהבת ארץ זו. פה נענעה אימי ערשי לקול יללת התנים, ובנערותי דילגתי על סלעי הריה ורוויתי את שירי הנכאים של רועי העיזים.

גלל את ספר הפואימות, קירב אותו לים והפקירו לנחשוליו הגואים:

– מפייס אני בהן ים נאה זה שפייטנו הוא אויבו, ורוצה לעשותו הרים, עמקים ומישור. אינני תמה כלל שבראש היסטרי זה נולדה אידיאה כה נואלה.

– דירתך איפה היא? שאל רסין.

– על מרפסת גג בתוך כיסא נוח שנתרסק. חחה בכוכבים נהייתי. לא אהבתים מעודי. העדפתי עליהם תמיד, אפרוחי־ציפורים, תרנגו־לים, ברוזים וקוקיות שנוצתן רכה והמיתן אהבה חיה. אולם מחר אני שוכר לי דירה. לחות הטל מזיקה לי. ואתה רסין?

– חי אני כמעט כאותו ריביזור של גוגול. חייב בעד שלושה חדשים שכר דירה ובעל הבית מטריד את מנוחתי. עוד הלילה אעבור לגור בכפיפה אחת עם גורַן.

– אה, זה שדיוקן ישו לו והוא בטלן מופלא!

חפנו צדפים, התהוללו בהם בקליעה ונכנסו בשיחה עם צלם החוף, פניו זעירים כאגרוף ופיו ממלל בלי הרף. זה קבל על כלות עונת הרחצה המקפחה פרנסתו.

– רואים אתם את חבילות הצילומים שאני מטלטל. אלה נצטברו אצלי במשך הקיץ שהמצטלמים הנבלים לא פדו אותם. תבוא עליהם כליה, קילקלו לי פילם, ועכשיו למי יש צורך להסתכל בפניהם המשוקצים. אשהה אותם אצלי עד סוף השבוע ואם לא יבואו לפדותם אפיצם על גלי הים.

הצלם, רמאי חונף, טיפש, טרף בין הצילומים והוציא משם כמה תריסרים של נערות מצולמות בטריקו – העתקים שנשארו בידו, נמלך בדעתו והוסיף:

– את כרטיסי הגברים אקרע, אולם את כרטיסי הבחורות אמכור לערבים. חובבים גדולים הם של נערות בפוזות כאלה.

פשק שפתיו קרץ עיניו וצחק צחוק זימה.

החברים לא השיבוהו דבר ובאו אל העיר. קנמון הילל את צמחוניית הרווקות החדשה נפרד מאת רסין והלך לאכול אצלן כרוב מתובל צימוקים ולפתן צבר קרוש וצונן.

רסין גלש בסמטת בית החולים שיללות קולם של קרובי בר־מינן ניסרו בחללה. רסין סלד מהספדים, שנא את הכיליון ובאין לאל ידו למחות נגדם שש על יבבות כלב מרותק למאורתו שהזכירו יום סגריר בכפר. הוא קרב לביתו של בירן.

הומור, אירוניה חייכנית וכמה תכונות נעורים דומות הועילו לטשטש, כביכול, ביניהם את הגיל וידידותם גברה. בירן, ברונט עמוק, שפמו שופע, עורפו חסון, השקה בצינור את עשרים סוגי עצי הסרק שבביתנו.

– שלום רסין, נענה אליו בירן בחיבה ונתן לצינור־המים למלא חגורה סביב דקל מתורבת – היורה המתמהמה גוזל את זמני הנועד לכתיבת סיפורים ורותם אותי להשקייה המוטלת עליי. רסין נשען על גזעו הרך של עץ־איזדרכת והביט במטר שבירן מרסס באמירים ובעפאים של עצי הגואיווה, הבוקיץ והאקליפטוס וערפל מים זורח זה מלפף בחדווה את שיחי הרותם הגודרים את ערוגות פרחי־הבוגוניה.

– לא נתחוור לי עד כה, אמר רסין, מי עדיף בהשקייה, יצורים מלבלבים אלה שנופם מענג וריחם טוב, או סיפורים אלה שאת עיצובם צריך לרוות במוח, רגש ושכל בהיר ושכרם מפוקפק.

– ידידי, השיבו בירן, באמת חייבים לכתוב סיפורים כאלה המעורים בקרקע כאלוני יער, ושכיפת שמים בתכלת הקמורה עליהם, ואורות שוטפים בהם, שדות בדגן מבשילים, אילנות־פרי מתבשמים, רעמים מנסרים בגלגל, גשמים מפרים, שלגים מכסיפים וצחוק ריבות רעננות תוסס בהם. אז, ידידי, יהיו משולים ליצורים משגשגים אלה וגם שכרם עולה ומובטח.

דרך החלונות הפתוחים שווילאות רקומות באורנמנטים התנפנפו עליהם פרצה מריבת הבן והבת וקולה ההיסטרי, שנועד להשקיט, של גברת הבית. הם ישבו לשתות תה על שרפרפי קש קלועים סמוך לנדנדה פרוקה, הגברת באה עם כלי תפירתה ושיחת היום קלחה מתונה ומהולה ציוריותו הפיקנטית משהו של בירן, וצווחות הילדים שהתיזו זה על זה מים שיוו לה נוחיות משפחתית.

לאחר שהגברת פרשה לחדרה עברו בירן ורסין לחדר העבודה. דיוקנם של גתה, בטהובן, שילר, היינה, זולא במסגרות־מהגון קישטו את הכתלים, ארון מזוגג גדוש ספרים בנושאים רבים תפס את הקיר הדרומי, ספה מחופה שעוונית חומה, שולחן מגרות עמוס

גיליונות הגהה ספרי שימוש דיותות ושפע עטים השלימו את רהיטי החדר.

עישנו ושביבי האש בסיגריותיהם הפיצו אור לפרצופי סופרים ואנשים שהחיו ברישומים מצומצמים ומרומזים כדרך הציירים המבטאים את שלימות הסקיצה בשרטוטים פשוטים.

– בירן, פנה אליו רסין והתאמץ להיות שוקט וקולו רוטט בצער עצור, הואיל לתת לי דמי קדימה על חשבון העבודה שאתה אומר למסור לי, שרוי אני במצב מיוחד שטעמו לא היה זר לך בגילי.

בירן חיבב אדם צעיר זה שמעמד האמנות לא קיפח עליצותו, יפי עיניו ולבו. חיוכו הרגיל ניכר בזוויות עיניו ועל שפתיו הסומקות כשל עוגב צעיר:

– טוב. בר מזל הנך. במקרה מצוי אצלי כסף. והאם אותה נערה נאה כדאית לך?

חיוכו של רסין פירש לו שהענווה יפה לאוהב.

בידידות רבה ואגב הערות שנונות על שלוש הנשים השכנות־ממול המתהלכות כל היום בחלוקים שקופים, ובסנדלי רגל חשופים נפרדו זה מזה.

≈ ≈ ≈

עוד באותו ערב פינה רסין את חדרו, וטרם צאתו הסתכל בקירות החדר שרוו ששונו, נכאי אהבתו ונשיקותיו עם מד״יה, והרהר בחרדה על ריבוי החדרים שארחוהו, נתחבבו עליו ונאלץ לפנותם.

השוער פתח לפניו את החדר המשותף גם לגורן. ובהעלותו אור במנורה ראה מיטה לא מוצעת, ארגזים ועקבות שעמומו של הדייר הגר בו על שולחן שנערמו עליו ספרים וגיליונות ניר מרובבים. רסין הסכין מראש לעזובה זו כשם שהסכין לכל הבזיונות והמצבים ולא חשש לנפשו שמא תאבד זו שלוותה השקולה וכפירותה העליצה.

כשסילק את תריסי החלון שפנו למרפסת נתקל בכלי בישול לא מודחים, מכונת תפירה ותבניות עץ לכובעי נשים. אלה ביארו לו שמרפסת זו, הצריכה לשמש חזית לחלונו – הועידוה שכנותיו הזרות לסדנה ולמטבח. בהרהרו שלכלוך מגוון זה המשתייך לנערות על פי כמה סימנים בולטים ישמש לו ראווה בשעת עבודתו נתמלא זעם ועצב פתאומי. קילל בלבו לכלוכיות אלו ועיניו תרו את דלת

חדרן שנעולה היתה אותה שעה.

גוֹרַן הפתיעהו בכניסתו. רחב מותנים כאשה וזקנו שעיטר פניו החיוורים ששיווה לפרצופו משהו מעצבו הערב של הצלוב, כפי שצוייר על־ידי החשבים הרינסנסיים.

רסין זועם השמיע לו מחמאות על העזובה הקדושה השוררת בחדר ועל החולין המכוערים הנטושים במרפסת.

– שכנותינו מי הן?

גוֹרַן חשף טורי שיניים זעירות וקצובות והגמיש מלוא אורך גופו.

– צעירות שאורח חייהן ויופין מוחצנים הם. סטודנטיות פולניות בעבר ותופרות בהווה. והשד יודע כיצד נקלעו לכאן. ישנות ביום בשל חסרון לחם וגומעות סיגריות וספרים. בקיצור הן מעוררות עניין בתלבושתן, שטעמן מחפה על עניותן, בצחוקן ההיסטרי ובשיחן המתרומם מעל לרגיל. את הסגולות המשובחות יש לדעתו לייחס לפרידה ואת ההפוכות ליַנָה. הנה הן באות: באופל הפושר הבחין רסין קומת שתיהן הלא שווה. גון עיניהן השחור והאפרורי, שפתותיהן המסומקות. פניהן המסוגננים והלאים, עוויותיהן שנעשו בדרך מרושלה ודיבורן הרווי העידו על תרבות נפש יפה ודיקדנטית.

גורן השהה אותן ליד החלון, הציג לפניהן את רסין שהחריש תקוף־תימהון ברוות זוהר עיניה של הברוניטית – פרידה, תבנית לסתותיה המאורכות שנשלמו בסנטר עז, חוטמה הגזעי, שערה מעין שן הפיל השחורה וחיוכה ההגוי – דיוקן נאמן למכחולו האצילי של וַן דֵיק.

היתה זו דמות האשה שרסין נכסף אחריה כל ימיו ונתגלתה לו על־פי מקרה שכיח. הנערה ראתה את חיוך האושר שריחף על שפתיו התחייכה גם כן שלא מדעת. הן פרשו לחדרן.

גוֹרַן הסביר לרסין שמפקיר הוא גם את חצי חדרו לכל היום.

– חדר זה מהלך עלי אימים וקדרות. מעולם חיבבתי חדרי מלונות, בהם שורר שיממון המשותף לכל המתארחים הזרים ומנעים את הישיבה. אולם בכאן אני גווע משעמום.

– בשבילי הוא מצוין, הודה לו רסין. חושך תמידי משתרר פה כבסדנת הצלם, וגם הסופר נאלץ להוציא מקלישאות אפלות פרצופים בהירים.

ברדתם מעל המדרגות סח לו גורן על בעל הבית הכלוא עכשו בבית הסוהר בשל כמה מעילות שמעל בכספי אחרים בהקמת הבית,

ומכאן, אי הטיוח במסדרונות, ההשגחה הרפויה וחוסר כמה תיקונים אלמנטריים. דע לך שכמותו ישנם בעיר זו מאות שהקימו להם בתים בעבודת חינם של יוצקי הביטון, מניחי הלבנים, הנגרים, הצבעים, הטייחים והסיידים.

– היוצא מדבריך, אמר רסין, שאנו גרים בבית שעליו לא חלה זכות בעלים, ובשביל כיסי הדלול הנה זה אושר לא צפוי.

– באתי לידי הכרה, נאנח גוֹרַן שכל האנושיות הנה חיה חמסנית אחת במיליוני דמויות.

– בדעותיך יקירי אתה מסכן את כל היקום. שלום לך.

≈ ≈ ≈

באותו מקטורן מקטיפה אדומה ששירטט אבריה הנאים, קידמה מד״יה בשובה מטיולה הקצר את אהובה, ובשבתה על ברכיו, לפתה בזרועותיה החמות את צווארו וגוועה בנשיקה שביטאה געגועיה ואהבתה אליו שגברו בהעדרו. הוא סרק סרטי שערה, חש עור קדקדה הרוטט ונשיקותיו, שהחזיר לה, חסרו יקודן מלפנים. נדנדה כתינוקת וסח אליה:

– את מעולם לא היית כה מתוקה מאשר עכשיו. עסיס־התפוחים טעמתי בשפתיך. ספרי מה אתך. יותר מדי זמן היית רחוקה ממני.

– יקירי, הרביתי לאכול תפוחים, לטייל ומחמאותיהם הנואלות של בחורי האיכרים עצמו משערות ראשי.

רסין העיף עין על שמשייתה הרקומה יפאנית פעוטה בקימונה כתומה, בארנקה הפתוח שקופסת הניקל לפודרה הציצה משם, אגרותיו המקופלות ששיגר לה, ממחטותיה בתחרים, ראה את קנקן הפרחים מלא חבצלות ותפוחים אחדים שלא הצהיבו עוד. אימץ ללבו את הנערה שעל ברכיו ורוחו פזורה ועצובה.

הסתכלה בו עמוקות ותמהה:

– מה לך אהובי, אינני מכירתך כלל. הכה אתה שמח לשובי, מכתביך גזלו את שנתי, קראתי אותם לאור נר פעמים אין מספר מבלי הבין את פירושם, למען הרגיש את קרבתך. הה, נשיקותיך הן ספורות כל כך ואנוסות ומאשרות לי התנכרות מחדרה. יקירי החולה אתה? כן, העברת לחדר חדש, דַיָרֵף מי הוא? להבא נהיה נאלצים להתראות רק אצלי.

החריש. כבש פניו בחזה המתנשם ובלפתו כפיה לפיו פייסה:

מד׳יה, אני עיף מאוד וזקוק למנוחה גמורה. לא אלון אצלך הלילה. רצוני להשכים מחר ולעבוד. בהעדרך לא נתברכה כלל עבודתי. סיגריות חסרתי ונשיקותיך.

לפתה צווארו בזרועותיה החשופות, צרבה פיו שדיבר כנות אליה, החליקה פניו בלחייה והתחננה שישאר.

– אני מפחדת לישון בעצמי.

– פעוטתי את עייפה מהדרך וגם לי דרושה המנוחה. אמתין עד שתרדמי ואלך.

עלתה על מיטתה, התעטפה בסדינה, מסרה ידיה אליו, הוא לטפן וחכה באורך רוח עד שחיוך השינה הפשיל שפתיה. נשקה במצחה ומפוזר ועצוב יצא על בהונות רגליו את החדר, נעלו ואת המפתח הגליש דרך רווחי־התריס.

≈ ≈ ≈

אור היום שחייך על כותלי־הבתים בעלי הכרכובים המכויירים שגגו־תיהם חבושים רעפים או עטורים בכיפות בסגנון עתיק כיין קלח לתוך החדר המשותף בלי ששון, כלתוך מרתף. גוֹרַן השאיר את מיטתו פרועה ועקבות הלך רוחו על השולחן – שפופרת משחת השיניים, משערת נעלים בצוותא עם פסקאות ארוכות שהכילו רשומות לקסיקוניות שהוא אסף בשקידה לחקר מינהגי החסידות. רסין השיט עיניו בין חפצים אלה, הגלישן על הכתלים הצוננים המצובעים והישהה אותן על רווחי התריסים המוגפים שזילפו קרני אור עקורות. הוא הקשיב לשקשוקה של ידית מכונת התפירה; שיער את ראש התופרת הגחון על הבד והקשיב לקולה החוגג שלא נוקה מזיוף תיאטרלי שמלא את חלל המרפסת. רסין היה אדיש לשמע צלילים אלה שהתייחסו ליַנה ועברוהו ריטוטים כשמהחדר הפתוח נשמעו הברותיה המלאות של פרידה. כירבל ראשו בכר, קיפח כל הכרה באורבו שלא לשחת אף בת־טון מקול הנערה שגבר באוקטבות עליונות ועבר לנזיפות מרוסנות. מאין מרפסת עימל רסין את גופו בחדר שאוויר ושמש חסרו בו. התלבש, היטיב שערו, שיקף עיניו בראי, עצובות היו ומשוללות אותו משוש שאישר לו חירות ושלווה. הנשים והאמנות שבהן התאהב הִלְכוּ עליו תמיד

פחד טמיר ואז היה מראה לפילוסוף שבו את רפיפותו, עזוז שכלו הבהול הנטול אונים להרגיע את נפשו הנבוכה. סילק את התריסים והפתיע את הנערות במריבתן:

– גבירותי, אתן נותנות לאדם זר לעמוד על אופי מִשְקָנָן, ועל אי־הכישרון שאתן מראות בהנהלתו.

ינה, חרוזה חוטי משי בצווארה, קמה ממקומה מבויישת, נאה בשערה מעין הקנמון הסרוק בתלתלים זעירים, ביקשה סליחת רסין על מחזה ריב זה שערכו מתחת לחלונו, חמקה אל חדרה הוציאה משם בעוז את פרידה, בקימונה אפורה שליפפה היטב חמוקי אבריה, חיבקה עורפה היפה ונשקה בהתרפקות ובבכיינות:

– למען שכננו נתפייס חתולתי, אנא, נשקיני, אני עצובה מאוד.

לאחר שפע פיוסים בא צחוק קולני, מריר, צועני, שהעיד על חירות גמורה לגבי דעת שאר הדיירות האזרחיות.

– הלא תרגיש, מר רסין, פנתה אליו פרידה, שסצינות עלובות אלה של קטטות והתפייסויות שאנו עורכות בינינו מועילות לרענן את ידידותנו.

– בלעדיהן, הוסיפה ינה מחייכת בכרכה את חוטי המשי על סליל קרטון, היינו נחנקות משעמום שכל רגש מתמיד משפיע עלינו. חתולתי הבה נתנשק עוד פעם.

רסין גחן דרך החלון והסתכל עמוקות לתוך עיני פרידה שגבות קמורות השלימו תבניתן וצמאון עז לאהבה שקק בהן. פיו שנצמד בצער לא מובע הפשיר תיכף בחיוך מאונס כשינה הרימה פתאום ראשה המתולתל ולטשה עליהן עיניה האפורות בתמיהה שפורשה על פניה. פרידה נעלמה לחדרה כשגופה הדק והגמיש מגלה במצעדו תשוקות לוחשות שעדינות מתאפקת חיפתה עליהן יפה והגבירה חִנָּן.

יַנָה הסמיקה שפתיה מול ראי־ארנק, טבלה אפה בפודרה, כרכה בתרמיל את החולצה שגמרה מלאכתה, נענעה בחיוך לרסין וירדה.

בסקרנות דורסת הסתכל רסין כבימים הראשונים ברהיטיו ובזו־טותיו של חדר הנעורים. הם נצטרפו מארון מלבושים שאספקלריתו היתה משקפת שעות תמימות את אבריה וקלסתר פניה של פרידה, מיטה מחופה בְסדין תחרים, שולחן קטן שעליו נערמו ספרי מקרא במצב מזולזל, מכונת פרימוס, טנא ובו לחם בצוע, עגבניות ופלחי תפוחים; רפרודוקציות בתוך מסגרות קרטון שחורות קישטו את

הקירות וספה מחופה מרבד ערבי שעליו שכובה היתה אותה שעה פרידה, ידיה שלובות על חזה הרם, רגליה היחפות בתוך נעלים נפסדות ועיניה, שמלאו בזהרן חלל החדר, הוכיחו את רסין על התבוננותו המדוקדקת בעוני מְעוֹנָהּ.

– בחדרי, חייך מתנצל, סתיו קודר וגדוש רעיונות מוות – ובחדרך אביב שופע בלבלובו והרווי השראת אשה שסגולותיה המיוחדות היו זרות לי עד כה. יש להודות שאת, פרידה, מפיצה כל ישותך על כל גלמי חדר זה והם זורחים וזוהרך ובעליצותך. הרים וילון החלון המתנפנף שלח ראשו החוצה הפנהו לפני פרידה ואמר בעינים נצתות:

– חורף זה משגעני, אתר כחול זה הניתך עלינו, קצב היום הגועש, הירק הרונן מכל רחבה ומרפסת ממלאים אותו יופי ומעוררים תשוקות.

– אתה מדבר על טבע הארץ כמאהב. גם עלי נסך חורף זה שיכרון ההופך את ימיי ולילותיי להזייה כחולה.

הם החרישו. צמצמו הגיגיהם בעציציי האספרגוס המשתרגים, עיקבו את הרהוריהם ורחשי־נפשם היו מדובבים מתוך עיניהם וחיוכם שניכרו בהם חליפות עצב וששון. דיוקנה של מד״יה מתגעגע ואוהב צף לנגד עיניו והחוויר מצוער ומתחנן בדיוקנה של פרידה. גוון שערן, השחור עמום והנחושת הכהה נתמזגו, עיניהן נגהו באור האהבה האחד ושפתותיהן הסמוקות בתשוקות דומות. פרידה ראתה את מבוכתו הנפשית שנתגלתה בריטוט פנים קלים, ייחסה אותה לנהייתו האילמת אחריה שלא ניתן לה ביטוי עד כה ושהיא ציפתה לו בייאוש ובעלבון עצורים.

קבלה לפניו על חוסר חומר קריאה, ועל שעמום חזק התוקף אותה.

– בחר למעני, רסין, ספר שיאלצני לבכות כלשמע אסון גדול, או שיכניס בלבי שמחות כאלה שישכיחוני עלבון קיומי זה.

– תני לי את ידך ונשוטט מעט במשעולי פרדסי השירה העומדים בלבלוב עולמים.

בחשק שמה כפה בין ידיו; הוא פינק אצבעותיה וסח. ששון נתז מעיניו, פרח בלחייו ורעף משפתיו:

– אנו בגן העדן שאדי יין וטל מלפפים את אמירי עציהם הנחמ־דים. חווה בתולה שמיימית משתעשעת עם אדם. תם ושלו מקנא

בנחש המענג את האשה בטבעות עורו המחליפות גונן, ובפיתויים הערבים יותר מקול אלוהים המתהלך בגן. ואז התחוללה אותה טרגדיה ההולכת ונוצרת מחדש עם כל זריחת השמש ומסתיימת רק שאורה יכבה כליל. אותה תמצאו באֶפּוסֵי הבבלים העגומים, במסתורין הקודר של המצרים, בפואימות הזהב של ההודים, בטרגדיות המהוללות של היוונים, בשירי האהבה אשר לשלמה, בשירות העזות של הרומנטיקאים ובליריקה האינדיבידואלית של המשוררים החדשים.

פרידה שמטה ממנו את ידו, קפצה ממקומה, התייצבה מול הראי והפנתה אליו משם פנים קורנים:

– רוצה אני רסין לטעום טרגדיה זו בדמי, בלבי ובנפשי. הרגשות המתרגשים אפילו אצל משוררים נאדרים אינם מנערים אותי מקפאוני.

רסין ציית לה בלפתו בידיה. פתאום צפה לנגד עיניו דיוקנה העצוב של מד״יה, הביט בעיניים נבוכות באשה זו שמהותה רגשנית וסתומה לו ושתביא עליו אסון; רגשי נוחם אכלוהו, החליט ללכת למד״יה להתוודות לפניה ולא להוסיף ולראות יותר אשה זו. אולם זוהר עיניה של פרידה הציפו שוב והאפיל על דיוקן מד״יה. שכלה, נפשה, אצילותה הגזעית, יופיה שמזוג היה מסגולות גוף אחרות – כל יתרונות אלה העדיפוה בעיני רסין על מד״יה שיותר מדי פשוטה היתה באהבתה ובנפשה, שתיעתעה זמן רב אמן רגשני זה שמהותו זקוקה לחליפות אהבה. הוא אהב את פרידה עזות ונואשות ולא חדל מלהגות ולשוב גם במד״יה שכה מסורה, טובה ונאמנה היתה לו. גם פרידה, שמשועממת היתה באותו זמן עד מוות נצודה על־ידי אישיותו שאצרה בקרבה הרבה יקרות שלא נעלמו מעיני נערה הוגה זו. מצאה אותו יפה בשערו החום והמתולתל, עיניו המלטפות וחיוכו שמעודן היה. והם צפו לשעה רצויה לווידוי הדדי.

באה יַנָה וסל מכולת בידה. עיניה האפרוריות שטבעות מכוחלות נסתמנו תחתיהן הביעו עצב דמוע, גופה המרושל בשמלת בוקר ורודה השתרע על ספת העץ, חיבקה את גזרת פרידה ועמדה על השתיקה הפתאומית שכניסתה גרמה לה, ובכיינית, תיאטרלית – חיננה את קולה:

– שעשעו גם אותי! מה זאת עיניכם שכורות גיל וראשך, חתולתי, מופשל כלאחר שתייה, ומפניך רסין מדברת המבוכה בקול.

הה, שעשעו גם אותי. פרידה לחצה את ראשה לחזה הוכיחתה על קולניותה והרגיעתה בנשיקות.

≈ ≈ ≈

אור היום המתוק הותז מכרכובי הבתים, משלטי החנויות ונח על המדרכות ברכות מוחשית. בסוכות הפרחים קרנו אגודות ורדים וציפורנים וגיוונו את האור. ויותר משפילס רסין את הרחובות הטבולים כחול־זהוב גבר ששונו והגה במד״יה ובפרידה בגעגועים דומים. לאחר סעודה קלה הלך לראות את חגי. זה נפנף לו דרך שבכי הגזוזטרה ושמו הלם כפעמון כסף בחלל הרחוב. ובעלותו אליו שפך עליו הפעוט כל חיבתו שנצטברה אצלו בזמן העדרו בנשקו אותו בשפתיו החמות. וגב׳ ברין שלווה ונעימה כלפני סיוט־האהבה שפקדה בקיץ גזרה חתיכות קטיפה והעידה בפני רסין אותות דכדוך:

– ידידי, מה שלום מד״יה, העודך אוהב אותה?

חייך בעצב:

– זיו אהבתן של שתי נשים מעיק עלי.

– ידידי, היטבת לעשות לו חסכת את לבך בשביל אחת.

– ידידתי, בזבזנות הנפש היא אופי ולא תכונה שאפשר לשרשה.

רמז לתכלית האריג שהיא גוזרת.

– רואה אתה, בכל שנה אני מתקינה לי מאריג זה כובע חורף לפי הטעם החדש. בכלל יש בכל תלבושתי ממידת השמרנות. הה כמה קצתי בעניות פדנטית זו החרדה על כל פרוטה. הרי תודה שכרטיס חופשי פעם בשבוע לקונצרט או לראינוע איננו גמול גדול לאשת סופר.

הנועם בפניה נתחלף במרירות ושערה המבודר שיווה להם את חן השחקנים שאליו נועדה.

– מאושרה וחופשית היא אשת לורן, המשיכה באירוניה רווית קנאה המיוחדת לנשים בדברן באחרות. כישרונותיה הבימתיים מפוקפקים מאוד ובכל זאת הם נערצים על־ידי בעלה המשתדל לתת להם פרסום. היא עומדת עוד בעלומיה אף־על־פי שבכירה היא ממני. מבהירה היא בכל יום את שערה במי קולוניה ואת עור פניה שישתמר ברעננותו. ואי הסתגלותה למטבח, הקנתה לה חירות

גמורה מעול־המשק וגם מחזרים נאמנים היודעים להעריך נדבנות...

אותו רגע סרו למרפסת ברין, חבילת עיתונים תחת בית שחיו ואחריו לורן, ששולי מגבעתו הרחבים הבליטו גון פניו הירקרק.

– מהלל אני אותך לורן, אמר רסין, לא בשל שיריך המלאים גנדרנות לשונית המעידה על מזג נשי ופיוטי, אלא על שובבותך הקלה והמצליחה. אדרתך, מגבעתך, שערך מראים על טרגיות לא חמורה – אופי שנעשה לטורח.

זה השתרע על הספה, סילסל סרטי שערו, הפריח עשן, ריכך אור עיניו והשיב:

– על כשרוני הפיוטי ידונו המבקרים והקהל. אבל על כשרוני לשמור רוח נעורים שובבה היודעת עוד להתקין אוניות נייר, לשחק במחבואים באותו עניין מלא כבחריזת השירים אעיד אני בעצמי.

ברין שילב ברכיו הצנומות, החריש בעינים שוחקות שעצבות סתומה הציצה מהן. פיקחותו המופרזה, חשדנותו שגבלה בקמצנות לא נתנו לו להפקיר דעותיו לסתמיות, רק לשם שיחה נאה. גברת ברין ערכה צהרים על השולחן ולורן ורסין פרשו לדרכם בהשתדלם להמעיד זה את זה ברגליהם. פיטפטו בדרך בחשק, עלומיהם ומקצועם המשותפים הם שקשורם ולא מנעו מהם את רעננותם.

– ביום זה, אמר רסין, רואה אני את בירת פולין שטופה נגוהות סתיו ושלכת רטובה, ובנות העגבים הזולות קופאות מקור בקרנות הרחובות.

– ואני, השיב לורן, נזכר בהילולות ההומות שנערכו בעונה זו במוסקבה כדי להמית את העצב הרוסי שכירסם בתקופה זו מלוא־פיו.

– יש להודות, אמר רסין, שעצב שליו זה הוא לאומי מאד. כמה עמים משוחררים ממנו. לורן ראה את אשתו מהלכת במדרכה השנייה מלווה כלבה – ובאדיבותו המזולזלת השאיר את רסין סמוך לגינתו של גנן חרוץ אחד מסתכל בגוף אשה זו שאבריה הלא קצובים ציינוה כיפהפייה.

עלה במעלה הרחוב ופגע בקיבלין. כפוף, פניו הלא מגולחים רזים, נשתהה ליד חלון ראווה שתערוכת פסלים מחימר אדום הוצגה בו. זמן העדרו של אמן צנוע זה הגבירה אצלו את הריעות שלא מצאה באהבת אשה. התנשקו, עצובים, רקתו של אחד על לחיו של השני חשו היטב ריעותם הטובה.

– הסתכל נא יקירי, אמר אליו הצייר, בתוצרת פסלים אלה המבורכה יבול. מוצא אתה פה קומפוזיציות סמליות, ברליפים, קלסתרים מוזמנים והכל במחירים נוחים. ולזה יכולים עוד העוברים והשבים לראות את היוצר בסדנתו, סינורו חגור ומפסלת בידו.

– צריך לסלוח, השיב רסין לאופן הפרסום שפסל זה נותן ליצירו־תיו, הוא עושה זאת בפשטות מובנת, כתגרי הסלסלות, כלי החרסינה ותמרוקי הנשים – ערכו עולה לעומת רקדנים וציירים אלה המפזמים ערכי־לאום בסיטונות.

רזון פניו של הצייר, עיניו שהעמיקו אישרו לרסין תעניות שזה שרוי בהן, מצא בכיסו פרוטות אחדות ושש להקדישן למענו:

– בוא ונסעד ביחד.

מולם, עטף את נחשולי־הים עטורי הרעמות קצף סגול צפוני שהשתבר לבנות גוונים מופזים. רטיבות מלוחה התנדפה – והריעים אכלו את מנות הצלי בתיאבון קודח. משסיימו, עישנו והביטו בעין עגומה ביופי שניסך על הים. הצייר חלם על סקָלַת־צבעים לתת לים זה ביטויו הדינמי והסופר מצא יותר עלילות חיים בבית עלוב אחד המצטרף מארבע דיוטות עבור פוסידון וסירֶנותיו.

– דירתך איפה היא. שאל את רֵעו.

הצייר העמיד מרפקיו על השולחן וסח בקולו הרונן:

– בצריף נידח סמוך לכרם בשותפות עם רמאי עליז אחד הניחן בכישרונות שהוא מונה אותם לעשרה. הוא עיגן אשה ושני בנים ועלה לארץ על מנת לטעום את החופש האבוד. גידל לו זקנקן שחור שהוא עוסק בתיספורתו בכל בוקר ומשעשע בו ובהלצותיו את נשי הצריפים שאחדות מהן מטות לו חסד. לולא חולשתו להתוודות בכל חצות לילה הייתי מחבבו בכל לבי. לילה לילה הוא מעירני, מיסב על מיטתי ומרצה לפני את וידויו בנוסח דומה. מבכה הוא את כישרונותיו ההולכים ומתנוונים ואת בניו שנתייתמו חיים. אז דומה בעיני־העכבר המתרוצצות, בקרחתו הכתומה ובקולו שנפסל צלילו – לאחד מהחוטאים האומללים של דוסטויבסקי.

בעלת המסעדה, לבנת־שיער מעין הפשתן, מפשילה חניכיה האדו־מות, הסירה את כלי האוכל בדרך שהיתה יכולה להשפיע על העיכול באופן הפוך.

– ומה שלום בדיך, שפופרותיך, ומכחוליך?

שפתיו הבתוליות של הצייר, שהעליונה כוסתה בפלומת שיער

עבה חייכה:

– הה, לו יכולתי לחסל בכל ערב את זה שהעליתי ביום על הבד הייתי משביע רצון מעבודתי. וכיוון שלא אעיז לעשות מעשה פשע זה נחים השפופרות הבדים והמכחולים מנוקים ושלימים. רמברנדט ולסקֶז גרֶקו המתים, ומטיס ודרין החיים אתנו – מתרים בי שלא אהין לעשות פלסתר את האמנות.

– רסין שילם, ניקיון כיסיו עודדהו שילב את זרוע הצייר והתוודה:

– מצפון זה מייסר גם אותי. לו יכולתי להעביר באש את גיליונות אלה שאני מגדשם ביום – הייתי יכול להנות מסופרי החביבים מבלי שאראה בהם מתחרים שהקדימוני.

– ישבו על ספסל מלט שצובע כשיש נקוד, החשו והסתכלו באוטומובילים שהצטופפו על הרחבה ריקים מנוסעים ונהגיהם הבטלים קיללו כעגלונים לשעבר.

קנמון פסע אליהם לבוש מעיל עור חורפי וצווארו הסמור נתון בעול צווארון לבן שעניבתו הופשלה לאחור. פרצופו השרוף שיחק כתדיר בכל קפליו המגודלים שיער, אולם מעיניו התנדפה השמש וגונן הצפוני־הרך הוחזר להן. אכילת אגוזים לא בוטלה אצלו, כיסיו היו גדושים בהם ובסיגריות משובחות. הרֵעים הביעו תימהונם על אושר זה שנפל בחלקו והשמיעו לו מחמאותיהם על תלבושתו ההדורה המשווה לו חן של טבח מהודר. קנמון חייך בפיו החסר שיניו החזיתיות וסח ברוגזו המבויש:

– הודות למרצי ולתביעותי הצודקות שהמולדת חייבת לגמלָן, השתדלו עסקניות טובות אלה אצל הוועדה למחלות כרוניות שיתנו לי סכום כסף לצאת את הארץ לעולמים. וגם המכתבים ששלחתי לאבא, גדושי ידיעות מבהילות כמו שנפלתי בשבי הדרוזים והם דורשים כופר נפשי – אילצהו לשלוח לי להוצאות הדרך. אולם על אפם ועל חמתם של כל מפקחי הבריאות אשוב לכאן בעוד שנתיים. הרי הארץ, ימה, גמליה, חמוריה שמשה, עניותה מחלותיה חישלו בי אהבה עצומה אליה. אמכור את חלק ירושתי ואקים לי בית על צלע הכרמל. את הקומה התחתונה אשכיר לכלכלתי ובעליונה נסתדר כולנו.

כשהביעו לו שהזמן ישכיחהו תעודה זו לא נעלב ביותר ונזכר מתוך הכרת חטא שהשאיר אצל פרנק חצי תריסר צווארונים כבוסים

תלויים על מנעולי החלונות.

– שכחתי להודיעכם את שלומו של צימרמן שלנו. המסכן ירד באופן מבהיל. מטבח ראשי נעשה קולף תפוחים ומגרד סירים. אמצאת פטריותיו נעשתה לפתגמי לעג בפי כל חברי הקיבוץ. גם את שפמו גזז ואין איש שם לב לבקיאותו הבוטנית. הוא בכה על צווארי בזכרו את יפי הימים במנזר.

≈ ≈ ≈

כשירד רסין בדרך־התאנים שהיו רועפות בערבי קיץ דבש משכר לתוך חדרה של מד״יה – זכר בצער ובאהבה שמחות אלה שחלפו לבלי שוב. על רקע לֵילִי של כחול מחוויר היו משורטטות מרפסות גגיהם וכיפותיהם של בתי העיר במעלה הרמה. הירח תלה בין שני אמירי ברושים – עין כתומה, והיה חם וקרוב יותר לדרי הארץ מאשר למערכות המזלות. שקט זה שהופרע רק מפרק לפרק על־ידי נעירת חמורים הציף ברוגע את לבו של רסין ובפזמו זמר עצוב התקרב לגינה שגידרה את חלון חדרה של מד״יה, כשלִפתה, כְּרוּבָה, עגבניותֶיה נתלשו, בננותֶיה נקטפו וערוגותֶיה שוממות היו.

לאור נר בפמוט הסירה מד״יה כפתורי גביש שחורים מגזרתה של שמלת נשף, אלוהים יודע לשם מה. רסין הסתכל בה: שערה הלא מסורק גלש על חייה שהפכו גוון צהוב. האישונים תפחו משהו מבכי, הביטו על המשי הפרוש לעיניה הקופאות, שפתיה צמודות ונשוכות היו, וסנטרה רתח מתוך התייפחות עצורה. שבוע הימים של אכזבה, העדרות אהבתו – הכמיש פנים פורחים ויפים אלה. אכול צער ונוחם עקב אחר תנועות ידיה בגזרן את הכפתורים ללא תכלית, את פניה שקפאו במשי, את עורפה הזהוב הגחון, ספחי השיער מתחת שיער צווארה הגזוז, סנטרה המלא והרך – מיקד אותה בעיניו והיא לא נפנתה אליו. ברגעי התנכרות אלה אהב אותה רסין עד לייאוש. פתאום נמוגה מנגד עיניו ודיוקנה של פרידה החוויר מתוך האופל – גבות עיניה מורמות, זוהר עיניה שופע ושפתיה דובבו אליו, אצילותה, אהבתה ופיתוייה העזים. מד״יה הסתכלה בו. שפתיו חייכו מלאות אהבה וחשק לדיוקן אחר. רטט עברהו בהציצו מפוכח לתוך עיניה השטופות דמע.

הוא העביר ידיה מעל שמלת המשי לעיניו, לפיו ונשיקותיו קפאו

על שפתיו. היא היתה נכונה להתפייס אף־על־פי שיסורי קנאה הציקו לה והרעילו את מוחה ולבה. אולם נשיקותיו הקרות והמאונסות שהטביע על ידיה העידו לה שהוא אוהב אחרת ואותה בא לפייס באדיבות. כל גאוותה של נערה יפה התעוררה בה. זכר מסירותה, אהבתה־הערצתה לאדם זה, ועלבון אכזבתה נתחלפו באיבה קשה ופתאומית. היא שמטה ידיה מפניו בכוח, נטלה בלי משים את המספרים, השליכה אותם לעבר הכותל וכולה רוטטת מבכי וגועל זעקה:

– לך לך ממני. למה באת? אין לי כל צורך בך. הוי, אתה שנוא עלי באופן איום.

היא היתה אשת קנאות צודקת. חמל אותה מאוד, אומללה היתה ובכל זאת לא יכול לבקש סליחתה, בכל ישותו היה אצל פרידה, ועלבון דבריה והמתנתה לצאתו מחדרה דיכאוהו קשות. כוסס שפתיו מחריש יצא את חדרה ששמר עוד על עדנת אהבתם השקטה.

– שלום לך מד״יה. תתחרטי על דבריך.

בחוץ טרטרו סירֶנות האוטומובילים. מסלון ריקודים נישאה מנגינה כושית יוצאת מתחת תופי־ג׳ז בַּנד ופרופילי־נשים הרוקדות מאושרות, עליצות שחלפו לעיני רסין החריפו אצלו אסונה של מד״יה הנמקה בחדרה. מדוכא היה. כבודו ומצפונו חייבוהו הרבה כלפי נערה טובה זו. הוא נטה לרחוב ששדירות ברושים מלוכדים בעפאיהם יצרו כעין סככת־גן וחרישותם הגבירה את המיית לבו.

כשנמצא סמוך למחסן המוסיקה ראו עיניו התוהות את פרידה נתונה בהסתכלות לתוך חלון הראווה. חיוך עצוב התנסך על שפתיו. היא השהתה ידו בכפות־ידיו ברכות ובהתרפקות.

– עלי להודות, אמרה, שהמוסיקה אהובה עלי יותר מהספרות שהיא מובנת לי פחות. הלב הוא רגיש יותר, טהור יותר ואלוהי יותר מאשר המוח. המוסיקה היא פחות ארצית מאשר כל שאר מקצועות האמנות. שעות שלימות אני יכולה להסתכל בכלי ותווי נגינה, אולם מחסן זה הוא עלוב מאוד.

זולת תיבת־פטיפון, שני כינורות ובסוני־מאוליק היו שטוחים על המדפים סונטותיהם של בטהובן, מוצרט, זמירותיו של שוברט רפסודיותיו של ליסט.

– בשום קומפוזיטור אינני מהרהר בכל כך הרבה חדווה כמו במוצרט, אמר רסין. אני מעריץ את הווירטואוזיות שלו שאין דומה

לה במוסיקה. גם את האדם מוצרט אוהב אני אהבה עזה שתהא נראית נלעגת בעיני אחרים. אגרותיו לאשתו שגורות בפי וגורלו ממלאני תמיד יגון חריף כאילו שבק חיים זה אתמול. כנראה שאנו אוהבים והוגים באלה בחשבנו שאופן חייהם היה יכול להתחלף בזה שלנו, ושבאישיותם משתקפת זו שלנו. מוצרט גמע את האושר שברגעים. פילוסוף היה ונכון לשבוק הכל. דומה הוא בחינו המעודן הנשי־כמעט לרפאל. כמותו הוא דרומי, שקוי־יין, אהבת־נשים, אור־תכלת וספקנות עֲרֵיבה.

כדי לתת עוז לביטוייה חתכה פרידה חוטים בידיה, בבות־עיניה הגדולות נגהו ופניה המאורכים רטטו מהתלהבות זו שקרנה גם בפניו של סבה בדברו בקדושיו.

– אדיר מכולם הוא בטהובן. בסימפוניה התשיעית נפתחים השמים ורואים את האֶתֶר בזַכּוּתו. וגם אישיותו הטהורה מוכיחה את התגלות האלוהים בבחירים בודדים.

– זכורני, אמר רסין, כשקראתי את מאורעות חייו חליתי שבוע שלם. תיאבוני פג ושנתי נדדה, הבטתי על האנשים מבעד ענן דמעות של תום ואהבה ולקחתי על עצמי להדמות אליו באורח חייו.

הם הלכו מחלון הראווה, לא השגיחו בעוברים, ראו תכלת־עמוקה של שמים שעין הזהב להם ואורם זורם סביב ראשם של אישי המוסיקה שעזרו גם לתת ביטוי לרחשי לבם. כשהגיעו לביתם נזכרה פרידה שעליה לקנות תפוחים ותמרים. שיגרה אליו כל חנה ונעלמה לחנות. בסולם המדרגות עלו מחשים ואורגים את רחשיהם בציפייה. בחדרה לא העלו אור, חשקו בחושך כדי להעלים על מבוכתם והסתפקו באור הירח שזלף על עציצי הספרגולים. כדרכה השתרעה פרידה על ספת העץ שנערמו עליה כרים לא מחופים וללא פאר. היא לבושה היתה בשמלת קרפ שחשפה ארכובותיה הבולטות וכתפיה ההדורות ששחומות וקמורות היו. הם לעסו את התמרים. חרדת הקודש שנשתררה ביניהם ליד מחסן המוסיקה הופגה ועתה יכול רסין להראות לה הערצת יופיה וסגולות נפשה. היא נעשתה ערנית, חושקת לפי שקיוותה גם לווידויו, מה שלא מנע ממנה.

– פרידה, תבנית גבות מצחך יאות ללוקרציה בורג׳יה, אותו אופי וקימור אצילי להן. מצחך שהוא ישר וחלק מעיד על שכלך המעודן והחף מסנטימנטליות הנותנת טעם לפגם בתפיסת האשה. חטמך הגזעי, לולא נחיריו הרחבים יותר מדי, היה עושה את פרופיל פניך

ליווני. עיניך, תפיחותן, חלבונן, שמורותיהן זהרן – הן כלילות. אמנע את תהילתי משינייך. גלוי גם לך שאינן יפות אבל מחופות בשפתים נאות וחשקניות.

תבנית גופך וחמוקיך ידועים לי כל כך אף־על־פי שלא ראיתים עוד בעירומם – שהייתי יכול לדייק ברווח שבין שני־שדיך, את צבע פטמותיהן המזוג מאודם־הודו ובעבי־הסרבולות ההדורה של שוקיך.

על תמהונה להגות שקדנית זו בגופה ובנפשה במשך שבועות מעטים, ענה בעצב בלטפו את ידיה:

– האמיני יקירה, שיש אהבה מוקדמת בחזון בדמות ידועה, ושהתגלמותה הבאה בבשר היא הפתעה מובנת. ובאותו לילה שראיתיך בפעם הראשונה חייכתי לגורל שסוף סוף הביאך לפני.

– רסין, השיבה לו, כשפניה מלאי ייסורים, אינני רוצה בצלם קנאה וברגשות מפולגות. אתה אינך חופשי מאהבתה של אחרת. ורעיון זה משגעני. אני רוצה ממך אהבה לא פגומה אף במשהו חיבה לאחרת.

גם בה ראה רסין אותה קנאה אויבת שהטעימה לו היום מד״יה. אולם אהב אותה ובשום מחיר בעולם לא רצה לשחררה. ופיו שלל את ההרגשות שעוד קיננו עמוק בלבו.

– פרידה אצילה את, אל תחקרי. כלום עברך מחייב אותך במה? ועוד האם את כל כך אכזרית שלא להוקיר את זה שאהבך פעם?

היא נבונה היתה, בת חורין התייחסה לעברה שעשיר היה מאורעות אהבים כאלה באדישות וגם בחיבה לפני שנעמו לה פעם. ורסין נראה איפוא בעיניה לא אשם יותר ממנה ומסוגל לאהבה עזה ונאמנה.

וכמהה, זקוקה לפינוקים, אהבה, הערצה השיבה את חיבוקיו ונשיקותיו. רגעי־נשייה עברו עליהם ורסין חש את לחייו נרטבות בדמעות עיניה.

– את בוכה חמדתי. חדלי, לבי נמס מצבע. מה לך, הגידי.

סילסלה שערו השיקה שפתיה לפיו והתנצלה:

– צער וגעגועים סתומים דכדכו אותי פתאום.

אותו רגע זכר רסין את מד״יה, ערירית, אומללה וכמהה לו. היפנה ראשו לעורפה והעלים דמעותיו שעלו בעיניו.

≈ ≈ ≈

אופל צונן שורה בחדר המשותף. רסין שכוב במטתו, גופו לאה, נפשו חצויה הקשיב מעשן לגוֹרַן השכוב ממולו, חיוור, זקנו לא מסופר, חזהו פרוע וקלסתר פניו מעין הזית מזכירים את דיוקנו של ישו באותה מסיבה שליאונרדו הראהו, שמיימי יותר וחף מאותה דברנות שפיעמה את גוֹרַן.

– הייתי מראה לך את חצרו של הרוז׳יני בזוהרה, פארה, זיופה, עדוייה וריקנותה הרוחנית. אבי זקני זה שהנהיג משטר מלכים בנוסח החצר האוסטרית היה, זולת יהירותו ושחצנותו – הדיוט גמור ומרומם בעיני חסידיו כחכם שאין משלו על פני התבל. אשתו, בנותיו, קרובותיו תפרו את תלבושתן לפי תבניות וינה, התעדו בסלסלות בריסל והתבשמו בתמרוקי פריז. הן היו זמרות־חצר שעלו בטעמן המפונק על זמרותיו של לואי הי״ד. הרוז׳יני עצמו לבש רק משי מרוקם כסף וזהב ואותה נוסחה מלכותית שחרת בכרכוב כיסאו שחוצב בצורת כתר – נגהה גם על ראשו ובפניו – שמשהו מהבעתם נשתמרה בפני. תזמורת משובחה שעליה ניצח וירטואוז שניבאו לו עתידו של מוצרט ניגנה בסעודותיו ומשתאותיו שרבו יותר מהתפילות. חצר זו בעושרה המבוזבז, בהודה השואג ובני־מוסיה המתייהרים היתה חיקוי מפליא לחצר הקיסר בווינה וחסידיו ראו בה את מלכות בית דוד המתחדשת. הרי לך רסין פרק היסטוריה שתוכו רצוף רמאות, גניבת דעת וגם הוד ותפארת.

ונִין הרוז׳יני, אנרכיסט בהווה לא העלים קנאתו בו:

– מסתכל אני שעות תמימות בקלסתר פניו של מלך זה וממצה קסם־השלטון מעיניו ומחיוכו ובא בעצמי לכלל הערצה. יש להודות שכתר שלטון זה הלם אותו.

בחשק הריקו הסוחרים העשירים את ארנקיהם למען כלכל את כבודת חצרו וגם יראו מפניו. טעמו המופרז הדהימם, דיבורו הקצוב והמתאפק הילך עליהם אותו מגור שההמון רואה בו קול־שדי.

– יקירי, אמר אליו רסין, רומנטיות מלכותית זו שאתה שוגה בה יותר מדי עלולה לקפח ממך את השמחות הפשוטות ביותר.

– בכל זאת, שחק גוֹרַן בעצב, קשה לי עד מוות לגלות בעיתון היומי את מסתורי תפארת זו בשכר פרוטות המספיקות לי בצמצום לסלט צנון, למרק קלוש וללפת הלא ממותקה כראוי. ורק לניחומים

הם לי משתאותיו של אבי־זקני ששיבוטות מבושלות ביין ויונים צלויות עלו על שולחנו. הם עזבו מיטתם להתחיל ביומם העלוב ולהכניס את אור היום הצוהל לתוך חדרם. גוֹרָן פנה לחדר־הנערות, הרחיב שם את הדיבור בקולו הרווי ושריריו החשופים של רסין שנתחשלו בהתעמלות ובתרגילים רטטו לשמע קולה הרונן של פרידה שבקע את הכותל החוצץ. גוֹרָן שב וכובע נשים מעונד לראשו, נתהדר בו מול הראי ונטל על עצמו להתמחות במקצוע זה המוקדש לפאר את ראשי הנשים, שסכלות, תמימות ואהבה מתרוצצת בהן.

בחירת לבבו של גורן, רנקה, שסרה אותה שעה לחדר הפתיעתו בכובע הקש ובציוצי עגבים שהפליט מפיו מול הראי.

בלונדינית קטנה, צמותיה ששומרתן בזהבן מופשלות על שכמה הצר, עיניה האפורות דומות לאלה של גורן שכן בת אותה שושלת היתה. רשלנות מסורתית יצוקה בעוויותיה, שחוקה, קריצותיה ובאבריה הלא משוכללים ושללה בהרבה מיופיה הצהבהב. חרוזה היתה בצווארה אלמוגי־מאוליק, ועל זרועותיה שזורים צמידים שבלוניים, מגולפים בהם קברים עתיקים ומראות תנ״ך. היא שימשה פקידה באחד המשרדים ולימדה שפע שפות בזמנה החופשי. עתה גברו התפנקויותיה. התרעמה על גורן על איחור השכמתו, זלזולו בסעודת הבוקר ותלתה עיניה שתשוקות סתומות התאדו מהן ברסין שהסתרק וסינגר עליו:

– אין לך שיחה רוויה כמו באשמורה זו שבני האדם משכימים לסובב את גלגל העולם, החמורים נוערים, האוטומובילים מצפצפים והשמש יוצקת אורה בתמימות בראשית. על קיבה ריקה ולב ניחר העביר לפני גורן פרק היסטוריה בחיות מפליאה.

מתוך מזוודת־יד קלועה הוציאה רנקה כוסות לבן, פרוסות לחם מרוחות חמאה וביצים שלוקות, ערכה כל זאת על השולחן בטעם מרושל והזמינה לארוחה את רסין שנענה בצפותו לתענית יום.

המסיבה נתפזרה ורסין נקש על דלתן של הנערות. מצא את יַנָה גחונה למכונה, שערה פרוע, מעשנת, ואת פרידה במיטתה עוד וידה מעלעלת בדפי ספר מתוך הרהורים פזורים. פיזומה המדוכדך של יַנָה, הפרימוס הכבוי שהתנוסס מעל השידה וטנא־הלחם הריק העמי־דוהו על הרעב השוכן פה. נוגה הסתכל בפרידה שחייכה אליו בכתפים חשופות ותפארת הסֶבל בפניה. אף־על־פי שפרוטה לא

היתה מצויה בכיסו תבע מהן שיאותו לקבל ממנו הלוואה קטנה בהציעו לקנות בעדה צורכי אוכל בחנות.

מעונו של ברין היה ברחוב הסמוך. מצא אותו לאחר עבודת יומו. שתקן, מכונס, יחף ובלי כל אותות שמחה שרסין העיד בעצמו לאחר עבודת כתיבה. דיפדף בעיתונים וסינן עליו מבטיו המרירים. בהרצות רסין בקשתו להלוואת פרוטות אחדות נתכרכמו פניו הצנומים ממיאון ושפתיו היבשות ביטאו אותה איבה עיוורת שמילאה את ספריו. רסין תמה על העדר זה של רחמנות וריעות לאדם שהיה יכול להחשב כידידו, והעביר מחק על אישיותו. לא ראה כל צורך בתוספת גיליונות היסטריים של ברין זה המתגוללים כביכול על חמס העולם ועל הצדק הנרמס. הסתכל בעורפו הכחוש, בפניו המלאים לענה, בספרים שמילאו מדפי ארונו וניקיונם המזולזל, עליהם פרושה היתה נפשו העויינת שמחות וצחוק. בחמקו מן החדר ראה מבעד דלת המטבח הסלוקה את ידידתו, חגורה סינר המטבח ומתקינה קציצות בשר ברוטב ואת חגי משחיל חבל ברגל כיסא.

ובדרכו לפרנק הרהר מתוך ייאוש שמן הראוי היה להעביר באש את גיליונותיו שכן אלה מתעבשים בתוך קופסת הצנימים. הצייר במקטורן העבודה מרובב סממנים היסב לפני העמוד והשלים במכחוליו את ירכיו המסורבלים של גוף אשה בוורוד נוזל. הניח את לוח הצבעים על ברכיו, הציע לרסין את סיגריותיו, צמצם יפה את מבטו באקט הדשן, ונכון היה להתגדר קצת בשיחה עם רסין.

– פרנק, הפסיקו זה כולו עצבים. מוכרח אתה להלוותני גרושים אחדים. אנא אל תרבה בשאלות. עלי לקבלם וללכת ואת השיחה נגמור בערב.

– אין לי מאומה. התנצל הצייר בעצב, אשתי היא הקוצבת לי גרוש ליום לעישון. אנא תסור אלי לפנות ערב. אשתדל למענך.

רסין כסס ציפורניו, הושיט עיניו על הפסלים שפארו את המכולת והצמידן בפני פרנק נואשות ותובעות.

צייר זה שהעניות הורידתהו למעלת סבל בבתי הנתיבות הפרי־זאיים, והמתכלכל בימים רעים בסוכריות שמחירן סו – הבין יפה לרסין. נעלם לסדנת אשתו והביא משם פרוטות אחדות חיוור ונרגז.

החנוונית שלקחה בעבוט את שני שעוני הזהב של הנערות, התחננה בקולה לרסין שפרוטותיו השאולות היו בידיה שיהא הוא

מבאי חנותה התמידיים. לפני עמודי אולם הנוער לקברט שח ערבי על שק את תפוחיו, נשורי רוח או גזל; ורסין בחר מהם רקובים, בוסריים ועלה לפרידה שקמה בינתיים ולבושה במקטורן בעל שרוולים בנדיקטיניים והכשירה את פניה לפני הראי. הנערות סעדו, מצחקות אגב העלאת קטעי זיכרונות ומתונות בתיאבון. רסן עיין במכתביו של וון גוך שפרידה עילעלה בהם קודם לכן, בהעיפו בראשי הנערות שנבדלו בגוש שערן, בנוגה־עיניהן ובשירטוטי פניהן. של יָנָה מסוגננים קודרים, סלוויים, ושל פרידה גזעיים עליזים וניצתים. שמע מפי שתיהן הערצתן לוון גוך וזעזועי השתתפות לנישואיו עם הזונה, להטפתו בין הכורים ככומר עני וללבטיו הקשים באמנות.

– זה היה, אמר רסין, מעין ישו שנצלב על פֶּז׳יָיו והוקע בתור אִינְטֶרְיֶריו.

שכנתן הפעוטה הופיעה. הנה תלמידה עלובה בסטודיו לתיאטרון – ביקורה בצהריים נעשה למנהג ולהרגל. בבקרים היתה נערה זו שוטפת ומנקה חדרי משרד בהביאה קורבן למען אידיאלה התיאט־רוני, ובערבים שמה בפוך פרצופה הצנום, טלאים מצובעים על גופה, מכוונת קולה ועוויותיה לפי נוסח דומה ומסוגנן שקבע הבמאי לכל חניכיו – ומשתתפת מעל הבמה בתפקידים ארעיים, מהם נרגשים מעוררים חמלה ומהם מלאי שרז׳. עתה עייפה היתה. עפעפי־עיניה אדומות, קמוטות וכלות לשינה. שערה דהה מאבק ופיה שנפגם על־ידי חסרון שיניים זוויתיות לא קיפחו את רהיטות פטפטנותה וקולניותה.

סיפרה על משתה רופאים שהוזמנה אליו בכבוד הראוי. הם זללו וסבאו והיא גמעה בקושי חצי כוס יין אדום ושיעשעה את האורחים במונולוגים־חיקויים מוצלחים עד הנץ השחר. הנערות נדו לה בחיוך נלעג. היא מסיחה כמה אינטריגות – שבין החניכים והחניכות – בסטודיו, קורצת בעיניה הזעירות לרסין, צולעת, פטפטנותה לא פוסקת, פרשה לישון.

רסין שלח ראשו לאוויר שבָּשׁוּם היה, כחול, מוצף שמש וריחות אביב והפציר בנערות שתתלווינה אליו לטיול. ינה – פקחית, שמאורעות ריעותה גלויים לה האיצה בפרידה שתתלבש שכן חדרה נועד היה לפגישה עם אחר. פרידה באדרתה הירוקה בנעלי זמש מרופטי הצלעות, תלתול שערה השחור מגובב על מצחה, נוגה

עיניה הולך לפניה חייכה לרסין כאשת כרך גאיונה חמודה – האוצרת מאווייה ואהבתה בטקט ובתרבות.

ברדתם מעל המדרגות פגעו בבחור לבוש מכנסים רְכוסים ומוקים, חסון, מפזם, חסם לפניהם את הדרך במקלו המסוקס מלימון. זה היה פקיד הטלפון ויסמן שפרידה חשפה בו מבט מלא תום וברי־אות. ורסין שחיבבו מראשית בסמכו על טעמה לא נתאכזב. גילה בפניו רחבי הגרם, איתנות, אכזריות מדומה, ילדותיות גדושה, ובעיניו סמוקות השמש נבעו כל אותן הסגולות.

– מחר אני מביא שק תפוחים, חייך, זה הקטיף מעשה ידי הוא.

איחל להם טיול נעים, אחז במדרגות ועלה ליַנָה.

עברו את מחסן המוסיקה. הקלסיקונים בחלון הראווה נתחלפו בבני בלי שם ובמחולות מודרניים. זכרו את מתק הלילה, וידוייהם ונשיקותיהם שמגור סתום ריסס בהן. בעברם את סוכות־הפרחים העדויים גוונים חיים תלתה בהם פרידה את בבות־עיניה הרוטטות.

– ידידתי, אמר לה נרגש ומתנצל, במה אני יכול לגמול דורון של צרור פרחים?

לפתה ידיו, מחרישה מסוערת ומתרפקת.

הם הגיעו אל החוף. ישבו על מרבד קונכיות, ואצבעות ידיהם שלובות שאפו אוויר הים שהשתרע לעיניהם באולטרא־מרין צונן ועמוק כטון אחד הרמוני וממוזג. הסתכלו בספינות מטען שפרשו מפרשיהן על האופק ובהיות מטענם כבד נראו בצחורם כאלבטרוסים מתנודדים. עם בת נאווה משכילה זו שוחח רסין בחירות משנה. עיניה הנוגהות, עירנותה החיה, שכלה הבהיר היו מסגרות זהובות לנופותיו ולאסקיזיו שרשם ולקטעי־מחשבה שנפלטו מפיו כשהם רעננים ורוססים.

כשחיבקה ונשקה לעין הים חש בה אותו ציות מתרפק שהיה סגולה גם לְמד״יה. היא סלסלה שערו, השיבה נשיקותיו בחמימות כפולה וחזה היפה, גדוש רוך ותשוקות סער. היא רצתה להיות בעיניו נאהבה מאוד וגם נערצה מאוד. תיארה לפניו את ילדותה שרצופה היה אהבת האב, שהיא נחלה ממנו עיניו, תבונתו ואצי־לותו. זה היה מעשיר את בובותיה בשמלות רקומות בסלסלות ואותה בדברי חן שלא חסרה בהם גם הוראה עמוקה. היא עמדה קצת בצד, פניה יפו בחומרתן ורסין העריצה בכבשו ראשו בחיקה המפרכס. היא סיפרה על בחרותה. מלבלבת, מעריכה כראוי את

יופיה, ממתנה את גנדרנותה, היתה בכל זאת סולדת מבחורי הזהב שהיו כרוכים אחריה. התעניינה בלב ונפש בבעיית המעמדות ומצאה נחומים ויופי רק באמנות.

– לא אתיהר אם אגיד לך שהתחנכתי על מיטב השירה והפרוזה הקלסית והמודרנית. הם לא שימשו לי חומר קריאה כדי להשכיל, כביכול – כשאר בנות גילי. צמאה הייתי להם, והם סיפקו לי שפע ספקות, שמחות וגם תשוקות עזות לחיים סוערים. ובחפשי אוהב שיהא אישיות בעל נפש נמצאתי, תמיד בודדה. לא אעלים מפניך שמאורעות אהבים קלים עברוני, תמיד הייתי מוכרחה להיות נערצה ונאהבה.

הליטה פניה בשערו מבויישה ונרגשת ורסין, שלא קנאי היה, לא חשק לדעתם. סלח היה כדי לכפר גם על עוונותיו הקטנים. נשק גבותיה הנפלאות וסח:

– ים זה, שמים אלו, עיר בתולה זו, סבלי ואהבתי אליך חמדתי – הם אושרי השלם. הזיתי תמיד על אותן נשים נפלאות שבזכות אצילותן, גודל נפשן, רכותן ואהבתן שיגשגו כמה מאישי האמנות הנאדרים. פרידה, אין בי קנאות יתירה לכישרוני, יותר מדי סוגד אני לנשגב שאתייהר אף־על־פי שיפה הוא משל כמה מכישרונות הדור. אולם אוהב אני יותר את הווי הרענן. ימי מלאים להט, תשוקות עזות, ואותו יפי הצורות הנגלה רק לאמן. כן, שואף אני לתוכי עולם קורן זה על צלליו, נוולותו, יופיו, גיחוכו, הומורו, צערו וחדוותו.

שוקק הניח רסין מצחו על ברכיה, שפתיו נגעו בסרבלי רגליה הרכות ופרידה ליטפה פניו ובידרה שערו. הם ראו אושרם בליטופים תמימים אלה שסופם להט קשה.

בתי־רמות העיר העתיקה עטו זהב אחרון שהלך ודעך. כחול הים נשתבר לגליי קצף, רוחות קרירים נשבו מהם. רסין נשא אל הנערה שהצטמצמה בו פנים מלאי תשוקות כאובות מפתות שאכזריות גברית תססה בהם – שעצרה כל התנגדות. ושניהם רעדו בבשרם.

– כמהה אני עתה, אמרה, לחדר בדמדומי־וילונים כבדים, פסנתר, אח לוחשת, יין וסיגריות על שידה, פינוקים ושיחה רוויה.

בהתרגשותה גדלו בבות־עיניה סרטי שערה נפרעו ברוח ושפתיה החשקניות נפתחו. על כל אלה העתיר רסין את נשיקותיו.

הלכו משם ואהבתם פרושה על פניהם. גמעו את זיו הלילה

שקלח על נוף הרחובות המשתלבים. נעשו עגומים בשל הדרך שארכה ושוממה היתה, ומתוך הרגשת צניעות בחרו בסמטאות צדדיות. עיני האנשים הסקרנים גרמו להם עינויים. ינה נעדרה אבל עקבות הלך רוחה ההיסטרי ניכרו בחדר. פרידה הסירה ברישול אדרתה מעל כתפיה מול הראי היטיבה שפתיה בכרמין והמסרק שגיבב שערותיה שבודדו נשר תכופות על הרצפה. רסין גחן והרימו, נעצו בסלע תסרוקתה לפתה בזרועותיה החשופות והצמיד פיו לשפתיה. היא לא עמדה בפני נכאי אהבתו ששורפים ומפתים היו. הבליעה את עצמה בזרועותיו ולא קיפחה הכרה, חשק, אהבה ורצון.

≈ ≈ ≈

למחרת הלילה נפתע רסין שישב לעבודת ספרו שהוזנח מכמה שבועות על־ידי כניסתה של מד״יה. לבושה היתה אדרת חורף אפורה שנתעדתה שרוול וצווארון פוקה, כובע ספורט מופשל שוליו שסיגנן פניה החיוורים. כתמיד אלגנטית היתה, עיניה שיפו בצערן הביטו תוהות מבעד טבעות כחולות ומכאוב קרוש בשפתיה המלאות. היא עמדה בריחוק מקום ממנו. ידיה נעולות הכסיות שלובות בחיקה וחולה, מתגעגעת המתינה לסליחתו ולפיוסיו. אלה לא באו. רסין מעולף היה מאהבתה הגאה של פרידה והנוחם אכלו בהסתכלו, עשר אצבעותיו בשערו – בנערה אומללה זו. הוא דיכא אהבתו, חיבתו ועירנותו אליה בהיותם עוד בחריפותם. התרומם ממקומו ופינה למענה את הכיסא היחידי בחדר המשותף. היא נשתפלה עליו רצוצה, גאוותה ויגונה. בעמידה רשם על ריפוד השולחן סמליו האהובים, לא יכול לשאת מוסר עיניה ויתמותה והמתין, בלי דעת למה. היא קמה מהכיסא, הסתכלה רבות ועמומות בפורטרט של רסין מעשה ידי פרנק שהודבק לקרטון, פסעה משם לצד מיטתו, ישבה על שפתה, חלצה כסיותיה שנשרו לרגליה, הליטה פניה ופרצה בבכי קשה.

– דני מה עשית לי?

שמו מבוטא בפיה – הרתיתו, בזכרו כשזה בוטא ללא ספור בפינוקיה ובעדניה בעצב, פחות אדישים מאלה. הוא ישב לצדה, סילק ידיה מעל עיניה, הכיר אותה בוהן ימינה המצולקת ואימצה בחיבה הקודמת כדי לעצור בהתייפחותה. היא נתקפה ברפיון וציות

שבהם הורגלה עד יום עזבו אותה. נשקה לו רבות והטעימה לו יופיה, אמונה ונשיותה. הוא נכווה מהן, לא הושיב גמולן ולא רצה בשום פנים לאהוב שתי נשים. עיניה היפות בנוגה הדמוע המתכלה בו ולמען להשיב לבו תינתה לו יסוריה:

– דני, באימון עיוור התמסרתי לך, נתתי לך כול היקר כה לאשה. נפשך היפה, לבבך הטוב חוכמתך – הם שהבטיחו לי אהבה קיימת. התאמצתי תמיד להיות ראויה לך בקבלי עלי את טעמך ובלי לקבול אף פעם על התנהגותך שמוזרה היא עד היום בעיני. הרחקתי הרבה צעירים וטובים שאיחלו להם לאושר לשאת אותי לאשה, אולם אתה גזלת את שנתי, את תיאבוני – ואת רצוני שברת כקנה קש. דני, שבוע ימים שכבתי במיטה חולה ורצוצה מידיעת האסון שהגיעה לי מן הבית. דע לך שאחותי פרנקה הרעילה את עצמה בשל אותו פנקסן נבל שפיטם אותה שנתיים במכתבי אהבה ולבסוף התחתן עם אחרת, חייטת חשובה מסלון לימודיה. דני, לא באת אפילו לבקרני אחרי שנת אהבה כה עזה ונאמנה.

היא גוועה בבכי ופרכסה בכל גופה על חזהו. הוא נשק פניה הדמועות וגם בכיו חלחל בדבריו:

– מד״יה, מאמינה את שאומלל אני לא פחות ממך? חי אני בתוך סיוט שסופו יביא אסון עלי. אל תחקרי כלום, היי עדינה. אולם דעי שלא חדלתי לאהבך ואשוב אליך.

פניה שהוורידו בהתרגשותה נחו על חזהו נרגעות, חזה, מבעד מקטורנה־הקטיפה, השמיע כמו יבבות התייפחותה וכהרגלה האמינה לו. חקרה לשם האשה האלמונית שגזלתו ממנה, כינתה אותה ערלת לב, אכזרית והתייפחה מחדש כשזרועותיה לופתות צווארו. למרות צערו, לא יכול רסין להעלים חיוך קל שריחף שפתיו בדעתו שהנערות נעדרות עתה בחדרן לפי שיצאו הבוקר לטיול עם ויסמן בהזדמנות של ביקורת עמודי הטלפון.

עזר למד״יה לחבוש את כובעה, מחה דמעותיה במטפחתו, נעל כסיותיה וליווה אותה למעונה. בדרך חקרה על פרטי האסון של אחותה. ביום ההרעלה שרפה זו מכתביה שנצטברו במגירתה במשך שנתיים; נמנעה מלאכול; נפרדה מכל מכריה באמתלא שהיא נוסעת לדודתה בעיר הסמוכה; תלשה מראשה שערות וחילקה אותן ביניהם למזכרת נצח; השאירה מכתב ובו בקשת סליחה מהוריה על שמשאירה אותם לאנחות ותחנונים שלא להאשים את יולק ארוסה

במותה. רסין הסתכל בפני הנערה שאוויר החרץ הצונן חידש רעננותם. מלאי איבה היו לאותו בוגד שגרם לקיפוד חייה הצעירים של אחותה ודן את מעשה המנוחה לפשע נואל שאין לו כפרה.

– אותו פנקסן, יולק, לא היה ראוי שתאבד את עצמה בגללו. תמה אני על חוסר הגאווה בה ועל ויתור החיים שלא היו חסרי מנעמים ועניין גם בלי משכיל קרתני ועלוב זה. אתן הנערות, משהנכן אוהבות – הבינה מסתלקת מכן לגמרי.

הנערה החרישה קודרת והעיפה לפרקים מבטי יגון באהובה.

חדרה נעדר היה אותו נוי פשוט ורווי שהרנין תמיד את רסין. פיזורה, מחלתה, אכזבתה ניכרים היו בכול. האספרגלים בזוויות הכמישו ללא השקייה, עציצי הביגוניה על החלון התגוללו על הרצפה ועפרם שפוך; ועל שולחן הטואליטה נערמו, הסבוניה, קליפות תפוחים, קופסת הפודרה, מי קולוניה, משחת שיניים בצוותא עם ספרי מקרא בעצב מזולזל.

הוא הרתיח תה למענה, מרח חמאה על פרוסות הלחם ואילצה לאכול. אולם ישיבתם האינטימית חסרה משושיה הקודמים. לאחר שבלעה לעיסות לחם אחדות צנחה על ברכיו עייפה ומצפה לפינו־קיו. עיניה סגורות, ידיה על שוקיה סינן הוא סרטי־שערה בחיבה כהרגלו בעבר ונמנה מלהפגש בחיוכה המפתה ובעיניה הסולחות.

– מד״יה, את צריכה לשוב להוריך, לנחמם ולעודד עוד קצת את שיבתם שכה דוכאה בשל אסון בתם הבכירה. מד״יה, אני אבוא אחריך בעוד חודשים אחדים, סיוט זה שאני נתון בו יתנדף. לא חדלתי לאהבך, יקרה את לי כביום הראשון ואת לא תגמלי לי באחרת. קטנתי, את הולכת ורזה, לא אכירך כלל. צבע פניך הריחני הפך כתום, טבעות שחורות עונדות את עיניך היפות, הה, כמה נשתנית בחודש זה! הכה את אוהבת אותי, קטנתי!

ונשק ידיה בהערצה כמנשק כפות ידיה של קדושה. היא בכתה, נלפתה בראשה לחיקו, התרוממה העתירה על פיו נשיקות ורמזה לו שישאר אתה.

כה לוהטת, אומללה, אוהבת וכה מתוקה בקדרותה, שחסר־לב היה צריך להיות לולא סרב לה. בחצות הלילה הלך ממנה. עטפה יפה בשמיכה, נשק פניה החיוורים והחמיר דיבורו:

– מד״יה, בשבוע הבא את מפליגה מפה. כל דיחויים ימררו את חיי שנינו. אבוא אחריך בעוד זמן קצר. תני אימון בי! שום אשה

אחרת לא תאהביני כמותך!

כדרכו סרק את שערה לאחורי אזנה ונשק במצחה קר ושוקט:

– ליל מנוחה יפתי, יחידתי.

≈ ≈ ≈

ליד חלון ראווה שבו הוצגו דוגמאות גלופות של אמנות יפן וסין, המתין רסין לריעו קיבלין שנטל על עצמו להוליכו לאקוורליסט הפולני זבורסקי. זה משח אקוורליו לפי נוסחאות מינכן, אהב את מסתורי ירושלים וביחד עם אשתו, גם כן ציירת בטוש ובפסטל חזות־קדושים, גידלו עדר חתולים שכינסום לביתם מסמטאות הרובע.

במרחק מה מאותה חנות־נכאות התנוסס המלון "פטרון" מוגף כל תריסי הגלילה הירוקים שכיסו על משתאות שמנים, מקרי מוות ואהבה. דרך סורגי־המרתפים ראו אותה שעה את הטבחים הכושים בלובן מבהיק, מתקינים עופות ומנצחים בתרוודים; ומלצרים מפוסקי שיער בפרקים, עמדו בכניסה שפוארה בתבליטי חימר והסבירו פניהם המבוזקים פודרה לתיירי ארצות־הברית ואנגליה שפילסו באותו יום את רחובות העיר. תיירים אלה שהורגלו בארצם במיכניות מופרזת היו מתלהבים בארץ־הקדושה על יפי נופות ההרים ומצלמים בסקרנות דורסת אל כל שרידי הקדושים של שלוש הדתות שההשגחה העליונה קיבצה אותם בקריירה אחת והאלוהים היה מתגלה שם בשלושה סמלים: צלב, מגן דוד וחרמש הירח. אלה כביכול, השלימו בשל הערצה הדדית, המאמינים שנאו את אלוהי זולתם והכופרים התענגו של שלושתם.

באותו רחוב טלטלו ערבים עגלותיהם והכריזו בניגוני הקרן על תפוחים נשורים כעל קטופים, תגרים הציעו אלמוגי־מאוליק עץ, מרבדי־פרס בטרדנות וליאות. וסמוך להם חצצו בקורנסיהם אבנים לסלילת כביש, אביונים מבוכרה ומגרוזיה, תימני־עדן ההרריים וקוו־קזיים בצוותא עם בחורים מזי־רעב מפולין ורוסיה. משאת הנפש והמצוקה הכלכלית הן שרוממו עבודת־פרך זו לסמל התחייה.

הצייר בא. חיוכו יפה ופניו חיוורים. הקשיבו שניהם לקצב הקורנסים ונפנו להסתכל בתכשיטי יפן וסין שהיו תאווה לעיניים. ראו שם חלוקי רחצה של ארגמן רקומים פתילי תכלת, גרבי־

מטרונות זעירים, חרוזי פיפים ומשוחי הסוליות. קישוטי פליז הוסבו בכורסאות, מעשנים, בטנם צבויה ושדיהם שופעים. פסלי בודה של מאוליק וגברות יפניות מהודרות פורשות מניפותיהן ומבטיחות עדנים בזוויות עיניהן החייכניות.

– הסתכל, אמר הצייר, במערכות כלים אלה, בשמשיות המצו־יירות דרקונים, נחשים, פסיונים, ושיחי התה בניצתם. אופן רישומם כל כך מעודן שגובל הוא כמעט עם דיקדנס. מפליאים הם גווניהם האידיאליים ברכותם ובהשראתם האידילית. הפתוס, הדינמיקה, הדרמטיות יחסרו בהם, ולכן השפעתם על אמנות אירופה דלה היא, ומתבטאת רק בחיקויים עלובים.

צריפו של האקוורליסט מחופה היה חבלבלים טפסניים וסיפי־חלונותיו גדושים עציצים, מפני פרץ קול־ענות חתולים שהתגרו ביניהם. שעת צהרים היתה והצייר האכיל את חתוליו במעי בהמות דקות ובפסולת של גסות. ראה את אורחיו, החווה להם קידה אדיבה והציגם לפני אשתו ששכבה על מחצלת וחיבקה בחיקה המון גורי חתולים, ברודים, לבנים ופס שחור בין עיניהם, מנומרים ולכולם זנבות־מסובלים כלחתולי אנגורה.

הצייר בן חמישים, זקנו קלוש, עיניו שתויות ולבוש כלוליין בגרבי טריקו ירוקים, מכנסי פספסים ובכותנת צהובה:

– חתולי אלה, אמר ולא חדר להשקיטם בקראם בשמותם המשו־נים, חניכי הם. כולם אסופים הם. נאים הם בעורם, בזנבותיהם ובעיניהם שאני מנחש בהן את שעת היום.

אשתו – בת קמרהר לשעבר לבשה תמיד רק שמלות לבנות ונעלה סנדלים קלועים בידי נזירות. צנומה, גבוהה, צמותיה הצהבהבות סתורות על שיכמה – דמתה לאותן הבתולות היבשות והרוחניות של ציירי גרמניה הסימבוליים. דיר וגרינוולד – היו אלוהיה, ונטרה אפילו איבה לאימפרסיוניסטים כשרים כמו לייבל וליברמן.

כולם היסבו על המחצלות, קלפו תפוחים עישנו הרבה ושמרו על נימוסים חצרוניים. האורחים חננו בליטופים את גבי החתולים שהתנמנמו לרגליהם אחרי הסעודה הדשנה, הסתכלו רבות ואדיבות באקוורליו של זבורסקי שריח האסכולה נדף מהם, נשקו את כף ידה של האצילה, הודו לצייר וחמקו החוצה.

– הה, אמר קיבלין, לו שהינו שם עוד חצי שעה הייתי נחנק

משפעת פינוקי החתולים, דעותיה המעובשות על בת־הקמרהר ומאותה השראה הנזירית החמורה.

– ראית את שפמה וחתימת זקנה של אצילה זו, אמר רסין, יש ליחס להם הרבה משגעונותיה לגידול חתולים תחת ילדים, ואיבתה לאמנות החדשה ולחיים בכלל. חוששני שדעתה נגועה קצת. כמעט שלא הסתכלה בנו ולא הפליטה אף מלה. זבורסקי זה הלבוש כלוליין נודד, ערני וחי יותר ממנה ויש לתמוה על הערצתו לשלד אצילי זה.

– רצונך, אמר קיבלין, נגדש היום את מידת האכסוטיות ונעלה לשוורץ, טייח לפי מקצועו, בור גמור במדע, בספרות ובאמנות על אחת כמה וכמה – ובכל זאת משמש מצנט לאמנים צעירים ואוסף זוטות עתיקות בחיבה קנאית ועיוורת.

פאר כותלי־החדר של שוורץ – היתה תמונה ענקית קבועה במסגרת זהובה שהראתה פגישתם של יצחק ורבקה בשדה. לעבריה התנוססו טנאי־בגדד קלועי קנים מגווני. שאר הקירות היו גדושים רישומיו התנכיים של לילין. תמונות משפחתיות. פורטרטי מנהיגי האומה, צלליות מחיי הארץ פיתוחי נחושת מהמאה הי״ז, דיוקנם של רומנטיקאי גרמניה בפורמט זעיר ושרטוטי־פחם קנויים אצל קיבלין עצמו. מעל השדה התנוססו שברי כדים, כתיתי אבנים, שבר כידון מוצהב ששוורץ העיד עליהם שמתקופת הורדוס השני מוצאם. ומעל כנת קיר התנוססו מלאכים זהובים, יצירה הולנדית מהמאה הט״ו. שולחן מיוחד הוקצב לאטנוגרפיה, היסטוריה ומדעי הטבע. תיבה רפודה קטיפה ובה קבועות מטבעות מחוקות מתקופת החשמונאים. אותות כל האגודות הספורטיביות נעוצות בכרי־משי מפוטמים ועל שידה עמד אקווריום מרובע ובו דגי זהב. עקרבים שמורים בכוהל וזיקית חנוטה מטפסת על סלע. הגזוזטרה הפכה לגן. ערוגות, שדירות שתילי־קקטוסים יקרים, צברים מעוכי־המחטים, אספרגלים, ביגוניה, ורדים סיגליות וציפורנים.

על מוזיאון זה לדברי עתיקות, לזואולוגיה, לבוטניקה שמר שוורץ בחרדה דתית, וויתר בגללם על נישואים בצפותו מאשה איבה גלויה לסמלים מתים אלה והעדיף עליה חדר עתיקות שהקדיש לו כספו, זמנו ותענוגיו.

עתה השקה במזלף זעיר, לאחר יום עבודה, את קקטוסיו, צבריו ופרחיו. כילה את מלאכתו, בא לחדר עתיקות שאורחיו נפשו בו על

מחצלות, חנן את יצוריו המוזיאוניים בעיניו החולות ניער מהם את האבק במטאטא־נוצות, ישב על ידם, קיפל רגליו החשופות והעכורות במלט וסיפר להם על אוסף אוטוגרפיה. לדעתו, חרדים האישים המפורסמים על כל תג שידם רשמתו, ובשל הערצה עצמית שרק הוא יודע להעריכה ספג הרבה עמל לא אנושי עד שעלה בידו לקבץ מסכת של אוטוגרפים או פליטות קולמוס. שמורים בידו מכתבים שגורים מד״ר הרצל לברונית גרמנית, מסניגורו של ביילים, מהפקח ד״ר נורדוי, דוקומנטים מימי הפרעות שמסרם לידו המיניסטר היהודי באוקראינה לשעבר, חתימת ידו של חיים לוצטו שיצירותיו נשארו למענו חתומות עד היום והעתקות שיריהם של טובי משוררי הדור. הוא איננו מתבייש גם לאסוף בשקידה ובחיבה את אוטוגרפיהם של אישים פחותים במעלה, בקוותו שמסיבות הזמן ירוממום, וערכים קטנים אלה המשתייכים לאישיותיהם יתעלו ממילא.

עתה הוא מתאווה להשיג אחת מסקיצותיו של ליאופולד פילוכו־בסקי, צייר החצר של מלך אנגליה, וכשהעיר לו קיבלין שלאמנות הציור של בריטניה חשיבות מעטה בעולם נפגע קשה וכמבקר ותיק החל להטיח נגד כל הציירים המודרניים, בהתכוונו לאלה בארץ, העושים בלהטים אף־על־פי שבור גמור היה במושגים האלמנטריים באמנות זו.

– שוורץ זה, אמר קיבלין בטיילם לאחר הביקור ברחוב שהואר בברושיו ובשפע פנסיו, מסמל את החובבנות שהתפשטה בעיר זו. רוב תושביה נוגעו בסנטימנטים חמים לכל האמנויות היות וסופם שהם נעשים בעצמם אמנים.

הצייר קבל על בדידות, על שעמום. העדר מוניטין מנע ממנו כניסה לבית הגון. רסין הסתכל בריעו. פניו לא גלוחים, עיניו הכאו־בות, שערו הלא מסורק העידו על נאמנותו העזה לאידיאלי־אמנות שינחילהו בעתיד את הכבוד הראוי. רצה לקרבו לפרידה. אולם היסוסים סתומים מנעוהו מדבר בחברתו עליה. סח לו שמד״יה מפליגה למחר וקיבלין לא חקר כלל לסיבת יציאתה הפתאומית, פרש לצריפו והשאיר את רסין נוהה אחריו מוזר ומהרהר.

≈ ≈ ≈

כורעת, ארזה מד״יה את שמלותיה במזוודה מעור תנין מזויף בהשיבה לאהובה ברכה רפה. שמלות אלה, סלסלות אלה, כותנות ורודות וסגולות אלה שקפלתן בתנועות מיכניות שמרו עוד תבנית גופה, חמוקי אבריה העירומים וריחניות גווה, ורסין בהסתכלו בנערה הכורעת הבליג מתוך דכדוך על רצונו לצוות עליה שתשאר.

עזובת החדר לחצה את לבו. שמשייתה המצוירת נשים יפניות התגוללה פרומה, על ערימת מכתבים קרועים – זוג כסיות זמש בלות וקודרות – העציצים השבורים.

התקרב אל הנערה חיבקה בעדינות ובהכרת חטא:

– מד״יה, אני משביעך שלא תצאי מפה מלאת רוגז וצער. פרידתנו היא זמנית והכרחית. עלבון יהיה לך ולי, אם ארבה להבטיחך שלא חדלתי לאהבך אף לרגע אחד. החרישה מבלי להציץ בו. הקימה, הושיבה על הספה, לפת צווארה ונשקה ברטט:

– יקירה. רצוני שנחוג ליל אחרון זה בכל רֵעותנו היקרה ובאה־בתנו היפה. שמחה היי, חושקת ונאה כלפנים.

השאירה קפואה, ידיה בחיקה ונעלם. הביא סרדינים, לחם, חמאה, יין, פירות. על השידה מפה לבנה, ערך עליה הכול, הדליק נרות בפמוטים, והחמיר עם מד״יה שתתקשט באותה שמלה שבה באה לראיון הראשון שיעד לה, עזר לה להסתרק ולהתרענן. היא צייתה לו אבל פניה לא הוארו בשחוק.

לאחר שמד״יה גמעה כוס יין חריף השיבה לסעודה את קסמה האבוד, סיפרה על הריפרודוקציות – דורונו שהצפינה יפה בין חפציה, דרשה ספרי מקרא בזמן המסע, הוסיפה למזוג לעצמה יין וזעמה כשרסין מנעה בעדה לשתות. התייפחה קשה, כוס יינה נשמטה מידה והתרפקה עליו בחנקה אותו בנשיקותיה. פתאום דחפה אותו ממנה באיבה, מזגה לעצמה יין ביד רוטטת, פרועה, משולהבת קפצה על כיסא ויפה, שבעתים מתמיד, נאמה לתהילת אסונה ובגידת הגברים. התייפחותה לא נתנה לה לסיים יצקה את היין לתוך גרונה הצטחקה בפריצות ובפוזה של בוז וגאון פוצצה את הכוס לכותל. קפצה ממקומה, התנודדה על הרצפה, קרבה לרסין וגוועה בזרועותיו בנשיקות אש.

רסין השכיבה ברוך על הספה, לקח את היין שנשאר ושפכו

החוצה, שב אל הנערה והחל לפכחה משיכרונה ברעננו את פניה הקפואים במי קולוניה ובהרטיבו את ידיה במים קרים. הרגיע את רוחה המסוער בכינויי אהבה, בתחנונים ובאיומים שילך ממנה אם לא תבליג על היסטריותה. השעות ניגרו ורסין עוד סעדה באורך רוח, בליטופים ובנשיקות. וכשהציע לה לטייל קצת בעיר במרכבה נאותה ברצון. עטפה באדרתה, חבש כובעה וחבוק אתה הוליכה לתחנת המרכבות הקרובה. ציווה לרכב להשמיט את הכפורת ולהו־בילם לשפת־הים מתוך נסיעה מתונה דרך הרחובות המרכזיים. לפותה בתוך זרועותיו הסתכלה הנערה ברחובות השקטים, ששה על הבתים הנוספים שהוקמו בזמן שהותה, על הכבישים החדשים שנסללו, על בתי הקפה שהתקשטו בפנסי חשמל צבעונין, ועל שתילי העצים שמקצתם החלו לגדל אמירים ומקצתם נכמשו. נדה בראשה בצער: מחר בשעה זו לא תראינה עיני רחובות אלו שכה הרבינו לטייל בהם ושכה נעשו לנו לזרא. בתים צעירים אלה שאהבתי אותם על ריבוי מרפסותיהם ורעננותם. זוכר אתה, דני, לילה אחד כששבנו מטיול אצל הבידואים שתקעו אוהליהם אחורי העיר, שתינו גזוז שריח קולוניה היה לו. ואחרי כך התעלפנו כמעט מריח הקודש של תאני־הפרא שמילא את חדרי. אימצה פניה לחזהו ובכתה:

– ולבי מנבא לי שלא אוסיף לראותך, לא את עיניך שגזלו שנתי ומנוחתי, לא את חיוכך, ולא אוסיף לשמוע דיבוריך שנסכו עלי שיכרון, שעיבדו אותי ומחצו אותי. דני, הככה נגמרה אהבתנו. מלה אחת מפיך שאשאר ואני מסורה לך כלפנים. הה, אינני מאחלת לאשה זו שסופה שתבגוד בך שתטעם צערי ויסורי.

הגיעו לרחבת־הים. בית הקזינו התנוסס לעיניהם עזוב וכבוי בגזו־זטרותיו, קרעי וילונות מתנפנפים בהם – והזכיר סתיו עגום. הם ירדו מעל המרכבה, התיצבו חבוקים מול הים שחמר בקצב מתון תחת שמים זרועים כוכבים, ראו את האוניות העוגנות המוחרזות אורים שאחת מהן תוליך למחר את אהבתם, נפנו לשפת החולות שהתענגו בקונכיותיהם ושריפדו להם פעם משכב־עדנים פרוץ וטבעי. שילבו כפיהם ופרקו זה לזה אצבעותיהם במכאוב.

הם חזרו הביתה באותה המרכבה. מד״יה נתקפה התייפחות ורסין נשק את שפתיה שהיין הצריבן, הפציר בה שתרגע בהזכירו את הרכב הסקרני העד למחזה זה.

בעלותם על משכבם תיאר הפילוסוף הצעיר לאהובתו היפה, נערה ראשית במחסן לקישוטים בעבר, את חיי אושרם בימים באים:

– חורשת ערמונים, נווה קיץ חבוש רעפים אדומים, נדנדה, באר עם קילון, גינת פרחים. אני מורה בבית אולפנה לפעוטות ואת אשתי האהובה מגדלת ילדינו המתולתלים יפי העיניים והנבונים, מפקחת על ספרייתי הכוללת רק ממיטב הקלסיקנים ובחסותך אכתוב ספרים שיקנו לעצמם מוניטין קיימים.

הנערה נמוגה בבכי הבליעה את עצמה בזרועותיו והעניקה לו את נשיקותיה הכי חשוקות והערבות.

בבוקר השכימו עייפים, מפוכחים ומדוכדכים. היום הסואן והמאיר השכיחם את הזיות הלילה והאונייה המתינה להפליג. מחרישים סעדו קלות ונסעו עם המזוודות לחוף המשולל נמל. האונייה נראתה באוויר הצלול בארובתה המקטרת ובצבעה הלבן. הם טיילו לאורך הטיילת, הביטו בתפוחי הזהב הרקובים שנפרצו מהתיבות וצפו בנחשול ים עכור. צווחות הסבלים שטילטלו חביות מליחים, קללות גסות של פקידי הנמל המסורבלים, כל סיאוב מעליב זה, נטלו את דיבורם.

– הגד לי דבר־מה, תבעה והציצה בו עזות.

הוא הוציא מכיסו צילום זעיר שנעשה על־ידי צלם רחוב וגדשו בעפרון על זרועה. היא נטלה אותו וקראה את הכתב הבהול. "לאהובתי, לרעיתי, ליחידתי". חייכה בעצב עמוק ודמעות האפילו את עיניה.

התנשקו באחרונה ללא דברים כשלבה מכורץ בהיותה נאלצת לרדת תיכף לסירה שחיכתה לה וידיה מלאות פרחיו.

הסירה הלכה וחתרה לאונייה, הנחשולים שהחלו להתגעש וניבאו סופה קרובה בלעו אותה רגע והעלוה שוב על דבשותיהם המקצי־פות. רסין קופא, נהה אחרי מטפחתה של מד"יה שהתנפנפה בשמש ככנף ציפור לבנה. אחר התנדפה גם זו. באור הרב נראתה רק הסירה הנישאת על הגלים הגועשים ומתקרבת לסיפון האונייה. דרך משקפת ששאל אצל מלווה שנהה כמותו אחרי מישהי שבין המפליגים – דימה לראות בפעם האחרונה את מד"יה מטפסת בסולם האונייה, את אדרתה המנומרת ואת כובע הספורט בראשה. רטט צער עברוהו כשהרהר שאולי לא יראנה שוב לעולם.

הלך משם והתערב בין אספסוף אכסוטי, תגרני, הומה, מזמר ומסואב.

≈ ≈ ≈

חודש ימים באו אל רסין אגרותיה של מד״יה מלאות געגועיה, אהבתה, זיכרונות עדנים וכמה מאימרותיו שהשמיע באוזניה בשעות התרפקות. והוא צירף אגרות סגולה אלה לגיליונותיו ששבתו וביחד אתם הצפין זוטות יקרות שמד״יה השאירה לו דורון, חנן כל אלה חיוכים עצובים ולא נתן להם פיתרון. לא חדל לשגות בדיוקנה, תוהה, נבוך וממתין.

הוא רווה את אהבת פרידה מבוהל וחרד כרואה שואה. באצי־לותה, ביופיה, בעיניה, בנפשה מצא את תכונות־גזעו הנערץ והמקולל. בינות למגור, מיסתורין, מחלצות ארגמן, קטיפות, שיראים, עדיים, יהלומים, צניעות טופחו במשך דורות ובנערה זו לבלבו בהוד אחרון, הרעיפו בשמם הפראי ונסכו על רסין הנכסף שיכרון ונשייה ערבים.

גשמים נתכו בברכה ובשטף. הים הסתער על העיר, מילא את רחובותיה המון־גליו וקצבו האדיר. סתיו הארץ לא הפחיד את עונייה – בשמיו היתה צפונה ברכת השדות.

ינה נעדרה. היא אהבה את ויסמן אהבה היסטרית והלכה אליו ברגל לתחנה הקרובה. פרידה סרגה לעצמה סודר־פתילים שחור, קבעה בשוליו כוכבי צבעונין והקשיבה לרסין שהטיל ראשו בחיקה וסח לה על רֵעו מנוער – הצייר קיבלין:

– עתיד הוא להכהות שמיו של שאגל ולהדמות לאותו מַנה מַטִיס המקורי כולו בקומפוזיציותיו. אוהב אני אותו על הגיונו הצלול, על מרותו הנפשית הלא משוחדה על־ידי סיסמאות זולות מאידיאל – אמנות, טהורה וחמורה. את רֵעותנו שלא נפגמה במשך חמש־עשרה שנה הייתי מכנה אירוטית, שכן הפרינו זה את זה בגבורה, בספקנות, בהערצת הנשגב, בהומור ובחירות. כשהתחיל למשוח באקוריל גרוע על גיליונות נייר ענקיים נטל על עצמו להתחרות עם אלה הציירים האיטלקים שידעו לצייר ראשי נשים רק בפרופיל. אחרי כן ויתר עליהם והעמיד לעצמו דוגמאות וסמלים נעלים יותר.

כאן, רעבנו חודשים שלימים ביחד, ישנו על מזרן אחד, שבענו מרורים וגם שמחות. טקט מעודן ונפשי אנו נוהגים זה בזה. דקות מפליאה בהערכתנו ההדדית וחיבתנו הגדולה זה לזה שאת מקורה יש לחפש בילדותנו, שמרו על ריעותנו שתעמוד ברעננותה.

כיום כישרונו ואישיותו של ריעי, מבגידות קלסתר פניו הסגלגל, עורו הצהבהב והקלוף, עיניו המלאות אור ובינה ופיו היפה, הגותו הרוויה וידיו המחוטבות מעידות על כך.

פרידה שמטה סריגתה, ליטפה שערו ושאלה:

– מדוע לא הכנסת אותו לכאן עד כה?

ראשו על ברכיה לא יכול היה להסתכל בעיניה ובחיוכה, והשיב מצוער מתוך היסוסים סתומים שהציקו לו.

– הצטנעותו בשל שקדנותו בעבודה וגם מקרה רצוי, לא עזרו לי להכניסו עד כה אליך. היא קמה והתקינה סעודת צהרים שכללה כרובית ותפוחי אדמה מטוגנים, ובסיימם קינחו בתפוחי זהב גדולים – קטיפו של ויסמן שהביאם שק גדוש. בהדיחה את הקדירות, סרטי שערה גולשים לתוך עיניה אמרה:

– דני, תביא את ידידך הצייר לכאן. שלושתנו רֵעים טובים נהיה.

– טוב, השיב רסין מפוזר.

שיחה זו העמידה צלמו של אחר לעיניהם. ובאותה לילה נחלצה פרידה הרבה פעמים מחיבוקיו, החשתה, הביטה לתוך עיניו בחרדה, ראתה בהן רוך, אהבה והערצה, לפתה אותו בזרועותיה היפות ושאלה אותו אם נכון הוא לחיות אתה בפרישות גמורה ולאהוב את גופה כנשמתה. כשהראה לה שלווה גמורה וציות – נעלבה, התייפחה, כינתה אותו פייטן, בדאי, חשפה שדיה היפים ונסכה עליו חשק עיניה. אחר ירדו מעל המיטה, פשטה כותנת התחרים וצהלה בהשתקף במראה מראה גופה ההדור.

– משולה את עכשו, אמר רסין נרגש, לאותה ונוס שעלתה מתוך קצף הים. חמוקי אבריך נקיים מכל דופי שבצורה. היא הגמישה את גופה בריתמוס רונן שיוותה לו פוזות קלסיות שונות לפי הוראותיו של אהובה: ישבה על הספה הרכיבה ברך והגחינה ראשה לשלוף את הקוץ מכף רגלה. סימלה את תואר אחת הגברות, ובקפלה זרועותיה לקליעה – את זורקת־הדיסקוס, ובפשקה קמעה את ירכיה ובהפשילה ראשה את הלֶדה הנפרֶית על־ידי הברבור.

– יקירה, גופך המלבב מעורר בי את שלימות האות האולימפיות. מהרהר אני שזה עתיד להכמיש ולנבול ולכן עלינו להגביר את אהבתנו.

התרפקה עליו ותבעה:

– רצוני להשאר נאה והדורה כאותה אשה רֶקַמיֶה.

– רק האהבה יקירה, היודעת עלומים לא חולפים תאפשר לך זאת.

האמינה שאהבה זו בו היא. נשקה אותו רבות וביקשה פינוקיו עד שעת יום מאוחרת. למחרת היום הלך רסין לשחר את דיוקנו המת של הוגה הדעות הישיש צינברג. גופו מוטל היה על רצפת חדר עבודתו שבו שבק חיים בהיסבו בכורסתו להכתיב את מזכירו. עקבות התנהגותו ניכרים היו בכל רהיטי חדר, זה שהיה מוגף כאתמול בתריסי הגלילה הירוקים. ארונות הספרים שכיסו את כל הכתלים והמריאו במדפיהם אל הסיפון – סדורים לפי סוגיהם, מקצועותיהם ומספרם בדקדוק חמור. צילומי משפחה בתוך מסגרות משוחות לכה הראו מסיבות אינטימיות ללא צחוק וללא פאר. ליד כורסתו עמד עוד שרפרף קטן מכוסה אריג ירוק שעליו היה משעין המנוח את רגליו התשושות. השולחן מלא היה ניירות, דיו, עטים תחובים בתוך כוסות חול, מספג לא מרובב וידית־העצם, כלי שעשעו בשעת הגותו, והמשקפים שנשרו מאפו באחזו השבץ, לצדם.

על חזיתו של הנפטר, מזמש לבן, מוחזרת היתה עוד שרשרת־הזהב. חפתי־גומי מרופטים משהו בשוליהם הזדקרו מתוך שרוולי מעילו ואצבעות כפיו בעלות ציפורניים קמורות ומנוקות נחו על ברכיו הכחושות והגו.

ציירים, פסלים, צבאו על גוף המנוח, מקלות פחם ונייר בידיהם והתאמצו לשוות לגולגולת־ראשו החשופה קיפאון־מוות. הם מיצו קיפאון זה מתוך לסתותיו הצנומות, גומת סנטרו ומתוך בבות עיניו הרוויות דם.

רסין קרב לפרנק שלא רשם וסקר בחיוך את כתבי הפוזיטיביסטים האנגלים. זה שמח לקראתו והעירו על השחוק הציני המרצף על שפתי הצייר הרומנטיקן, נַרבַן, שרשם אותו רגע בעט נובע את פִיו הפעור של הנפטר. גוֹרַן, שמצוי היה בכל המאורעות הפומביים לא נעדר גם פה. כתום המראה המצער, לחש לרסין ולפרנק:

– קפדן זה המוטל מת לעינינו השאיר אחריו רק תלמידים ספורים לאנחות. נמצאים פה אנשים שהיו רוצים לקבור את תורתו טרם גופו הובל עוד לקבורות. הרי הוא נטר איבה קשה למשחקי כדורגל ועל משוררים צעירים אסר את הכניסה לביתו. יש להודות שתורתו זו, שהלהיבה פעם רבים, תלושה היא כיום מהחיים לגמרי. הסתכלו

נא בנַרבֵן זה המרוצה מאוד מעצמו, הריהו דורש הון עצום בעד פורטרט המנוח שצייר. בואו נצא מפה. למה לא פתחו את התריסים. ריח הנכות והצביעות יחנקונו.

אולם הם נאלצו להמתין עד שחניכי בתי הספר עם מוריהם יעברו בסך לפני הנפטר. מהם הניחו זרים מעונדים סרטים שחורים ועליהם פסוקים מתוך ספריו, והפעוטות שבהם הציצו בסקרנות משונה בפניו החנוטים של הבר־מינן. רעד עברם, השפילו עיניהם והזדרזו לסיים פולחן זה. שלושתם יצאו החוצה. היום שיחק לקראתם באורותיו ובגווניו. צפירות האוטומובילים ניסרו בחלל. התפוחים הזהיבו מעל עגלות התגרים, תינוקות חצו את הרחוב באופניים ונערות מפורכסות חלפו על פניהם והפיחו חמדה בלב. גוֹרַן הזמינם למוקה, גדוש היה קוריוזים והם היו מקשיבים בערנות.

– אתמול הייתי עד לחגיגת משתה כפולה, של קברניטי האומה, על מרפסת מלון "הים" ושל רעבי הלחם על גג בית מנגד. ראינו היטב את חלונות המלון שהוארו בצבעונין, את הגברים בפרקים ואת הנשים במחשופים עמוקים, מפורכסות בתכשיטים. ראינו את היין המתנוצץ בכוסות, את ציבורי הבננות, את הטורטים ואת הקידות שהגברים החוו לבנות זוגן בריקודים. הכעס והקנאה אכלו את הפועלים מחוסרי הלחם ובחור שחצן אחד קפץ על חבית ביטון והשתיק בנאומו הנלהב את צלילי תזמורת הג'ז: "את כספי הגוועים ברעב אתם זוללים וסובאים. הילולות אתם עורכים פעמים בשבוע לכבודו של כל ריקא נושא תואר ואנו הולכים ומצטמקים מחוסר לחם. בוש תבוש ד"ר גלעדי המחנך את הנוער ומתרפס כאותו כלבלב לפני כל סרח אשה. ואתה משורר הרעב המנצל את עוניינו; רעבוננו למען חרוזיך המוצלחים, מה לך פה בין בעלי כרס אלה". אולם באותו רגע פרצו שוטרים על הגג וביקשו לאסור את הנואם שהתבולל בינתיים בין הקהל, פיזרו אותנו וצלילי התזמורת חידשו תוקפם ועליצותם.

בכל זאת לא רצו לעכור את רוחם הטובה שהיום שרתה עליהם. גמעו את המוקה, עישנו ופרנק מלא פיו את הערצתו על קהיר:

– בבירת נילוס זו נצנצה תחייתה של העשתורת. פולחן דתי לתאוות־בשרים בצורות מאליפות. מצריות גמלוניות אלה הן מלאות מסתורי עדנים כספינכסים. סרבולת שדיהן ושוקיהן תאווה למכחול הצייר. החטא הוא שם מתת הטבע; הוא מתרונן שם על בתי העינוג

המודרניים ובקובות המסותרות שבסמטאות חבויות. שלושה חודשים גרתי בבירה זו במרתף. מצרית בוגרת, חניכת המיסיון הצרפתי שגרה בקומה העליונה היתה שוהה שעות שלימות ליד חלון סדנתי ומסתכלת במשיחת מכחולי על הבד. כינתה אותי פרופיסור – וביארה לי שהיא מבכרת על כל תכשיטי־העולם עבור התמונות המצויירות. חמודה היתה וחובבת אמנות נאמנה. לימדתיה רישום בפחם, ציור בפסטל – ונינת פרעה זו למדתני לאהוב. ריקוד־חושין היו נשיקותיה וגיפופיה וריח בשרה כמוסקט מתוק היה. לא לשווא עזב גוגין את אירופה ותרבותה הנאורה בשל בת־טהיטי.

חימוד שוקק זה את הנשים הביא את גוֹרַן – נכדו של הרבי מרוז׳ין לידי הרהורים משונים:

– כל זמן, נשא זה את אמריו, שנמצאות עוד נשים כשרות ונשים הבוגדות בבעליהן בסתר ואין החברה מגדה אותן, ונשי העגבים נחשבות לפי החוק לתועבת האנושות – לא תפתר לעולם שאלת האהבה. מקווה אני ליום שבו יוקמו מקדשי אהבה שיכניסו תחת חסותם את כל הנשים והן תתקדשנה לכל הגברים.

– לא צריך לשנות את המשטר הקיים, חייך הצייר. פיתויים רבים וקוסמים לו.

– לעולם, אמר רסין, אל תחשוק בקולקטיביות. לא באמנות, לא במשטרי החברה ולא באהבת נשים. ביטול האישיות יטיל על העולם שעמום כזה שסופו כליה גמורה לרוח. מוטב שתהנה ממה שהיום מגיש לך, ויותר אין לאל ידנו לקחת.

כילו לשתות את המוקה, גוֹרַן שילם מתוך ג׳סטה של בזבזנות, ירדו ממרפסת הקפה שהחל להתמלא ספסרי הבתים, ופרשו כל אחד לדרכו ולענייניו הקהים שהנם גם חשובים.

במעלה העיר פגע רסין בבַּסִיק הבן, רכוב על חמורו ופניו שקועים בספר:

– רואה אתה, אמר לו החלבן הפייטן, על גבי אוכף זה הספקתי לקרוא את טובי סופרי אירופה ומהלכו העצלני של חמורי עשה את עיוני מאלף – ובשכר זה אני חולק גם לו מהחוכמה שאני רודה מהספרים. יכול אני להעיד שחכם מאתונו של סנשו פנשו הוא. מוביל אני עתה חריץ־גבינה, עגבניות ומספר ביצים – מתנה לקיב־לין. לווני אליו.

רסין, מכתת רגליו בחולות אחרי החמור, הקשיב למאורעות של

בסיק.

– הפר הצעיר שנתחבב על כל הפרות בשל יופיו הורעל ברעל שיצקו לתוך הביצה כדי להשמיד את זבובי הקדחת – ובהמה זו אהבה דווקא לרוות שם צמאונה. בני גדלים כפראים קטנים. הכלב הנבל לא חזר, גניבות חדשות לא קרו, אבא מתעורר שלוש פעמים בלילה ובגרזן בידו הוא נכנס לרפת, הלול והאמבר. בעוד חודש ימים הוא נוסע מפה וחושב לחדש את הרפתקאותיו. אשתי מעתיקה, כרגיל, את סונטותי, ואני, עיניך הרואות מוביל חלב לעיר, עובד לסירוגין ואוהב ספרות כמקדם.

קיבלין עמד לפני פתח צריפו, לא מגולח, מחייך והאכיל יונים בפירורי לחם. מכל השכונה התאספו בבוקר ולפנות ערב יונים לפתחו. התקין לעצמו סעודה מהפירות שהובאו לו כתשורה וזימן את אורחיו, שנענו לו מפני הכבוד. הצריף שחולק לשני דיירים שונה היה בתכלית בסידורו ובתכונותיו. במדור הצייר ניכר היה הלך רוחו המפוזר. קרטונים משוחים התייבשו, מכחולים הורו בכד מים, עמוד הציור נשא עליו התחלת טבע דומם ועל מיטתו התגוללו ספרי עיון. מדור־דיירו הבהיק בניקיון קרתני, מנדולינה וכינור בתוך נרתיק והם על הכותל, עטיפת כרו צחורה, מזוודותיו הוקמו בתבנית שידה שנשאה עליה שבר־ראי, מסרק פגום, מכשיר תגלחת וגיליונות מצויירים.

– עגום אצלך, אמר רסין, העבודה מן הנמנע שתתברך פה.

– השהייה בכפיפה אחת, הגיב הצייר בעצב, עם מי שאטום לכל האמנויות היפות, עלולה לשגע אדם נבון ומרגיש, ועוד הוא מענה אותי בכזבים ובמאורעות־אהבים שאירעו לאחרים.

בסיק רכב על חמורו דרך שיחי־צברים גדוש דרישות שלום ודברי חוכמה. והרֵעים הלכו העירה. בעלותם במעלה העיר נתגלה לעיניהם הים זרוע נגוהות הירח, כוכבים רטטו בכחול הצונן, ברושים הצטיירו ברחובות הגולשים לים והאוויר רווי היה מתק תפוחים.

– ידידי, אמר רסין, האם ארץ זו בחורף איננה ארץ המוזות, האינך טועם בים זה, בגשמים אלה, הגות צלולה מהיופי האולימפי השלם?

הם הגיעו אל ביתו של ד״ר קהמֶק. זה מומחה למחלות תינוקות ולמעשי משובה עם אימהותיהם – היה גם חובב אמנות־הצעירים במחירים פחותים.

משהבחין קיבלין אור ירוק בחדר־האורחים של הד״ר התנצל לפני רסין ודחף את דלת החישוקים של הכניסה. רסין שוטט על המדרכה מהרהר בנוחם קל במד״יה ובהתרפקות רכה בפרידה. ישב על הכבש המגולף שהד״ר הביאו מחפירות־העתיקות, ראשו בכפות ידיו הזה במאורעות השנה האחרונה כבחלום לילה ועצב וששון עברוהו חליפות. רסין שרק בחיבה לכלב צעיר שפרץ מבית מפואר מנגד. זה קשקש בחגורת הניקל העונד גרונו וקרב אליו מנענע זנבו המסופר. רסין השכיב חרטומו המארך על ברכו, הציץ לתוך עיניו הרכות כשל איילה והעתיק עליו לטיפותיו. אשה צעירה, הדורה, קלה, גנדרנית, נראתה על מפתן אותו הבית ושרקה אל הכלב בהתרעמות. הכלב נחלץ מרסין ורץ אל גברתו שהלכה וקרבה ביופיה ובבשמיה. היה עליה לעבור את המדרכה שבה עמד רסין באופן שהוא היה יכול לעקוב יפה אחר שרטוטי פניה, הילוכה ובגדיה. הוא עשה זאת מתוך חשק וערנות. היא נפנתה אליו, נעצה בו עיני־דגניות והפשילה שפתיה בשחוק. כשהגיע לקרן הרחוב שרק רסין לכלב בשם שכינתה אותו גברתו; הכלב קלע אליו במשובה והתרפק עליו ברגליו הקידמיות. האשה הצעירה חזרה על עקבה ושלחה צחוק מלא תרעומת, רסין אחזו בחגורת הניקל והוליכו לגברתו. הם התחייכו עמוק, בחיבה ופרשו לדרכם.

בינתים יצא קיבלין ובדרך למעון פרידה סח על טעמו של הד״ר: הוא הזמין אצלי תמונה שתראה את העיר העתיקה טבולה באור שקיעה. התנה להרבות על הבתים זהב ועל הים צבעי־סגול מלנכוליים ואסר בפירוש לעשות בקומפוזיציה מודרנית.

הצייר נאנח:

– מוטב היה, להתקין למען עורכי דין, רופאים ולבלרים אלה, אידיליות, מראות סימבוליים, אפיזודות רומנטיות לפי דוגמאותיו של בֶקלין. לאמיתו של דבר זר לרוחם ולתפיסתם האימפרסיוניזמוס אפילו. הם סולדים בהחלט מכל הבעיות הציוריות שהאמן מסתגף בהן כל כך. כלימה וצער ימלאו אותנו בהרהרנו שסיזן, רינואר, פיקסו, דרין ומטיס מפארים את טרקליטי הבנקאים האמריקניים, והסוחרים בתכשיטי־שפחות בעבר.

– מסופק אני, השיב רסין, אם רשאים אנו לבזות טעמם של רופאים, מהנדסים ואומנים אלה. שכן נאדר הוא, קיים הוא, רב־יכולת הוא משלנו, הבודדים המפונקים. הם מחפשים באמנות רק

תענוגות לוואי ולנו היא היתה הווייה, תכלית, משוש ויסורים.

פרידה האצילה על חדרה שרוהט בעניות, טעמה, יופיה, נימוסיה וחדווה טמירה של מאהבת. עיני קיבלין אורו, הדם פרח בלחייו החיוורות וביישנותו ומבוכתו לא נעלמו מעיניהם. השהה עליה מבטיו השוקקים, חיוכו הדק שכן מוצנעים היו מעיניו יחסיהם של רסין ופרידה.

הרֵעים היסבו על הספה עישנו ושוחחו. הנערה הכינה תה, ערכה תמרים על שרפרף וחשה את עצמה יפה מתמיד, נאהבת ונערצה מתמיד. שיגרה חליפות מבטי התרפקות לרסין ולא גרעה עיניה המלהטות מהצייר הצהבהב שמבוכתו נעמה לה. בשעת השתייה כילכלו את דבריהם בפקחות ובסגנון קולע ומצומצם. נתגלה שהם מעריצים שלושתם את גתה, בטהובן, נפלגו בדעותיהם על יוצרים פחותים במעלה, העבירו את דמויות נשי־העיר היפות והחמירו בעיניים ובקלסתר פנים שיהא גם מצוין בסגולות יופי נפשיות. כשקיבלין אמר לה שראשה יאה למכחולו של צייר ממדרגה ראשונה נראתה מבוכתה גלויה לכולם. המסיבה נעשתה אינטימית, טובה וארכה עד חצות הלילה ועליה ניצח קיבלין.

– בווינה, סח הצייר, התרעיתי עם ציירת הונגרית ממשפחת אצילים שנתרוששו. במשך שנתיים בזבזה זו הון עצום שקיבלה חלף העדיים שנשארו לה מאימה על תיורי־לוקסוס באירופה ובארצות המזרח. כשהכרתיה רעבה היתה לפת לחם, רשמה בפחם, משחה בצבעים בכישרון נשי שהיה לה, מעודן וסימפטי. מפוארה היתה בעיניה־הערמוניות־החיות, בגזרתה הגמישה ובמהלכה שהעיד על מוצאה האצילי. כשטיילתי אתה על הקיי, היא עטופה באדרת פלוסין יקרה שהחלה דוהה, תלתליה החומים מבודרים על שכמה, תנועותיה עצבניות ורוחה מפוזר, ואני אזרח אנגלי, כביכול, שהמשטרה מחפשתו לגרשו מהעיר – העירונו את תשומת־לבם של כל הטיילים. את פרוטותי הדלות חילקתי אתה, תחילה מיאנה לקבלם מתוך יהירות אולם נתפייסה כשמצוקתה גברה. כשבאתי אליה בבוקר היתה פוגשת אותי במלים אלה שנשנו בלי הרף:

"קיבלין יקירי, לזלול אני רוצה, הרבה בשר לזלול" פעמים אכלנו ביחד ופעמים רעבנו ביחד. עורך־דין זקן ועשיר שהשתדך אליה, הציעה לה כספים שתוותר על הציור ותנשא לו. היסטרית, נואשה, יהירה, סירבה ומצאה מרגוע עולמים במימי הדוני.

ערנותה והקשבתה של פרידה אישרו לרסין שנתרשמה מסיפורו של קיבלין, ולא יכול היה לכחד את פעולתו גם על עצמו. תמה על קנאות זו של ריעו לישא חן מתוך עצב וחיוך בעיני הנערה ולא חשש לו – תחרות היתה רחוקה מלבו. להפך שש על שהוציאו מבדידותו ושימחו באישיותה היפה של אהובתו.

כשנפרד קיבלין מאת פרידה מלאו עיניו גיל ושפתיו הבתוליות הדקות שיחקו אליה ללא פיתרון והיא גמלתהו בבבותיה השחורות.

פרידה הרבתה בשאלות על כישרונו של קיבלין ורסין שחשש בלבו לצרות עין ברֵעו מילא פיו תהילתו. היא שהתה לפני הראי שעה מרובה, עלתה על מיטתה ושכבה שקטה ומהרהרת. רסין ישב על ידה, ליטף ידיה מהרהר ולא נשקן. ופרידה שהסכינה אליו כשהוא חושק, עדין, מלא נכאי־גבר נעלבה מאדישותו שסיבתו היתה מחוורת לה. פיוסיה התפנקויותיה עודדו שוב את רסין שהתאמץ לטשטש ערב זה והאמין ברגשותיה:

– בקיבלין זה לא הייתי יכולה להתאהב. הוא רצוי, סימפטי, יפה נפש אבל לא גבר שישעבדני. הוא כל כך בלתי חושני וחיוור כנזיר.

רסין כבש פניו בשערה והחריש. אכזריות הנשים פילחה גם אותו אך לא חשב אודותיה ורווה עדניה שתקפו אותו לילה.

≈ ≈ ≈

קיבלין עשה תסרוקתו, שיער צהבהב שנתלתל לפני מכתת־ראי של שכנו, שניגן סטקטות מזוייפות בפוזה וירטואוזית לפי העמוד. העיף על בדי הציור שנשאו אקטים שנמשחו על קרטונים ומילאו את מדורו: העיד בהם עודף של הלך רוח ומופשטות שהעמידו אותו על תכונות גזעו המכשילות אותו ללכת בעקבות האסכולה הצרפתית־חושנית המוגזמת בצורה זו שביטאה את קסמי מהות הציור.

אצטבתו עמוסה היתה צלוחיות שמן, שפופרות, צבעים וכיכר לחם בצוע. שהה אתם בשלווה גמורה. סעד בלפתו את הלחם בגבינה יבשה ושייר פיתותים למען היונים. בלכתו לשאוב מים בכוסו מן הדלי הרהר בפטירתו של אחרון המשוררים, ריינר מריה רילקה שידיעת רדיו בישרה אתמול לכל קוראי העיתונים. צריפו הקודר, רעבונו, אדישותו, החגיגה של שכנו, הגדילו אצלו את רגש היתמות, השתרע על מיטתו והתייחד עם "ספר השעות", מתנתו של

רסין, שכריכתו נשרה. לאחר שסיים את התפילות והזמירות פעם לבו, וגולות עיניו קיבלו את עין הזכוכית העגומה. ביגונו ובדידותו עלה לפניו דיוקן פרידה באותו נוגה שהמוזות החוננות מכתירות בו את יעודת־גורלו של האמן. הוא אמר לבקרה היום ולשתפה ליתמות שבשורת מות רילקה הביאה לו. קיפל את הספר בכיסו, נטל מקל הלימון שגלף בו אורנמנטים דקים ועבר את הרחובות נתון בעצב ובגעגועים שלא נפתרו עדיין.

פרידה מתחה מגבעות לבד על תבניות עץ, הסמיקה למראהו, תיקנה צווארון מקטורנה שנשמט וחשף פרק שכמה, ויפתה בבייש־נותה זו בעיני קיבלין יותר. הוא הסתכל בה בעינים נוגות כאלה שפרשו לה יפה את רחשי־הלב שבשל יהירותו וחשש יחסים טמירים עם רסין לא גילה לה עד כה. שפתיה הופשלו בחיוך, הראתה לו כל גמישות גופה בשוטטה על המרפסת והפצירה בו שימתין בחדרה עד שתגמור עבודה קטנה זו של גיהוץ. קיבלין נתכנס אצל עציץ האספרגל, מקום שאיווה גם רסין להשמיע באזני הנערה נכאיו: ומפוזר, מדפדף ב״ספר השעות״ שחילץ מכיסו המתין עד שפרידה תסלק עבודתה.

היא נכנסה לבושה מקטורנה האפור שהגיע לקרסולי רגליה ושיווה לתבניתה מראה לא שכיח. קיבלין העיד בה טעם מעודן ועצמאי, לא העלים זאת ממנה והיא חייכה אליו בזוהר עיניה כשמתבוננת במקלו המגולף. הוא בישר לה את מות־רילקה ולתמ־הונו ולששונו העריצה פרידה משורר זה ובשיריו הגתה כבתפילות.

– הנצרות בשיריו, אמר קיבלין, נזדככה ונצרפה לדת אישית. הוא אביר הנפש האחרון, פשטן כפייטנים הקדמונים ובכל זאת הגיעה תרבות שירתו לשיא גבוה. אינני מוצא כמותו בשירה בכלל ומוב־טחני שגם לא יקום יותר.

פרידה הסתכלה בו. פניו נתעדנו כל כך בהערצתו שעורם נעשה שקוף וזורח, שפתי העלם שלו פרחו על שיניו היפות וכולו רטט מרגשנות. היא חישבה את אישיות שני הריעים, של אהובה וצייר זה. פעמים האדירה עליו את רסין, מהותו הסתומה, צוהלת, טרגית, חושקת, הסעירה אותה והילכה עליה רפיון קשה, פעמים העדיפה את קיבלין על אופיו המתון שקטו וכנותו העתידים להתקיים.

היטיבה שערה, פניה בראי וזימנה את קיבלין לסעודה שתהא פשוטה כל כך שאין לו מה לסרב. ובלעסה את הכרובית המטוגנת

זכרה את רסין, שנעדר היה, ובחנה בזהירות את רֵעותו של קיבלין אליו.

– אהבתי אליו, אמר הצייר בדשנו את סיגריתו, עוברת לפעמים להערצה, וראוי הוא לכך מכמה בחינות. ספקנותו נובעת מיושר אֶתי נפרז המתחלף בהומור צלול ורווי. הוא אינו משולל גם תמימות ילדותית, יגון עמוק וסנטימנטליות טהורה – והכול במידה ובדרך של אצילות. ריעותנו היא כה אינטימית שהדיבור עליה קשה עלי מאוד.

הערכה זו ישרה בעיני פרידה וחננה אותו בעיניה הנלהבות. מכל מקום שרויה היתה בצער, אהבה את רסין ונמשכה אחרי הצייר.

אותה שעה באו ויסמן ואהובתו הקטנה ינה. הם באו מהכפר עמוסי דורונות למען פרידה. רעננים צוהלים וחשקי אהבתם בעיניהם ובפיהם. צניעותו האירוטית, גברותו החסונה ותמימותו הנפשית שלא קופחו מחיים מופקרים הוערכו מאוד בעיני נערה עירונית זו, שרגילה היתה לאינטלגנטים בינוניים, לפיקחות זעירה ולציניות. ובהיותה נלאה, רצוצה, מאוכזבת מכמה מאורעות אהבים התרפקה על גבר זה שהיה לא יפה, תמים יותר מדי, אבל טוב־לבב להפליא ובריא מאוד; וברצון רב הדריכה אותו בתרבות ובאהבה.

ויסמן התוודע לצייר באותו חופש הגובל עם מעט גסות אצל אנשים שאין נימוסי נפש חלים עליהם וקיבלין חשף בו טוב־לבב, אופי בזבזני וחוסר דאגות. יצאו אל המרפסת והמשיכו שיחם בסגולות הלטאות ששניהם אהבו.

הידידות התיחדו בזווית הספה בגיפופים, בווידויים חמים ובגילוי צפונות אהבתן:

– חתולתי, אמרה יַנָה, צייר זה נאה בעיני. פניו הם דיוק מפליא לאלה של אחותי הבכירה: אותו חוטם מגובן, פה דק זה וחיוך חנון זה. אני מנבאה לו התחרות מוצלחה ברסין. תסלחי לי שלא יכולתי להשלים אתו.

פרידה סתמה את פיה בנשיקות שלא תוסיף להטיח דברי בגידה.

– ואת קטנתי יודעת אושר עם ויסמן?

שללה בראשה הנאה אפשרות של רעיון זה והתייפחה לפניה בעצבנותה.

– פעמים אני מחבבת אותו על פראותו הטובה בשל חולשותי הנפשיות יותר מבשל רגשות נאמנים, ופעמים אני סולדת בו קשות

ותמהה כיצד הרשיתי שאוריגינל מוזר זה ינשקני וימלאני רפיון. חתולתי, כלום יכולות אנו לחיות בלי אהבה סוערת? בטוחה אני שאשתחרר ממנו.

הנערות קראו לבחורים, צהלו ביחד, קילפו תפוחים והחדר התמלא ריחם ועסיסם. ויסמן הראה דוגמאות משובחות של אכילה חסונה וסח אחד ממאורעות ההתנדבות שהוא היה גדוש בהם.

– לפני שנתיים עלה בידי אחד הטלפוניסטים הממשלתיים, בחור פוחז וריקא, לפתות נערה בנשף מחולות שכן היה זה רקדן משובח. יופיה של נערה זו היה עדין, נוגע ללב ויכול היה להשביח את אופיו המושחת של רוצח נפשות אפילו. לאחר שנה ילדה לו זו ילד מת – לאושרה. ונבל זה שהיה מארחה בצריפו החל להציק לה ולאלצה שתתמסר לחבריו הערבים חלף שכר שהוא גבה מהם מראש. אולם המסכנה הראתה אופי חזק ומאנה להשמע לתביעותיו. וכדי להתנקם בה הוציא עליה במחנה דיבת זונה וסיכן בזה את שמה הטוב לעולמים. בייאושה אמרה הנערה לשלוח יד בנפשה. במקרה העבירוני אז למחנה זה וחברי לעבודה בישרו לי את מציאותה של זונה בתוכם, דבר שהיה אסור לפי החוק והתמיהני מאוד. באותו ערב הוליכה אותי סקרנותי לצריפה ומצאתי אותה נחבלת ובוכה. עקבות פריצות לא הבחנתי לא בפניה ולא בדיבורה שהיה נאמן. עלה בידי להרגיעה ולהשפיע עלה שתספר לי את קורות אהבתה. כולה אמת, דמעות, הפקידה בידי גורלה ולא נתנה לי לצאת בלעדיה. עוד באותו לילה העברתי אותה למעוני. תליתי מסך והקצעתי לה תא מיוחד ואקדוחי בידי המתנתי לבוא מפתה. אולם נבל זה מוג לב היה וויתר עליה מתחת איומי להרגו אם יהין לנגוע בה. שבוע שלם הגינותי עליה בפני אספסוף העובדים שהסתערו על הצריף ודרשו שאוציא להם את הזונה שנועדה לשמשם. הנערה קיללה את יום הולדתה, רפיונה, יופיה ונמוגה מפחד הודתה לי על ברכיה ונשבעה שמלאך הנני – מה שהכחשתי. ברצותה לא להיות כפויית תודה רמזה לי שנכונה היא להתמסר לי. אני יסרתיה על כך והיא רחצה רגלי בדמעות חרטה.

העברתי אותה לעיר העתיקה, הלוויתי לה כסף שתוכל להסתדר באופן ארעי וכעבור זמן לא רב נישאה לפועל ישר האוהבה ומחשיבה. ומאותו זמן גם כשהיא פוגשת אותי בחוץ נאלץ אני לסור לביתה ולהתכבד בריבה.

הם ראו במעשה זה עלילת אביר. ובהיותם עייפים שיגרו מבטי הערצתם לויסמן שכולו כוח לא מרוסן. שעות שלימות הרצה לפניהם בחירות מפליאה את מנהגי הערבים, רמאותם ובדיחותיהם. ובכל זאת לא יכלו נשוא שפע זה של תפילות שסופרה בהנאה חושנית והעבירו שיחם על אישים אחרים. ויסמן, מחריש, ערני השתאה לעולם־פלאים זה כולו יופי שמאורעות־חייו עלובים ונבערים היו באורם.

≈ ≈ ≈

מה שלומך, ידידתי הטובה?

עיניך הרואות ידידי! משק הבית עושה בי שמות: בכל יום מתפחמות הקדרות, ואני מדיחתן למשעי; הילדים מכים זה את זה, ועלי לפייס את המוכה ולייסר את המכה; שעשועי הם: גיבורי הראינוע האוהבים, הבוכים, הנואשים וסופם אושר מלא; הם נעשו קרובים ללבי כגיבורי הבמה לשעבר.

רֵעוֹ הפעוט של רסין – חגי, בלבל כדרכו את שיחתם בששונו ובתביעתו לפינוקים. זה סח לו את מוראו בפני הרוחות המדפקות בחלונות המרפסת ובפני הים המתגעש, מטריד שנתו ונד ליונים התועות בחצר סביב שובכן שהרסו הרוח; העניק לו מתק שפתיו והלך לכונן את הצעצוע שסימל אוטו.

– ידידי, שאלה גב׳ ברין בצחוקה שלא קופח בכלום, אתה עכשו באביב אהבה חדשה או כבר בסתווה?

– נדמה לי ידידתי, שאני חי בשתי התקופות יחד. בעלך בחדרו?

מצא את ברין שכוב על הספה, מצטנם, עגום ונראה משתעמם. זה הסביר לו פנים ירוקות ושמחות והציע לו עבודה קטנה למען שבועונו שהוא עתיד להוציא. על זו להיות משובחה ומחירה מצומצם ככל האפשר. רסין חייך בדעתו שאדם זה המבריח בקנאות מבוהלה את הסופרים בעלי המוניטין, ירא בכל זאת לתת חופש לסופר צעיר שכמותו, בן בלי שם שאין פחדו מוטל עליו. ציפה עלבון מחוות־דעתו על מונוגרפיה פעוטה זו שהוא אומר לכתוב על משורר אחד שעצמותיו הועלו בימים אלה למולדתו הנגאלה. שכן התייחס ברין ליצירות זולתו, בלי עין טובה, בלי מעט אירוניה והצדקה לקיומן. רסין הרצה לו איפוא כמה תכונות משורר זה

בחששו שזה זר לו בתכלית.

– יום זה, אמר רסין, רואה אני את בירת פולין מקושטה דגלים, שופעת כותרות פרחים וכפריים וכפריות על־פי מחוזותיהם, בתלבושות מגוונות, נוהרים אחרי עגלת המתים שבו טמון משורר זה שבישר גאולתם. יש להודות שהם לא הגו מעולם בדברי הבשורה המשולהבים של הפייטן, שכן קל לאלה יותר להתנות אהבים בשדות הדגן, ביערות הארנים מאשר לפיוט מוחרז בטעם הגרמנים. זה רומנטי היה יותר מחבצלות־המים ומסוער תשוקות־כבוד לא פחות מפוניטובסקי. הריהו קיווה להעפיל ביחד עם גתה אל האולימפוס, ובשעת יצירתו, מספרים, ראו כנפי נשר משיקות זו לזו, מעל לראשו. בכל זאת היו בו כמה תכונות שהן נחלת נפש גדולה, אלא גאון־גזעו שהוא סנטימנטלי וקטן מוחין – היה גם בעוכריו. מכל מקום ראוי הוא להצבת ציון לזיכרון.

לחיי ברין נפולות היו, גבותיו הגדושות מצופפות ובפיו מלים קשות:

– אינני רואה כל הכרח להעלות נשייתו של משורר זה שגעגועיו הפתטים נואלים הם כיום ואפילו נלעגים.

– מר, השיבו רסין, האם כל הלהג הפיוטי המודרני איננו גדוש אותם געגועים נואלים וקבועים בחרוזים לא מרוסנים ובפתטיות קולנית גרועה שבעתיים מאשר זו שהיתה בעלת נפש תמימה. האם גם אתה משוחרר מהם? הוא לכל הפחות המריא לגאוניות, אהב רק את האשה־המדונה באימו היחידה ובדמות שירתו המלנכולית.

הם החרישו. רסין פנה לו עורף. הציץ דרך החלון על נוף הגגות, על השמים הקודרים, על גליי הים הגועשים והחליף מבטים עם הפלגש הקטנה, שגרה במדור מיוחד בעבר השני של הבית והשקתה את עציציה במזלף ירוק – לבושה קימונה יפנית מרוקמה פתילים.

פתאום חש זעזועים קלים, הרתיע קצת ממקומו לפח־הדקל שהוצג על כַּן לבנים ורצה לגשת שוב לחלון ולראות את האוטו המזעזע את סיפי הבית אולם זגוגיות החלונות החלו להצטלצל וספוני וקירות החדר אמרו לחרוג מציריהם והתנדנדו. בברכיים פקות פסע אל ברין במעלה החדר, זה נעקר ממקומו אחוז מגור וצווח בקול נואש:

– ברח לך רסין, האדמה רועדת!

הים. השמים. הבתים. מאור היום כבו ואמרו לחזור לתוהו. רסין

ראה בעיני־בשר את פומפיה המפוארה הנהפכת על היכליה, מקדשיה לעיי־מפולת; דימה לשמוע את יללות האימהות החובקות בזרועותיהן ילדיהן ומפללות לישע. הפחד המית אצלו את הרצון להנצל וחרד בכל ישותו באותו רגע של זעזועי האדמה על תרבות ואמנות האדם בכל גילוייהן העתידות לחזור לצורותיהן ההיוליות.

הוא דילג על פתח חדר המסדרון ופגש בגב׳ ברין, במקטורנה הלא מרוכס כראוי, בסנדליה, שיערה פרוע ובעיניה השיגעון. חגי לא היה. לא אמרו אף מלה אחת, הציצו לתוך החדרים הסמוכים שהמוות אורב בהם והשמיעו צווחת יאוש אחת:

– חגי, חגי!

קול התינוק נשמע בהתייפחו כהד לייאושם. רסין שיער שמן המרפסת הוא בוקע, קיפח כל הכרה וחמק לשם. ואמנם מצאו אותו צמוד לקדירה ששימשה בידו להגה האוטו, בוכה ומבקש את פשר הבהלה. הפעוט נלפת אל רסין, שילב זרועותיו הקטנות סביב צווארו ובטח בידידו שיחלצו מן הפחד.

בדילוגים קלים ומהירים כבילדותו, קפץ רסין מעל סולמות המדרגות, והכתלים המשוחים לכה חומה פיזזו לנגד עיניו.

האחרון היה רסין שעזב את הבית והתינוק צמוד אליו כגור־חיה; ואימו קיבלתהו לתוך זרועותיה מתוך שטף־דמעות ריטון אהבה ותודה.

דיירי־הבתים מילאו את הרחוב מבוהלים והתבוננו בבתיהם שהיו חגורים אבנטי ביטון ובכל זאת אמרו לפני רגעי־מספר להתערער. כסף שיערם של הישישים התנפנף ברוח שהלך וגבר, אשה חולת עצבים התעלפה ונשים שבישלו אותה שעה ארוחתן צבאו עליה כשתרוודיהן בידיהן ועודדוה, וגבר קרח, מעורטל משקפיו, הרחיק משם את אשתו ההרה.

– רואה אתה, ברין, פנה אליו רסין בחיוך רך, עוד זעזועים אחדים והיינו זקוקים גם אנחנו להצבת ציוני זיכרון טרם שקיימנו תעודתנו עלי אדמות.

זה חייך, הרגיע את צבי החיוור כסיד ולא השיבו דבר. רסין ניגש אל ידידתו שהסבה על כבש ביטון ואימצה ללבה את חגי. גחן אליו והתנשק עם רֵעוֹ הפעוט באהבת משנה.

המשורר רַנקין, שכנו של ברין, ניגש אליהם באנפילאותיו, פניו הקמוטים מחייכים והציע להם סוכריות חמוצות:

– כיוון שניצלנו. אמר זה. רשאים אנו להנות שוב ממנעמי החיים.

השמועות אישרו שהעיר החדשה שהוקמה על חולות הים ובתיה הושתתו על מסדי ביטון לא ניזוקו כלל זולת אי־אלה בקיעים שנתהוו בבתים רופפים. אלם בעיר העתיקה הפכו כמה עשרות בתי־חימר לעיי מפולת ופגעו בכמה נשים זקנות וטף שלא מיהרו להמלט. אבל הפחד שמא ישנו הזעזועים ריחף עוד על פני העיר ודריה ושאגת הים הגבירתו.

זמן מה אחרי כך, כשכולם נתפזרו לבתיהם, אמר רסין לברין שכבש לו בחדרו את מקומו הרגיל על הספה:

– הכול בי מתרונן מיין עתיק שלא שתיתי. יש להודות שטלטול הקוסמוס זהו רגש נעלה. בכל זאת מוכיחה לנו אי־תמידות זו של התגלמות הגיאולוגיה של גלובוס הארץ שאנו גם צעצועי הבל בידי שטן, שכן לא היה האלוהים הרחום משתעשע ביצוריו בצורה כה מפחידה.

אמר לו שלום והלך להרגיע את ידידתו שהתכווצה עם ילדיה על מיטתה עגומה וקפואה:

– ידידתי, האם גם האהבה אינה צפויה תמיד לזעזועים אלה – המורים לנו את דרך האושר הכי קצרה והכי חטופה אומרים כי עלינו להנות רק מיפי הרגע וששונו. היא חייכה בעצב. הוא גחן אל הילד ונשק את לחייו הקרות; ויצא את הבית ששעה קודם לכן סיכן את חייו.

בחוץ ראה אדם גוץ, ארנקו על ירכו מוציא מתוך עגלתו ככרות לחם על זרועותיו, מכניסן לחנות מכולת סמוכה, רב עם החנווני כדרכו תמול שלשום וסוטר באגרופו בחרטום סוסו כשזה מסיע כהרגלו את העגלה להנאתו.

ליד קיוסק הפרחים פגע בסוניק קזנובה העירוני, כביכול. שש שנות עבודה בפרדסים חיסנו אבריו. פני העלם שלו רעננים, סמוקים ומפתים היו וגם ביום נוראות זה לא נתבדה חשקו לראיון חדש. זה בן־עירה של פרידה היה, מבקר בחדרה כידיד; לוקח אותה לטיול על האופנים ולה נעמה הערצתו שהיתה מסויגה בהרבה נימוסים. ציפורן מופשלה בדש מעילו שהתנפנף על חזהו האיתן קידם את רסין בצחוק:

– יקירי בשעה שהאלים זועמים – עלינו להרבות אהבה, רק היא

יכולה לפייסם. מה שלום פרידה?

קרץ לעבר המדרכה שעליה הלכה בציפייה נערה במעיל פוקה קצר ובכובע לבד חום מופשל ומסגנן את פניה.

– רואה אתה יקירי, הצטחק סוניק, היא ממתינה לי. חששתי שמאורע היום יעכב אותה, אולם כנראה שהאהבה אדירה מהכול. היא נאה עכשו יותר מתמיד. שלום לך.

בהרחיקו משם במעלה הרחוב נתקל בפירון, ובפניו המקופחים בת צחוק עלובה – אות שיש לו להסיח קוריוז – דבר לא מצוי אצלו; ורסין הקשיב:

– ברגעי הזעזועים ישבתי באולם הקריאה העירוני והקוראים אחוזי מורא התנפלו על פתח היציאה כשספריהם בידיהם. אולם אותו ספרן הזולל ביבליוגרפיות אף־על־פי שכל שיניו כבר נשרו – לא נתן לנו לצאת אלא שנחזיר לו קודם את הספרים השאולים.

הם צחקו כדי דמעות – קוריוזים תפלים אלה, אמר רסין, מתבלים תמיד את כל האסונות והשמחות.

יותר לא היה לפירון מה לספר. קיבתו לקויה כתמיד ואת דירתו מחליף הוא תכופות. נפרדו זה מזה. לילה ירד על העיר. כוכבים בשמים, המחסנים קסמו באורותיהם ובתכשיטיהם וטיילים וטיילות רבו.

פרידה, לאחר מקלחת צוננה היתה שקיבלה לרענון גופה גם בימות החורף. בחלוק מתנפנף התכרבלה על הספה, ידיה למראשו־תיה, עיניה היפות חייכו. כשרסין סח לה על הפסיכולוגיה שלו המזועזעת.

– אני עמדתי אז תחת מזלף המקלחת, והתמיהני רק זרם המים שגבר.

הוא העביר שפתיו על סרטי שערה ופניה שריח המים נתבשם מהם.

– רואה את יקירה, רגישותי נפגעת אפילו מטלטולי הקוסמוס.

שלח ידו לכוננית וחלץ משם כתבי גתה, פתח באלגיות הרומיות, הקריא אותן למענה ולעצמו – והקסמטרים אדירים אלה שלא חסרו אוויר הרים, טון נשגב, חיוכי אהבה השיבו מעט את רוחו. בכל זאת שמט את הספר מידו וכבש פניו בחזה:

– מיום שהכרתיך לא היית כל כך אדישה אלי. אולם נשיקותיה הרוות השיבו לו את האמונה באהבתה. הן נסתיימו והוא צפה

בשתיקה מדכאה ולמען החלץ ממנה הציע:

– נלך לשמוע ב"פורום" את יצירת־התבל להיידן.

היא טיפלה בתלבושתה ובהטבת פניה ארוכות וכשהיתה נכונה ללכת ראה אותה יפה מתמיד, ולא יכול להשתחרר ממעט זרות ביישותה.

פנסי החשמל ב"פורום" זרקו אורם על קהל מצומצם שהיסב בחצי גורן. התזמורת והמקהלה פגומות היו ולסוליסטים חסר היה הטמפרמנט המרומם. את האל שזעזע היום את העיר חילו הזמרים והמוסיקה בתשבחותיהם סיפרה כבוד שמיו, עזוזו והללה משגביו. ראו את רוחו, דמות חשמל על פני העננים וזיו מפכה מילא את חלל העולם. ימים געשו, תהומות חמרו, שככו ולחכו את שפות היבשת. מאורות נצנצו ברקיע השמים אותות־גבורתו ונצחו, פירות זהב נגהו מבין עפאי עצי־העדן ושלושת נהרות הבדולח השקו את הגן. שמעו את נכאי־אהבתו של אדם בחיק חוה ואת נשיפתו המקנאת של הנחש. לאחר שהכינורות סיימו את קללות האל הריעו החצוצרות בצהלה טרגית.

מן הקהל הגישו כותרות־ציפורנים לזמרת בשמלת האטלס הלבנה שקידתה חיוורת ולאה. צמרות הברושים נפרעו ברוח, קצף הנחשולים הותז על המדרכות והפנסים התנודדו על עמודיהם ביגון. הם הלכו חבוקים ומחשים.

– נזכר אני, סח רסין, בליל סתיו אחר שבו היו פנסי בירת פולין עטופים קרפ שחור ומוטות הדגלים מורדים – אות אבל לרצח נשיא הריפובליקה הראשון, שצייר קנאי, רשע, זד שפך את דמו כשזה ביקר במוזיאון והסתכל אותה שעה במלכה יַדְוִיגה הגוססת אשר למטֶיקו.

כשבאו לחדרם השתרע רסין על הספה שלו ומנוחם. בגדי פרידה נצטנפו סביב רגליה ושהתה עת מרובה עירומה מול הראי שנשטף באור הירח המשגע. היא התעטפה בסודרה הסרוג, חמוקי שדיה וירכיה חשופות קרבה אל רסין, ישבה על ידו ושאלה:

– דני, האם היית הורגני לולא חדלתי לאהבך.

– פרידה, מה אתך, את מדברת כאשת־זוועות.

רצה לחבקה במותניה אבל היא השמיטה ידיו והתכנסה במיטתה:

– דני, לך לישון. אני עייפה מאוד.

עת מרובה סעד שפת־מיטתה ופייס ידיה. באופל עלה לנגד

עיניהם קלסתר פניו של קיבלין, ריסיו המאורכים מופשלים על עיניו השוקקות, ועל שפתיו הבתוליות פורח שחוק מתוק. רסין הליט פניו, ידע שהנערה הממלאה משכב זה, תפארת גופה ונפשה לרֵעוֹ תהיה, והוא לא היה לו עויין. נשקה על מצחה ויצא את חדרה יהיר ומלא מכאובות.

≈ ≈ ≈

ימים רעים התרגשו על רסין, המחסור נהיה אצלו ואצל אהובתו אורח תמידי, ויהירותם הפסימית לא נתנה להם שיזעמו פנים נגדו.

אותו בוקר השכים רסין מקופח שנתו וסובב במסדרונות הארוכים שבתאיהם התגוררו שענים, טלפוניסטים, תופרות, חובשות, גננות מזקינות וחניכות הסמינר שכמהו לאהבה ראשונה. הן התרוצצו עתה בשמלות בית פרופות ברישול, עייפות ומכמישות.

יצא לגזוזטרה וראה שמש חורף זורעת זהבה על מרפסות הבתים, כפותיהם, על הים הנחשף ועל שתילי הגינות הרכות שטופחו בחיבוב נפרז. כששבע זיו הבוקר חזר לחדרו, ששכנו גורן נעדר ממנו. זה ידוע־שגעונות היה. עשה לילותיו כימים, גמע מוקה בבתי־קפה נאלחים של העיר העתיקה ונמנם מתוך שעמום תחת סלסולי הזמירות שהפליטו גרמופונים צרודים; היה מסיח עם מנקי הרחובות שריאותיהם נתכרסמו מהאבק, התרעה עם כלבים נודדים והלך לפגישות מאוחרות עם נערות עניות הלנות בצריפים שבעליהם הפקירום. פניו באותו אור גוטי, שחדרו של פאוסט מלא היה בו, שינן רסין את ההכסמטרים שבין האלכימיסטן והשטן מתוך פאוסט צהוב דפים שקנהו אצל סוחר ספרי־עתיקות שפרש כל עושרו לעיני סלון לנעלים. ברפיונו נשא רסין את עיניו למשורר מווימאר וביקש ממנו את פיתרון התנשאותו על כס־הרוח. ראה את זה מחזיק תמיד באזיקים את שדיו ושלטונו על הנאדר, השלם והיפה לא ידע זעזועים ופחדים. בזהירות ובפחד דיבר זה על בטהובן וביירון וכמו בסופות נפש חש כקברניט שרוצה להשביחן.

כשסיים רסין את שיחות פאוסט עם מפיסוטפלס בחדרו הגוטי, כבר נשטפו בשמש כותלי הבית מנגד. רסין קרע חלונו, סר לתא המקלחת ובזבז הרבה מים לשמירת רעננות גופו שהלך והתקפח, במיטב עלומיו, בשל רעב ממושך. מצא את פרידה עוד במיטתה

מעשנת ומפוזרה. הסב על שרפרף, ידיו בראשו השהה עליה עיניו היגעות. גון פניה הצהיב, טבעות שחורות ענדו עפעפיה ולהטן עמם.

– אזל אצלך הכול?

– הכול.

ביקשה ממנו שיגיש לה את קליפות תפוחי הזהב, הריחה אותם, אמרה שאפשר ליבשם ולבשלם כריבה. שניהם חייכו בעצב. נטל ידה והעביר עליהן שפתיו היבשות.

– אלך ואקח מקופת מחוסרי העבודה.

טרם שהלך הביא למענה ביסקויטים בהקפה אחרונה. בדרכו נמלך לסור לבירן ולבקש ממנו הלוואה קטנה. מצא את הבן הקטן קולע גרגרי אפונה מתוך קליעת עור לתוך הכחול הצלול. זה נאה היה, שערו השחור מבהיק גונו שחום, עיניו מתוקות ופיתה את רסין שיתחרה אתו בקליעה. ידיו של רסין רעדו והחטיאו תכופות, והילד תמה על כישלונות מתחרהו ושש על ניצחונותיו הוא. את חדר האורחים מצא רסן בהידורו ובניקיונו התמידיים. רפרודוקציות בצבעים מלִיבל והמִינכנָאים על הקירות, מערכת קנקנים וקלתות מקוניה על המזנון השחור, ועל שידת השיש בתוך קערות עמוקות הצטננו הלפתנים שבושלו לסעודת צהרים.

בירן נעדר והבן זנח קליעתו ונפנה לספריו. ביאר לו שאבא יצא למושבה קרובה ויחזור למחרת. בירן היה נושא נאומיו לפני הקהל לעתים רחוקות ובטוחות כדי לתת מהלכים וחיזוק לשמו ולספריו. רסין מזג לעצמו מים שלוקים מכד, ניסה עוד פעם כוחו בקליעה ומתוך עידוד אירוני לא החטיא הפעם, אמר שלום לבן ויצא.

פועלים עניים אלה שנצטרפו מכמה מולדות לגזע מעמדי אחד – גדשו בשורות לא קצובות את סולמות המדרגות של מוסד שהוקם לתכלית יותר משמחת. רסין קנה לו את המקום האחרון על הגג השטוח שפנסים התנפנפו בקרנותיו. שכניו נחשלים כמותו, שחששו לתורם התקינו עצמם לבלות את זמן ההמתנה שסופו גם אכזבה בנוחיות אפשרית. אדם צנום אחד, חבוש מגבעת שדהו צבעה ותבניתה, היסב על כר קש ועיין בבלדות שילר מהוצאת רקלם שהוא איחה את דפיה המטורפים בשקידה ובחיבה. בחור צעיר – יוצא אוקראינה, בעל פיאות לחי שרק ואלסים על הרמוניקה ושאר הבחורים שלא חוננו בכישרון אבל לא ויתרו על תענוג ארעי, ליווהו בקצב רגליהם.

הסדרנים שהיו ממונים על נתינת כניסה בתור מעלו בהמתנה זו שהכניסה להם תמיכה כפולה, נתנו למכריהם להכנס ראשונה ותקפו את המעיזים להתרעם; והתלונות, הצעקות, החרפות הגסות מילאו את הלבבות איבה, דיכאון וגועל. פועלים אלה שהעניות נוולתם ונוונתם. הגונים, מנומסים, נכונים להתנדבות בעבר, נהיו במסדרונות מפולשים אלה מלאים חששות ומתנכרים. רסין לא הצטער על שהותו בתוך אספסוף זה, התהלך לו בסולמות המדרגות ומיצה את כל תענוגי הזוועה שבעוני זה שגורמיו היו קברניטי הממשלה ומנהיגי ההסתדרויות ששהו בכל ארצות העולם וערכו מגביות למען המון סחוף רעב זה שלא נהנה מהן כלל. בכוח סטואיותו, דלה רסין מפרצופים מכורכמים אלה, סחי, רחמים, פחד וגם חיוכים מאירים. הרהר שהמון זה ממתין לקצבה עלובה יכול היה לשמש חומר מגוון ומאלף למען סופרים אלה שאהבו את העוני המשקץ, הזוהמה הפורחת כפיוט. אבל אלה משזכו למוניטין ולהון נעדרו תמיד במקומות אלה, ובצדק. רסין לא ראה בסבל מוקדם – תנאי הכרחי להתעלות ולטוהר, ובאותה שעה גברו עליו הגעגועים אל חדרו הקודר, בדידותו המתוקה, הגותו החייכנית וחיבוביה של פרידה. נאנח וביקש פיזור להמתנה מדכאה זו וסופה. התהלך על הגג המזופת, השקיף על הים בשלוותו, על רוכסי ההרים שהתאדו באופק, והתבונן אל עיר צעירה זו הנטושה על שפת הים התיכון שארובות בתי החרושת לא פחמו את שמיה היפים. היא היתה חמודה ואביבית כקוריוז. ביחד עם אוטומובילים מתרוצצים השתרכו בחוצותיה גמלים במצעד איטי. מול הבניין המפואר של האופרה התנוסס מסגד העיר העתיקה על גזוזטרות צריחו והיה מעולף אבק ומפיל שעמומו.

רסין ירד לדיוטה התחתונה, ראה שם את הנערות שנאלצות היו לקבל מקופת הקצבה. הן הצטופפו על הספסלים נבוכות ומבוישות. נשיותן, חִנן שדולדלו על־ידי עוני ממושך כבו עוד יותר במסדרון קודר זה. הבחין שם בחברתה של מד״יה – אידה, שנלוותה פעם לטיול, מצבה הירוד כיוון את לבו ובחר למען כבודה להתנכר לה.

כשחזר למקומו מצא את פירון ששמר לו מקום בתורו. נכנס בשיחה עם ברנש אחד, שקלסתר פניו האווילי ועיניו הבוהות אישרו טירוף באורח חייו ובהגיונו. פירון הציגו לפני רסין כתלמידו הוותיק של טולסטוי, והעיד עליו שזה ניזון זה שנתיים מנזיד אפונה שהוא

מבשלה במו ידיו. טבעוני זה שאור לא בריא זרח מבבות עיניו ושרה על שפתיו החל להטיף באוזניו את אבנגליות האהבה של הגרף – מיסייה פולוניה. הוא סירסו באופן איום, טפל עליו המון דברי שטות שהתרוצצו במוחו הנגוע.

– כדי שהאנושיות תקום לתחייה מחלאתה, נשא זה אמריו, אין תרופה אחרת לה אלא ללכת בעקבותי ולקיים את אורח חיי שקבעתי לי אחרי שנת סיגופים ותעניות. מבשל אני בכל יום נזיד אפונה, מקמץ בו מלח ומחלקו לשלוש סעודות שוות. ישן אני על שק שפיטמתי אותו בנסורת, מתנתו של נגר עני, ומטליא את בגדי שלא התכחשו לי זה יותר משלוש שנים; ובשעותי הפנויות אני שוכב על חוף ים וכופה על עצמי רעיונות טוהרה ואהבה לכל יצור ורמש. העומדים בתור לעגו לאורח חייו, השיאו לו עצה שיגלח זקנו, יספר שערו המרובב, יטול ציפורניו שהוא מגדלן פרע כדי שיוכל לשרוט בהן את פני מתנגדיו ובקריצת עין הוסיפו שמוטב היה, לו נשא אשה וישתחרר מההרהורים המכוערים המענים אותו.

אך טבעוני זה שמצווה היה על האהבה לרֵעוֹ, על אורך רוח לדברי התועים עברו רוח שיגעון וקנאות; נופף עליהם בידיו הקפוצות וצווח:

– הה, כופרים, שטופי זימה, זוללים, מבקרי התיאטרונות וסינימ־אות, אתם המשקצים את נפשותיכם לעולם ועד בשל שמחת אשה. מי אתם המעיזים לתת לי עצות מגונות כאלה. הה, ארורים! בטוחני שבמהרה תשמדו מתחת שמי אלוהים.

הממתינים שהשתעממו עד מוות חשפו בו מוקיון העלול לבדחם; ושיטפון של מהתלות נתך על ראשו של העלוב. הוא בז להם מתוך יהירות והוסיף להוכיח לרסין את קוצר ראיתם המדינית והאתית של לנין וטרוצקי המשוחדים. אולם הצובאים עליו לא ויתרו בשום פנים על הישנות ההטפה החריפה שמלאה היתה אש־דת, וכדי לגרותו הציקו לו בכינויים גסים. אחד הכריז שראהו אתמול מנשק ידי אמה־כושית אחת ומתוודה לה באהבה על ברכיו. הוצאת דיבה זו העבירה את הטבעוני על דעתו. לא עמד בענוותנותו והתנפל על המעליל בציפורניו השורטות. זה, בחור אלים לא טמן ידיו בחיקו והשיב לו סטירות בעין יפה. רסין שלא הבליג על חיוכו, חילצו מידיו בעמל רב ולא נוקה ממהלומות שוגג.

הטבעוני יילל בפינה ככלב מוכה, בדק חבורותיו והשמיע נאקותיו

באזני רסין:

– נבל זה איננו היחידי המכה בי בידו החזקה. פעמים לאין מספר כבר נחבלתי בשל דעותי המוזרות בעיני חילונים אלה. דע לך אחא זר, שנטלתי על עצמי לחרוץ את נפשי בעד אמיתות תורתי שקיבלתיה מגדולים ממני ברוח, אבל עלי להודות בלי משהו התפארות שביססתי אותה וצרפתי לה הרבה תוספות השמורות אתי על הנייר. בשעה רצויה אראה אותה גם לך. הוא מחה דמעותיו, פיו שחק ועיניו ניצתו באור רב:

– ידידי כנפשי, בעוד שנה, לכשאזכה להזדכך כולי על־ידי הצומות שקבעתי לעצמי, אלך ואבשר את תורתי בחוצות העיר הקדושה ולכל עמי התבל שכמריהם ונזיריהם הקימו להם בתוכה מקדשי תבל. וכשעיניהם תפקחנה לראות את הזוהר החדש שאני מביא להם – יכתירו את ראשי בזר שושנים של הגואל ואז אסלח אפילו לרשעים ולנוכלים אלה הלועגים לי. שלום לך, אתה הראשון שהואלת להטות לדברי אוזן קשבת בענווה גמורה. עלי ללכת לאכול את נזידי ולחזור לכאן.

בינתיים החל היום להעריב וכסף בקופה עדיין לא היה. רגנו בקול, קיללו את המנהיגים והאשימום בגניבתו. ובזוכרם שאלה זוללים ארוחותיהם הדשנות והם חסרים אפילו פת לחם נתגדש דיכאונם ועלבונם. רסין שיכך רעבונו בסיגריות גרועות, הסתכל קודר בנחשולי הים הגואים והתעודד לפרקים באפיקורסות המשעשעת והנוקבת של "קנדיד" לוולטיר. פתאום בישרו השורות התחתונות לעליונות מלה איומה שהיתה רצופה ששון רעב ופרע: "כסף, כסף!"

הפרצופים הצהובים זהרו באור היום המעריב, בצחוקם נמסך בכי ובבשרו של רסין עבר רטט זוועה וכדי שלא לראות בהתכערותם כבש פניו בדפי הספר שתיאר מצבים דומים. מסולמות המדרגות הוכנסו לתוך אולם שנועד לשעשועים, ובאור העכור של שלושת אגסי החשמל התרוצצו הממתינים כעכברים ועברו תחת פיקוחם הגס של הסדרנים ושל הגזבר שתום העין ועוזריו החנפים. כשטבעות הניקל האחדות נפרעו לידי רסין מלאהו גועל כזה שבקושי הבליג על רצונו לטפחם בפרצופו החרום של הגזבר.

פתאום הכריזו שהכסף אזל ואלה שלא סולקה להם התמיכה הקצובה הסתערו בצווחות ובבכי על מפקחי הסדר שהגנו על הגזב־

רות. שמשות נופצו, ספסלים נתרסקו, המהלומות רבו והמקופחים הודפו אחורנית בחוזק ידם של הסדרנים האלימים. בין אלה הבחין רסין בפירון, שרוול מעילו שוסע שלא באשמתו ומבטו נבוך ומלא איבה. הוציאו החוצה ובשמחה תחב לידו מחצית כספו על כורחו:

– זכויותינו עליו שוות הן. בפעם אחרת יקופח חלקי אז תחזיר אתה לי.

≈ ≈ ≈

ויסמן עשה את ההפתעות לשעשועי רוחו. ערך אותו לילה משתה אינטימי בחדרו ששכר בעיר לאחר שאהבתו עם ינה נסתיימה בהתפכחות קשה למענה. אבל עליו נסכו עדניה של עירונית זו שיכרון וגם גאוותו של הדיוט מצאה סיפוקה. לא ויתר עליה איפוא והתאמץ בכל ערמומיותו שנלעגת היתה, לחדש את יחסיה אתו. לשם כך אירח בחדרו את קיבלין, שנהיה ריען של הנערות והצייר שזקוק היה להחלמה בדוקה אחרי מחלת הקדחת, ושלא סילק שכר צריפו זה שלושה חודשים אך נאות לשעשע בחברתו ובהוראותיו אתליט קצר־קומה זה שנפשו רכה ויפחנית היתה וסלדה מבדידות כתינוק.

הצייר שבקיא היה בהלכות התפריט טיפל בעריכתו: העלה על השולחן העגול שצובע לכה לבנה, יינות, אומלטים של ערמונים טבולים בסוכר – וסנדויצ׳ים של גבינה יבשה כרוכה בנקניק. ויסמן נעדר היה, זה טרח להביא תפוחים וקיבלין יכול היה להתייחד עם רחשיו שנפגעו מבורותו וגסות טעמו של מיטיבו. ובחששו הלילה ליופיו הענוותני התגלח בדקדוק מול הראי, עשה את תסרוקתו השובבה, וחירף את תלתוליה שנשים קנאוה תמיד. עליו מוטל היה לקבל את פני האורחים ובהיות השעה מוקדמת נשתהה אצל קומפו־זיציותיו בפחם, באקוורל ובששר שקישטו את הקירות. אותה שעה חשף בהם קונטורות, דמיון שופע, מזיגת צבעים שהיו יאים לצייר שפרסומו עולמי הוא וראה מנת חלקו של זה עובר לרשותו הוא בתנאי של אורח הרוח. סקיצות אלה נתחלפו בקלסתר פניה של פרידה שחייכה אליו בזוהרה ווידוי אהבתה על שפתיה. הצייר כינה את מבוכתו שפקדה אותו מיום שהכירה בשם אהבה, ובדעתו שרסין קשור אתה ביחסים טמירים לא יכול היה להסתיר איבה שהתעוררה

בו נגדו. נכון היה להשבית ברית הריעות אתו ולחלץ את הנערה שלפי כמה תכונות נפש דומות הכיר שזו נועדה להיות מטרוניתו. אולם קיווה שרסין הנבון והיהיר יעזבנה מאליו כשזו תראה לו אותות התנכרות.

פרנק, גבוה, מרושל בתלבושתו, פניו הדשנים מעולפים בשל עשן מקטרתו הגרועה, הביא את ינה, שערה קנמוני מתולתל בתסרוקת עצמית ועיניה המכוחלות מזהירות בעצבותן היפה. שיחתם האינטי־מית, מבטי הנכאים ששיגרו זו לזו חליפות וערנותם המיוחדת העידו שהתרעותם, המונה זה שבועיים ימים, מלאה כבר חרדות המנבאת אסונות למען גבר ואשה אחרים. הציירים נכנסו בשיחה תמה על שפופרות הצבעים, מחירן, בלילתן על הלוח, התקנת הבדים ונזהרו מלדבר בעצמם – יהירותם נפגעה מכך עוד מלכתחילה. ינה שסקרה את תמונות הקיר חשבה על גודל אישיותם של שני הציירים ואושר גדול מילאה בדעתה שהיא ופרידה זכו בהם.

ויסמן הביא אתו מורה קטנה ללשון האנגלית. שיערה הערמוני הגדוש היה מסגרת נאה לפניה שרעננותם טופחה בשפע פודרה. רווקה מזקינה היתה, רשתות קמטים סורגו ברקותיה, דיבורה רפה, מנוצח וחיוכה כאוב. היא נכנסה בשיחה עם ינה בת־עירה וויסמן, שפניו הופצו באודם המבוכה נספח לציירים.

פרנק שתפס מקום קרוב לינה שקד למלא בלי הרף ביין את כוסותיה שזו החסירה בפיה. פרידה שישבה אצל רסין תבעה ממנו שלא יפגר אחרי פרנק. זה הסתכל בה בעין זועמת, מילא רצונה והטביע את מרי ימיו בכוסות מלאות. המורה הקטנה שגמעה רק כוסות קטנות של ליקר השמיעה צחוק היסטרי ורווי אכזבות. המתאבד בעתיד לגם את יינו באדישות כמים. קיבלין שתה במידה והסתכל בלב מכווץ בפרידה ההולכת ומשתכרת באופן איום. הפיכח היחידי היה ויסמן שסיפק יין לאורחים כאדיר־חפצם והשתעשע על כישלונותיהם. אולם אלה לא העריכו אז את הפיכחות כגבורה נפשית, הרבה לאכול פירות, למלא כוסותיהם ולהתענג בעדינות בנערות שהחלו להראות אותות שכרות הנבחלה אצל נשים.

שארית היין זהרה בבקבוקים, אור־החשמל נערב בעשן הסיגריות; כולם נעצו עיניהם הסבואות בפרנק שאדי יין התנדפו מפניו הסמוקים וסח אודות מאורע עם בת־טולדו אחת במועד מלחמת השוורים.

– הכרתי אותה בקרקס, באותו רגע שהטורבדור טפח מצנפתו אדומה לתוך עיני השור המשתולל. היא חמודה היתה בשפע צעיפיה, תחריה ומסרקותיה הצבעונין בתוך שיערה המגובב למעלה. אמרתי לה שתפארת שלושה גזעים, של המורים, הספרדים והיהודים מזוגה בגופה. ואף־על־פי שלא הבינה כראוי את אפשרות תערובות זו צרבה אותי באש התאוות של שלושת גזעים אלה, הבטיחה לי אהבתה בתנאי שאצא לזירה להכריע את השור.

צחוק המסובים הרונן.

– הסברתי לה שציירים מעולם לא מתגוששם היו. אהבתה העצמית מצאה סיפוקה ששיח לה עם צייר. היללתי את ציירי מולדתה – ולסקז, גויה, גרקו. היא חייכה לשמע התהילות שפזרתי לאישי עמה ששמותיהם זרים היו לה ואת יצירותיהם לא ראתה מעולם. מדלת־העם היתה ורגילה רק אצל מדונות מצובעות ושליחי ישו קודשים שהפחידוה יותר מששימחוה. ובכל זאת ידעה טולדאית זו להתמרק, להתהדר, להתנאות, לנענע ירכיה, לקרוץ עין ולהרים באנחה את חזה הרם לא פחות מבנות פריז המחונכות בכל הקסמים. הבטחתי לה לצייר פרצופה. דבר זה רומם את ערכי בעיניה, נשמעה לי חלף עוד כמה מתנות זולות.

הטלפוניסטן החיוור שצבע עיניו הפך ענבר קם ממושבו הרים כוסו שטיפטפה יין וגמגם חנוק התלהבות:

– הנני שותה לכבוד טולדאית נאה זו המחיה והמאבדת.

ינה נתקפה צחוק היסטרי רווי בכי וחטא, נסמכה למשען הכיסא, שוקיה נחשפו קמעה בשל צליבתם, הפשילה ראשה והשמיעה בכל הבית צלילי צחוקה שלא נוקו מזיוף ונעשה אצלה לטבעי. פרצופו של ויסמן נתעווה מסלידה. חיבקה והשכיבה על המיטה שתתפכח משיכרונה. הנערה התייפחה נעצה בו עיני יין והפליטה מאיבה:

– לך ממני אתה טפש ומחוסר כל טקט.

במקומו ישב פרנק שבידר תלתליה, הרעיף לה ליטופים עדינים שעצרו בגרות תוססת. ראשה נשמט מאושר ונלאה על ברכיו והוא נשק ידיה ופניה בלהט.

עיניה של פרידה ברקו כאבנים יקרות, שפתיה להטו באודם וזרו־עותיה החשופות לפתו תכופות את פניה וצנחו על ברכיה בלי אונים. הה, היא אהבה את שני הגברים־הרֵעים יחד על הערצתם ועל קנאתם אותה ועל ברית־רֵעותם שלא השביתוה.

רסין קם ממקומו, אש הותך בווורידי בשרו, ראה את קיבלין נאכל בתוך יסוריו, אהבתו ואורך רוחו, העיף על פרידה שהציתה קנאתו ולמען לא לתת ליין לקפח הגיונו וערנותו יצא החוצה אחרי ויסמן.

ינה חבוקה בזרועות פרנק בכתה מאושר תחת מועקת פיתויו ונשי־קותיו ושידוליו שהרעיף עליה. הטלפוניסטן החיוור רענן את ידיה ופניה של המורה קטנה שהתעלפה ושפתיו רטנו לה דברי אהבה שהציתו חיוך כבוי בפרצופה שהבהיל עתה, בלי מעטה הפודרה.

פרידה הוציאה את קיבלין אל הגזוזטרה ובאופל הלילה חיבקה צווארו בזרועותיה והתייפחה. הוא סלח לה הכול. נרגש, כולו זעזועי כאב הטיח בפניה על שכרונה, נתן מוצא לרחשי לבו ווידויו לוהט היה, קנאתני ומאשר לנערה את אהבתו שכירסמה בו זמן כה רב. ותחת נשיקותיו הרפות נמסח בשרה בבכיה ובהרגשת אושר חדש ואיתן.

ויסמן ורסין השתרעו על כר החול שנחסם בחורשת ברושים. רסין כבש ראשו המתרונן בין ברכיו, רצה לאבד את הגיונו ולא יכול ולבו ניבא לו שפרידה אבדה לו לעולמים. באותו רגע ביתרה את האופל הקרוש ירית אקדח, וויסמן השמיע צחוק שנפלט מריאותיו האדירות.

– אתה אומר להרוג את עצמך?

– הה, לא. השיב ויסמן באיבה. בעוד שנים מספר יגיע תורי. עכשו חמדתי לי רק לצון. רציתי להפחיד קצת שדים אלה המתהוללים עתה למעלה. זונה קטנה זו בגדה בי.

רסין לא התוודה לפניו, הבליג על כאבו וראה בחליפות אלה מעשה הגיוני. ובכל זאת לא אמר עוד נואש לרוות את זיו גופה ונפשה של פרידה. דמיונו הסבוא הילך עליו אשליות מתוקות והאמין בהן. התרומם מעל החול ואחז בזרועו של ויסמן כדי שלא ימעד

– בוא ונשוב אליהם.

≈ ≈ ≈

התערוכה השנתית, הקולקטיבית לציור התקיימה בשני אולמות קטנים – לשעבר מסעדה צמחונית – שבעליה, חובב ותיק של זוטות אמנותיות, השכירם בגמול ותרומת סקיצות מצד המציגים.

לפתיחה, שמושל המחוז היה צריך להואיל לזכותה בחסותו, באו פרדסנים, פטרוני־התרבות, שהציירים צבאו עליהם וגדשו אוזניהם בהסברים נוחים לקומפוזיציות סתומות. ראו שם את סופרי־הדור מסיחים במהדורות ספריהם, בשכר שלא נפרע, בביקורת פלסתר. חניכי בתי האולפנה לאמנות התיאטרון, המוסיקה, הציור והריקוד – מֵטאורים החוצים כבר את הספירה אבל לא הגיעו לפי שעה לארץ, היו נתונים יותר בדברי דיבה נלהבים ומתוקים מאשר בהסתכלות בתמונות שפיארו את הכתלים. וכיוון שרגילים היו בסדנאות האלכימיות של האמנויות גס לבם במלאכה שנשלמה כבר והסתכלו אחד בְרֵעהו בשחוק אירוני. ראו שם את עסקי התרבות הפרולטרית שהתגאו באלה הציירים שנתנו ביטוי מפוקפק לחיי הפועלים ומתוך ביטחון של אדם שעתידו מובטח לו, הפשיר קצת הלך רוחם הקודר תמיד במשרדיהם וצחוקם שהתפרץ לכל הלצה טפלה נראה לא טבעי ולא בריא.

שמש אביב חייכה בזוהרה הזהבהב על אודם התמונות הדוממות ועל השטחים הקלושים של תמונות הנוף. הפורטרטים ריתקו את תשומת העין לפי שהמסמלים גופא מצויים היו באולמות.

ליד עמוד גוטי מנופץ כותרת שיחסוהו לתקופת הצלבנים שוחחו שני המשוררים שחג־יובלם הוחג בפאר לא שווה לפני ימים מספר. שניהם גברתנים היו, טובי מראה והעידו שלשירתם לא התכחשו במידה שווה. פרופיל דיוקנו של הראשון מסורבל וסמוק היה באופן שהבליט רק את העין הזועמת. ידו האחת מכונסה ברישול לתוך מעילו מצבע הקקאו. השנייה מצמידה תכופות את הסיגריה הבשומה לפיו – ניצחה על השיחה והצובאים עליו הקפידו שאף מלה אחת לא תושחת ארצה. מהשני, הליריקן בחליפת גרנט שהקים בחייו שניים־עשר ולדות משלושת נשיו – נדפו המים שהזליפם על עצמו לשם רעננות השראתו, וקלסתר פניו העגול כדיסקוס יווני שתרבותה היתה נר לרגליו – היה שרוי באקסטזה של יופי ורגשנות שלא נתנדפו ביחד עם בשמיו השכיחים. הוא רמז על דיוקן גדול שהראה את הוגה הדעות שנפטר, צינברג, בינות לעציצי דקלים ופרחי מנגוליה. ציירו, נַרבַן, פיקח, ערני לכל התרשמויות האנשים הראויים להכבד היסב אליהם, גולגלתו המאורכה שפאות הלחי הוסיפו לה פיקנטיות חיוך יבש; ואילץ את המשוררים למצות אל יפי צבעיו שניקיון מופתי נשב מהם.

– ריככתי את קפדנותו, אמר זה בפיזול עיניים, והמתקתי חיוכו שמצומצם היה. קבעתי אותו בין שפע פרחים אלה כדי לעשותו פיוטי וחביב על רואיו.

– יש להודות, אמר הליריקן והחליק שערו הדוקר, שמהשירה הדיר את עצמו לגמרי.

הנשים ניצלו את המצב ורכשו מחמאות מפי הציירים על המלמלה השחורה של שמלותיהן ועל חיטוב רגליהן שנחשפו למעלה מארכובותיהן ושיוו לגופן המבשר אותות־כמישה עלומים מחודשים. הקהל שמח היה, מעלף בעב עשן את צבעי הבדים, מהם מזהירים, מהם כהים, ומהם מרוככים. אווירה זו של אמנות עינגה אותם. קבעו ראיונות, הרשו לעצמם גיפופים תמימים וחוננו את הציירים בכבוד הראוי.

גם ברין הראה פה דיוקנו הלא מרוצה ממשטר העולם. נבר, בדק, סקר ונזהר שלא לחוות דעה בחששו לדברים אבסורדים, ובבכרו עליהם דעות אחרים שהרגיזו אותו בצדק. גולגולת לורן, דיקורטיבית בשערה הפרוע, מצב שעשה לעצמו לחוק ולהרגל, שוטטה באולמות אילך ואילך. פיו הפריח ביחד עם עשן סיגריותיו מימרות חרוזות שהשביעו רצונו והתמיהו את שומעיהן, ניכר היה שהוא מעדיף את השירה על הציור, שכן הראשונה עממית יותר ומוצדקת ממילא, וצבר מלוא חופנים מבטי הנערות. אשתו זלזלה בטעם המקובל וניסחה סגנון מיוחד לתסרוקתה לשמלותיה ולריכוס שרוכי נעליה. בכל אופן חמודה היתה בזרותה והתלחשות הקהל נסובה עליה ועל מחזרה, בחור צעיר לא יפה ולא פיקח לפי עיניו, חטמו ופיו.

לאחר שעתיים של צפייה הגיעה הודעתו של מושל המחוז, שחלה לדאבון לבו, ואת נאום הפתיחה נשא איפוא סגנו, ג׳נטלמן סמוק פרצוף ומהודר בשחורים. בריטי זה שרגיל היה בעסקי האדמיניס־טרציה החל בנאומו בציירי הרנסנס לתימהון כולם, מהם דילג אחורנית לנביאי התנ״ך, דיבר ביעודו של העם הישראלי, הזכיר את ברדסלי וקיווה שהאמנות העברית תמצא בארץ זו את ביטויה ולבושה.

פרנק שעמד אצל רסין סח לו בחיוך, אגב קיטור מקטרתו ששיווה לפרצופו הדשן איבה חמורה:

– מן הראוי היה לבטל מנהג זה שאנשי הפוליטיקה יבדרו, כביכול, את באי תערוכה אמנותית בדעותיהם. ג׳נטלמן זה אינו יכול

להתפאר בהבחנה דקה בין האסכולות השונות.

– יקירי, השיבו רסין, נוטה אני להאמין אפילו שכל עניין האמנות משעמם אותו כדבעי. הסתכל נא בחפתיו המבהיקים שהוא מפשילם תכופות לתוך שרווליו בהנאה ניכרת.

טכס הפתיחה נסתיים והקהל שב לפטפוטם העליז והמשעשע. סגן המושל הונהג מבד לבד על־ידי הצייר נַרבֶן שהשמיע לו הערותיו שנתקבלו בנענועי ראש וכעבור רגעים עזב לו באוטו ממשלתי שהמתין לו.

קיבלין הראה לפרידה את טעמו החמור, הבנתו העמוקה בסוד הצבע והקומפוזיציה והם אישרו לה יתרונו על ציירים אלה, שלדעתו של קיבלין, לא נחנו, לא באופי דרוך ולא במקוריות ואישיות. זה נגוע כביכול פתולוגיות וסטיכיה המתבטאות בתנועות מוגזמות, קונטורות עקמומיות יוצאות דופן על ידי סקלת צבעים לא מאוזנת ושורטת את העין. דינאמיותו של ון גוך שיגשגה ופרחה מדמו. אורגנית היתה וממילא כנה מאוד.

פרנק שהטיל דופי בטעם הנשים באמנות הציור, ביאר בכל זאת לְיַנֶה את יפי עושר צבעיו שעברו לבדיו. גרס רק בריאות בתנועה ובדומם וגינה כל ספרותיות:

– הסתכלי נא, יקירה, בזיוף דבשי ורומנטי של נַרבֶן, יהודים מטולתים ומצוייצים אלה נועדו מראש לתיירי אמריקה. מגוף אשה עירומה, ההדורה בחמוקיה הם נפגעים במוסרם וברגשותיהם.

בקיטון צדדי שכתליו פוארו באפליקציות מגוונות בידי צייר, שעבודותיו, תסרקתו המפולגה, עניבתו השופעת השתייכו לאסכולה שנויה – נזדמן רסין עם פרידה. לפת כפיה בידיו ועיניו רוו כל שרטוטי קלסתר פניה בחמדה אוכלת, העיד על שינוי קל בתלתול שערה. היה יכול להתפאר שהכיר כל שערה בראשה, ליטף באצבעו את גבות מצחה שתבניתן נפרעה קצת, הכיר שהחליפה את קישורי חולצתה מירוק לכתום, שאל למחיר הסוליות שנתנה להדביק לנעליה הזמש, הזהירה על שמלתה הצריכה גיהוץ – ההגות בפרטי תלבושתה נעמה לשניהם וטשטשה על־ידי כך את ההתנכרות שהשתררה ביניהם בהעדר פגישות תכופות.

הוא הליט פניו בכפיה, הרימם אליו רזים, מעונים:

– פרידה, כיצד יכולת לא לבוא אלי בלילות האחרונים. געגועי אליך רדפוני בחדרי ובכל זאת לא דפקתי על דלתך בהעריצי את

צניעותך ורצונך. פרידה, שורי אותי לעיניך, ארבעה לילות סועד שפת מיטתי וכל ישותי מצומצמת בדלת הצריכה להפתח להופעתך. עוד פעם הזיות כאלה ואני עלול לצאת מדעתי.

ארשת יסוריו בפניו, בעיניו, אישרו את דבריו והלילות שרוותה עמו חייבוה הרבה. לבה מבותר היה, רוחה נבוכה ורצונה רצוץ. הפנתה ראשה הנאה לעבר הפתח ולחשה לו:

– ידידי, לא שכחתיך כלל, אומללה אני לא פחות ממך. הלילה תחכה לי מתוך אושר.

מן האולמות הסמוכים נהרו לקיטון זוגות. אולי גם כן לפגישת סתרים דומה. רסין טשטש שיחתו ורגשנותו על־ידי מאורע מגוחך שסח לפרידה. מעשה בתגליתו של צייר אחד שהדביק חתיכות צמר גפן מצובעים לקרטון, כאותם המהפכנים שרצו ליצור אשליה גמורה של המציאות על־ידי הדבקת גזרי נייר, שברי זכוכית וכפתורים לבדיהם.

– פרנק, פנה אליו רסין לאחר שפרידה ישבה ליד קיבלין, הנשים אינן הוגות חיבה לגופים העירומים שלך. מן הצורך שתרכך קצת את מכחולך, צבעיך ולבך בשעת משיחתם. אל תזלזל יקירי, בסנטי־מנטים, בתולדות האמנות הם תמיד הנותנים טעם לשבח או לגנאי.

חצה בין המשוחחים והסקרנים והסביר פנים נוגות לקיבלין ולפרידה שהתאמצה להעניק מזוהרה ואהבתה לשניהם. הריעים שוחחו מקרב לב ובגילוי גמור כתמיד. האירוניה העליזה, הערצתם הדומה את ערכי האמנות ומאוייהם המשותפים התרוממו לרגעים מעל לאהבתם את פרידה המסכסכת אותם. הם חישלו רֵעותם שתעמוד נגד תחושותיהם הטרופות ודומה היה שלא האדירה עליהן שום רגש אחר.

הם הסבו לכורסת קש קלועה והשיטו עיניהם על פני הבדים. וקיבלין אמר:

– שעמום, שבלוניות, נחשלות, חיקויים עלובים מציינים את כל הציירים המציגים. עלינו להודות שהרצונות הטובים והשאיפות למקוריות אינם יכולים בשום פנים לחפות על אי יכולת ועל העדר גמור של אישיות.

אולם רסין שלא גרע עינו מהנערות הפטפטניות, מתגנדרות, רוצות לשאת חן ואדישות לגמרי לתמונות הסב את השיחה על הקהל הנהנה:

– באי התערוכה אינם בעצם מחמירים גדולים. הערצתם ניתנת לכל אחד המורם במשהו מהם. ורפיונם זה מעורר תמיד רחמים בלבי ומן הראוי אולי היה לכוון קצת את הטעם לתפיסתם. לו עשו את האמנות עממית ופומבית, אולי היו גם האמנים זוכים לתענוגות עולם הזה ככוכבי־הראינוע, מתגוששי הקרקס, חשבי השחמט, השחיינים והזוכות בתחרויות היופי.

הסיחו לבם מחיפוש פיתרונות אלה וארבעת הידידים הלכו לקפה. רסין בזבז פרוטותיו הקשות לתה ולעוגות קרם. אושרו המדומה הוא שעשאו לפזרן.

– בחפץ לב, הצהיר רסין, הייתי היום מבזבז לכבודכם ולהנאתכם מחצית שכרי עבור רומן העתיד להכתב. הייתי מבשם יום ראשון זה של אביב על אף הציירים הגרועים בשפע ורדים, מרווהו ביין וקונה כדורים פורחים כדי לטעון עוד פעם את חדוות הילדות. הייתי שוכר אוטו והיינו דוהרים אל חורשת האקליפטוסים היחידה שמאחורי העיר.

פרידה היא שהבינה לששונו הפתאומי שהייאוש דובב מתוכו ושלחה אליו בסתר ציפייתה. רסין נרגע, עישן הרבה, חשך דיבורו והיטה אוזן לשיחתם של הציירים. הנערות פרשו לדרכן והאמנים נהו אחריהן, העריכו את הבדל קומתן, גזרותיהן, חיטוב רגליהן, טפיפתן וגם מזגן ונפשן. שלושתם נפגעו מאהבתן – והרהרו בעצב באמנותם, אורח חייהם ורגשותיהם שמסכנים את קיומה ותמידיותה של אהבה זו.

הם טיילו ברחוב קטן זה שבו התרכזו הבנקים, לשכות המודיעין למען תיירים, משרדי האוניות, מחסני ספרים, אולמות לנשפי מחול למשחק הבילארד, מספרות מהודרות, וחנויות לממכר תכשיטי נשים וגברים. רחוב זה שימש גם לעסקי בורסה למכירת קרקעות ולשדירה הראשית שאותה קישטו ביום זה בנות העיר היפות, מפורכסות וגנד־רניות לא פחות מרֵעוֹתֵיהן, בבירות אירופה.

ליד קיוסק נעול הרקיד בדואי פרא, יחף, בעל עבייה מטולאה ומזוהמה – דוב זקן שנס ליחו וסרה בינתו. חיה חומה זו, עצלנית, זנבה מקריח והוא נוהגה בחח, יצאה לפני המון התינוקות והבוגרים הסקרנים במחול הדבקה, לצלילי התוף העמומים של בעליה. כשסיימה מחול זה לקולות השמחה של הצופים החלה להאבק עם מאמנה, כפותיה הקטנות שלובות על עורפו, עמלה להפילו. לאחר

מחזה התגוששות שבו יצא הדוב מנצח, אימץ הבדואי לחזהו הרוטט, השעיר, את התוף וביקש פרוטות גמול הצגתו. רשלן היה ועיניו טרוטות ונתן להרבה מהצופים להשתמט. בהפליגם משם נתקלו בהמון אנשים שצבא על חנות מוגפה למחצה בתריסי גלילה. לפניה, על דוכן הכריז בן־אדם שבפרצופו טבועים היו אופייהם של כמה גזעים ופיו מיילל כמה שפות אירופה והמזרח. הוא הבטיח להראות בשכר פחות גולגולת אשה, הפותרת חלומות רעים, צופה במזלו של כל אחד, ומנחשת עתידו. וכדי לתת תוקף לדבריו ליווה פזמונו הנמלץ והמגומגם בכמה שפות בצלצולי פעמון.

פרנק הכיר בו רמאי מצרי מקהיר שהתקין ארון מיוחד המעלים גופה של עגבנית אחת וחושף רק ראשה. וראש־פלאים זה המכוחל והמבושם שעיניי אש לו משטה בכל הבאים לדרוש בו. בקרן הרחוב הציג לראווה כייר פרוטומות ממנהיגי האומה, תבליט־חימר מוצהבים ממראות הארץ, ציפורים בעלי־כנפים ירוקות וברבורים קטנים שאודם חרטומיהם דהה. ממולו – תגרן חילק שני פרסי תמונות זולות קבועות במסגרת לכל מי שיצלח בקלפי במחיר מוזל. יחסם של ההמון לתחרות הוא תמיד חגיגי והיו כאלה שמזלם שיחק להם בהוצאת הפיס וטלטלו הביתה ונוס נרדמת, זוג מתנשק מתוך נשייה או להקת ציידים יורים בשועלים.

– חסר כאן, העיר פרנק, עוד מוכר פזמונות, סרנדות, בלדות וסוניטות במחירים שווים.

קיבלין נאנח:

– הנני עייף מהמונה של העיר. תנו לי סדנה על מרום סלע, בדים, מכחולים, צבעים, מזונות, והייתי מסכים להכלא שם לעשרים שנה. הייתי צופה את צאת השמש והכוכבים ויבול עבודותי היה משתקף מתוך קורי העכביש אבל היה קיים.

– אולם אני כסופר, השיבו רסין, אסור עלי לכפות על עצמי ריחוק כזה. תכלית עבודתי היא עממית יותר. סדנתי – שווקים, רחובות, משרדים וחנויות אלה וצבעי – שמחותיו ואסונותיו של המון זה.

– אני, אמר פרנק מנתח ונהנה רק ממקצועיות שבעבודתי האמנו־תית. הרי צריך להודות שהאידיאליות זרה לאמנים כמו לכל אדם והציפייה לנצח אווילות היא. כת מתהדרים אנו המפריעים את שלוות האזרחים הטובים בהבלים שכולם הונאה עליונה ויופי מעודן

ומוגזם. ובכל זאת לא מצאו לעצמם תענוגות חריפים אלא באמנות וחשבו שאהבתם זו אליה היא רק רפיונם האישי. ובהיות היום גדול עוד החליטו לעלות לזיברט ולשמוע מוסיקה קלסית מתקליטי הפטי־פון.

הם נתכנסו בתוך חדר שהכיל בתוכו פסנתר, ספה, שידה ועליה מכשירי כתיבה נפסלים ואצטבאות עמוסות ספרי מסעות. בעל־החדר, זיברט, טרח לסדרם ולהנעים בואם בתה ובסיגריות. הוא חייל אמריקני לשעבר היה שעלה לגאול את הארץ. צלקות בלסתו־תיו, מדליות נחושת על כר קטיפה היו צריכות לאשר חירוף נפשו. לאחר השחרור נתמנה מפקח המחנה הצבאי, לאחר שזה נתבטל נעשה חובב מוסיקה מובחרה, תיאטרון סטירי, מוטיבים תנכיים בתמונות שבהן גדש את כתלי חדרו שנדף ריח כוהל חריף.

דרך האשנבים נשקף הים בתכול צונן. בשעות אושר אלה שמעו את הפסטורלה של בטהובן, פוגותיו המעובדות לפסנתר של בך, רונדות ומזמורי־שוברט, את מוצרט הצוהל את צ׳יקובסקי הקודר והעמוק ואת זמרי הכפר שמילאו בקולותיהם האדירים, הערבים את אולמות הקונצרטים והאופרות.

כשקסם הקולות חדל השקיפו שנית החוצה וראו ליל־כחול פרוש על הים הרוגע. הוא מלא היה עשן סיגריותיהם ומתק הצלילים עוד התרונן בחללו. החשו, קיפחו כל הכרה ומלים כדי להאריך נשייה ערבה זו והעתירו כל רגשנותם העצורה על הכלב העול־ימים, חניכו של זיברט. זה הניח חרטומו הדק על ברכי קיבלין אוהב ותיק של כלבים וסגר עיניו השקדיות מעוצם תענוג הליטופים.

כשעמדו בחוץ, לא מפוכחים עוד כליל, חייכו זה לזה קודם שנפרדו וקיבלין סיים:

– ראויה היא האמנות לאהבה וגם לחירוף נפש.

≈ ≈ ≈

באופל חדרו המתין רסין לבואה של פרידה. עיניו בדלת הלא נעולה וחושיו ערים מתמיד. קצב רגלים מהלכות במסדרון הרטיטו אותו וכשאלה נמוגו בדממה נשאר שוב שרוי בקיפאון וייאוש. לבסוף באה פרידה, רכה, נאה ומלאה אהבה מתמיד. לפתה צווארו בזרו־עותיה שנחשפו מחולצתה. היא לאחר שינה ארוכה היתה והשיקה

לחייה לאה ומתוקה לפיו. הוא נשקה רבות ודמעות האפילו עיניו. מסוער היה, מלא חרדות על אושר העלול לחלוף ואחריו לא ראה שמחות אחרות.

היא צנחה על ברכיו והוא הראה לה את זוך צווארה וזרועותיה המטיל צל חיוור על הכותל. בחיוך מלא חשק שראה בעיניה ושהיה שרוי על שפתיה הכיר רסין את רצון האלים. הם אכלו מנדרינות וריח הפירות התבשם בחדר, היא קלעה את הקליפות ותלתן על הקיר ותבעה ממנו שיראה לה מה מפרי עטו.

השיב לה רצון מחייך.

– יקירה, ישנם הרבה העדיפים ממני, בסגנונם, בתוכנם ביפי לשונם ובערכם. גם מעצמי אני שולל הנאת קריאה בהם, בחששי לאכזבות קשות. זכרי יקירה, את הומרוס, דנטה, שכספיר, סרוונטס, גיטה, בירון ואפילו פחותים מהם שאני נכלם מפניהם.

מצאה תשובתו כנה, מחפה על אצילותו וכישלונותיו, תמהה על חומרתם של שני הריעים האמנים, המעריצים ומאהבים וניבאה לשניהם עתיד מפואר.

העניקה לו נשיקותיה והתפנקה:

הגד לי אפוא דבר מה.

– רק האמנות מקנה לאהבה את מתיקותה ועדניה. ואולי טועה אני – התאוות מלבלבות מאליהן. חוץ ממה שאני אוהבך על טעמך המפונק, הדרך, גנדרנותך המתונה והנבוכה הנני מעריצה של נפשך. ואם תלכי ממני אהיה אומלל מאוד. ולולא פילוסוף הייתי עלול אני בהעדרך להמית את עצמי.

תחילה כמעט ונרדמה תחת שפע פינוקיו ולאחר שהתפשטה קימונתה שזולתה לא לבשה כלום אמרה בצער:

– חבל שאין פה ראי.

– השתקפי בי יקירה. ראי מאיר ונאמן אני לך.

אותו לילה טעמו כל יסורי ועדני האהבה, שבישרו שואה לשניהם.

כשהתעטפה בשמלתה לעת שחר בכתה מתוך נוחם קשה ולא רצתה בפיוסיו. הפציר בה בסרקו שערה שנפרע שתשוב לחדרה. עטפה באדרתו הוליך אותה לחדרה והבטיח לה אהבתו בדמדומי היום שהחווירו באופק הים.

≈ ≈ ≈

שחרית המסכות למען הילדים נועדה לפתוח את חג הפורים. הם נהרו לאולמות השעשועים, שבהם הוקמו למענם קרוסלות שנצטרפו מחיות עץ אכסוטיות, תיאטרון בובות העתיד להעלות מעשיות גרוטסקיות, תזמורת כושים קטנים שתנצח על מחולותיהם והמון הפתעות מפתות. רסין שוטט בין המלאכים הקטנים שתינוקות בלונדים סמלום לפי דוגמאות עצמיות: כנפיהם שכחולות היו אצל אלו וצחורות אצל אלו, הטוניקות בנות גוונים דומים, הנזרים העשויים נייר זהוב, אשר הידקו את תלתליהם המתנפנפים על שכמם, שיוו להם אותה שמיימיות שאנו מוצאים אצל מקהלות הילדים בשעת פולחנן על פני ציורי אמנות שונים. לעומת המלאכים האלה התהוללו השטנים האדומים: קרניהם השחורות התקועות במצחם זעו בלגלוג שטני, חרבות העץ אשר לצדם שקשקו ביהירות של קצינים בעתיד, נעלי התרנגולת שלהם הקישו כנעלי הפרשים מהמאה החמש־עשרה וזנבם הדבוק לעכוזם פיזז בגסות. לליצנים, שמכנסיהם התפורים מטלאים צבעוניים שהגמישו את גופם, היה אותו העצב הצוהל המיוחד לליצני הקרקס, שילדים אלה סיגלו לעצמם בתיאטרליות הטבועה בנפשם. בהמון שוקק זה, שרק השמחה והשעשועים פיעמוהו, ראה רסין גם נשי הרמון קטנות, לבושות שחורים ומעולפות פנים, שהסתירו סוד מזרח עתיק, בנות בוכרה שבתלבושתן הרקומה הן מזכירות את הטווסים ולראשיהן חבושים כובעי ארגמן בעגבנות כזו, שמסוגלת היתה להכניע את לבו העריץ של חאן טטרי. "אסתר המלכה" הקטנות, שרבות היו – קינאו זו את זו בהודן המלכותי, העריכו את הנעלים המוזהבות של רֵעוֹתֵיהן, את החן האגדי שלא היה מפתה ומושך אצל כולן ואת המון הזוטות שפיארו את תלבושותיהן. העניות שבהן בחרו במחזות הווי של העדות המזרחיות ושל הערבים, המחייבים בגדים נפסדים וטלואים: הנה ספרדי ישיש וסומא ששתי נשיו הקולניות נוהגות בו, רב תימני בסנדלי עץ שפיאותיו הצנומות יורדות לו מעברים ומטלית כרוכה מסביב לצווארו, אפנדי כרסתן המפלס לו דרך בחוד מטרייתו האדומה, סבל חוף בבלוייו וחבליו המשנסים את מותניו ובדואיות, שמחרחות קונכיות על אפן וטנאי צברים על ראשן.

תזמורת הכושים הקטנים הרקידה את צבא התינוקות שהתענגו על

צורותיהם המחופשות. הם רכבו על סוסי־גמלי־חמורי־איילות־ג׳ירפי הקרוסלות, הציפו את האולם בנקודות צבעוניות, יצאו במחולות בניצוחן של מורותיהם, גננותיהם, שהתאמצו להשליט עליהם קצב התנועות, עמל ירחים – התחננו בקולות צרודים על קצת יופי שברתמוס. אבל לשווא! חניכיהן הפרו עתה את המשמעת המונו־טונית שהן שיננו להם יום יום באהבה מדומה ובהרבה בקיאות פדגוגית. להיפך, הם השתלטו על בתולות לא רעננות אלה בצהלתם העזה, פייסו אותן בכל כינויי־חיבה ושתפון למחולות ולסיבובים על הקרוסלות; הן חייכו מעונג, מחו את הפודרה מעל פניהן המיוזעים בממחטות משי מרוקמות והביטו בעין טובה על סחרחורת זו, שאינה נטולת יופי לפי עניות דעתן.

כמו בכל חג היו גם שם מאוכזבים, מרי נפש, שהיו מבכרים את הבדידות על אספסוף שוקק זה, לולא החרפה להיות מנודה ממה שהאנושיות מכינה ועושה; היו כאלה שלא זכו אפילו לסיבוב אחד, שמסכותיהם סולקו על ידי שחצן, שראו את נזריהם נרמסים ברגלים אדישות: אלה התייפחו קשות ונפשם הפצועה נאלצה לקלוט את קטעי־התזמורת הפראים והדי־הצחוק של אחרים, ורק נדיבים, לא דקדקנים, בזו לקטנות אלה ולא נתנו לחדוותם שתעכר.

רסין מצא שם את ידידו הקטן, חגי, ובתלבושת של פיירוט שדגל בידו תחת חסותה של גננתו, ברייה ביישנית, קצרת זרועות כפינגוין, שלא נתברכה בפרי בטן ושפכה את כל רחמיה האימהיים על ילדי גנה. רסין הושיב על כתפו את ידידו בן החמש, ששקשק בפעמוניו התפורים למראה המון מגוון זה שמילא את האולם שקשתות קמרוניו קושטו בפנסים סיניים. הוא קנה למענו חפיסת שוקולדה, שהקטן בצעה לשניים והציע באלגנטיות את החצי לבת לוויתו המהודרה בקרינולינת משי, שחייכה בפה זעיר מסגנון רוקוקו, נפרד מהם ויצא לגן. בטיילו במשעוליו נתקל בתרמילי צבעונין רמוסים – מצנפות הדורות לפני שעה, מסכות מעוכות החטמים והפיות. בינתיים, ופנסי האולמות שהצהיבו כפרחי חורף ביום הכחול החלו כבים – אותות סיום של שחרית הילדים, שנהרו לבתיהם נטולי ששונם, שחצנותם וצחוקם, והשמיעו עוד את הדיהם הרפים בכאב. בעצב שוחחו על הקרוסלות שנשברו תיכף לאחר סיבובים אחדים; התרעמו על התזמורת שקימצה בניגונים והעריכו את ההפתעות לעלובות. הם היו מרומים לא פחות מהגדולים, השבים מנשפיהם

וטעם המוות בפיהם.

משם רסין עלה לווטרינר הצעיר טברסקי. בירך לשלום את אחותו יולה שהדיחה את הכלים במטבח. לשעבר טיפלה נערה זו בתפארת ציפורניהן של מטרונות בינוניות בבירת פולין. אהבה את גניה של עיר זו, תיאטרונותיה, בתי הקפה ובחוריה. כאן חסרה היתה כל זאת; אשתו של הווטרינר – שחירותה המלאה תאוות לא מרוות לא נסתיימה גם לאחר נישואיה, המירה את בעלה בספסר קרקעות עשיר ומזקין. לבה נהה אחרי חיי מותרות, רצתה לסמל תמיד אצילה רוסית, ואת שירי משורריה היתה מדקלמת לכל עת מצוא במבטא ובמשקל מזויפים באוזני מכיריה ולמורת רוחם. וספסר הקרקעות, נוטה לשלווה, לאורך רוח ולפינוקים שקד למלא קפריזותיה של אשה זו.

יולה, באהבתה את אחיה בשל כישרונותיו, טיפלה במשקו ובחינוך ילדתו בת הארבע. רסין מצא אותה לנאה בעיניה האפורות בינות לגבות מאורכות שנוגות היו. אפה קטן ועל שפתיה חיוך אהבה נכסף. ברצון שעשע שיממונה וסח לה על שחרית הילדים.

בחדר הסמוך מצא את הווטרינר ואת דיוקנו שצוייר על־ידי אמן מודרני. בכל אופן היה המקור שהתהלך בפיז׳מה, סימפטי יותר למרות המלל השופע מפיו מתוך חשק שהתיז ריר. בשנות לימודיו הצטיין באצילות פולנית, גזעית, כעדותה של מעריצת־פדרבסקי־זקנה. הוא העדיף את מיצקביץ על שאר משוררי פולניה, אהב את ויטלי וקינא בכישרונו העירוני והפרוע של טובים. בעצמו גדש שני פנקסי שירים מקוריים שבאו כתוצאה מקריאה מופרזת בפייטני העולם. פקפוקיו בכישרונו גרמו לו שיטיל ספקות בכישרונותיהם של אחרים. ספקנות זו הניחה דעתו ומצפונו וחשב להתפרץ ביום מן הימים. לאחר שמקורו דלל התמסר בחשק לתרגומים וכעבור שישה ירחים תרגם את כל שירי בודליר בסרסו צורתו החמורה והשקולה, בקפחו מוסיקליותו ובהפכו לפעמים את טעם הדברים לצורך חרוז וריתמוס הולמים. דעותיו המדיניות היו שהמשטר האנרכי הוא הרצוי ביותר לגאולת היחיד, ולבגידת־אשתו התייחס תחילה בייאוש, אחר נתגדשה אצלו הפסימיות והתאמץ לשכחה.

שניהם היסבו על הספה שכוסתה בשמיכת־דרך וורודה. עישנו הרבה והסיחו בגורלם של סַקו וַנצטי, החפים מכל פשע והעתידים לעלות לגרדום בשל יהירותם של שופטי אמריקה החוששים כביכול

לסילוף הצדק. הסתדרויות הפועלים בכל קצווי התבל שיגרו יום יום טלגרמות רדיו של מחאה נרגשת על עוול זה, הכריזו שביתות, התגודדו סביב משרדי שגרירויות ארצות־הברית באיומי מחאה, אולם השופט האמריקני אטם אזניו, לא הודה שחייב זכאים וצחק לכל מצפון האנושיות הכפותה בארץ זו. בימים אלה נתלכד המצפון האנושי לדרישת צדק אחת שנזדלזלה באופן מעליב.

הווטרינר הצעיר, המרומה גם כן, נשא נאום־אשמה נגד כל משטרי התבל חסרי האונים להציל מפי האבדון שני פועלים עניים החפים מכל חטא:

– בשעות זדון ורשע אלה אפשר להכיר שהשטן הוא שיצר תבל ומלואה והוא המולך בנו.

– ידידי, השיבו רסין, צדקתם של שני פועלים אלה היא ברורה כשמש והמתתם, חטא לא יכופר של המצפון האנושי. אולם כמה מעשי סילוף מתרחשים יום יום בכל בתי הדין והערכאות, החל בערי השדה וכלה בבתי הדין שבבירות. הסכינו להם ואין שוועות חלכאים ושדודים אלה מגיעות לאוזנינו. והאם לאל־ידנו והגיוננו לפעול גם לטובת סַקו וונַצטו יותר מאשר לתרום פרוטה לתוך קופת ההגנה שתקום למענם ולהצטרף לאסיפת מחאה נגד עיוות דינם שיש לשער שישאר בתוקפו.

יולה הכניסה לחדר את הבת הפעוטה שחזרה מנשף השחרית בתלבושת צבעונין חרוזה אלמוגי זכוכית ומסכתה הוורודה בידיה. האושר נגה מתוך עיניה כשסחה את פרשת בילוייה, ורחמי האב שהיו קודם לכן מוקדשים לרחוקים נשתפכו על בתו העזובה.

רסין עמד לידי תריסי החלון המסולקים שחשפו גליי ים ברינתם הכחולה, והשיא עצותיו ליולה בדבר בחירת תלבושת נשף שיהא בה מן הפיתוי הקרנבלי ומקוריות לא שכיחה. נערה זו שחלתה שלושה חדשים תיכף לבואה ארצה, ולא זכתה בפגישות מקריות, טיולי משובה, פטפוטיה עם המטרונות הזעירות בשעת פיאור ציפור־ניהן – תלתה בקרנבל זה הרבה תקוות־עידודים והזדמנות עם אדם שיוציא אותה ממסילתה המשועממת.

היא סחה לו את נפתולי־אחיה שהקדישה כמות־שנים מחייה, שאשתו תשוב אליו, ובכל זאת לא נמנעה מלקנא בה על קלות דעתה ועל חשקה העצום לרוות כל עדני החיים. הנערה, שעקבות מחלתה, בדידותה ניכרו בפניה החיוורים – יפתה בצערה ובגעגועי

הסתר לאהבה, וחזה, מבעד לחולצת המלחים המהודקה פרכס בעלומים כמהים.

הם התחייכו עמוק ונפרדו על מנת להראות בנשף הקרנבל ורסין נתן אותותיו: תלבושתו הרגילה, פניו מגולים וורד מושחל בדש מעילו.

רסין עלה לרוזין – סוכן בחברה לאחריות החיים, רווק ותיק וחובב־אמנים שהתגורר בעליית הגג אשר ממנו נגלתה פנורמה נהדרה של העיר. הוא מצא שם את פרנק וקיבלין, גומעים מוקה כשהם מיסבים על שרפרפים קלועי קש אל שולחן עגול, שרוזין יחס לו סגנון פרסי עתיק. חדר זה נועד לטרקלין, לנשפים מצומצמים שאינטימיותם הודגשה על ידי שתיית יין מכדי חרס צרי־פיות, כיבוי פנסי החשמל הזעירים ששרצו בכל פינה, זולת פתילת־השמן שדלקה בתוך שלד ראש שהתנוסס מעל כן; ומיסטיות זו, שליפפה את הכל, פעלה על עצביהן של הנשים שהראו אכסצנטריות פתאו־מית; את אחד הכתלים קישט שטיח רקום בנוסח האמנות ההודית הזעירה – מעשה ידיו של פרנק. מלאכה עדינה זו למד בפריז באותו בית חרושת לכלי חרסינה שארבעים שנה קודם לכן קישט שם אוגוסט רינואר ספלים וקלתות. על שאר הכתלים ראו את דיוקניו של רוזין, פעם כמוקיון, פעם כשֵד מפחיד, בשער סומר ובכפות ידיים מולקות: כי באדם זה הלך לטמיון כישרון משחק ממדרגה ראשונה. שום אדם לא ההין להטיל ספק. על השידות הצבועות צבעים לוהטים נתגבבו כל מיני זוטות מוזרות. כמו כן שמר רווק זקן זה על יין בן עשרים, שהוא הועידו ליום כלולותיו. ובדרך כלל היה זה אדם חביב: מתראה כפזרן, יחיד בהלצות פיקנטיות, מהדר במלבושיו, משחק חרוץ בדומינו ודמקה ומגדל יונים, שהצטופפו על ראשו, כתפיו והוא האכילן מפיו.

בחצות־היום יצאו על מרפסת הגג, אשר ממנה נשקפה רחבת העירייה שהמתה מהמון עם שבא לראות בקבלת פני מלכת היופי על ידי קברניט העיר; זו שנבחרה על ידי צוות שופטים שכלל מהנדסים, רופאים, פקידים גבוהים ועסקניות ציבוריות – כולם בעלי טעם מובהקים לפי רמת חייהם, דרגת השכלתם, השפעתם החברתית ובוזם האירוני לאמנים, שעניותם טשטשה לגמרי את אישיותם. אותה שנה זכתה בתואר מורם זה בת אחד משבטי ישראל הרחוקים, בריה אכסוטית, ששעשעה מאוד את סנוביותם של יודעי־טעם אלה.

עם תרועת החצוצרה, ירד קברניט העיר מעל מדרגות השיש בלווית מטרונה הדורה ובידי שניהם צרורות ורדים ענובים בפס לבן־כחול ועליו ברכות נמלצות לבחירת הבנות.

האימפרסריו הראשי שניצח על נשפי הקרנבל הוציא את המלכה מתוך האוטו וקרבה לפרנסי העיר. בגוון הזיתי הזך של קלסתר פניה, בחן העתיק שהוצק בשפתיה, במחרוזת הפנינים המזויפות שהידקה את שערה המתולתל וירדה על אוזניה בתבנית נזמים, העלתה נערה זו, הנתונה בשמלת אטלס לבנה, בדמיון אותה אסתר שמאסה בתמרוקי הפלגשים ונשאה חן וחסד בעיני המלך.

קברניט העיר נשא את ברכותיו בפתוס שנון משנים, אחריו יצקה את מילותיה, מכסף טהור, המטרונה והגישה למלכה צרור ורדים בשם אגודת בתולות שהזקינו תחת חסותה. הקהל הריע במחיאות כפיים ובני שבט ישראל, קרובי המלכה השחומים, צהלו כפראים בשעת פולחן. לאחר שהצלמים סיימו את מלאכת הצילום שלהם והאימפרסריו הושיב את המלכה על כס מקושט שהותקן על עגלה שעליה הצטופפו סריסים ונערות חצרוניות בתלבושות תקופה מאוחרת, פתחה התזמורת בהימנונים – אות לפתיחת תהלוכת הקרנבל, שנועדה לשעשע, לאלף, לשמש ראווה לבני־הארץ ולהיות מעין סטירה חופשית וקריקטורה בוטה.

צלילי נחושת הקלל ודרדורי התופים הרקידו את התינוקות בזרועות אימותיהם. רוכבי ורוכבות האופנים, בעלי הספורט החגיגי, נחלו תשואות, שהומטרו עליהם ממרפסות הגגות, שנעו באוויר כסיפוני אוניות; אצל רבים נתלחלחו העיניים למראה נוער איתן זה המתקדם כלגיון דרוך עוז לקראת עתיד מאושר. לגאווה מיוחדת זכתה העגלה בעלת הסולמות, הרתומה לשני שוורים חסונים מגזע טהור; הם הנידו ראשיהם המקרינים, העדויים פרחי בר, באותו חן מבורך המעורר תמיד התלהבות העירונים; כפר רענן ומטלטל זה שנושא עליו גינת קלחי כרובית, גזר, בצלים, עגלה מלחכת, שחת דשנה, תרנגולות מקרקרות בלול. כל זה העיד לצופים על אושר שָׁלֵו בחיק הטבע ועוררם לעזוב את נפתולי החיים.

החרושת הזעירה, שהיתה זקוקה לרחמים וללקוחות מעבר לגבולים – היתה ששון היום בסמלי תעמולתה: גברת ענק עטויה מלמלות, תחרות, סרטים, נראית חייכנית, רוקדת צ׳רלסטון ומתווה השתחוויות לכל עבר. חרושת השוקולדה זרקה לבריונים הקטנים

חפיסות סוכריות שנמסו בשמש, חרושת הטבק הפיצה בין הקהל קופסות סיגריות, ואלה שהשתערו על הביזה רמסו זה את זה בלי רחמים לתרועת אלה שהתראו נדיבים עד כדי בוז.

כשנסתיימה תעמולה זו לטובת התוצרת חלפו בסך מחזות מענייני דיומא: הנה אסתר ושרותיה, שכמשרת שימש לה האימפרסריו בעצמו; הנה כושי, שמערומיו מפוייחים, נזמים באוזניו ויפה כמעט כאותלו. המבשר את בואה של מלכה שנייה, היושבת תחת אפריון ירוק המהודק לעגלה המשובצה קונכיות־ים; הנה גמל העץ המשתולל, ששלושה תימנים סימלוהו.

מטרופולין זעירה זו היתה מלאה גם מרירות, ולכן הִרבו בסצינות אליגוריות: אמנות התיאטרון הוטלה לתוך ארון מתים, ההנהגה העליונה נעשתה ללעג ולקלס, בר־מינן קטן סימל את ברית השלום של עמי תבל. ההומור, שחמוץ היה במקצת שפע כאוויר־היום המתוק.

– התחיל עצם החג! – אמר רוזין וכינס לתוך השובך את יוניו שבזבזו את צחור כנפיהן והמיתן. פרנק התקין לעצמו תלבושת הרקולס שותת דם, אסור באזיקים, פלוח־חיצים. עליו היה לסמל את מעמד הפועלים המתענה תחת השלטון הקיים. תלבושת כה עצובה צריכה היתה לזכות בפרס ראשון – חמישים בקבוקי יין.

פרנק פיטם את מקטרתו, גידש בצבע אדום את הפצעים, ובגלל העשן שעלף את פניו קשה היה להבחין אם אירוניים הם או רציניים. לאחר שרסין וקיבלין היללו את רוזין על מסכה מקורית זו, שבתוכה צפונה גם אידיאה סוציאלית, ירדו לרחוב. הם דיברו על הכל. על הצברים דקי התבנית שהציג לראווה גנן, על הצב הענקי שהעבירו בסך התהלוכה והוא שרבב את ראשו הפעוט להסתכל בסקרנים, ועוד, ונמנעו לנגוע בזה שהציק לשניהם עד כדי כאב פיסי. הם טיילו מול פני הים, שגיאותו הירוקה עלתה והתרוממה. הם עישנו וריעותם המתה כמו תמיד. גם כשנפרדו זה מעל זה היה חיוכם מאיר.

≈ ≈ ≈

גן הקרנבל מעולף היה אדי טל, שהוצתו על־ידי רקיטות מתעופפות שדעכו כשמחות הלב. רסין פילס דרכו בין המשעולים שהיו שרויים

באור צל ירוק, שחסה על רחש צוהל ופרוץ של הזוגות שהזרות והנימוסים טושטשו עתה ביניהם לגמרי. כשנתעכב על יד קיוסק בתבנית צריח נטפלה אליו ערביה לבושה משי שחור בטרדנות שנעשתה לחוק הנשף, ובהפשילה את צעיפה על שפתה העליונה לחשה לו:

– איפה אידה, אה?

היא הראתה קוצר רוח איום: נענעה שוקיה, בדקה את ציפורניה, התעלפה כמעט מצחוק היסטרי, תבעה סיגריה ואצבעותיה שהגישו אותה לשפתיה רעדו בלי הרף. רסין, שפניו המגולים חיוורים היו, השתעשע באורך־רוחו, הוציא את הוורד שהושחל בדש מעילו, שאף את ריחו ולעס לאטו את עלי כוסו:

– אה, אידה, היא רוקדת בפנים האולם.

שפתיה חייכו בעגבנות נבוכה ובהתרפקה עליו קלות אמרה:

– בוא, רקוד אתי.

– זוכרת את, אנה, ערב אחד בסוף האביב: כנר מפורסם צריך היה לנגן את סונטת קרויצר ומול חלונך טיילו חתוליך על סולם המדרגות הספירלי. היופי שלך הדהימני אותה שעה בשטניותו. זוכרת את: הדרך הוארה מפרק לפרק באור פוספורי ולא ידעתי אם מעיני החתולים הוא או מיישותך. אני נשקתי את ידיך בחשק שהיה למעלה מאירוטי, כשם שישנם רגשות העוברים את חושינו. זוכרת את, שכל הלילה היינו ערים, החתולים על רקע הכוכבים לא פסקו מילל, והמוסיקה, זו שלא שמענו אותה, עינתה אותנו עד לניואנסיה הדקים. ימים לאחרי כן דמו לאותו לילה.

– ועכשיו, דני, עכשיו?

מעבר למאורות הפנסים גאה לילה רווי וסוכך על חדות הגן.

– אנה, אנחנו מאבדים במזיד לילה כה יקר! והאוויר עצמו שיכור מתענוג! את אינך שואפת אותו כראוי!

היא חמקה כצל שחור. רסין נכנס לאולם הריקודים.

תזמורת הג'ז הרהירה את הדמים והמנוני החשק התנשאו מעל לאבק האדמדם.

"ספרדיה" פרופה מסרקות צבעונין, שהנידה את מניפתה באצבעות נאות הצפורנים, באה לפוש לצדו. רסין בפזור נפשו הראה לה אדישות. היא אמרה להתרחק. לרגליה היו נעלי כסף קטנות. רסין הביט אליהם וחייך:

– אה, תסרוקתך הדורה מאד, חבל שמחר תהיי נאלצת להוציא ממנה מסרקות יפים אלה. ועוד, על פי רגליך יכול אני לנחש הרבה פרטים מחייך. אנא, הושיטי לי את ידיך. איזו אצבעות! איזו ציפורנים!

בשכר דבריו כיבדתהו בסוכריות מחטיאות, שהוציאה מתוך ארנק זעיר, שהיה חבוי בחגורתה. שלובי זרוע חצו את הזוגות המרקדים ופרשו למשעולי הגן, שזרועים היו אור חשמל רפה.

– באור זה, המשווה לכולנו מראה של גיבורי תיאטרון בובות, אני מבחין בכל זאת שיש לך עיניים אפורות, מה שאינו מונע ממך תשוקות מזרחיות, את מניקוריסטית בעבר ואחות רחמניה בהווה! את אוהבת את הסינימה ומעריצה את התיאטרון. מה עוד? את אוהבת את האהבה! אה, יורקה, את כולך נחמדה!

– אתה נהדר, רסין! אתה נפלא! הבה נתנשק לכבוד הקרנבל!

הם שבו לאולם הריקודים, פרשו לפינה והסתכלו במערבולת הרוקדים שהסתחררה לעיניהם. הרקולס, שותת דם, פלוח חצים, מסורבל סיסמאות עבר לפניהם חוגג בכיוון במת השופטים.

– מה דעתך, רסין, על מסכה זו? היא מקורית. לא כן? היא תזכה בפרס הראשון.

– כל אידיאה, יקירה, זוכה! הם עברו לאולם האינטימי, ששימש לפגישות, שתייה ולמזנון עשיר. אולם בנחשול האנשים שפרץ לתוכו אבדה ממנו יוקרה והוא חזר לאולם המחולות. אבק הנחושת, שתימר שם עד לקמרונים, סימא את עיניו וגדש את צערו שכירסמהו כל הערב. פתאום הבחין בעורפה החשוף של ינה בתלבושת רקדנית קרקס שהתרפקה על בן לוויתה בשחורים, שלא היה אחר אלא פרנק.

– אה, זה אתה רסין! – קראה, בהנידה חזה הגבוה ותלתליה מגוון הקנמון, – אנא כבד אותי בכוס לימונדה! אדם הגון זה, אמרה בהצביעה על פרנק שקיטר לו בנחת את מקטרתו, אין לו אף צל של פרוטה!

– רסין – הפליט פרנק אירונית, – אנא החזר לי תיכף את הגברת שלי. זה שנתיים שלא רקדתי. בפעם האחרונה היה זה ב"רוטונד". שם שמח יותר מפה! בחצות הלילה מתפשטים הגברים והנשים והאמנים מזכים אותם בפרסי יופי. וכאן, צרורות סחבות אלה המסמלים אידיאות כביכול, הרי זה גועל!

בדרך לא גרע רסין עין מפניה החמורים והחמודים של ינה, שאור עיף ומגרה ליטפם. איפה אידה – שאל בעצב, האם היא פה ומתנכרת אלי בכישרון רב כזה?

הנערה סילקה את מסכתה הסגולה והציצה בפניו החיוורים.

– אידה אינה פה, רסין. היא לא באה בכלל לנשף. כאב ראש פתאומי אילצה להשאר בבית.

– רסין, פנה אליו פרנק בשובם מן המזנון, בניגוד לאחרים, מכיר אני בפניך שאינך משתדל כלל למצות את תענוגות הנשף עד תומם.

– בואי, ינה, עוד ריקוד אחרון!

תזמורת הג'ז לאחר חצות החלה להזות קצב ככושים מוכי מגור מול ירח טרופי מוכתר נוצות דם: הסכסופונים יללו וצלחות נחושת־הקלל, המצילתיים, ענו לעומתם כשושבינין וכמקוננות. קסם זה, שעודד את החושים הראשונים של הרוקדים, נמוג תיכף, כי הנוגנים עייפים היו עד כדי להתייפח כתינוקות הרוצים לישון. אבל אימפ־רסריו הקרנבל הכין הפתעה משעשעת, שהדהירה שוב את השמחה: מטבור הסיפון נדרדרו חלילי־קרטון צבעונין וטפחו על כתפיהם, על ראשיהם של הרוקדים, שכדי לזכות בהם רמסו מסכות, דרסו צעיפים והתגפפו כבקרקס עליז.

חלילי־הקרטון הנאים מילאו את חלל האולמות במין המיה מוסיקלית חד־גונית, שאצרה אולי את כל התשוקות שהאיברים בחוללם לא ידעו לבטא, ונגני הג'ז שנפשו, התענגו על קירקורים מתוקים אלה וחייכו – הם שידעו תאוות מוסיקליות אחרות!

הה! השחר שהכחיל בחרץ את שיאי ההרים ואת צמרות הדקלים הקפיא את דמם של החוגגים, שחוורו פתאום באור האדמדם שיצקו קערות החשמל מן הקמרונים.

הג'זים הדהירו מחול אחרון. הנשים, שהיו ליאות, כלות לאהבה, לשינה, התרפקו כשפתילי מסכותיהן בידיהן על הצ'פלינים, הטרוב־דורים, המרקיזים והקובויים המזוייפים, שגיפפון כאוהבים מימים רבים.

מעילו השחור של רסין, שערו וגם נפשו האפירו מאבק החג. מעל סף האולם השקיף על הרוקדים והרוקדות, שכלי הג'ז השפיעו עליהם היסטריה דתית כמעט, בשעה שהשחר קינן כבר בקמרוניו והפחית את האור הכתום של קערות החשמל. רסין הרים בחיוך ורד כמוס, מוללו בין אצבעותיו והרהר פתאום באנחה. "אה, כן. היא

רוקדת עוד, מתוך ייאוש! איזו נערה!" הוא לא ראה כל אפשרות לחלצה מתוך מערבולת זו ולהוליכה לביתה. לאחר ששיקף את עצמו בתוך ראי רחוק, קבוע בעמוד, יצא את הקרנבל.

סמוך למעונה של אידה נתקל בקיבלין, שבא מעבר זה מכורבל באדרתו ומצית סיגריתו. הם החרישו, טיילו על המדרכה, שגבלה בית זה, שהיו לו מרפסות פתוחות עמוסות עציצי אספרגוס ודקלים, מגדל בשיאו, וצבע השוקולדה ציינו מבין שאר הבתים שנתגבבו על תל זה. פתאום שאל קיבלין בפשטות שלא פגה אצלם מילדותם:

– דני, רוצה אתה לעשן?

– כן. אפשר.

הם הרהרו על הים, על טיולם על חופו וכציירים זכרו היטב את גומת צבעיו.

– דני, רוצה אתה ללוות אותי קצת?

אגב הצתת הסיגריה הציצו זה לתוך עיני זה: באותן העיניים הביטו בילדותם על היערות שחגרו מסביב לעיר מכורתם, השתקפו בנחל שעליו השיטו ספינות קליפה מגולפים, שנטרפו תמיד באשד הטחנה. בבחרותם, לא משו אלה מצילומי יצירותיהם של ציירי איטליה, ארצות השפלה וצרפת, אחר כמה שנים, כשהתגוררו בעליית גג, יקדו העיניים האלה שנים תמימות מרעב, מיופי ומרֵעוּת.

– איזה אוויר רענן, אמר חרש רסין, – ביחוד לאחר קרנבל זה.

הם סרו לשדירת האקליפטוסים. סגנונות הבתים השתרעו לעברים. הם לא דיברו על האשה שהטילה צילה על רֵעוּתם.

הם הגיעו לחול. הוא השתרע למלוא האופק אדמדם ולח. זיתים מעוקלים הכתימו אותו, תמר קצוץ צמרת קישטהו וצריפים בודדים הטילו עליו צלליהם.

– יודע אתה, דני, אתמול ביקרו אותי שלשה תנים. כנראה שמשה להם פעם חורבתי למאורה.

– הזהר, יקירי. הם מבקרי אמנות ותיקים, ובבוקר בהיר אחד תמצא את עקבות אהבתם על בדיך. כמובן, מתוך כוונה טהורה להמייה אותם.

הם צחקו. הציתו את סיגריותיהם האחרונות ונפרדו.

≈ ≈ ≈

ימים אחדים לאחר חג הקרנבל נאלץ רסין לעזוב את חדרו שגבל עם זה של פרידה. שישה חדשים רצופים לא סילק שכרו ואדיבות־הבעלים תבעה פינויו. ורסין לא התרעם על צד אנושי זה ולא על החדווה שקרנה באותו בוקר מעיני פרידה שעמלה לשעשע יציאתו. עכשיו הוא מתגורר סמוך לכרם ולול תרנגולות בחדר שגגו גבוה ובלטות רצפתו צחורות. היסב לשולחנו העגול שרופד בנייר חדש וחסר היה עדיין חפצים דוממים. עטף עצמו בעשן והמעיט להעלות על הנייר הגותו, מראה עיניו בתיאור הזוטות מהן מפוארות ומהן דלוחות. ונד לגורל סיפרו שאיננו רוצה להסתיים ונטרף בין גלגלי השעות והימים.

סח עם עצמו:

– בשום פנים לא הייתי יכול להכנס לתוך איצטלת בלזק ולכתוב קומדיה של השתלשלות אירועים. שני דברים בלעוהו. הרדיפה אחרי ההון והכבוד והעדר גמור של אינטימיות רווייה, פיוטית וגם פילו־סופית עם עצמו. הוא שאף לניצחונות והם רצעוהו.

לאה הסתמך רסין אל הקיר. תיעב את מלחמתו כנגד העתיד הפוער פיו, כישלונותיו לעומת החלום אודות זר הדפנה שמבקר נעלם ישים על ראשו. עייף ונואש היה כדי התייפחות.

חיך עגומות והשהה מבטו על רהיטי חדרו העלובים, על הוילון הכבוס שבעלת ביתו תלתה על חלונו, והציפו בשמים הכחולים ששפעו דרך האשנב.

כרע בזווית והתעסק בהרתחת תה על מכונת ספירט ותוך כדי המתנה התבונן והגה במיניטורות־הודיות. הסגנון הגוטי היה ברברי, תמים ומגושם כשהמשילהו לרוך שמיימי זה המשוך על נזירי ברהמה. ונשי־הדודים שפנינים היו משובצות ברקותיהן, ביישו באשכולות שדיהן, בבטנן המעוגלת שהשמיעה פרכוס ריתמי את הנשים המעודנות שציירון רינואר ומנה. הודיות אלה ידעו להעניק לדודיהן אהבים יותר חריפים ויותר נאצלים.

כשכילה רסין סעודתו שנתברכה רק בהשראתו הנוגה והסולחת יצא את חדרו. בעלת ביתו, אשה צעירה שצמה שטינית נעמסה על כתפיה הצנומות, חוט שפתותיה אדום ומעיניה השתקפו תום

ועגבנות השמיעה באותה שעה צחוקה להלצותיו הדשנות של שכנה – נפח קשיש שניבל פיו. ברחוב פגע בפסל פולוס. כמו תמיד זלזל זה ביפי מלבושיו בהעדיפו את חישול אבריו וגולות עיניו היוקדות, שלדעתו חבוי בהן כוח זר. כיום נמצא הוא במחצבת־שיש בצוותא עם פסל שני – ליבקין. ושניהם חוצבים מצבות. זה לזכרו של גיבור אומה ופולוס לזכרו של בחור הדיוט שמת מקדחת, חבר ותיק של קיבוצם שנתפרד. איתנות גופם ותעודת עבודתם קלקלו יחסיהם. וליבקין היודע להתהולל עם פקידי השלטון, עם תיירי ותיירות אמריקה, והיודע להנותם בכבש צלוי ובטיולים אכסוטיים מתנשא עליו, מעליבו ונתקל גם כן באופן קשה. פעם איים עליו זה במפסלתו כשפולוס לא הרשה לו לחרפו.

– רצונך, אמר הפסל בלי שמץ יפייפות, בוא לבקרני במחצבתי. חוץ מלהלמות מפסלתי תקשיב שם לזמירות יתומי אוקראינה וללחשי חורשת האקליפטוסים. טוב לי שם. ממנו הלך רסין לשהות ליד חלון ראווה שמדפיו נשאו עליהם רומנים חדשים בכמה שפות, גמלי נחושת־קלל, אמנות־בגדד, דוגמאות־עביות בצבעי־כסף, ירוק, אדום, ושמלות רקומות בחזית ובזרועות. דוגמא שמצאו לה חיקוי בארץ וגם מחוצה לה – שכן היתה הרוקמת, שראוה בסדנתה – שחורת שיער ובעלת אופי וטעם לפי עיניה הירוקות הקרות ואפה הדק – שבזכותם זכתה לרשת מקום אשה אחרת.

ידיו של פרנק נחו על כתפיו, מקטרתו שרופת הגולה בפיו ובפניו חיוך נבוך.

– בוא אתי, אמר לו, חדשות בפי.

הם טיילו במורד הרחוב שממנו עלה אבק מופז ביחד עם המון טיילים וטיילות.

– אתמול עזבתי את אשתי בהשאירי לה מכתב התנצלות. מצטער אני עמוק על מעשה בחירה זה. אבל אחרת אי אפשר היה. הרי תבין לי. היא מירה את חיי בקנאתה הקולנית. מה שצריך היה לקרות מחר אירע היום. מתגעגע אני רק על בני שלא יתרגל להעדרי, אולם אותו אפצה בדורונות תכופים. גר אני עכשיו מאחורי העיר והנני עד למות הכלבים והחתולים החטופים.

– לי תמיד מובנים האסונות הבלתי צפויים, אמר רסין.

הם סרו לשתות קפה במרפסת פתוחה וסחו בערב הכחלחל על הנשים שאהבו בימי חייהם.

– לעתים קרובות נדמה לך, אמר פרנק, שזולתן אין כלום בהחלט.

– הנה פירון פטור מאהבה כזו שיש עימה אכזבות ויסורים, אמר רסין למשורר שבא מן הים, צליין ומשעמם. פירון פרש רומנטי הוא האוהב לא על מנת ליהנות ונשבע אמונים למחוז שירתו המקנאה נשים אחרות.

פירון הסכים לשתות עימם ולהקשיב לדברי רסין שמצאם ליפים אבל לא צודקים.

– הפייטן המודרני, העיר פרנק, הנו אדם הניזון מהקרם המתוק של החיים והאמנות, לא כן הצייר שעסק לו תמיד עם צורות מופש־טות.

קיבלין בא עם פנקס הסקיצות בידו. זקנו שלא גולח, רזונו, אישרו מבוכה פנימית שהיתה גלויה רק לרסין. עיניהם נפגשו ודלו יגון דומה. הם ריעים עניים ומסורים היו אחד לשני כמלפנים. קיבלין סח לו על הזמנתו של ויסמן לבוא לגור לצריפו לשבוע ימים במושבת הפרדסים. שניהם ששו על ההזדמנות לשהות שוב בכפיפה אחת ולמצות שמחת הריעות שאין הקנאה מסכסכת אותה. פרנק וקיבלין שהיו מעתה שותפים לאהבת הידידות פרשו לדרכם בשוחחם עליה מתוך אינטימיות שפצעה את רסין.

פירון פרש לו להמשיך טיוליו ללא חפץ, ורסין הלך להחיש לעצמו מעט רווחה אצל ריעו הפעוט חגי – שהלך והוסיף לווית חן של ארוס נחמד. כתמיד קיבל הארת פניה של ידידתו ברין שאיחלה לו אושר מלא מתוך צער כלשהו. מצא שקימונו הפרחים שלבשה – תלתול שיערה מעין האגוז, קישורי־סנדליה הרכוסים בהרבה חן משווים לה חמדה של מטרונה יפנית קטנה. היא הסתכלה בו מסמיקה, שפתיה החרוזות חייכו במתק נשי, ידעה שתשבוחות אלה בכוונה טהורה נאמרות – הרגשת נועם הציפתה, שמטה ראשה לשרוולי המשי שהיא התקינה לשמלת קיץ והריצה מחטה בחריצות יתירה.

סחה לו על שעשועיה בנשפים אחרונים, הצטערה שלא ראה אותה בשמלת נשף שתפרה לעצמה לפי דוגמה עצמית ונחלה את תשואות החן של הגברים וקנאת הנשים. בעגבנות דקה סיפרה על מקרים תמימים עם בני זוגה למחולות שהיו יכולים להסתכסך והטעימה שהם השיבו לה הרגשת נעוריה בעת הפגישות הראשונות.

– ושלום אהבתך, ידידי?

– עגום, ידידתי. עייף אני עד מוות.

חגי טיפס על ברכיו בהטיחו בפניו תלונותיו על שלא קיים את מוצא פיו להביא לו צעצועים. אולם לשמע התיאור המפורט והחי של צבא צעצועים שרסין רשם לפניו נאחז להאמין שאת כל אלה היה יכול לעשותו לו דורונות, הפציר בו שיחיש קנייתם והעניק לו גמול ראשון את נשיקותיו. לבואו של ברין לא המתין רסין. ציפה ממנו להמון תואנות על סילופי־האמת הלא ברורה גם לעצמו, שהיתה דורסת בגישושיה פרחים נאים מלבלבים ומפריחה צברים קוצניים במקומם. ובשמה של התלבטות זו היה מתכחש לרחשי הידידות המעטים – והעדר כל שחוק בדיבורו ובפניו עורר תמיד סלידה קשה ברסין.

אמר שלום לידידתו, נשק את בנה ושב לחדרו. הכרם הסמוך שעמד בניצתו מילא את החדר מתק משכר והאינטימיות החדשה שנדפה מהכתלים המצובעים הביאו לו מעט מרגוע. כשעלה על משכבו השקיף על ונוס שהתיזה אורה על אשנבו והזכירה לו את האהבה והיופי הנאצלים. מלא געגועים ואושר רפה על כפר הפרדסים שיראהו למחרת נרדם.

≈ ≈ ≈

ויסמן ירד במדרון חורשת אקליפטוסים ושק תפוחי זהב עמוס על שכמו. הוא קטפם שלא ברשות, שכן היה מתנכר למושג קניין הפרט. ובהמשיל את עצמו לבריוני הבֻּדָאים והעליזים שבספרי קנוט המסון התיר לעצמו בתמימות מופרזה שלא היתה מצויה כלל אצל דוגמאותיו, כמה מעשי משובה שהיה יכול להענש עליהם באופן חמור. צחק מלוא חזהו החסון והשעיר. דרך על זנבות הלטאות המרצדות בין שורשי העצים ובראותו את פרדסי המושבה נחשפים לעיניו בירקותם הגביר ניגונו שעורר את תשומת לבן של הפרות החרוזות אלמוגים כחולים שכיסחו את הדשא הטלול. הבהמות הנאות היפנו אליו פיותיהן הרוססים דשא לעוס.

כשהגיע לשפת המורד פרק משאו. השתרע על החול טבל פניו בשמש העולה ושקע בהרהורים. מורגל בבדידות בשל אורח עבודתו אהב לעסות בלי קצה את המאורעות הפחותים שקרו לו, להתחקות

על השתלשלותם ועל סיומם. ובהעלותו על לבו דמות בת הכרך הקטנה – ינה, שנלקחה ממנו – נתכסה כולו זיעת צער. טפל על עצמו האשמות שהן הסיבות לבגידתה. הה, הוא לא ידע לפנקה, איתנותו נהפכה בעיניה לגשמיות דוחה ואת יפי הדיבור לא ידע לכלכל והיא היתה גוועת משעמום אתו כשפסקו הנשיקות והגיפו־פים.

כבש פניו בחול. לבו גאה על גדותיו מהרגשות נוחם והרעיון שפרנק רווה עכשו גופה הרך דיכאהו עד מוות.

ברגשנותו מצא תיכף תנחומים באופיו הקשה, שעליו היתה גאוותו; זה נחת בפני כל. מחה את הדמעות שנזלו על לחייו והביט מתבייש בשמש שנסכה זהבה על רוכסי ההרים שגבלו באופק. התיר את פי השק, חלץ ממנו תפוחים, מלק בשיניו את פטמותיהם מצץ עסיסם בשפתיו ואת קליפותיהם קלע לרגלי עצי החורשה מתוך משובת נעורים, זו שלא נפגמה מעלבונות החיים.

עתה, במהרו לצריפו, לשני אורחיו, היה קולו המרנן צלול יותר, ועל פרצופו המוקשה שחוק נוגה. קיבלין ורסין כבר היסבו על האצטבה והתענגו על הידידות העזה שהשפיע הכלב לחמור; ולהיפך. הכלב עמד על גב החמור הקרום וליקק לו פצעיו בלשונו, שלשל חרטומו לזנבו וגרדו בשיניו; אחר הפכו לעבר צוואר החמור והעניק לו מנעמי הגירוד. כשכילה קפץ למטה, התייצב מתחת לראשו והמתין לשילומים מתוך סבלנות. החמור פיקח ולא כפוי טובה היה. בלשונו הרטיב את כל גופו הגרום והמפרכס של הכלב – תגמול זה שילם לו בעין טובה. מעונג שופע זה השתפך הכלב ביבבות רוטטות, הסתער על ידידו ונשכו בשיניו.

– הדייר הקודם, סח ויסמן, הרעיב את שניהם. את הכסף שקיבל מאת הממשלה לכלכלתם חסך המנוול למען קנות עדיים לאשתו שלא הסכימה לחזור אלא בתנאי זה. רכב על החמור בכל יום והירבה פצעיו בגבו. בשל הצומות שבהם הרגיל אותו, איבד זה תיאבונו לגמרי והוא תועה כל היום בשפלה כחוטא אומלל המבקש תיקונו. אולם אני אפטמו על חשבוני עד שיבריא ואתם תוכלו לסייר אתו בכפרים הסמוכים.

הוסיף באנחה:

– ידידותן של שתי חיות אלה היא יותר נאמנה מזו של בני אדם. הם ישבו לאכול. על שולחנם עלו לחם, ביצים שלוקות, חלב

ולקינוח תפוחים. הצריף היה כל כך שומם ונאלח שנאלצו להוקיר ממנו רגליהם לכל הפחות ביום. העכבישים פרשו לאורך כל כתליו יריעותיהם וצבא הזבובים החללים מרובה היה. ויסמן תקע אוהל ארעי על ארבעה כלונסאות ומכיוון שמאוורר היה לכל עבר נשבו עליו ריחות הפרדסים, הכרמים בניצתם. נעירות החמורים נעמו לאוזנם ואותה ההמיה הבשומה שמשמיעים העצים, הדשאים ורמשי הבר בשלל גוניהם אפפה אותם.

הימים עברו על שני הרֵעים מאושרים ושקטים כימי שנות הנוער על גדות היאור השלו במכורה הקטנה. הם טעמו שוב את האביבים המבושמים בלילך סגול, בהמיית החיפושיות שהיו נושרות מבין עפאי העצים על ראשי הזוגות המתבגרים שהיו מתנים נכאי אהבה ראשונים תחת צמרותיהם המלובלבות. רסין הסב עיניו לרוכסי ההרים שנגהם באודם היין.

– אז האמנו שסוד האמנות צפון בחיוכה של המונה ליזה. עלמים מלאי חן היינו, שערנו מתולתל, עינינו ברה ושחוקנו רענן, ואת האמנות ראינו כולה תום, תפארת, אהבה ואת כוהניה מחוננים על־ידי המוזות במתת האמונה והכישרון.

– אני, השיב קיבלין, מעדיף יותר את בגרותי האינטלקטואלית הנתונה גם להיסוסים. אבל צריך לשמור על עלומים חמימים כדי שהספקנות לא תכרסם אותנו.

כמו תמיד לא הסיקו מסקנות מאיימות באמיתותן – בדעתם שגם אחרי אלה אפשר להרהר.

– ובכל זאת, אמר רסין, החירות, החדווה, האהבה והיופי – הן התכונות היחידות המציינות את האמן האמיתי, בהעדר אחת מהן אות הוא לאישיותו הפגומה. הן ארבע אבני־החן בכתר. התרוממו מעל הקרקע, חלצו אבריהם, הסתכלו זה לתוך עיניי זה והתחייכו עמוקות. לרגלם גילגלה חיפושית גלל גדול ברגליה האחוריות ומרצה הפליאם והצחיקם. החמור שהה על איבוסו שגדוש היה שעורים וחכך בדעתו אם לנבור חרטומו בו. הכלב שבע, עצלן השתטח לרגלם והחניפם בנהימות אביון. הוא לא היה חביב על החבורה. בקערות כפר עמוקות אכלו את הנזיד, דשן ומפוטם שבישל ויסמן. זה זלזל בהם כששיירו ממנו וביער, טובל בזיעה, שרוולי כותנתו מופשלים, את הקערה השנייה של אטריות בשעועית שתובלו בחתיכות שומן. באכילה גסה מצא הרבה ניחומים לצרות

נפשו.

– לעולם לא תתחסנו, אמר, אתם אוהבים לטעום ולא לזלול. אותי תחקו באכילה ותדעו גם לגפף אשה כהוגן.

– האמנות, השיב רסין בצחוק, פינקה גם טעמנו וגם קיבתנו. יש לשער שגם הגרגרנות תעבור מן העולם כליל. חדלו אותם המשתאות של הדוכסים הפלמנדיים שבהם זללו במשך שבועים עד שאחזם השבץ. מאתנו אבדו הרבה תענוגות שגסותם העידה על חוסן האנושיות.

בצהרי היום עלו שלושתם לראות את תינוקות הקבוצה שתקעה אוהלים מעבר לחורשה. הפעוטות שבמיטות הכילות לא הסבירו פנים לאורחים, חשדו שהם רופאים, נתכווצו אל הסורגים כשאגרו־פיהם הזעירים רוטטים ופרצו בבכי.

– גם הבנים שבהם, העיר רסין, נשיים הם באופיים. חסרים הם חינוך האבות ותחת פיקוח האומנות האידיאולוגיות נעשו אלו מוגי לב ובכיינים.

בלילות שבת היו חברי הקבוצה עורכים מדורות ושרו שירי רועים ערבים כשנשותיהם חבוקות בזרועותיהם, ואלה למרות שמשוחררות היו מרגשנות תבעו פינוקים וכינויי חיבה כרעיות נאהבות. והרווקים העגומים יצאו במחול הדבקה ולפתו את הרווקות המסורבלות מתוך פראות רומנטית.

– בכאן אין השמחה שרויה, אמר קיבלין והתבונן בנוף הפרדסים שהשתרע תחת השמש, מבורך בדשן ירוק צונן ועמוק.

הם הגיעו לשדירת הדקלים של המושבה שאמיריהם השתרגו, התלכדו לקשתות קמרונים. תנובה שפעה מעברים. בנות הפרדסנים – גרציות קרתניות שנולדו על אדמה הזבה חלב ודבש פרטו בבתו־ליהן על פסנתרים רומנסות אופרטה שהיו גדושות הזיות שהתנדפו תיכף לאחר נישואיהן שהיו מבורכים בזרות בטוחה כלפנים. תיירו בבירות אירופה הביאו מהן תלבושות רזי־הכחול מהודרות ונימוסי טרקלין.

הטיילות שוחחו על חג המסכות. דיברו בגנותן של בנות עיר החוף, קינאו גנדרנותן והתהדרותן; ומלוויהן – בחורים גברתנים ללא עדינות וטקט, גדשו צערן בהעירם להן שכל נערה מהוגנת חייבת לקבל הוראה מפני בנות העיר המפארות בקיץ את שפת הים.

– דעתי, אמר ויסמן לחבריו, שכפריות רעננות אלה עולות בכל

על בנות העיר המפורכסות שלבן מלא עורמה.

ויסמן הוליכם לסלון הריקודים לראות בשעשועי הבנות. מורה־המחולות, טרזן יפייפה שלמד אומנות זו מאליו שהה אותה שעה לפני הראי ועסק בפיסוק שערו, בנוגה עיניו, בפיו הסמוק ובהלי־כותיו המתונות והאלגנטיות שהוציאן מז׳ורנלי אופנה פריזיים ופיתה את נוער הכפר לבוא לטרקלינו ללמוד ריקודים מודרניים ולהש־תעשע באהבים קלים. ובכל זאת רק משפחות אחדות, חפופות, גמלוניות הסתובבו באותה שעה בטרקלין לצלילי הרמוניקה של נער שחום ולהוראותיו של המורה, שהמתיק להן עיניו היפות בלפתו חזהן בעדינות פרוצה והמס בשרן.

משועממים ברחו משם ונשבעו שלא לבקש יותר שעשועי טעם בכפר זה וכשראו את צריפם עטוף לילה, נתמלא לבם שמחה.

– חבל מאוד שאינני רקדן, נזכר ויסמן בצער, הרי זו אומנות המלאה כולה פינוקים. למחרת צייר קיבלין אקוורלי־נוף, ויסמן רכב על החמור שהפסיק צומותיו אל התחנה ורסין הלך לבקר את הפייטן הפרסי חַרזוֹן. זה עוסק במסחר האריגים, היה אב לשמונה ילדים ואוהב את הפיוט, כאשפי ארצו, את תבונת המזלות ואת פיתרונות החלומות. הפייטן הכניסו לתוך טרקלין צבוע ורוד זורח, ורסין ביקשהו שיספק את סקרנות בני חלציו שהציצו אליו מכל החרכים ולהכניסם פנימה. אחד, אחד עברו לפניו, פניהם מגון הקנמון, עיני ליש להם כלאביהם. שערם שחור מעורב ושיניהם צחות מחלב. האב הפייטן הסתכל ביחד עם אורחו מתוך עונג בילדי אונו, הוציאם והכניס את אשתו הגוצה שהביאה על טס נחושת ספלי קפה. כשרסין הילל בפניה את ילדיה הראתה זו ביישנות מופרזת ושחוקה, זהב נזמיה, צמידי ידיה הגיהו אור כִּשְׁדֵי קָדום. בטרקלין זה, בינות כמה שרפרפים, נרגילות מוחרזות אלמוגים, כדים וטסי נחושת מגולפים הבין רסין את פיוטיו הנמלצים, שלא נקיים היו מתפילות, של חַרזוֹן. הוא הקריאם בנעימה עתיקה שהילכה פחד של מסתורי פרס. בהם הספיד את הרעיה המתה כמקוננת ישישה בליל כלולותיה ובשירי האביב קמה לתחייה העשתורת האיומה בנאפופיה היוקדים.

– הה, אמר הפייטן ועיניי הנמר שלו לחשו, פרס מולדתי לפנים, מלאה עוד כיום כשפים עזים, אבל פסו החרטומים שיבינום. באביב צומח שם פרח זהוב שקוראים לו פרח הדודים וממנו קולעים זרים

ועונדים בהם את ראשי הבנות ביום כלולותיהן.

קמו ממקומם. רסין בירך לשלום את עקרת הבית ששחקה גרעיני קפה, טבולה בזהב תכשיטיה, ליטף את הבת הזעירה חמודה כגורת נמר ויצא בלווית הפייטן שהוליכהו עד גבול הפרדסים.

– חושב אני, אמר לרסין טרם לכתו, שמשוררי אירופה יודעים יותר ממני את רזי היצירה. פרסומם הוא המעיד על כך. השיאני עצה ידידי כיצד להתעלות.

– שווה תמיד לעיניך את גלגמש. הוא כתר שירת הבבלים והוא יאלפך רבות.

– לא, השיבו הפייטן בחיוך מלא תום, אדיר הוא ויחיד היה ואין שני לו. ואחריו כולם ידעונים.

כשקרב רסין אל הצריף קלטה אזנו צחוק משונה, היסטרי, של ינה ושל פרידה. זו היתה הפתעה זדונית בשבילו. נערות אלו התעללו במכאובי עצמן וביסורי האחרים. שתיהן ריעננו את שפתיהן, העמיקו את בבות עיניהן בכחל ומילאו את הצריף הנאלח הודן, זוהרן ורצונות הרסנים.

רסין חייך לפרידה כתמול שלשום, לחץ כפה הדקה והקשיב בערנות מתונה לסיפור פרשת דרכה, לששונה הרב שהרגישה בראותה את יערות הפרדסים שהם ככותרת ענקית וריחנית בלב שיממון זה; ולהמון שאלותיה על הלך רוחו בשדה, צידו, כביכול, ועל נערות הכפר הנאות. היא זכרה יפה את השראותיו, ליבבה אותן בעיניה, שגבותיה הקמורות סגרו עליהן כעל אגרטלים נוטפים אור.

רסין הסתכל סביבו וראה העדרו של ויסמן, מבוכתו של קיבלין שעיין ב"נשמות המתות" לגוגול, ואת ליאותה העמוקה של ינה שפרשה זרועותיה הצחורות על מסעד הכיסא. החזיר פנים שלווים לפרידה, הלל שמלתה המשי המתמזגת עם צבעיה, תבניתה ותירץ שאלותיה:

– אני וקיבלין שרויים פה בעצלנות כה מתוקה ובהתבוננות כה שמשית כסטואיקנים עתיקים. ניזונים בצמחים המועילים לצלילות המחשבה, מעלים זיכרונות מימי נעורנו שלא ידעו גירויים ובאי־דיאלי־האמנות שאין להשיגם.

– זה הכול – תמהה אגב עיוות שפתיה מתוך אכזבה.

– יעיד על כך קיבלין, השיב שלו ועצוב. איפה ויסמן? שאל וראה את פירכוסי ינה.

– הוא הלך להביא לחם וחלב.

האורחות, שנשים גאות היו, תבעו תשומת לב או יצרוה בעצמן. מילאו את הצריף, צחוקן פטפוטן האינטימי, משובותיהן ועמלו לחפות על מבוכת־המצב שהן גרמו לו. ויסמן הופתע בכניסתו ועורר צחוק עז אצל כולם אך מיד תפס עצמו, ושלט ברוחו בעזרת דרך־ארץ ונימוס.

סעדו בלחם ובחלב, קינחו בתפוחים, עישנו הרבה והעבירו תחת עיניהם את יפי הכפר, בניו ובנותיו שנראו להם כיוצאי גזע אחר.

קיטון צדדי הוקצה למען האורחות. את המיטות נתנו להן והגברים הציעו לעצמם משכב על הרצפה.

קיבלין נימק סירובו לטייל בחשש הצטננות ושכב לישון. רסין נטה עם פרידה לשדה וראה את צללי ויסמן וינה שטים לעבר חורשת האקליפטוסים.

רסין ישב לרגלי הנערה והחריש שהוא בוער בצערו. שדות השמים שפלו, הטל ליפף את כוכביהם ואת שני האנשים שישבו בדשאים.

את אשה רעת־לב ונעדרת כל אצילות שבגללה אהבתיך כה. לו הייתי רומנטי יותר, מחקה סצינות אחרונות שבטרגדיות הייתי הורגך עכשו ויוצא מדעתי עם שחר.

כולה נוחם והתרפקות, סרטי שערה על לחייה לחשה:

– דני, באתי לראותך. שבועים של העדרך יסרוני קשה. לא תאמין שהרבה פעמים בלילות קרבתי לתריסי חדרך ששמם.

– פרידה, הלצות זדון אלה מאשרות לי שאת אשה עגבנית.

היא יבבה מעלבון פוגע, עיניה התרחבו בדמעותיהן והחליקה תכופות שוקיה בצערה:

– דני הנך אדם אכזרי.

הוא חייך קשות:

– ובקיבלין המסכן כבר בגדת?

– משום איש אחר לא שמעתי עלבונות כאלה. אני אוהבת את קיבלין נאמנות. זולתו לא אהבתי מעודי. דני, אהבתנו המדומה סיוט קשה היה שעד כה לא התפכחתי ממנו. בך משהו שטני שאתה מכסה עליו בהשראה פילוסופית. אני סולחת לך, הנני ידידתך ורוצה שתשאר ידידי ומעריצי.

– רק דיוקן נשים מתות אני מעריץ וסוגד אליהן. הן רבות לפי שמתות הן. ואת תהיי לי תמיד צלם אכזבותי שידכדכני. אינני שונא

אותך. ידעתי שאהבתך אלי לא תאריך ימים. את יעודה לקיבלין, רעי השוקט ממני. בכל זאת אתגעגע אליך תמיד. תני לי ידך.

נשק פעמים מספר גב ידה, הצמידה אל עיניו ושהה כך ברגעי נשייה.

היא נשקה לו אדיבות בראשו ביקשה ממנו שילוונה. הוא סירב זועם וקשה. היא חמקה יחידה והוא נשאר בשדה קופא וללא הגה.

לאחר שעות מספר שב לצריפו רטוב מטל הלילה, ונפשו עייפה עד מוות. מצא על המפתן את ויסמן, הכלב נח על ברכיו והוא גומע תכופות מבקבוק יין.

– שתה! פנה אליו סבוא ומגחך. ינה באה ללוות אצלי כסף לשם קניית מכונה, באופן ששילמתי בעד לילות אהבתה. עכשו איננו חייבים זה לזה כלום.

רסין נטל את בקבוק היין וקלעו באופל:

– איבה ורוע נודפים ממך. לך לישון.

– צדקת. אני אשאר הלילה ער.

≈ ≈ ≈

פעמים רבות קרא רסין בגיליון הסגול שהכילו תיאור אירוסיה של מד״יה, געגועיה ואהבתה. אהובי, בחרתי לכתוב לך הפעם על גיליונות נאים אלה שצבעם מסמל נוגה ופריחה. תיאור חתני יגרום לך צער ומרירות, מוטב שאדלג על זאת. בקיצור הוא אדיש לכל מה שאתה מעריץ, וגם כמובן לאמנות... ואוהב אותי! – סגולה שהיתה יכולה להיות יקרה אלמלא מכאיבה לי. הולכתיו פעם לאופרה להצגת זיגפריד, כשהחצוצרות התחילו להריע נרדם – מעייפות יום העבודה. מצחו ההדיוטי על־ידי כאותם השומעים הנבהלים שהראית לי פעם בתמונת דומיה האהוב עליך... סידרתי לי אוסף של ערמונים שחרזתי אותם על חוט משי ורציתי לשלחם אליך אבל נתייבשו ונתכערו לצערי. אני רואה מרחוק שהנך מחייך... מוזר, דני, שנשי־קותיו של ארוסי, מזכירים לי את נשיקותיך אתה... דני, מדוע שלחת אותי מעליך? אני מתחננת לפניך שתתן לי את ברכתך לחתונתי הצריכה להיות בקרוב ללא פאר. הנך רואה, דני, שאני אומללה מאוד ואוהבת ומעריצה אותך עוד. לא חדלתי עוד לשוחח עם רוחך מרחוק. אתה תצחק, התחלתי להתעניין בספיריטואליזם. בכמה סיאנסים ביקרתי כבר. דני תאר לי את עיני האשה, שערה, גופה,

שחוקה שבה התאהבת. אינני מקנאה בה יותר... תגרום לי בזה הרבה נחת רוח.

איפה אתה גר כיום. היש לך לשלם שכר דירה? אינני מעיזה להציע לך הלוואה קטנה... אל נא תעלב!... אני מחכה לפרסומך הוודאי. מדוע הוא בושש לבוא? חושבת אני שרק עצלותך המתוקה אשמה בכך.

שלום לך ידידי שלא יתחלף אצלי באחר. אני חופנת ברכותיך. מנשקת לך רבות ומתגעגעת עד לייאוש..."

כשנלאה לקרוא הוציא תמונתה מנרתיק נייר והעמיק להסתכל בפניה. בשפתיה רחש עוד המתק שמרר במציאות במרוצת הימים. גבות מצחה הקמורות זעו ועיניה נגהו. רסין העביר אצבעותיו על שערה, עורפה, לחייה, סנטרה, קרא עוד פעם מכתבה.

אלה החיו לפניו שעות אושר שדעכו לבסוף. התרומם ממושבו והטמין את האגרת והתמונה בינות לגיליונות כתביו הנובלים.

לאחר שהיטיב שערו עלה להורות את אשת היועץ הממשלתי בגיל החמישים, את לשון התנ"ך. זו היתה מטרונה זהבהבה גוצה עם שארית רעננות ומרובת חוליים – שהסכינה יותר לשלטון המטבח מאשר לספרים. לא היה לה כישרון קלִיטה אפילו של תוכי חרש. הזיעה בתוך הצווארון שחשף צוואר בעל פימות, סילקה את הספר וחייכה בעיניה האפלות.

– אתון זקנה אני! אני מסופקת מאוד אם אהיה מסוגלה ללמוד את לשון הנביאים.

ואף־על־פי שצייקנית היתה כבעלה שרימה את הממשלה וחשך לעצמו כספי הנהלת המשרד – אהבה לדבר ברצון על כישרונות הציור של בִּתָהּ העולים לה בכסף.

– בעצם אני מביטה בעין טובה על שיגעון האמנות המלבב אותה, אף־על־פי שאין בזה לדעתי כל תועלת לעתידה, היא רק מבזבזת כספים על בד, מכחולים, צבעים ומודלים – שבהם יש בטח איזו משמעות. רסין נתבקש לחדרה ששימש גם סדנתה. הבת היתה זהבהבה, גבות מצחה מלוכדות כקשתות, דשנה וכולה תשוקות סתומות. היא ציירה דוממים, פורטרטים עצמיים ונופים. עתה ציירה תימנית קטנה ונבוכה שישבה לפניה בשכר חמישה גרוש לשעתיים. כישרונה לא היה שיגעון מלבב, כמבטאה של אמה, אלא נטייה חסרת כישרון. היא פרטה באותו זמן גם על הפסנתר, ערכה

תיורים אכסוטיים ואהבה להתרעות עם האמנים הצעירים והעניים. ובשהותה בווינה שנתיים קיבלה משם את דרך נימוסיהם של בנותיה. אמה ציוותה עליה להתלבש, אספה שפורפרותיה, מכחוליה התפשטה את חלוק העבודה, חייכה לתוך הראי בשפתים חרוזות, הסתכלה ברסין העצוב במצמוץ עיניה, סיפרה לו הערצתה את דירר ואהבתה את בני העניים.

– הדמוקרטיה והערצת האמנות הן שתי תכונותי העיקריות... אם אפשר לומר כך... עייפותו של רסין חייבה אותו להסכמה. ולאחר שהקשיב עוד ללבטיה האמנותיים, לאנחותיה המתגנדרות, לדעותיה הדימוקרטיות שריח הסעודות הדשנות ויפי התלבושות הנאות לא נתנדפו מהן נפרד ממנה.

כשנמצא ברחוב התנדף הכול והתייחד רק עם יסוריו. פילס דרכו בצומת הרחובות שבתי קרנותיהם קיימו שלושה סגנונות: סיני, שווייצרי וניו־יורקי. תהה על הנערות הרכובות על ערימות החצץ, מתייבשות גמלוניות ומספקות לפייטנים הצעירים חומר לפואימות נהי. הן פטפטו דווקא כריבות הכפר בקולניות ולפי קצב הקשות הקורנסים.

צעדים אחדים משם היה מחסן מזרחי שהראה לראווה שטיחים־פרסיים, עביות־דמשק, נרגילות־קהיר, מקטרני־ארגמן מבגדד, אנפילאות רקומות חוטי־כסף וחרוזות באלמוגים זעירים, שרפרפים הודיים מעץ אדמדם ושפע אריגי קטיפה משי ואטלסים. פה נמצאו כל התכשיטים שפיארו את האודליסקות של אינגרס ואת נשי אלג׳יר התאוותניות של דלקרוא. השתאותו של רסין הושבתה על־ידי אשת פרנק שעברה פתאום בין גזוזטרת־הראווה ובין עיניו. הפודרה המעטה שנזרעה על פניה, שנתמזגו לבכי עצור, לא העלימה את שורשי השיער שצמחו בלסתותיה ובסנטרה. הודיעה לו אסונה שלא פיללה לו וגילתה ברסין ידיד נאמן שמוטל עליו להשיא לה עצות, להקשיב להתייפחותה ולהשתדל להחזיר את הבעל לאשתו ולילדו. סר אתה לסדנת פרנק שכתליה גדושים היו עבודותיו. מכאן, באין זר זולת רסין, נתנה האשה מוצא לדמעותיה וביטוי לאסונה:

– האימון המופרז שנתתי בו הביאני לאסון שאני בוכה עליו עכשו. לא חששתי כלל שהוא הולך בערבים לאחרת. הה, כמה גדול רוע בני האדם. מדוע באה זו לגזול ממני את בעלי. החסרו לה רווקים שבהם יכלה להתאהב. היא אשת עגבים שפלה. שש שנים חיינו בשלווה ואשה אחרת לא הכשילה אותו. הוא אהבני מאוד

ונשא אותי על כפות ידיו. אב, אם, אח ובעל היה לי. הזילה דמעות דם ושאלה את עצמה ואת רסין:

– כיצד אוכל לישון בלעדיו?

תבעה ממנו עצה ותושייה וחשפה לפניו רפיונה הגמור בהחזרת בעלה.

רסין סלד מהתערבות ביחסי הבעל ואשתו שנראו בעיניו מכוערים כדי זוועה ושלל ממנה כל רעיון של בקשת עזרה ממנו בעניין זה.

– גבירתי, אין לי כל רשות להשפיע עליו שישוב אליך. הוא אדם בוגר ובעל דעה עצמית וילעג לי. את היחידה היכולה לשדל אותו שיאהבך כמקודם. וזה עליך לעשות בלי התרפסויות כדי שלא תתנוולי בעיניו.

גועל תקפו למראה נרגנות זו שרוצים לשתף אותו בה. חשך דיבורו ולא ידע להבחין מי משתי הנשים ההיסטריות האלה יותר אומללה ויותר צודקת. קם ויצא מתוך מועקה.

≈ ≈ ≈

ליל אביב היה. שיחי האיריס בשדירות הגן עמדו בניצתם המתבשמת. כפות הדקלים טבלו בכסף הירח ופצלות גזעם נגהו כאלמוג אדום. במקום שהיה צריך להתנוסס פסלו של פן המפריס והמחלל כרע עתה אדם עירום עד למותניו, שעיר ושרוף כלבנה. מורה לספרות יפה לשעבר היה; ועכשו שוטט בעיר לעיני תלמידיו, מטורף, נידח, רעב, מתנבא על קץ הרשע, על שלטון היופי ומדקלם לעצמו קטעי ספרות קלסית שנשתמרו בזיכרונו בדיוקם ובנעימתם הריתמית.

רסין נשתהה לצדו והביט על בשרו החשוף שטבל באור הירח, בפניו ששרויים היו באור תפילה. זה פרש ידיו לאוויר הבשום וחנן פני־אֵלה שמילאה את הלילה זיווה ותשוקותיה:

– הה, לֶדה אלוהית! נאווה ופשוטה כרועה קטנה לעיני עבדך המקטיר לך בלילות את לבבו המשוגע! הה, מי יתנני ואהיה ברבור שיש־צח שאת הואלת לאהבו. הה, לדה, כינוי מלא רנן שהכול גלום בו, חנני את עבדך הנדכא במגע שפתיך שריחו כריח הלוטוס; אלך ואשמור על בבואת דמותך המרחפת בלילות על פני גליי־הים.

האדם האומלל כבש מצחו באדמה כשידיו פרושות אל על והרעיף

נשיקות על הקרקע תחתיו. רסין חייך נוגות, נטש את הגן שהזוגות התעלפו על ספסליו בצללי הדקלים ותעה ברחובות אלה שבבואת חנויותיהם, קיוסקיהם, רחבותיהם, טייליהם וטיילותיהם זעו בנפשו הלאה כבתוך מראה עמומה.

בתעיותיו מצא את עצמו אצל חדרו של לוֹרֶן והאור שבצבץ מבעד רווחי תריסיו קסם לו ואולי זרח מתוך עיניה הצפוניות של אשתו, שצחוקה הסבוא הוצק לתוך אוזניו.

לאחר שסר לחדר נקף בלבו על שהפתיע אשת־גירוים זו בהתפר־קויותיה עם בחור צעיר־שחקן־טירון שלא מש מצילה ככלבה הנאמן. אולם אשה צהבהבה זו שהיתה פיקנטית בגופה ובמאור־עותיה קיבלה ברצון את רסין שהליכותיו היו למענה. מהות זרה לא סלווית. היא סרקה שערה הקלוש שהבהירה אותו יום יום, חרזה אלמוגיה על חזה הרם והושיבה אותו למרגלותיה על הספה שהבחור הצעיר השתעשע עליה מפורקד עם הכלבלב הנרגש. חיוכה של האשה, לֵיאותה המתוקה, זרועותיה היפות, שוקה הגדוש רוך תבעו מאהבים. היא סחה על מזג האוויר, על תפקידיה בתיאטרון ועל ענייני ספרות מתוך הזייה קלה שנתחלפה בהתעוררות שכבתה תיכף. צחקה הרבה בחשפה את שיניה הזעירות שחלק נתקלף מהן ונאכלו מריבוי ממתקים וחזרה לפטפט עם השחקן בהתנצלה לפני רסין שבדק את זוטות החדר. זה היה רווי השראתו של המשורר ומי הבושם של עקרת הבית. תבליטי דנטה וביאטריציה קישטו את הכתלים, פורטרט של לורן על רקע של טלית מעשה ידי ציירת שטשטשה חוסר יכולתה בעוויות מודרניות. משורר זה שניחן בחרו־זים, לוליניים, עצבניים ומתפנקים, שלא חסרו גם יפי נערות, חיקה משהו את הפריסאים בהתגנדרותם החיצונית ואת המוסקבאים בהתנהגותם המסוערת. הוא נעדר היה תמיד מביתו בעמלו בפיקחותו השחצנית לרכוש לעצמו מוניטין בכל מחיר שהוא ובהקדם הכי אפשרי. ככל כישרון התובע רבות מהעולם השתעמם בהערר תשומת לב ואפילו ליום אחד. רסין לחץ את יד השחקנית הרכה שטלטלה לפני כמה שנים דליי ביטון על החומות, יצא את חדרה, וירד במדרון החוף שהוליך אל הטיילת שהשקיפה אל הים בגיאותו ובתכולו. אוניית מלחמה שעגנה באופק שלחה אורותיה לשמים המכוכבים ולעבר העיר העתיקה, וסמוך לה חתרו ספינות מפרש שלוות כברבורים.

שיממון המזלות במרומים ממאוויים שלא נתקיימו, בגידות שרבו ועצב הבדידות דכדכו את רסין, לא יכול להם ושחק לברק הרעיון שנצנץ במוחו: למה לא לרדת לתוך תהומות הים. רעיון זה בהשנותו פעמים לאין ספור קיבל כוח הסתה רועץ. הוא השתטח על ספסל, כבש פניו בכפיו ונמק ביסוריו. ובקנאו את הנערה חש איבה עמוקה לה, והחליט לפתותה שתחזור אליו אף־על־פי שכל אמצעי שידול לא היו כבר בידיו.

ובדרכו אליה ציננה יהירותו הנעלבה את התרגשותו שהיתה יכולה להביאו לידי התרפסות, זכר את רֵעוּת קיבלין וכרע תחת סבל מצוקותיו.

היא קידמה את כניסתו בנוגה עיניה שהרנין ופיתה כבפעם הראשונה שתימהון טהור עוד הבדיל ביניהם. שכבה על ספת העץ בקימונתה המרובצת פרחים ששירטטה את תבנית גופה, שערה היפה עיטר את הכר שלמראשתיה ואצבעותיה עלעלו בספר מוטל בחיקה. היא ידעה קסם קולה שהרטיט את הגברים ואמרה:

– טוב דני שבאת. ליל האביב לא משעשע אותי.

חיוור, דמיו גועשים, הסתכל באשה זו שאהבתה פרחה למענו כעציץ־האדוניס. ישב לצדה, צרב אותה בעיניו והעיק ביגונו על החדר ועל הנערה:

– דני אתה משעמם הערב. ובמצב מדוכא זה באת אלי?

דמעות חנקו בגרונו, עיניו נתלחלחו ובעמל רב הבליג על בכיו שלא יתפרץ. גחן אליה נטל ידה והצמיד אליה שפתיו היוקדות:

– רואה את, התבטא עמומות, שיממון העולם נצטבר בלבי והוא שעכר גם את השראתי. דומני שעלול אני עכשו להתבונן בשוויון נפש גמור על אבדון התבל.

לפת ראשו בזרועותיו והתרעם על עצמו:

– הה! מנין לי אדישות אכזרית זו?

לפת שוב ידיה ותינה לה מכאוביו. כולו אמת היה, נאדר ביסוריו, יהירותו רצוצה והאמן שבו נתן להתוודותו יופי, צבעים ופיתוי.

אצילה היתה, לא יכלה להקשות לבה והראתה לו רפיונה ואשמתה. בכתה ולחצה ראשו לחזה המפרכס.

– אני מקנאה ביסורי אהבתך, מלמלה וסרקה שערו.

חשה נשיקות מלטפות צווארה.

– מה אתך דני?

השיק שפתיו לפיה ולחש עליה חשקו. היא נחלצה מזרועותיו

והראתה סלידה.

– בואי אתי התחנן! לכי עימי!

הנערה נסוגה אחורנית, התכווצה אל הקיר ואמרה זועמת:

– לא אלך אתך. אני אוהבת אחר ועליך רק חומלת.

שאט נפש ואיבה עזים מילאוהו, נאנק בקול וחרק שיניו. לפת ידיה על כורחה וחנן קולו:

– פרידה אל תעשיני נלעג ואל תרמסי גאוותי.

היא גחנה אליו פרועה, רוטטת והסבירה לו באדישות זרונית:

– אינני אוהבת אותך יותר. עליך לעזבני למנוחות.

הגיונו, יראת הכבוד בפני האדם והערצתו אשה זו כבו. התרומם מכריעתו, התנודד כסבוא גחן אליה והכה על לחייה.

הליטה פניה המוכים בידיה והתייפחה קשה בעלבונה.

קצב השעות חלף. האופל זרם כחול ורך בחרץ ורווי נוחם נוגה ומעיק בחדר.

רסין לא קם עוד מכריעתו לפני הנערה, חוטא וקופא. פרידה הרימה ראשה הכבוש בכר סילקה ידיה מעל פניה, הסתכלה בכורע, עצב עלבונה עברה שוב. היא בכתה מחדש, סלחה לו בהרגישה כמה אומלל הוא. נגעה בשכמו ושידלה אותו רכות:

– דני, מאוחר מאוד, לך לביתך. אני עייפה.

כשהרים ראשו פניו היו חיוורים, רזים ועקבות הנוחם בהם הכמירו את לב הנערה

– תני לי אות סליחתך, הפציר.

היא נשקה בראשו, במצחו וגם על גב ידיו מבלי היות לה היכולת לעצור בבכייה. ביקש רשות לנשקה לפרידת עולמים. צייתה לו. ואגב העתרת נשיקותיו נגע בלחייה המוכה. היא ליוותו עד מפתן הדלת וברכו זה את זו, מלאי סליחה ועברם נמחק כליל. ועתה הם רֵעים נאמנים הנפרדים לבלתי הפגש שוב.

≈ ≈ ≈

למען החלים מסיוטיו וצערו כפה על עצמו דני רסין כלא לשבוע ימים בהיות לו החפץ העז לא לראות בני אדם ולא לשוחח אתם. קנה לו מזונות פשוטים מחנות זעירה בקרבת חדרו ואת צמאונו הרווה במי הברז. ולפי הצל הכיר גם את שעות היום. שעות רצופות

שרוע היה על מזרונו, העביר לנגד עיניו קורות דברי הימים והאישים שעזרו לחוללם. הסתכל בנצח, התכול תמיד בספירות העליונות, והנאלח בהווי העלוב של הימים והשעות. ראה את הכיליון שיכסה אותו לאחר שכחה, כשם שכיסה את הקודמים לו, והיה מתמסר לתנומות שאין בהן לא צער ולא כמיהות. עייף גם מהגות זו ונפשו צמאה שוב לששונות החיים והאמנות. ובכל זאת תיעב את שפעת הספרים שפולחן הבצע, הכבוד, ההתנשאות והשיממון כתב אותם, ובהעלאתם על המוקד ראה את חידוש עלומיה של האנושיות. הסתכל בכותל שממולו ורשם עליו את שמות הספרים הראויים להיות קניין בניה כדי לקרב את לבבותיהם לאלהות שכולה תפארת, אהבה וחדווה. בפעם הראשונה בימי כלאו הצטחק בקול לרעיון נשגב ונלעג זה.

סח עם עצמו:

– בני אדם זקוקים לשעשועים, יהיו אולימפיים, מלחמת שוורים, או קרב־אלות, מירוץ סוסים, כלבים, משחקי הקרקס התחרויות הספורט וחלק מהם זקוק גם לשעשועי האמנות לכל צורותיה. ואסור לשלול אותם לא מיוצריהם ולא מנהניהם.

בשחרית יום השמיני לכלאו הציפה שמש־אביב את חדרו והפרדסים הקרובים שעמדו בלבלובם מילאוהו בשמיהם.

גילח זקנו, רחץ בשרו וכשהתבונן בראי ראה את פניו בעלומים עצובים. שערו הערמוני חשף מצחו הקמור והעז. לעיניו היה אור רחוק ולשפתיו שחוק כאוב.

כשיצא החוצה נגלה לעיניו תכול השמים העמוק הנפרש על האקליפטוסים שקליפת גזעם קרנה בכסף חיוור על תבנית הברושים המסוגננה ועל הירוק הדשן של עצי ההדר. כלבים נברו באשפה, גמלים השתרכו כמטרונות, חמורים החשו מתוך אורח רוח וחתולי אנגורה ארבו לאפרוחים. התקרב לחבורת תינוקות שרקדו במעגל סביב הפנס. שעה ארוכה הסתכל בתמימותם ובששונם. מתוך שלשלת המעגל הוציא פעוטה אחת, שנאה היתה כעצם היום, נטלה על זרועותיו ונשקה בשפתיה הרכות והחמות לתרועת השאון העליז של שאר התינוקות שקינאוה, אולי. החזירה לחברותיה וחתר מחייך במעלה העיר.

תל אביב. 1929.

סוף II.

הרומן התל־אביבי הראשון

(אחרית דבר)

א.

כמעט שבעים שנה חלפו מיום שהשלים מנשה לוין את הרומן הראשון שלו על חייו בארץ, שאליה עלה בשנת 1925 עם גליי העלייה הרביעית, ועל חייהם של חבריו הסופרים והציירים, שאף הם ברובם הגיעו ארצה באותה העת. הרומן מתמקד במגזר צר של החיים בארץ בתקופה שבה החל להיווצר בתל־אביב המרכז התרבותי חלף המרכזים החרבים בתפוצות הגולה. מגזר צר זה עולה מתוך דפי הספר בחיות ובאמינות מרובות, הנובעות בחלקן מתמי־מותו של איש צעיר, שנוח לו שדבריו ילקו אולי בצמצום־מה ולא יעמידו תמונה פנורמית מלאה, מלזייף ולכתוב על אירועים ובעיות שאינן בתחומי עניינו. זהו צמצום השמור לבעליו לטובתו.

מנשה לוין, ובן דורם ובן חבורתם של סופרי המודרנה התל־אביבית מאסכולת שלונסקי־אלתרמן, ידוע בעיקר כמתרגמם של עשרות ספרי מופת, כדוגמת 'דיתה בת־אדם', 'זאדיג', 'למי צלצלו הפעמונים', 'אויז'ני גראנדה' ו'החינוך הסנטימנטלי'. כמו־כן, מנשה לוין נודע ברבים כמחברה של סיפורת סוריאליסטית, שפסגתה היא ספרו 'מאה לילות ביפו העתיקה' (1938). לפני שנים אחדות סיכם גרשון שקד את תרומתו של מנשה לוין, והציג את 'מאה לילות ביפו העתיקה' כתקדימו של הסגנון הפיוטי סוריאליסטי, שהתגבש לימים במחזהו של נסים אלוני 'הצוענים של יפו'. דבריו של שקד נתפרסמו ברבעון 'סימן קריאה' באפריל 1983. באותו חודש עצמו, יצא לאור רומן ייחודי זה במהדורה מחודשת, ובמסה מבארת שצורפה אליו, העמידו גם משה שמיר – שלא יכול היה להכיר את דבריו של גרשון שקד – כתקדים לסוריאליזם של 'הצוענים של יפו'. שמיר הדגיש במיוחד את תרומתו של מנשה לוין המתרגם לתיאטרון העברי בתחום הדיאלוג, שבו נחוצה שפה טבעית, שוטפת וקולחת, שלא היתה מצויה בספרות העברית בעשורים הראשונים של המאה. גם מתוך שהרבה בתרגום מחזות וגם מתוך שהרבה לשלב דיאלוגים בסיפוריו, הרים מנשה לוין תרומה רבת־משמעות לשחזורה של הלשון החיה בספרות העברית המתחדשת.

לימים, ובדין, היו שראו בנסים אלוני ובסוריאליזם הלוקלי שלו, הפורץ את גבולות הזמן והמקום ועם זאת נשאר נאמן וצמוד אליהם בדרכו האישית, תקדים לסגנונו המיוחד של יעקב שבתאי, שמחזותיו וסיפוריו, כזכור, לא הצליחו לפלס לעצמם נתיב לדרך־המלך של הספרות העברית עד להופעת הרומאן 'זכרון דברים'. בשולי־הדרכים של הסיפורת העברית (להבדיל מדרך־המלך, שנמתחה מעגנון והזז לממשיכיהם, בני דור המאבק לעצמאות, או מיזהר ושמיר למתנגדיהם, בני הדור הצעיר) הסתמנה גם אלטרנטיבה סוריאליסטית, בעלת גוון מקומי, ששורשיה בסיפורת של מנשה לוין ושל יעקב הורביץ, ונופיה עולים ומשתרגים אל הסיפורת והדרמה של נסים אלוני ושל יעקב שבתאי (אלטרנטיבה שאינה דומה לזו האלגוריסטית, האופיינית לכתיבתם של דוד שחר, א"ב יהושע, יצחק אורפז ואחרים, ששורשיה ב'ספר המעשים' של עגנון, מזה, ובקפקא, קאמי ומאקס פריש, מזה).

מעטים יודעים, כי את דרכו החל מנשה לוין לא בכתיבה הסוריאליסטית, האופיינית לו ולבן־דורו יעקב הורביץ, כי אם דווקא בפרוזה הריאליסטית. הוא אולי אף היה הראשון שניסה לכתוב רומן ריאליסטי מחיי ההווה, שעלילתו מתרחשת על רקע העיר העברית הראשונה, שהלכה ונבנתה אז על חולות הזהב באור התכלת העזה. בארכיונו שרד צרור של מחברות תלמיד ובהן פרקי רומן ראשון, שכותרתו המשוערת 'חולות כחולים' (כשם קטע הפתיחה שנתפרסם ב'הארץ' בשנת 1938). כתיבת הרומן נסתיימה בתחילת 1929 (בשולי המחברת האחרונה נרשם: פברואר 1929) והאירועים המתוארים בו התרחשו בין השנים 1925–1928, שנות מאבקם של האמנים המודרניסטיים הצעירים, ה"יסעורים המסוערים", ב"בר־בורים האבוסים" של הממסד הספרותי, בראשות ביאליק ובני־דורו.

המונח "ריאליסטי" בהקשר זה תובע את סיוגו: בני־דורו של מנשה לוין, גם כשתיארו מציאות יומיומית מוכרת, על פכיה הקטנים, עשו כן בטכניקה של הזרה (דיפמיליאריזציה, דיאוטומטיזציה), ומעולם לא האירו את התמונה בדרכים שגורות וחבוטות. גם אלתרמן הצעיר כתב בתחילת שנות השלושים "תמונות" ו"גלויות" מאתרים שונים ברחבי הארץ, מן הערים הגדולות ומן ההתיישבות העובדת, אך נופים אלה זרים ומוזרים בעיני הקורא, ורק בקריאה שנייה ושלישית ניתן לזהות בהם את המוכר והטיפוסי. התיאור נלכד

דרך־קבע בעניינים אישיות ומזווית־ראייה ייחודית ובלתי־שגרתית, עד שאופיה ה"אמיתי" של התמונה אובד כמעט לחלוטין, ולא בנקל יחלצה הקורא מתוך שבעת צעיפי המטאפוריקה.

רוב בני־דורו של מנשה לוין לא פנו לכתיבת סיפורת, וראו בשירה את פסגת האמנות. את תיאורי תל־אביב שב'חולות כחולים' ניתן, לפיכך, לעמת בעיקר עם תיאורים המצויים בשירת שלונסקי, אצ"ג, אלתרמן, פן, טלפיר, לאה גולדברג ואחרים מבני־הדור. באותן שנים, שבהן חיבר מנשה לוין את הרומן התל־אביבי הראשון, חיבר שלונסקי את שירי המחזור 'תל־אביב' (מתוך 'לך לך'), המתארים את הערים הנוחרות מול הכוכבים כבעלי־בית בורגנים שבעים, בעוד המשורר סובב בתוכן רעב ובטל מעבודה, מורדף ככלב חוצות; א"צ גרינברג שר אז את שירי 'כלב בית' שלו על החלוצים הסובבים בחוצות תל־אביב רעבים, יחפים וקרועי־בגד. גם מספרו של מנשה לוין עולה עיר מנוכרת ליושביה, שפערים אדירים נפערים בה בין החוגים האזרחיים לחוגי הפועלים. בחוצות העיר מתנוססים חלונות ראווה, ובהם שפע של וילונות משי, קטיפות ומלמלות, בשמים ומעדנים יקרים, ובה בשעה מסתובבים ברחובותיה חלוצים ללא קורת־גג ופת־לחם.

אלתרמן הצעיר, שהחל לפרסם את שיריו הראשונים כעשור ויותר לאחר שלונסקי ואצ"ג, לא הרבה אמנם בתיאורי העוני והרעב של החלוצים הסובבים בחוצות תל־אביב, אך כמותם הרבה אף הוא בכתיבת שירים אורבניים, ההופכים את כל הפראמטרים של המציאות על פיהם: העיר והדרך הופכות בהם לא אחת ליישויות חיות ודינמיות, ואילו המהלך בהן מוצג כדמות סטטית וקפואה, דמוית פסל; השמים יורדים אל הארץ, וקולטים את צבעם הירוק של נאות מרעה, ואילו הארץ נצבעת בצבעי שמים חלומיים כצבע ציפור גן־העדן הדמיונית מיצירת מטרלינק: "שקיעה ורודה בין הגגות / אספלט כחול מלמטה / ... / בין הימים והלילות / לנאות מראה כחולים נלך נא, / כל נשמותינו הבלות / שם דשא עשב תלחכנה" ('ערב עירוני', גזית, ב', חוברת ג, תרצ"ד). תמונות מעין אלה עולות גם מבין שורות הרומן התל־אביבי של מנשה לוין. אף שאין לפנינו רומן סוריאליסטי, הצבע הכחול, צבעם של המים והשמים של עיר־החוף הצעירה, אף צבעם של מחוזות החלום והדמיון, היה בו לצבע הדומיננטי: "רסין /.../ ירד במדרון החוף

שהוליך אל הטיילת שהשקיפה אל הים בגיאותו ובתכולו. אוניית מלחמה שעגנה באופק שלחה אורותיה לשמים המכוכבים"; "הם סרו לשתות קפה במרפסת פתוחה, וסחו בערב הכחלחל על הנשים שאהבו בימי חייהם"; "ופנסי האולמות שהצהיבו כפרחי חורף ביום הכחול החלו כבים". הצבע הכחול אף נקשר כאן תכופות לאווירת המלנכוליה של ניגון ה"בלוז" של תזמורות הג'ז, שקולן עולה ובוקע מבתי־הקפה של העיר (והשווה לפואמה הפוטוריסטית 'ג'ז בנד' מאת גבריאל טלפיר).

נהייתו של מנשה לוין אל הצבע הכחול היתה לימים סימן ההיכר של ספרי המקור הסוריאליסטיים שלו. ב'טורים' פרסם סיפור סוריא־ליסטי בשם 'הסוס הכחול'; ב'הארץ' פרסם פואמה סוריאליסטית בשם 'החייט הכחול', וגם בספריו 'מאה לילות ביפו העתיקה', 'על עיר ועל ים' ו'שלושה מלאכים מושלגים' ימצא הקורא לעתים מזומנות את הצבע הכחול, לגווניו ולמשמעיו. ברומן 'חולות כחולים' לא זו בלבד שמתערבים החול, הים והשמים של העיר הלבנה שצמחה מן החולות. הצבע הכחול מסמל בו את הגעגועים אל כל מה שקשה להשיגו, שקשיי היומיום בארץ החמה ומוכת המחסור הופכים למושא געגועים: בית ההורים הרחוק, נופי אירופה הרחוקים, החוויה האסתטית והאינטלקטואלית, והאהבה השלימה שהיא תמיד יותר יפה בהזיה מאשר במציאות.

שייכותו של מנשה לוין לאסכולת שלונסקי ניכרת גם מן הדרך שבה הוא סוגד לדווי ולייסורים, אף מן הדרך שבה הוא משתמש בתיאורי המרטירולוגיה הנוצרית לתיאור סבלם של החלוצים (ברומן של לוין עולים תיאורים אלה בעיקר מאיזכורי תמונותיהם של המיי־סטרים הגדולים של האמנות). כמו כן, ניכרת שייכותו לאסכולת שלונסקי מן הדרך שבה הוא משלב את המציאות החדשה, הטובעת בחול ובחולין, עם איזכורי פסוקים מן החומש וקטעי זיכרונות מן המציאות הבית־מדרשית של בית אבא. כשם ששלונסקי כותב במחזור־השירים 'עמל' מתוך הקובץ 'גלבוע': "הלבישיני אמא כשרה כתונת־פסים לתפארת / ועם שחרית הובילוני אלי עמל. // עוטפה ארצי אור כטלית / בתים ניצבו כטוטפות / וכרצועות־תפילין גולשים כבישים סללו כפיים"; כך מתאר גם מנשה לוין את הגמלים "מטפסים על דבשות הכרמל כבטייטש־חומש, שהתגולל בביתנו". ויש בכך מן האוקסימורון: דווקא חיי החלוצים, שפרקו

עול תורה ומצוות, מתוארים במונחים סקרליים, המעלים את זכר השפתיים, הדובבות פסוקי תפילה בבית־המדרש הישן, ואת הספרים המצהיבים בארון בית־אבא.

עד עצם היום הזה לא נתפרסמו מכתב־יד של הרומן 'חולות כחולים' אלא קטעים קצרים אחדים, שבקושי רב ניתן לקבל מהם מושג על תכולתו. רומן זה, שבהלוך־הרוח שלו מהווה כעין מקבילה עברית ל'ייסורי וורתר הצעיר', מזכיר באנינות המיוסרת שלו את סיפורי רוברט מוזיל. בתוך גבולות הספרות העברית, הוא מזכיר במקצת את סגנון ספריהם של ראובני ופוגל, על סגנונם האקלקטי, המערב קטעי שיח בתיאורים פרטניים. מפתיע לגלות, שחרף עשרות השנים, שחלפו מיום שנכתב, לא איבד הרומן מחינו ומן הרלוונטיות שלו, ואפילו אוצר־המלים אינו מדיף ריח של ארכאיות עבשה. להיפך, סגנונו חי וגמיש, וכלל אינו מצריך שימוש במילון.

ב

מדוע גנז מנשה לוין את בכור ספריו? מדוע דן לשכחה יצירה בה השקיע כמה וכמה שנות כתיבה ושיכולה היתה להקנות לו מעמד של פורץ־דרך ומחדש בתולדות הסיפורת העברית? לתעלומה זו לפחות שתי תשובות אפשריות, ואין לדעת איזו מהן הכריעה.

התשובה האחת נעוצה באופיו של הרומן: לפנינו רומן מפתח על הבוהמה של תל־אביב בשנות העשרים. היו אלה שנות עלייה המונית, רעב ומאורעות דמים, והנה לכל התהפוכות האלה אין כמעט זכר בכתב־היד, המחזיק כמאתיים עמודים צפופים. הספר מתמקד בפרק זמן קצר בחייו של אמן צעיר ומיוסר, דני רסין (בן־דמותו של מנשה לוין): באהבותיו, בפרידותיו, בידידויותיו עם אמנים ועם נשים שהסתופפו בחוגי האמנים, בשיטוטיו בארץ ובשי־חותיו עם ידידיו הסופרים והציירים. ועל מה משוחח רסין עם לורן (בן־דמותו של אברהם שלונסקי), עם ברין (בן־דמותו של אליעזר שטיינמן), עם פרנק (בן־דמותו של הצייר פרנקל) ועם אחרים (קינמון בן־דמותו של המשורר צינמון וקיבלין, הצייר קיבל)? בעיקר על מחשבת השירה ועל מחשבת האמנות, עניינים שהעסיקו אותו פי כמה מן האירועים הגדולים של התקופה. לכל הפוליטיקה הציונית אין כמעט זכר בספר, ופרטים בביוגרפיה של דא וינצ'י ורמברנדט

נהירים לרסין ולחבריו מפרטי־חייהם של חיים וייצמן ושל ברל כצנלסון. שיחותיהם של בני־החבורה התנהלו לא בבתי־הקפה התל־אביביים, כמצופה מרומן שבמרכזו החיים הספרותיים של המודרנה התל־אביבית, כי אם בבתיהם הפרטיים, בחדריהם השכורים, בחדרי אהובותיהם.

רסין (מ׳ לוין) מרבה, למשל, לבקר בביתו הפרטי של ברין (א׳ שטיינמן), ידידו הטוב והמיטיב, שהעסיקו עוד בירחון ׳קולות׳ בוורשה, והמשיך להעסיקו בשבועונו ׳כתובים׳, ומתוך ביקורים אלה נמסרת לנו תמונה מדוקדקת של הליכות הבית, שניהלה רוזי ברין (ורדה שטיינמן), אגב התבוננות מעניינת בהתפתחות ילדיה, השונים זה מזה במזגם ובמראם, ואגב תלונות על כישרונותיה האובדים. אפשר שהחדירה אל רשות הפרט, הנעשית כאן בעיניים בוחנות וביקורתיות, גם אם לעולם לא מתוך קנטרנות או רשעות, הפריעה למנשה לוין להוציא את הספר לאור בתל־אביב הקטנה של סוף שנות העשרים (מה גם שמי שיכולים היו להוציאו לאור היו בוודאי מזהים את דיוקנם, שאינו תמיד מחמיא לבעליו). ידידיו הקרובים, ובמיוחד הצייר פרנקל, עלולים היו למצוא עצמם פגועים ונבגדים מן ההצצה לתחומים שהצנעה יפה להם (ואין השמות הבדויים יכולים לטשטש את היות ׳חולות כחולים׳ רומן־מפתח, שזהותם של גיבוריו ברורה ומובהקת, ובוודאי היתה עלולה להיחשף ולעורר שערוריות ומהומה בקרית־ספר בעת שנכתב).

אך לא רק מתוך התחשבות בידידיו הותיר מנשה לוין את הרומן גנוז. והא ראיה: הוא ניסה כנראה להדפיסו סמוך להשלמתו ב׳הדו־אר׳, ואף שלח פרק ממנו לשמעון הלקין, שחזר אז לארצות־הברית. את המחברת הראשונה של הרומן הפקיד אפוא בידי הלקין, כדי שימסרנה לריבולוב. אפשר שריחוקו של ׳הדואר׳ מן הנעשה בתל־אביב עשוי היה להקהות במקצת את העוקץ, ואפשר שצורכי הפרנסה הם שהכריעו. כך או כך, באיגרת שצורפה למחברת, כתב מנשה לוין לשמעון הלקין ביום 12.1.1930: ״למכתב זה באחריות אני מצרף סיפור חדש למען ׳הדואר׳ ושמו ׳אשכולות ענבים׳ (מחיי הארץ). אנא מסרהו /.../ לריבולוב שידפיסו לאלתר. מסור לו בשמי דרישת שלום וגם הערה על שגיאות הדפוס על כל צעד ושעל שנפלו בסיפור המודפס /.../ האם אינך סובר (בחיוך) שהוא ממעט לשלם? /.../ אנא ידפיס לי את הסיפור החדש תכף וימציא לי

גיליונות 'הדואר' על כתובתו של ברש וגם כסף כמובן".

יש מקום להניח, כי הסיפור 'אשכולות ענבים' אינו אלא פתיחת הרומן האבודה. לכך שתי ראיות: בהמשך האיגרת מציין לוין, כי הוא שולח להלקין מחברת תלמידים, כמו זו שאבדה; זאת ועוד, בפתיחת הרומן, שקטע ממנה נתפרסם לימים ב'הארץ', משמשים אשכולות הענבים מוטיב חשוב ומרכזי. למעשה, משמשים אשכולות הענבים כעין לייטמוטיב, המבריח את הרומן כולו כבריח, מתחילתו ועד לסופו, ותפקידם כפול ומכופל: בסיפור הליטרלי "הפשוט", אשכולות־הענבים משמשים חלק מן המציאות הארצישראלית, ואילו במישור הסמלי והסמוי הם משמשים מטפורה למתח הארוטי השורר בין הצעירים היחפנים לצעירות חסרות הבית.

נראה כי השתלשלות המקרים בעניין גניזתו של הרומן היתה זו: המחברת הראשונה נשלחה לארצות־הברית "באחריות", ובהעדרן של מכונות שכפול וצילום, לא נותר בידי המחבר העתק ממנה. הסיפור "מחיי הארץ", שמחברו תלה בו תקוות מרובות, לא ראה אור, והיעלמות המחברת הקשתה על הסופר לחזור אל הרומן הראשון שלו ולנסות להדפיסו במקום אחר. בין שהלקין לא מסר את המחברת לריבולוב, ובין שמסרה והעורך לא נתרצה – המחברת הראשונה נעלמה ואיננה. אם יש סיכוי כלשהו למוצאה, הריהו טמון בארכיון הלקין, שעדיין לא סודר. אלמנת הסופר הגב' מאשה לוין, סרקה כבר את כל הארכיונים האחרים שנגיעה להם בפרשה זו, אך העלתה חרס בידה.

ייתכן שאובדן המחברת הראשונה מנע את פרסום הרומן, וייתכן שהאכזבה מהתעלמותם של עורכי 'הדואר' הגבירה את חששותיו של הסופר הצעיר, שמכאן ואילך פיזר את כוחותיו על פני שבעת הימים, ואת צער כישרונו המבוזבז השכיח בתרגום דבריהם של אחרים. כמי שנטל חלק פעיל בהפקתם של ספרים רבים ורבי־חשיבות, מעולם לא התיר לעצמו לעצור את הגלגל ולהחזירו אל הרומן האישי ביותר שלו, תמצית דם עלומיו. כאן, הרומן נדפס ללא פתיחתו, מתוך הנחה שהמציאות המתוארת בו – העשור השני של תל־אביב – תרתק רבים, וכי רומן שמלכתחילה נכתב בפרוזה פיוטית, ללא עלילה לינארית מובהקת, עיקרו באווירה העולה ובוקעת מבין דפיו.

עדנה יקותיאלי־כהן, נכדתו של עקיבא אריה ויס, ממקימי העיר ומבוניה, כתבה מחקר על עיצובן של שלושים השנים הראשונות של תל־אביב בסיפורת העברית בהדרכת פרופ׳ נורית גוברין (׳תל־אביב כמקום בסיפורים׳, הוצאת החברה להגנת הטבע, תש״ן). לאחרונה אף חיברה את הרומן ׳בעל החלומות׳, שעלילתו נרקמת על רקע המציאות התל־אביבית, החל מימיה הראשונים של העיר העברית הראשונה וכלה בשנות השמונים. בחיבורה האקדמי כללה חוקרת תולדות העיר רשימה מרשימה של קובצי סיפורים ורומנים, שנכתבו על רקע תל־אביב, ולפי רשימה זו ניתן ללמוד, כי כבר ב־1912 כתב א״א קבק את סיפורו ׳חידת הארץ׳ על רקע תקופת ראשיתה של העיר. משמע, כשלוש שנים בלבד לאחר שהונחה אבן־הפינה לבניין העיר, כבר החלה להיווצר ספרות שתל־אביב משמשת לה רקע.

סיפור קצר יכול אמנם להיכתב בסמוך לאירועים שבתשתיתו, אך לשם כתיבת רומן נדרש בדרך־כלל אותו ריחוק אסתטי, המאפשר הטמעתן של חוויות, הפנמתם של תהליכי נפש והבנתם של תהליכים חברתיים. הרומן הראשון, שתל־אביב משמשת לו רקע, לפי הרשימה הנ״ל, הוא ׳האניות האחרונות׳ (למעשה, חלק מרומן רחב – ׳עד ירושלים׳ – מאת א׳ ראובני). רומן זה מתרחש ברובו בירושלים, ותיאורי יפו ותל־אביב באים בו אך ורק בשוליים. לעומת זאת, הרומן ׳חולות כחולים׳, שנותר כאמור במגירה, מתרחש כולו בתל־אביב (למעט גיחות קצרות אל ההתיישבות העובדת – אל המושבה ואל הקיבוץ), ואינו טועם כלל טעמה של עיר אחרת. ניתן ככל הנראה לראות בו את הרומן הראשון שכולו אווירא דתל־אביב.

ואולם, מן הראוי להדגיש כי תל־אביב המתגלה דרך עיניו של דני רסין מוצגת דרך סדק צר מאוד של אמן, שאמנותו חשובה לו מן החיים השוקקים מחוץ לכותלי ביתו. ׳חולות כחולים׳ הוא רומן של אמן נאו־סימבוליסטי ודקדנטי, המתגדר במגדל השן של אמנותו ומתרחק מן ההמון הסואן. זיכרונות נופי הנכר ואסוציאציות מתרבות אירופה ממלאים את לבו יותר מכול. חוסר־טעם ורישול בזויים בעיניו יותר מכול, ולעולם לא יבין כיצד ידידיו הסופרים מקלים ראש בענייני אסתטיקה. ביקור בביתו של הד״ר ריינר (כנראה בן־דמותו של נורמן) מגלה לעינו טעם אקלקטי וסנובי, אך מרושל, של מי שהטיף לחילוף המשמרות באמנות, וביקש ״לחשוף את

סודה לאלף בתולות קרתניות", אך אינו יודע להוציא מתחת לעטו משפט בנוי כהלכה.

באמצעות דמותו של דני רסין, מצטייר מנשה לוין כאיסטניס, המסתגר במגדל השן של אמנותו, כמי שאינו נותן לזוהמת החיים לסאב את נפשו. חרף המחסור והעוני, הוא נוהג גינוני אבירות, שלא מכאן, ואינו מתיר לנסיבות החיים הקשות לשבש את מנהגיו. בלכתו אל חדרה של מדי"ה אהובתו, הוא עונד פרח־ציפורן אדום בדש כותנתו; את הארוחה הדלה (כוס לבן, לחם וגבינה) הוא אוכל אתה לאור הנר, למקרא מלותיו של משורר הלני, שנהרג בעלומיו בשדות הקטל; הוא אינו יכול להבין כיצד ידידיו האמנים יכולים להתגורר בין חפצים כעורים. לגבי דידו, תנאי מוקדם ליצירה הוא ביעור כל כיעור חיצוני מסביבתו של היוצר. את שיני המזלג הוא מנקה במפית, ומסתכל בתימהון בחברו לורן (שלונסקי), האוכל את ארוחתו בכל פה. מילוי תביעותיו האסתטיות חשובות לו לרסין ממילוי תביעות הגוף, ועל כן הוא מתעב את רובנס, "שהאדיר את הבשר הפורח על הנפש הדווה". מאותה סיבה הוא מגנה את המשורר קינמון החייכן ומדושן־העונג, שפיו מלא בשוקולד אגוזים. לגביו, ממון ומזון הם משניים בחשיבותם, ולו קם מדיצ"י עברי ופוטר אותו ואת חבריו האמנים מעול הפרנסה, כי אז לא היו לו לרסין דרישות נוספות. למי שירצה לדון את אופיו לכף חובה, יצטייר דני רסין כדמות פסיבית למדי, שיוזמותיה אינן מרובות ויומה מתמלא מחולייתו.

חבריו האמנים אף הם מרבים בשיחות פילוסופיות, בשיטוטים ובהזיות על עתיד טוב יותר. הנשואים שבהם מוציאים בקושי רב את פרנסת ביתם, וזוכים לקיתון של טרוניות מנשותיהם הממורמ־רות. הרווקים מסתפקים במועט שבמועט, וחולקים ביניהם חדר שכור בעיר או במנזר במבואות העיר. אפילו שכרו של חדר דל וצפוף הוא לעתים מעל ליכולתם, והם מושלכים ממנו, או נמלטים באישון־לילה, בהותירם חוב של ארבע לירות, שאין ידם משגת לפורעו. על רקע דלותם, בולטים בני הזוג שלונסקי – המשורר הבוטח, בעל רעמת השיער השחור, "שעלומים עורבו בו עם לאות קשה", ואשתו היפיפייה הבלונדינית, "שחקנית סטודיה דרמטית", בזבזנית ומפונקת, שמעניקה מן הבשר שבצלחתה לכלבתה ולכלב נוסף, שנטפל אליה במסעדה. לוסיה שלונסקי יפת־הקלסתר ורחבת־

הלב, המעוצבת ב'זכרון דברים' של יעקב שבתאי בדמותה הפתטית וההיסטרית של הזמרת קמינסקיה, שהאכילה את כלבה 'נואי סומבר' ('לילה אפל') בנקניקים בימי המחסור והצנע, מתוארת כאן כ"יפיפייה מנקינית" (בובת הדגמה), שעיני כל העוברים והשבים נעוצות בה. עיצוב דמותה אצל מנשה לוין ואצל יעקב שבתאי, בהפרש של יובל שנים זה מזה, הוא נושא מעניין להתבוננות ולמחשבה.

ד

ייחודו של רומן זה בולט במיוחד למקרא ספר כ'ימות המשיח' של י"ד ברקביץ (1931), שאף הוא מתאר את "הרפובליקה הספרותית" בת־הזמן, את החוגים האינטלקטואליים, או המשימים עצמם לכאלה, בתל־אביב של סוף שנות העשרים וראשית שנות השלושים. בעוד ספרו של ברקוביץ מתרכז בחוגים האזרחיים, ושיג ושיח לו עם בעלי־בתים עשירים, המארחים סופרים מדושני־עונג בטרקלי־ניהם, ספרו הגנוז של מנשה לוין מתאר את חיי העוני והרעב של אמני אמת, שלא ירוצו אחר אופנות חולפות למען כבוד וממון. הצייר פרנק (פרנקל) מבכר לשמוע את קובלנותיה של אשתו מלצייר "יהודים מטולתים ומצוייצים, הרוקדים בספירל /.../ כשספרי תורות חבוקים בזרועותיהם", כאותו צייר עשיר ונרגן, "זייפן רומנטי מהכרה, המנצל את סנטימנטי האומה להנאת בצעו האישי". אך טבעי הוא שספרו של ברקוביץ נכתב בנימה סאטירית, בלגלוג מפוכח שמתוך טוב לב, ואילו ספרו של מנשה לוין בעיניים מעורפלות חלום, מתוק ומכאיב כאחד.

לפנינו מסמך בלתי־אמצעי, המלמדנו על הפערים הגדולים בין בעלי־הבתים האמידים לבין הפועלים חסרי־הכול בתל־אביב של שנות העשרים, ועל הפער הבלתי ניתן לגישור בין הממסד הספרותי הדשן לבין צעירי המודרנה, שחוויית־היסוד הפורמטיבית שלהם היתה המלחמה והמהפכה, ושהביאו אתם אל הספרות העברית מודל חדש של אמן ואיש־רוח, שכל דבר שריח של ממסד ושל מסורת עולה ממנו הוא בחזקת אויב ומטרה לחצי ביקורת. מן השירה המהפכנית, הביאו אתם אמני המודרנה הצעירים גם תפיסה תרבותית מוקצנת ובינארית, המחלקת את האנושות ל"בני אור" ול"בני חושך" – ל"לנו" מול "לצרינו". וכשלא היו להם אויבים של

ממש, הם בראו לעצמם אויבים מדומים, שליכדו את שורותיהם ונתנו למאבק שלהם משמעות וטעם. ופראדוקס בלתי־נמנע: חרף הבוז שהם רחשו לכל תופעה של קונפורמיזם, הם חיפשו לעצמם ללא הרף בני־ברית והקימו חבורות למיניהן, שהתאגדו והתפצלו מסיבות שהזמן גרמן. מכל מקום, מעולם לא פרחה החבורה הספרותית – מה שמכונה בעגה בשם "קליקה" – כבימי שלטונו של האינדיווידואליזם והאסתטיציזם המוקצן של סופרי המודרנה מאסכולת שלונסקי, שטיפחו את הדימוי של הנווד המנודה והבודד, שההתאגדות והמגוייסות ממנו והלאה. הפראדוקס הוא שדווקא המודרניסטים שמצדה השני של המפה הפוליטית – אביגדור המאירי, א"צ גרינברג, רטוש – שלא השמיעו הצהרות בגנות ההתאגדות והמגוייסות, הקימו – חרף ההבדלים הבולטים שביניהם, במות יחיד, שנשבה בהן רוח סקטנטית ומתנשאת של אחד מול ההמון העוין.

המודל החדש הבודלרי של "המשורר המקולל", נוסח רסין־לוין וחבריו סופרי 'כתובים', העמיד דמות של בוהמיאן שאינו חייב דבר לזולתו ולחברה, ובוודאי שאינו שואף לשמש דוגמה אישית, אלא מציג עצמו בעמדה אופוזיציונית לחברה הנורמטיבית, משורר שביתו הוא המערכת, שחבריו הם רעיו־לעט, שחייו האישיים לא אחת סוערים למדי. אמנם לפנינו בוהמייניות מכלי שני ובגרסה מתונה עד מאוד, לא כמו אצל הסימבוליסטים הצרפתים – רמבו, ורלן וקורבייר, למשל – שבאמת ובתמים היו חבורה של נוודים מנודים. אף על פי כן, זהו המודל ואב־הטיפוס של איש המודרנה בגרסתה הארצישראלית: צעיר מרדן ומר־נפש, קרוע־בגד וחסר קורת־גג, שאנטגוניזם חריף שורר בינו לבין החברה הממוסדת: הממסד דוחה אותו מקרבו ורואה בו פורץ־גדר, ואף הוא דוחה את הממסד ואת ערכיו בשאט־נפש.

בהשראת הבוהמייניות הדקדנטית, שחיבבה את הדימוי היחפני, וכן בהשראת הלכי־רוח סוציאליסטיים, שקשרו כתרים לפרולטריון, אהבו רוב סופרי המודרנה להציג את עצמם כנוודים קרועי־בגד, כאנשי הפקר, חסרי בית וייחוס, כחבל קבצנים, כאסופים, כממזרים, כבני־בלי־שם, כשיכורים, כמשוררי קרנות וכאספסוף של מצורעים המושלכים אל מחוץ למחנה. דמות ההלך משירת אלתרמן היא רק גרסה אחת – מתונה ומלוטשת מן הבחינה האסתטית – של הדימוי

הפלבאי של איש־מודרנה הנווד, חסר השורשים והייחוס. בקשת הדימויים הזו היה לא מעט מן הפוזה התיאטרלית, שהרי משוררי המודרנה באו בדרך־כלל מרקע מבוסס ומכובד, ולבולטים שבהם היו (בניגוד לרוב סופרי הדור הקודם) אבות תומכים ומעודדים, שניווטו את צעדיהם הראשונים ופילסו להם דרך בקרית־ספר, או ב"רפובליקה הספרותית". אך היה בו בדימוי המופקר וחסר־הייחוס הזה גם גרעין כלשהו של אמת, שהרי חייהם של המודרניסטים השיקו בחייה של הבוהמה, הם כתבו ותרגמו לתיאטרון, ישבו במסבאות ובבתי־קפה, לא התנזרו מיין ומנשים. הכוס, הפונדקית ומסכת התיאטרון הפכו חלק בלתי־נפרד מן הביוגראפיה שלהם – הספרותית והקונקרטית. הבוז שלהם לערכי החומר של הבורגנות יצר כפי שנראה גם בתחום הסוציו־תרבותי מודל חדש של אמן ושל איש רוח, שהדורות הקודמים לא ידעוהו. אכן, זעזועי הנפש הקלים, הנאות האהבה וייסוריה עוברים כחוט השני לאורך הרומן: האהבה למדי"ה, על תנודותיה ונפתוליה, ממלאת את הרומן אף יותר מאשר תיאורי העיר ומכל האבחנות הפואטיות והפוליטיות, המשוקעות בין דפיו.

ואף זאת: רוב המודרניסטים השתייכו לאחת משתי קצותיה של המפה הפוליטית, ואת שביל־הביניים של המרכז לא ידעו, ואפילו בזו להולכים בו, שזוהו אצלם עם הבורגנות המתונה והקונפורמיס־טית, ההולכת־בתלם. לרובם היו יריבים מוצהרים ומוגדרים־היטב, שהיריבות אתם התבטאה גם במציאות הפנים־ספרותית ולא בזו החוץ־ספרותית בלבד – הסנבלטים ומצדדי מדיניות ההבלגה מצד אחד, והפיליסטרים הבורגנים והברבורים האבוסים של הממסד, מצד אחר, שאותם תיעב איש המודרנה ושנא תכלית שנאה. ברומן 'חולות כחולים' ניכרת סלידתו של רסין־לוין מן הממסד הספרותי הבורגני, שאותו מייצג כמובן המשורר הלאומי, שאפילו אינו נזכר כאן בשמו: "אותה שעה ראה את המשורר משקה את גנו ההדור. לאחר שאילנות שירתו השירו את עוללותיהם האחרונות התמכר לתענוגות שלווים של הרצאות פומביות באולמי תערוכות ציירים, בפתיחת נשפי־תיאטרון, עריכת מסיבות אינטימיות בביתו היפה שאנשי רוח לא נמנו עליהן כלל". כידוע, מתקפה נגד יל"ג וביאליק – ה"יכין" וה"בועז" של הקלאסיקה העברית החדשה נחשבה בין סופרי 'כתובים' כסימן מובהק של השתייכות לחוגי המודרנה מ"אס־

כולת שלונסקי". כמי שישב בתל־אביב, וכמי שנחשב בחוגו של שלונסקי כמי ששם מחסום בפני כוחות צעירים, היה ביאליק מועד לפורענות גם מידיו של מנשה לוין הצעיר.

ראוי לזכור ולהזכיר: שתי גישות קיצוניות מנוגדות רווחו בקרב צעירי המודרנה התל־אביבית, והן משמשות בבואה של שני זרמים נפרדים בתרבות המקור האירופית: מצד אחד, ההתרחקות מענייני הציבור וההסתגרות במגדל השן האסתטיציסטי של האמנות, ומצד שני המעורבות עד צוואר בענייני הציבור והכלל. שלונסקי, למשל, מתוך גישה אסתטיציסטית של משורר ניאו־סימבוליסט, הכריז מפורשות על אי־רצונו לשיר על העמק ועל הגלבוע ולצרף את קולו בכעין אקט מגוייס למעשה החלוצי. בסוף 1933, ב'טורים', שנה א', הודה שלונסקי בגלוי: "הנה זה שנים על שנים שהמשורר העברי נתבע למלא אחרי הזמנה לאומית־סוציאלית: שירה לנו משירי ציון! חרוז נא חרוזיך על צוואר הגמל, על מלכות בית דוד, או על הפרה הנחלבת בגלבוע. ולהזמנה הזאת מצורפים גם תנאים מסוימים: שירה נא בפשטות... באיתגליא, ולא ברמזי אמונה תלושה! אין אנו רוצים סמלים והגבהה – רוצים אנו ברחל בתך הקטנה". בשלב זה, ייצג אפוא שלונסקי במובהק את הגישה הנאו־סימבוליסטית – האוטונומית – הרואה באמנות תכלית לעצמה ובאמן אדם שלעולם לא יכוף ראש לתכתיבים מפלגתיים ולא יתגייס למטרה פוליטית כלשהי, במיוחד כשהיא מטרה מוסכמת, מוצהרת ונדושה, שעסקנים ממשמשים בה ללא הרף ועושים בה שמות. מול גישה זו נתפתחה מימין ומשמאל גישה אחרת, מפלגתית ומעורבת עד מאוד, שנבעה מן הזיקה לזרמים האקסטרוברטיים של האמנות המודרנית – לאקספרסיוניזם ולפוטוריזם: במקום המשורר הלאומי, הנותן ביטוי לסבלותיה ולמאוויה של האומה כולה, בא המשורר המפלגתי והמגוייס, המעורב אמנם עד צוואר בענייני הכלל, אך בתוך כך נותן ביטוי אך ורק לאקסיומות של הפלג האחד, תוך שהוא מבזה את יריביו שמן הסטרא אחרא. שתי הגישות גם יחד – האוטונומית והמעורבת – חרף היותן מנוגדות זו לזו גרו במודרנה התל־אביבית תחת קורת גג אחת, ואת שתיהן שירת היטב הדימוי היחפני והמנודה של המשורר הדחוי, הגולה גלות ממשית ומטאפורית. מנשה לוין, בעניין זה כבעניינים אחרים, מתגלה כבן "אסכולת שלונסקי", כמשורר המתרחק מפני האמנות המעורבת כמפני האש,

כאמן שלבו גס ב"עולם המעשה" וכל כולו נתון לענייני אסתטיקה ש"מעולם האצילות".

הנה כי כן: במאבק ההיסטורי שבין שני המודלים של דמות האמן – שליח־הציבור והמשורר הגולה – ניצח בתרבות הארצישראלית המודל המודרני של המשורר הגולה – הנווד המנודה מרצון ומאונס. אמנם, בממסד הספרותי המשיכו אנשי דור ביאליק המתונים וההולכים בתלם לכהן במשרות־המפתח גם הלאה, אפילו שנים רבות לאחר מות ביאליק, ולמעשה עד סוף שנות החמישים (רק בסוף שנות השישים נמסרה עריכת 'מאזנים' ליעקב הורוביץ, מסופרי המודרנה שכבר הפך בינתיים בעצמו לאיש ממסד מתון, לאחר שערך שנים רבות את המוסף הספרותי של 'הארץ': ואף הוא לא ערך את 'מאזנים' אלא במשך חודשיים בלבד). רוב סופרי המודרנה התרחקו מהאיזון הממסדי, שאותו ייצג הירחון 'מאזנים' אפילו בעצם שמו, והביאו לניצחון המודל הסימבוליסטי של המשורר הדחוי, שאינו מחפש התבטאות זהירה ומאוזנת, אלא נלחם בכל מאודו בפיליסטרים ערלי־הלב של הממסד. לפנינו אם כן דגם חדש של איש־רוח, שהתאים באופן מפתיע לכל המשוררים המודר־ניסטיים שמכל הזרמים גם יחד – הסימבוליסטיים והאקספרסיוניסטיים שמשמאל ומימין – לאלכסנדר פן, שלונסקי, לאה גולדברג, מ' לוין, א"צ גרינברג ואפילו לרטוש שחידש במו־ידיו את המלה "ממסד" – היא שווה־הערך של המלה האנגלית ESTABLISHMENT, הטעונה בתרבות־המקור בהשתמעויות נכבדות ובעברית בדרך־כלל בהשתמעויות של גנאי. כבר הזכרנו כי הבוז של המודרניסטים לממסד ולערכי החומר של הבורגנות הביא אותם גם בתחום הסוציו־תרבותי למודל חדש של אמן ושל איש רוח, המסרב ללכת בדרך הכבושה ולנהל את חייו כאחד האדם.

לראשונה, לפנינו אמנים החיים חיים טוטאליים, בתוך "הרפוב־ליקה הספרותית" שלהם, מבלי שייאלצו להתפרנס מהוראה או ממסחר ומשאר הפרנסות שפרנסו את סופרי דור ביאליק. המודר־ניסטים היו הדור הראשון בתולדות הספרות העברית, שביודעין ובמתכוון לא חיפש לעצמו משרות של קבע, ובמיוחד התרחקו כמפני האש מהוראה לדרדקים, מקצוע שנחשב בעיני אמני המודרנה כמקצועם של טיפוסים הולכי־בטל והולכי־בתלם. זהו הדור הראשון שהתפרנס מכל הבא ליד בקרית ספר: מתרגומים, פזמונים, כתיבה

לבמה הקלה והרצינית וכולי. התקופה הקצרה שבה לימד רטוש דיקציה בבית־הספר הדראמטי של 'הבימה' או שבה לימדה לאה גולדברג באוניברסיטה העברית בירושלים היתה שלב מאוחר בקריירה שלהם ויוצא מן הכלל המאשר את הכלל. ובכל מקרה, לא היתה זו מנוחה נינוחה וקונפורמיסטית על זרי־הדפנה של הממסד או משרה של הוראה לדרדקים, שבה נאלץ הסופר לשמש דוגמה ומופת בחייו האישיים, להתנזר מן הטיפה המרה ומשאר גילויי החיים ההדוניסטיים. עבור המודרניסטים החיים הספרותיים היו החיים האמיתיים. מדורי הספרות היו עבורם מדורי החדשות. בניגוד לסופרי דור ביאליק המכובדים והממסדיים, ראו המודרניסטים בבורגני, באיש דאגת־הפרנסה את אויבו ושנוא־נפשו של המשורר הבוהמיין, הבז לערכי חומר בני־חלוף. גם מנשה לוין, כמו רבים מבני־חוגו, התפרנס בעיקר מן הפרנסות של "קרית ספר", ובעיקר מתרגום ספרים ומחזות, ולא מאותן פרנסות ממסדיות וסדורות, היאות לבורגנים. הוא גילה נאמנות לדרך זו גם שנים לאחר שרוב ידידיו ל"אסכולה" כבר עסקו בעריכת מדורים לספרות ובענייני הציבור, ונטשו את "מגדל השן" של האמנות הצרופה.

ועוד מתוך קשת הנושאים, המעסיקים את רסין־לוין ואת ידידיו הסופרים. בשל מגמת הפרימיטיביזם, הניכרת לא אחת במודרניזם, מתגלה יחסם אל האשה כיחס קמאי, מעורב בסקרנות אינטלק־טואלית של בן המאה העשרים, המכיר היטב את תוצאות תצפיותיהם של דרווין, פרויד, יונג, פרייזר ואחרים. עמדתם של סופרי המודרנה על האשה היא עמדה אנטי־פמיניסטית בגלוי ובמוצהר. עולמה של האשה, העולה מיצירתם, הוא עולם רוחני מוגבל למדי. בהשראת 'מין ואופי' של ויינינגר, תיארו שטיינמן, שלונסקי ואלתרמן דימוי בלתי־מחמיא של האשה, דימוי שקיבל את ביטויו הנועז ביותר בספרות העברית בסיפורת של פוגל. לא קל כיום להתחקות אחר המניעים והמקורות להשקפתם האנטי־שוויונית של סופרי המודרנה, המעלה את הגבר למדרגת כובש ומורידה את האשה לדרגת נכבשת ורמוסה. אפשר שהמקור היא הסיסמה KKK, שרווחה בשנים שבין מלחמות העולם (ר"ת בגרמנית של "קינדר, קיכה, קירכה"), לפיה האשה צריכה לחזור לתפקידיה המסורתיים: הטיפול בילדים, במטבח ובעיסוקים הקהילתיים. ביצירתם של המודרניסטים מ"אסכולת שלונסקי־אלתרמן" מצטיירת מלחמת

המינים כמאבק, שבו תמיד יש צד משפיל וצד מושפל, צד מכניע וכובש וצד כָּנוע ונכבש.

גם ברומן 'חולות כחולים' באה לידי ביטוי השקפה דומה על האשה: "האשה משוללת דמיון ומעוף, ולכן חרדות כל הנשים על אושרן הקטן. כבר בילדותה של האשה מרגילה אותה אמה להעריך את משק־הבית, מעמיסה עליה שירותים עלובים הגוזלים ממנה את המעוף הפרשי שיש לכם, הנערים הקטנים, ההופכים כלונס למגדל פורח והמצמידים חרב־עץ לירככם הרכה ברצותכם כבר אז להידמות לחמסנים הבוגרים. אולם אנו הנערות הפעוטות מנענעות כבר בשחר ילדותנו על זרועותינו הרזות את התינוקות שאנו עתידות ללדת. ומכאן אותו המצב האימהי לכל נערה אוהבת". אכן, לפנינו השקפה "שוביניסטית" ובלתי־מחמיאה על מקומה של האשה, אך גם נתן אלתרמן, גדול משוררי הדור, היה מבכר אולי לשכוח ולהשכיח, עם השתנות הנורמות, כי באחד משיריו המוקדמים קרא אל האשה בפאתוס כן: "אתם אומרים.. סדרי עתים חולפו / האשה תגיח מני סגור / גם למענה דרכי הותוו / גם עליה תפוש במשוטי הדור. // כעדת אפרוח, מבועתת עיט / הגיגיי סמרו, יקראו נואשים: / אמא! אל תיטושי את מקדש הבית, / אל תשאי נאום באספת נשים..." ('בעת שופר: לאם', כתובים, שנה חמישית, אוגוסט 1931).

תקצר היריעה מלתאר את כל עלילות רסין וחבריו, אף שהם נעים בעיקר סביב עצמם, כאמנים אגוצנטריים שבכל זמן ובכל אתר. 'חולות כחולים' הוא מסמך מרתק ויחיד במינו על אמני המודרנה, שבהנהגת א' שטיינמן וא' שלונסקי, על רקע התרחבות העיר תל־אביב והפיכתה למרכז הספרותי בה"א הידיעה, חלף אודסה וורשה המתרוקנות מסופרים עברים. העלאתו של מסמך כזה מן הגניזה יש בו כדי להרים תרומה ייחודית להבנת המקום והתקופה, גם כשהם משתקפים כאמור דרך סדק צר ואישי עד מאוד.

פרופ' זיוה שמיר

חולות כחולים, רומן גנוז של מנשה לוין הרואה כאן אור לראשונה, הוא קרוב לוודאי הרומן התל-אביבי הראשון.

מנשה לוין, מראשוני המספרים של העלייה השלישית, הגיע כחלוץ צעיר לתל-אביב ב-1921, השתלב בהוויתה המיוחדת וניסה, מקץ עשר שנים (1929), לתת לה ביטוי ספרותי ברומן נעורים זה.
סיפורו הוא סיפור חוויותיהם של חבורת צעירים אידיאליסטים שהלך רוחם, לבטיהם וחיבוטי נפשם מהווה מעין מקבילה עברית ל" ייסורי ורתר הצעיר ".

חולות כחולים, הוא גם רומן מפתח (זיהוי משוער של הדמויות נמצא באחרית-דבר לספר שכתבה פרופ' זיוה שמיר) החושף בפני הקורא טפח מהווי קבוצת הסופרים והציירים בתל-אביב. עלילת הספר נשאת על גלי סערות דמיונם של אישים אלה, אהבותיהם ואכזבותיהם המטלטלות אותם במעגלי החיים של שנות העשרים המוקדמות בעיר העברית הראשונה.

מנשה לוין, מחבר "מאה לילות ביפו העתיקה", היה סופר, מחזאי ומתרגם נודע של מיטב יצירות הספרות הקלאסית לעברית.
נפטר בשנת 1981 בתל-אביב.

עיצוב העטיפה: מיכל לשם
צילום: סוסקין
(באדיבות מוזיאון ארץ-ישראל, ת"א)

דאנאקוד 31-2692

הוצאת הקיבוץ המאוחד